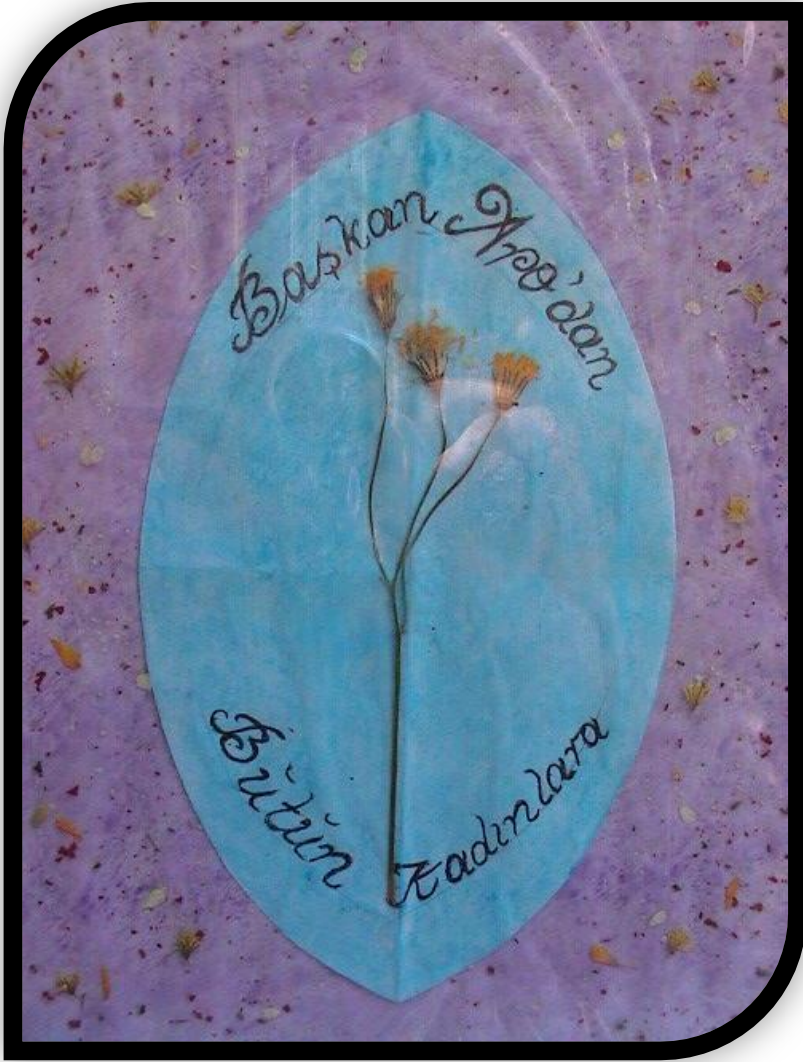




ÖNDERLİĞİMİZİN HÜCRESİNDE BİTEN TEK CANLI
VARLIĞA YÜREĞİNİ KATARAK BİZ KADINLARI KU-
CAKLAMAYA GÖNDERDİĞİ DÜNYANIN EN GÜZEL Çİ-
ÇEĞİ

DÜNYA KADIN TARİHİ

DERS NOTLARI

ZİNÊ MALATYA ARKADAŞ

DÜNYA KADIN TARİHİ

BASIM TARİHİ: 2019

BASIM YERİ: AZADİ MATBAASI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ.....	15
Dünya Kadın Hareketleri Ve Mücadele Tarihini Anlamak İçin Yöntem.....	29
Fransa Devrimi.....	79
Birinci Dalga Kadın Hareketi.....	90
Paris Komünü.....	107
Feminizm.....	115

DÜNYA KADIN TARİHİ

İkinci Dalga Kadın Hareketi.....	119
Üçüncü Dalga Kadın Hareketi.....	127
Ortadoğu Kadın Hareketleri.....	130
KADIN HAREKETLERİ	
Afganistan.....	135
İran Kadın Hareketi.....	163
Mısır Kadın Hareketi.....	193
Tunus Kadın Hareketi.....	213
Filistin Kadın Hareketi.....	225
Lübnan Kadın Hareketi.....	247
Hindistan Kadın Hareketi.....	290
Latin Amerika’da Ni Una Menos Hareketi.....	311

ÖNSÖZ

Kadın özgürlük mücadelesinin dayandığı cins sorununu çözme gerekliliği aynı zamanda sorunun lokal değil, bir cins olarak tüm kadınların sorunu olarak ele alınmasının nedenidir. Cins çelişkisi Rêber APO'nun da belirttiği gibi insanlığın en temel ve ilk çelişkilerinden, dolayısıyla özgürlük sorunun çözüm bulmasının da olmazsa olmazlarındandır. Haliyle cins sorunu çelişkinin karakterinden kaynaklı tüm Dünya kadınlarını ilgilendiren bir niteliktedir. Dünya kadın hareketleri ve mücadelelerinin ortak paydasıdır. Uygarlığın gelişimiyle erkek egemenliğinin kurumsal bir hale dönüşmesi ve cinsiyetçiliğin temel politika olarak geliştirilmesi ve verili kadın-verili erkek kimliğiyle insanın doğasal hakikatinin karartılması elbette bir karşı devrim, bir doğadan sapma hali olarak tanımlanmaktadır. Kurumlaşmanın ideolojik çizgi ve güç araçlarına da-

yalı gelişmesi erkek egemenliğinin 5000 yıllık ömrünün nedeni ve dayanaklarıdır. Fakat bu kurumlaşmanın hakikatsiz, eşitsiz, adaletsiz, özgürlüksüz karakterinden kaynaklı yaşanan bu tarihsel süreç aynı zamanda kriz ve kaos ortamının devrevi karakteri temelinde süreklilik kazanmasında yol açmaktadır. Her krizin yeniden bir düzenlenişle ama temelinde cinsiyetçi içeriğiyle giderilmeye çalışılması dönemsel ama krizi derinleştiren sistemsel gerçeğe yol açmaktadır. Bu durum kapitalizmin yaşadığı son krizin yapısal karakterde gelişmesinin ve sürdürülemez bir noktaya varmasının da temel nedenidir. Yani krizin yapısal karakteri artık dönemsel rötuşlamalarla ömür uzatma aşamalarının mümkün olamaması ve Dünya sistemine kaynaklık eden temel ve kök sorunların kendisini dışa vurmasına dayanmakta ya da onu ifadelemektedir. İçinde bulunduğumuz döneme denk gelen bu gerçeklik nedeniyle, yani temel sorunların görünürlük kazanması ve çözümünü dayatmasından kaynaklı 21. Yüzyılın karakteri çözüme ve devrime elverişli özelliktedir. Özetle; Kadın özgürlük sorunu ve çelişkisi 21. yüzyıl çelişkisidir, çünkü uygarlığın derinleşen bunalımıyla dışa vuran esas çelişkiler, yani cins sorunu, eşitlik sorunu, ekolojik sorun kendi çözümünü şiddetle dayatacak kadar görünür hale gelmiştir. Derinleşen ve giderek krizi ağırlaşan sistemin bunalım nedeni kaynağını teşkil eden sorunlardır, dolayısıyla özgürlük adına devrim ancak bu sorunların çözümüne kendisini dayandırdığı oranda bir anlam ve değer kazanabilir. Bu gerçeklik, yani sorunun çözüm imkanı Dünya Kadın Özgürlük hareketlerinin ortaklığı ve görevlerini belirlemektedir.

21. Yüzyıl'da kadın özgürlük mücadelesine ideolojik bakış açısı, mücadele stratejisi ve çözüm araçlarına sahip olması nedeniyle öncülük eden Kadın Özgürlük Hareketimiz elbette çözümüne odaklandığı sorunu gerçekten çözme ve 21. Yüzyılı özgürlük yüzyılı haline getirme amacını ancak bu paydalarda Dünya Kadın Hareketiyle ortaklaştığı oranda gerçekleştirebilir ya da mevcut gücüyle çözüm sorumluluğu olan en temel harekettir. Gerçeklik bu olmasına ve bu konuda ortaklaşma çabalarımız belli düzeylerde gelişmesine rağmen Dünya kadın hareketlerinin mevcut durumunu bilme, tanıma, onlarla tanışmanın ötesinde ortaklaşacak koşulları geliştirme düzeyimiz yetersizdir. Sadece Kadın ismiyle hareketleşmek yetmemekte, aynı zamanda kadın olma sorununa nasıl yaklaşıldığı, nasıl tanımlandığı konusu önemli olmaktadır. Cins çelişkisinin doğru tanımı temelinde çözümü 21. Yüzyılı kadın özgürlük yüzyılı yapabilir. Bu anlamda bakış açısında ortaklaşmayı yakalamak, sorunu gerçekten doğası temelinde tanımlamak ve çözümünü buna dayandırmak bu hareketlerle ortaklaşma çabamızın esası olmalıdır. Bunu yapabilmek açısından elbette onlarla tanışmalı, tanımalı, bakış açılarını, örgütlenme tarzlarını, mücadele anlayışlarını bilmeli ve ortaklaşmanın gelişimi açısından varsa bu konularda yetmez yanlar buna dayalı mücadele edebilmeliyiz. Rêber APO bizleri hep kadın hareketlerini tanımaya ve gücünü miras almaya, yetmezliklerini eleştirmeye bu nedenle yöneltmiştir, yöneltmektedir. Kadın özgürlük hareketi olarak Dünya Kadın Hareketleriyle ortaklaşmayı bu bilimsel bakış açısı temelinde gerçekleştirebilmeliyiz. Bu konuda yetersiz bilmenin, kendiyi sınırlı

kalmanın kısmen sığlığını yaşamının yanı sıra, kendi ideolojik bakış açımızın açığa çıkardığı muazzam tanım ve çözüm anlamında sağladığı ilerlemeyi görmek yerine diğer kadın hareketlerinin bakış açısından etkilenme ve kendine oryantalist yaklaşımlar geliştirmektedir. Örneğin Dünya Kadın Hareketi tanımları Batı Kadın hareketleriyle sınırlandırmakta, Ortadoğulu, Asyalı kadınların varlığı ve mücadelesi çok fazla bilinmemektedir. Daha da çoğaltılabilecek örneklerle kendimizi bu alanda eleştirebiliriz. Esas olarak 3. Dünya savaşı gibi çok ciddi bir sürecin içerisindeyiz ve bunun nedeni sistemin yaşadığı yapısal kriz, yani esas çelişkilerin çözüm arayışı dayatması ve bunun özgürlüğe sunduğu muazzam zemindir. Bu savaş içerisinde kadınlar olarak biz bir tarafız ve çok dikkatli ve yoğunluklu bir mücadeleyi ortaklaşma temelinde yürütemezsek bu geçici ama çok güçlü koşullardan yararlanamaz, tüm kadınların bulunduğu özgürlük imkanını değerlendiremeyiz. Kadın Özgürlük Hareketi olarak tarihsel sorumluluğumuz ve anlamımız budur. Bu temelde Kadın Özgürlük Devrimini gerçekleştirmemiz açısından Dünya Kadın Hareketleri ve mücadelelerini tanımlamak, cins çelişkisinin tanımında ortaklaşmak ve çözümünde mutlaka ortak bir mücadele perspektifine kavuşmak önemlidir.

Dünya Kadın Hareketleri tarihini anlatan bu dersin notlarını bu amaca vesile olması açısından tüm kadın yapımızla paylaşmayı uygun bulduk. Kuşkusuz sınırlı bir zamanda yapılmış bir ders anlamıdır, eksik yönleri mutlaka vardır. Ama konuya bütünlüklü bakmak ve mevcut olanı, özelde Ortadoğu Kadın hareketlerini belli düzeyde tanıtmak açısından önemli bir içeriğe sahiptir. Erke-

DÜNYA KADIN TARİHİ

ğın yaşam hakkını, insan olma kimliğini parsellemesi, kadını bunun dışında tutması, kendi eki, uzantısı gibi ele alması elbette insan zihninden başlayarak yaşamı, kimlikleri, coğrafyayı, hisleri, düşünceyi, her şeyi sınırlara bölmüş, özelleştirmiş, her özel alan politik bir amacı barındırdığından hakikat gizlenmiş ve en fazla da gerçekler bölünmüştür. Rêber APO'nun ideolojik kaynaklığından doğan Kadın Özgürlük Mücadelemiz bu anlamda erkeğin ve onun kurumlaşmasını ifadelendiren devletin sınırlarını tanımayan gerçeği ve karakteriyle kadınların ve halkların özgürlüğünü ve bunun devrimini hedeflemektedir. Bu amaç temelinde kadınlar olarak örgütlülüğümüzü ve mücadelemizi büyütmenin, amaca yürümenin ve onu başarmanın zamanıdır. Bu zamana Özgürlük Devrimini nakşetmenin sorumluluğunu öncülük düzeyinde üstlenmiş bir kadın hareketi olarak elbette bilmelerimizi güçlendirmeli ve devrimimizi bu bilince dayandırmalıyız. Bu gereklilik temelinde bilmelerimize katkı sunacağı inancıyla Ş. MEDYA MAWA Devresinde anlatılan Dünya Kadın Hareketleri ders anlatımlarını arkadaşlara sunuyoruz.

Devrimci Selam ve Saygılarımızla

7 MAYIS 2019

PAJK EĞİTİM KOMİTESİ

GİRİŞ;

Bu dersin kapsamı önemlidir; çerçeve nasıl olmalıdır, arkadaşların beklentisi ne yönlüdür, jineoloji dersinde verilecek hususlar nedir'in cevaplarını dikkate alarak bir çerçeve hazırladık. Dersin içeriğine yoğunlaşırken teknik bilgi paylaşmak yerine (tarih ve kişi isimleri) daha çok bu dersin hangi çerçevede olması gerektiği üzerine düşündük. Daha doğrusu neden bu dersi görüyoruz, bu dersin bizim için önemi nedir, neden kadın tarihi ya da kadın için tarih neden önemlidir, kadın ve tarih arasındaki ilişki nedir, günümüzde toplum nasıldır, bizim için tarih bilinci neden önemlidir? Bu sorular çerçevesinde cevaplar vermeye çalışacak ve bu konuları tartışacağız. Tüm bunların sonucunda ulaştığımız nokta, yani dersin amaçladığı sonuç esas çerçevemizi oluşturacaktır.

Önderlik: **“Kadının kölelik tarihi daha yazılmamış, kadının özgürlük tarihi de yazılmayı bekliyor”** diyor. Bu bizim için ciddi bir sorundur. Kadın tarihinin yazılması sadece jineolojinin görevi değildir. Tarihin kendisine baktığımızda, özellikle toplumların ve uygarlıkların tarihinde görüyoruz ki; var olan yazılı kaynaklar her zaman egemenlerin eliyle yazılmıştır. Yani günümüzde elimizde bulunan yazılı kaynakların ne kadar objektif olduğu, ne kadar egemenlerin perspektiflerine göre yazıldığı konusu dünya toplumları için ciddi bir sorundur. Kürt halkı olarak da böyle bir sorun

yaşıyoruz. Bizim dışımızda da değişik etnik kimlikler, farklı inanç ve kültür gurupları, yani egemenlerin tarafı olmayan guruplar bu sorunu yaşıyorlar. Örneğin bir inanç biçimi olarak Alevilerin yazılı bir tarihleri yoktur, sadece sözlüdür. Bunun ne kadarı günümüze kadar ulaşmıştır? Halen günümüzde birçok doğal, komünal ve direnen toplumlar var olmasına rağmen tarihlerinin yorumlanacağı veya tanımlayacağı somut, yazılı bir tarihleri yoktur. Bu genel bir sorundur. Şimdi aynı durum daha derin bir biçimde kadın tarihi için geçerlidir. Günümüzde kadın tarihi ile ilgili elimizde bulunan kaynaklar bile çok geç yazıldı. Daha çok 1968'lerden sonra tarihçiler arasında, tarihin bireyler tarafından değil de kolektif güçlerce ya da kitlesel taban hareketleri tarafından yazıldığı yönündeki görüşler, kendini göstermeye başladı. Bu algı oluşunca tarihçiler yönlerini yeni yeni toplumsal hareketlere, kadın hareketlerine ya da kadın topluluklarına çevirmeye başladılar. Çünkü uzun bir süre (eğer biz tarihi bir bilim olarak ele alacaksak) tarihin bireyler tarafından yazıldığı, yani tarihi belirleyen kişilerdir anlayışı hâkimdi. Kitlesel olanlar özne olarak kabul edilmemişti. Bundan dolayı sistem okullarının tarih kitaplarında her zaman bireyler öndedir. Örneğin İskender, Sezar, Sultan Süleyman vb. gibi birçok şahıs isimleri Ortadoğu'da da zikredilir. Ama bunların arkasında hangi gerçeklik vardı? Tarih nasıl yazıldı? Bu yönlü ciddi bir körlük ya da manipölasyon vardı. Fakat son elli yılda bu akış biçiminin yaşadığı tıkanmayı aşma temelinde bazı değişiklikler olmuştur. Bazı alternatif yaklaşımlar ve akımlara göre farklı perspektiflerle, yeniden tarihi yazma ve değerlendirme gelişmektedir. Günümüzde

dünya halklarına göre durum böyleyken, kadınlar açısından ise bu yaklaşım çok zayıf ve yetersiz kalmaktadır. Var olan kaynaklar kadın perspektifine göre değerlendirildiğinde ve analiz edildiğinde, beş bin yıllık tarihi (hatta daha fazladır) gözden geçirdiğimizde, çok az bilgi günümüze ulaşmıştır. Örneğin; arkeolojinin gelişmesiyle yine tabletlerin ortaya çıkması birçok gerçekliği ortaya koymaktadır. Kadın bakış açısıyla analiz edersek kadın hakkında tarihin bize çok şey söyleyeceği kesindir. Ama bu konuya yeterince ilgi gösterilmemektedir. Ya da bu ilgi ve hassasiyet daha çok tarihçiler tarafından gelişse de kadının analizine dayalı konu, sorunsallığını sürdürmektedir. Bundan dolayı Kadın Özgürlük Hareketi olarak birçok analiz yaptık ki; jineoloji adıyla örgütlediğimiz alan temelde bu konuya ağırlık vermektedir. Örgütlü bir kadın gücü olarak, kadınların tarihi ve örgütlü mücadeleleri hakkında bilğimiz yetersiz ve çok eksiktir. Mevcut durumda elimizde olan bilgiler daha çok uygarlık ve kapitalist modernite dönemine ait bilgilerdir. Örneğin; bin-iki bin yıl önce kadının konumu nasıldı, hangi mücadeleler verildi, bu mücadeleler neye ya da kime karşı, hangi sebepten dolayı verildi? Bu konuda bilgilerimiz eksiktir.

Adını tarihe yazan, yazdıran birçok kadının ismini biliyoruz. Bunlar tanrıçalar, kraliçeler, imparatoriçelerdir. Fakat bunlar da bireylerdir. Bunların arkasında nasıl bir güç vardı, kendilerini nasıl örgütlediler, konusu yeterince bilinmemektedir. Bir kişinin tek başına toplum üzerine bu kadar etki yapması mümkün değildir. İlla ki toplumsal bir gerçekliğin ya da arkalarında bir gücün olması gerekir. Ama yazılan tarihe baktığımızda toplumsal güç fazlasıyla

inkâr edilmekte hatta görülmemektedir. Bilinçli bir biçimde odak noktası şahsiyetlerdir. Çoğunlukla tarihteki değişime ve dönüşüme neden olan dinamik; toplumdur, halklardır. Oysa dönemin tarihçileri bunu sonuna kadar hiçleştirmekte, yok saymakta, bunun karşılığında bireyi esas almaktadır.

Önderlik tarihsel gelişimi toplum ve halklar temelinde ele alıyor. Özellikle paradigmanın değişmesiyle birlikte, Marksizmin tarihi; sınıfların savaşımları olarak ele alan yaklaşımını eleştirdikten sonra Önderliğimiz tarihi, halkların ya da direnenlerin gelişim tarihi olarak ele aldı. Önderliğin savunmaları bu anlamda toplumların tarihini ya da tarihlerini yeniden yazma çabasıdır. Önderliğimiz tarihi, egemenlerin perspektifi ile değil, toplumsal, komünal, demokratik modernite ekseninde ele alıyor. Özellikle son beş bin yıllık tarihi böyle yazıyor. Bu bizim açımızdan tarihsel bakış açısidir, yöntemidir. Buna dayalı olarak tarihi nasıl ele alıyoruz? Özellikle kadın olarak nasıl bir zihniyet geliştirmeliyiz? Kadın tarihini anlamak, doğru değerlendirmek açısından yöntemimiz ne olmalıdır? Özellikle örgütlü kadın mücadelesini beş bin yıllık tarih içerisinde nasıl görünür kılmalıyız? Bu anlamda bize hangi görevler düşüyor ve ne yapabiliriz? Bu soruların cevaplandırılması derسيمizin de temel konusu olmaktadır.

Her şeyden önce bu ders neden bize gereklidir? Kadın Hareketi olarak, bu gereklilikler günümüzle bağlantılı olarak geleceğimize. Bundan dolayı bu derste, kadın hareketi olarak bizi ilgilendiren bazı noktaları tartışmak istiyoruz. Biz burada sadece bazı bil-

gileri paylaşmakla kalmayacağız, aynı zamanda kendimizi de sorgulamamız gerekecektir. Kürdistan Özgür Kadın Partisi olarak Dünya Kadın Hareketleri ile ilişkilerimiz hangi düzeydedir? Genel olarak Dünya Kadın Hareketlerinin bize karşı yaklaşımları nasıldır, beklentileri nelerdir? Onlara karşı tarihi görevlerimiz nedir? Kadın Hareketi olarak özellikle Önderlik paradigması çerçevesinde 21.yy. Kadın Perspektifini nasıl tanımlıyoruz? Bu yy’da ortaya çıkan perspektifler nelerdir ve karakteri nasıldır? Önderlik 20. yüzyılın sonunda bir çerçeve vermişti ve bu çerçeve üzerine kadın partileşmesi oluştu. Bu perspektif üzerine Kadın Hareketi olarak 21. yy ’a hazırlıklı bir şekilde geçtik. Günümüzde bunun sonuçlarını görüyoruz. Biz şimdi kadın konusunu nasıl tanımlıyoruz ve nasıl ele alıyoruz? Buna göre koşullar nelerdir? Günümüzde kadın üzerindeki tehlikeler nelerdir? Ne yapmamız gerekiyor? Yine Dünya Kadın Hareketlerini ele aldığımızda, örgütlü kadın mücadelesinin neresindeyiz? Kürdistan Kadın Hareketi olarak Dünya Kadın Hareketleri içerisindeki yerimizi nasıl görüyoruz? Nasıl tanımlıyoruz? Nasıl bir öncülük yapmak istiyoruz? Çünkü çoğu zaman kadın konusunda öncü rolümüzden bahsediyoruz. Bütün dünya kadınlarına öncülük yapabilecek iddiasındayız. Bu şekilde dışardan da bize yönelik birçok yaklaşım bu yönlüdür. Zaten kendileri de: “Kürdistan Özgür Kadın Hareketi olarak öncülük yapmalısınız.” diyorlar. Ama nasıl bir öncülük olması gerektiği de bizim için tartışma konusudur ve önemlidir. Eğer biz bu çerçevede tartışsak, bu konuda bir perspektif yaratabiliriz. Bu genel olarak hareket için bir kaynak olmasının yanında, diplomasi ve jineoloji çalış-

malarımızda, ayrıca ideolojik ve felsefi mücadelemiz için de çok önemlidir. Bizim dünya kadınlarıyla paylaşabileceğimiz bir perspektifimiz olmalıdır. Bu konu hakkında yoğunlaşmalarımızın ve tartışmalarımızın bu çerçevede olması bir zenginlik yaratacak bu da dersten daha çok sonuç almamızı sağlayacaktır. Bu önemli bir noktadır. Bundan dolayı, çoğu zaman Dünya Kadın Tarihi'ni ele aldığımızda, odağımızın daha çok batı (Avrupa - Amerika vb.) üzerinde olduğunu görüyoruz. Çoğu zaman oryantalizm eleştirisini yapıyoruz, fakat pratiğimizde görünen o ki bizim yaptığımız da onlardan pek farklı olmayıp oryantalist bakış açısını taşımaktadır. Yani esas kaynağı, batı olarak ele alıyoruz. Bu da bizim eksikliğimizdendir. Kütüphanelerimize baktığımızda; birçok kaynağın Ortadoğu'ya ait olmadığını, başka yerlere ait olduğunu göreceğiz. Niyetten bağımsız olarak bazen Avrupa'yı esas alma, merkez alma gelişebiliyor. Bundan dolayı ağırlığımızı Ortadoğu'ya verirsek daha doğru ve verimli olacaktır. Bir Ortadoğu Kadın Hareketi olarak; Ortadoğu topraklarında ikinci bir kadın devriminden söz ediyoruz.

Ortadoğu Kadın Tarihi üzerine ve Ortadoğu'da bulunan hareketlerle birlikte son iki yüz yıl içerisinde kadınlar tarafından yürütülen mücadeleler üzerine bilgimiz çok azdır. Bundan kaynaklı onlarla aramızda köprü kuramıyoruz. Diplomasi çalışmalarımızda da Avrupa gibi yerlerde aktifiz. Hatta Latin Amerika, Amerika, Asya gibi ülkelere gidiyoruz fakat Ortadoğu'da bu çalışmalarımız daha az ya da zayıf yürütülmektedir. Bu sadece Kadın Hareketi konusu için değil genel olarak harekette de diğer konular için de

böyledir. Kitaplarımızı, eğitim materyallerimizi Avrupa dillerine çeviriyoruz ama Ortadoğu dillerinde bu çalışmalarımızı çeviremiyoruz. Hatta Önderliğin savunmaları bile yeterli seviyede çeviri yapılmıyor, hareketimizi tanıtacak olan materyaller de çok az çevriliyor. Örneğin; dağ sineması ürünlerinde, gerillanın edebi eserlerinde tercümele Ortadoğu dillerinde yapılmamıştır. Sürekli “Ortadoğu’ya ait bir hareketiz, biz Ortadoğu kadınlarını daha çok kucaklıyoruz, onlarla demokratik ittifaklar yapacağız” vurgulamasını yapmamıza rağmen onlar hakkındaki bilgimizin çok az olması bu durumla çelişmektedir. Bu da pratiklerimiz üzerine etki yapıyor.

Bu gerçekler temelinde, bu derste somut örneklerle ağırlığımızı Ortadoğu’ya vereceğiz. Bu konuda 5 örnek ülke belirledik. Bu örneklerle günümüzde güçlü ittifaklar da yaratabiliriz. Buna göre belirlediklerimiz: Afganistan, Tunus, Filistin, Mısır ve Lübnan ülkeleridir. Kapsamlı bir çerçevede bu ülkeleri tanıtmaya çalışacağız. Bunun üzerine ülkelerin coğrafik konumlarından dolayı daha çok Ortadoğu üzerine tartışacağız. Bunların dışında örnekler de vardır. Burada örnek olarak 40 ya da 50 örnek vermek yerine konu ile ilgili 10 örnek verip (örnek olarak söylüyorum) daha derin bir şekilde konuyu ele almak daha verimli olacak ve bunlar üzerine daha detaylı tartışma imkânımız olacaktır. Bu yöntemle de doğru bir sonuca ulaşmamız kolaylaşacaktır. Örneğin bazı hareketler vardır; tikelliklerinde evrensel boyut güçlüdür ya da evrensel ikilemleri şahıslarında güçlü yansıtıyorlar. Yani bir ülke içerisinde yerel bir hareket olmalarına rağmen onların mücadelesinden

dünya kadınlarının durumu hakkında, birçok sonuç çıkarabilir. Buna göre bu yöntemi esas almak istedim. Neye göre dersin içeriğini belirlediğimiz, hangi ülkeleri ele almamız gerektiği önemlidir. Örneğin; Asya Kıtası günümüzde Dünya Kadın Hareketleri açısından çok dinamik olan bir yerdir. Burada kadın üzerine birçok saldırı olmaktadır. Asya Kıtası içerisinde en fazla çelişkiyi yaşayan ülkelere biri olan Hindistan'da (ataerkil sistemin çok hâkim olduğu bir ülke) bir yandan çok vahşi saldırılar gerçekleşirken bir yandan da kadın tarafından çok güçlü bir mücadele yürütülmektedir. Kadın konusunda, bizim çağımızın durumu budur.

Kapitalist modernite ve Demokrattik modernite arasında olan çelişki en fazla kadın gerçekliği üzerinde kendini ifade ediyor. Bundan dolayı 21. yy'ın karakterini de belirleyen bu durumdur. Sistem derin bir krizin içerisinde olup bu krizi aşabilmenin ölçütünü kadınlar üzerindeki saldırılarını arttırmaya bağlı olacağı inancını taşır hale gelmiştir. Bütün bu gerçekliğe karşı kadının mücadelesinin zayıf olmadığını daha güçlü olduğunu da görüyoruz. Hatta ataerkil sistemin yaşadığı krizi ortaya çıkaran aslında Kadın Özgürlük Mücadelesidir. Günümüzde Latin Amerika'da çok renkli bir mücadele yüksek sesle yürütülüyor. Orada gelişen mücadele kadın soykırımına karşıdır. Bundan dolayı Latin Amerika'da, kadınların kadın kırımına karşı mücadelesini örnek aldık. Biraz tarihi bir örnekten kaynaklıdır. 20. yy'da (1930) İspanya Devleti içerisinde Katalonya'da faşizme karşı kadınların hem silahlı hem de örgütlü mücadelesini örnek aldık. Bu hangi anlamda bize gereklidir? Avrupa devletleri içerisinde daha çok Latin Amerika 'dan

kadın desteğini görüyoruz. Yani mücadelemiz daha çok buraya hitap ediyor. Gerçekten de burada güçlü komiteler vardır. Hem diploması hem de jineolojide kadın komiteleri oluşturulmuştur. İspanya Devleti içerisinde Katalonya, özgün ya da genel olsun konferans veya Önderlik için yürüyüş olduğunda Avrupa genelinde en fazla Katalonya'nın katıldığını görüyoruz. Hatta Rojava'ya ve dağa da geldikleri de oluyor. Bundan dolayı onları tanımamız önemli; çünkü onlarla her zaman ilişkilerimiz oluyor.

Günümüzde AKP-MHP faşizminde kadın düşmanlığı olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda dünya genelinde de bu faşizm bir dalga gibi büyüyor. Hegomonik güçler en fazla kadın düşmanlığı üzerine kendini kurumlaştırıp sistemini oluşturuyor. Bunlardan kaynaklı tartışmamız önemlidir. Kadınlar faşizme karşı nasıl bir cephe yaratabilirler? Kürt Kadın Hareketi olarak nasıl bunun öncülüğünü yapabiliriz? Dünya kadınlarının sesini Erdoğan faşizmine karşı nasıl yükseltebiliriz? Hangi esaslar üzerine ittifaklar kurabiliriz? Bunlar için sadece "bize destek verin" demekle olmaz. Ortak mücadele önemlidir. Ortak yönlerimizi tanımlamamız gerekiyor ve buna göre ittifak kurmalıyız. Günümüz için önemli bir diğer konu da kadın mücadelesinin faşizme karşı olmasıdır. Bu yüzden bu örneğin çok önemli olduğunu söyledik. Bunun yanı sıra 1930'larda İspanya İç Savaşı örneğinde karşı devrim gerçeğini de görebiliyoruz. Sovyetler ve Stalinistler şahsında devrimci hareketlere karşı nasıl bir saldırı yürütüldü ve yok edildi? Karşı devrim gerçekliği günümüz için de çok önemlidir. Bu örnekte de bu konuyu açacağız. Bu ders için belirlediğimiz örnekler bunlardır. Bu-

nun dışında da özellikle günümüzde başka yerlerde de kadın mücadelesi yürütülüyor. Örneğin; Amerika'da hem siyahi kadınlar hem de Trump'a karşı ya da Trump şahsında temsil edilen gerçekliğe karşı kadınların çok güçlü bir mücadelesi var.

Tecavüz kültürüne karşı dünya kadınları seslerini yükseltiyorlar. Dünya genelinde kadın hareketlerinin güçlendiğini görüyoruz. Ama bu hareketlerin nitelikleri nelerdir, kazanımları nelerdir, eksik yanları nelerdir? Yani biz bu hareketleri nasıl eleştirebiliriz? Bunların farkındalığıyla bu derste bir perspektif yaratabiliriz ve bu çerçevede dersi vermek istiyoruz.

Kadın hareketleri modern anlamlarını Fransa Devrimi'nde başlatılıyorlar. Fransa Devrimi'nde, Paris Komününde kadınlar nasıl bir rol oynadı? Bu da önemli bir konudur. Yine Dünya Kadın Hareketleri Mücadelelerini üç dalga üzerine kategorilendirdiler. Bu dalgalar nelerdir? Neye göre katagorize ediliyor? Özellikleri nelerdir? Bazı ülkelerde kendilerini nasıl ifadelendiriyorlardı?

Neden kadın tarihi? Bizim için kadın tarihi neden çok önemlidir? Kadın hareketlerinin tarihinde birçok boşluk vardır. Ders hazırlığında bu boşlukları fark ettik ve bunları doldurmak önemlidir. jineoloji, Dünya Kadın Hareketleri için çok önemli bir bilim dalıdır. Yine tarih, her zaman egemenlerin eliyle, onların perspektifleriyle, araçlarıyla, dilleriyle yazıldığından direnen halkların tarihlerini yazmalarına izin verilmemiştir. Yine de direnenlerin tarihinin farklı farklı biçimlerde günümüze kadar ulaştığını görüyoruz. Kadın Direniş Tarihi de böyledir. Belki yazılı kaynaklardan kadın tarihine

ilişkin bilgiler yoktur; ama sözlü olarak bazen şarkılarla, bazen hikâyelerle, bazen destanlarla, bazen efsanelerle bazen de mitolojik hikâyelerle günümüze kadar birçok bilginin ulaştığını görebiliyoruz. Zaten Kürtlerin tarihi de genellikle sözlü kaynaklara dayanır ve dengbejlerle tarihimiz günümüze kadar ulaşmıştır. Arkadaşlar hatırlarlarsa, çocukluklarına döndüklerinde böyle birçok örneği duyduklarına inanıyorum. Kadın konulu hikâyeler ninelerimiz tarafından kış akşamlarında bizimle paylaşılmış, böylece nesilden nesile aktarılmıştır. Ayrıca bazen bir şiirde, bazen bir heykelde, bazen bir tablette kadın mücadeleleri konusunda günümüze birçok bilgi ulaşmıştır. Böyle bir tarihin yaşandığını çeşitli kaynaklardan öğrenebiliyoruz. Egemenler tarafından yazılan tarihte gerçekler örtbas edildiğinden hiç olmazsa tarihimizde böyle bir gerçekliğin olduğunu görebiliyoruz. Neden egemenlerin tarihinde kadın tarihi yoktur? Neden kadınlardan söz etmiyorlar? Ya da hangi kadınlardan söz ediyorlar? Neye göre tarihte kadına yer veriyorlar? Çoğu kez görüyoruz ki; tarihte egemen kadınlara ya da erkeksi özellikleriyle erkeğe benzeşmiş kadınlara yer verilmiştir. Bunlar hakkındaki bilgilerin doğru olup olmadığı ayrı bir konudur ama örnek olarak herkes Kleopatra'nın ismini biliyor. Ya da cadı kadınlardan da bahsedilirken kötü kadınlar olarak bahsediliyor. Mitolojiden başladığımızda da ilk kadın olarak Havva nasıl ele alınıyor? Bu tarihin yazılmasında nasıl kadınlara yer veriyorlar? Bunlar önemlidir ve sorulması gereken sorulardır. Kadın direnişlerine hiç yer verilmemesinin nedeni bilinçlidir ve bu gerçekliğin altında bir strateji vardır. Peki, bu strateji nedir? Mesela tarihte,

egemenlere karşı olan direnişler inkâr ediliyor, bütün insanlık tarihine baktığımızda bunu görebiliyoruz. İnsanlık tarihi, dünya fethinin tarihi olarak yansıtılıyor çoğu zaman. Bu saldırılara (zaten bu saldırılar saldırı olarak adlandırmıyorlar) karşı nasıl bir mücadele yürütüldüğünden hiç bahsetmiyorlar. Çünkü bu bir algının yaratılması içindir ve bu kaderdir. Yaşam hep böyle oldu, böyle geldi, böyle gidecek, buna karşı insanın başkaldırması gerekmiyor gibi söylemlerle halklar kendi içlerinde tepki göstermesinler diye böyle bir algı yaratmak istediler. Ama en fazla da kadın için bunu yaptılar. Diyorlar ki: “Sesiniz zaten tarihte de yoktu; renginizde, varlığınızda yoktu. Eğer varlığınız olmuşsa bile kötü bir şekilde vardır; bundan dolayı da kadın böyledir. Tarihin başlangıcından beri böyledir ve böyle gidecektir yani değişmeyecektir. Bunun üzerine düşünmenize de gerek yoktur.” Egemenlerin yazdıkları tarihte vermek istedikleri mesaj budur. Bu yüzden uzun bir süreye kadar da tarihi böyle anlama vardı. Sanki tarihte hiç kadın direnişi olmamış, özgürlük için hiç mücadele verilmemiş, ya da olmuşsa da çok geç başlatılmış gibi yanılsamalar öne sürmektedirler. Kadın Özgürlük Mücadelesi sanki feminizmle başlamış veya yeni aşamalarla başlatılmış gibi kabul ettirilmeye çalışılıyor. Bizde de aslında Önderlik sayesinde tarihe daha farklı bir bakış açısı gelişmiştir. Hareketimiz içerisinde kadın tarihini ele alma yönteminiz 20 yıl önce farklıydı. Önderlik, tarihi daha doğru ele almamız için bizi teşvik etti. Önderlik kendisi tarihi araştırıp yol ve yöntemlerini savunmalarına koydu. Yani Önderlik sayesinde tarihimize yeniden ve daha gerçekçi bir şekilde yöneldik. Dünya Kadın

Tarihi en fazla “Dünya Devrimlerinde Kadın” olarak ele alınıyor ve genel hareketlerin mücadelesi dışında kadın çok fazla ele alınmıyordu. Uzun bir süre “Sovyetler devriminde kadın, Viet-nam’da kadın, Küba’da kadın” yaklaşımlarımız bu çerçevedeydi. Kadın; Dünya Kadın Devrimleri, Ulusal Kadın Kurtuluşu ve Kadın Özgürlük Mücadelesi gibi ayrı ve özgün ele almak çok fazla yoktu. Aslında bu son yıllarda konu daha temelden ve daha genel ele alındığından kaynaklı karşı taraf konunun yüzeysel kalması için, sanki geçmişi yokmuş gibi, hafızasızlığı dayatıyor. Aslında kadın varlığının devam ettirilmesi, doğal toplumların varlığı tek başına bu gerçekliğe karşı bir direniştir. Onlar bizi hafızasız kılmaya çalışıyorlar ki geleceğimizi inşa edemeyelim. Çünkü bir insan tarihini tanımızsa kendisini de tanıyamaz. Bundan dolayı kadın olarak kendimizi tanımak, bilmek, parçacılığı aşabilmek, esasta büyük resmi görebilmek için kadın tarihinde derinleşmek önemlidir. Yine günümüzde yarınımızı kazanmak için tarih bilinci temel taşıımızdır. Tarih aynı zamanda meşaledir ki karanlığı aydınlatıyor. Tarih bir bütündür, bilgilerin toplanmasıdır. Mesela şimdi kadın tarihinin genel resmini veremeyiz çünkü çok fazla boşluk vardır ve bu yönden de parçacılık vardır. Jineloji yoluyla kadın tarihinin yazılmasına yeni başladık. Genel bir şekilde baktığımızda bazı parçalar elimizde var fakat bu parçaların arasında yüzyıllar boyu boşluk oluşmuştur. Biz coğrafik yönden de birçok boşluk yaşıyoruz. Mesela Avrupa’da daha bütünseldir ama yönümüzü başka bir yere verdiğimizde daha fazla boşluk önümüze çıkıyor. Elimizde olan parçaları yerine koyuyoruz fakat çok fazla boşluk var ve bu

boşlukların doldurulması kolay değil uzun zaman ister. Kadın olarak bu bilgileri toplama, doğru bir yöntemle tanımlama, değerlendiren, analiz yapma bu doğrultuda sonuç çıkarma büyük bir emek ve zaman istiyor. Bu anlamda bütünsellik için çabalarımızın olması gerekir. Yani yoğunlaşmalarımızda evrensel ve tikel ilişkiyi her zaman güçlendirmek gerekir. Bu bizim için önemlidir. Kapitalist sistem tarihin toplumsal karakterini her zaman reddediyor, inkâr ediyor. Bizim tarihi ele alış biçimimizde toplumsal karakter çok öndedir. Tarihin toplumsal niteliği çok önemlidir ama bu genelde inkâr ediliyor. Kadın tarihinde de böyle bir yaklaşım var. Elbette bazı şahısların mücadelesi hakkında bir sonuç çıkarabiliriz. Bu derste de bazı kadınlar üzerinde bilgi vereceğiz ama bu kadınlar üzerinde fazla odaklanmak da doğru olmaz. Kendisiyle yanlış sonuçlar getirecektir ki bu da bizim yaklaşımımız değildir. Biz bireylerin şahsında da toplumu görmek istiyoruz. Toplumun mücadelesi ve gerçekliği üzerinde yoğunlaşacağız. Egemenlerin yaklaşımında daha çok bireyler üzerine manipüle ediyorlar.

DÜNYA KADIN HAREKETLERİ VE MÜCADELE TARİHİNİ ANLAMAK İÇİN YÖNTEM

Kadın tarihini neye göre kategorize ediyoruz? Bizzat Önderlik bu yönden bir perspektif vermiştir. Önderlik: “Kadın tarihi üzerine araştırma (özellikle jineoloji için söylenilmiştir.) üç dönem şeklinde ele alınmalıdır.” demiştir. Önderlik toplumsal tarihi 3 çağ üzerine kategorize etmiştir.

Birinci dönem, Neolitik Çağ’dır. (MÖ 12.000 – 4.000) Bu döneme Proto-Komünalizm de diyebiliriz. Ana-kadın dönemidir. Bu çağda komünal değerlerin kadın eliyle yaratıldığını görüyoruz. Hem toplumsallık hem toplumun birlikte yaşayabilmesi için gerekli değerler, ölçüler, yine yaşama anlam verme, yaşam hakikatini bulma, bunun etrafında araştırma yapma bu dönemin özelliklerindendir. Tabii kadının buradaki rolü çok önemlidir. Yine bu-

nun kadın bedeniyle ilgisi vardır. Çünkü o döneme ilişkin elimizdeki bilgiler gösteriyor ki; kadınlar bedenlerini evrenle kıyaslıyorlar. Bu yöntemle yaşam hakkındaki hakikatleri bulmak için çaba veriyorlar. Kadın bedeni ile ayın hareketleri arasında güçlü bağlar vardır. Örneğin; kadın adet araları genelde 28 gündür, ayın da değişim göstermesi yine hareketliliği 28 günde bir geliyor. Kadın bedenin yenilenmesi ay hareketlerine göredir. Yine genç kadın, anne ve yaşlı kadın bedenleri arasında yaşanan değişim biraz ay hareketlerine göre kategorize ediliyor. Gök ve kadın bedeni arasında bir paralellik vardır. Kadında bu bilinç böyle oluşuyor; eski dönemde kadınlar bu şekilde adet dönemlerini bilir doğanın hareketliliğini kendi bedeninde görür ve bu bağı hissederler. Erkekler bu bilince ulaşamazlar. Bu kadının gerçekliğiyle bağlantılıdır. Bu aşama da kadın gerçekten; yaşama, doğaya, çağlara, güneşe, aya anlam vermek için çaba vermiştir. Özellikle bu kadın öncülüğünde yürütülüyor. Çoğu zaman Neolitik Çağda kadının öncülük rolünü sadece doğurganlık üzerinde görenler vardır. Sanki tek mesele budur. Hâlbuki mesele sadece bu değildir. İnsanlığın ilk defa toplum olarak kendini örgütlediğini görüyoruz. Birlikte toplumsal bir sistemi oluşturuyorlar. Bu neden kadının öncülüğüyle oluyor? Sadece kadının dünyaya çocuk getirmesi değildir. Bu bir boyutudur. Ama başka yönleri de vardır. Çünkü mitoloji kaynakları gösteriyor ki; özellikle bu çağda çok güçlü bir arayış vardır. Yaşama, varlığa, doğaya, topluma, yaşam sırlarına, anlam vermek genelde kadın öncülüğünde gerçekleşiyor. Evrensel hakikat kadın bedeninde gizlidir. Bu çağda yaşayan toplumların örnekleri var-

dır. Ortadoğu’da bu dönemin tabletlerinde görüyoruz ki; en fazla yıldız ve ay resimleri vardır. Ay, kadının sembolü olarak biliniyor; güneşten daha çok aydır. Yıldız ve ay tarih gerçekliğinde önemli motiflerdir. Latin Amerika’da Maya Uygarlığının yaşadığı yerde bu motiflere sık rastlanır. Bu yaşam alanına uygarlık deniliyor, ama nasıl bir uygarlıktır bu da ayrı bir konudur. Uygarlıktan çok, doğal toplum olarak ele almak daha doğru olur. Takvimleri, yıldızların ve ayın hareketlerine göre hazırlanmıştır. Bu, takvimin hazırlanışında verilen emek sayesinde aslında o dönemde astronominin temellerinin atıldığını gösteriyor. Kısacası astronomi; günümüzün bir buluşu olmaktan çok, eski doğal toplumların farkında olup da yaşamsallaştırdığı ve onunla bütünleştiği bir bilim olduğunu göstermektedir. Bunu yapan güç de kadının yaratıcı ve doğayla olan bağının gücüdür. Bu dönemi sadece kadının doğurganlığı üzerinden ele almak çok eksik ve yanlış olur. Elbette bu önemlidir; ama bunun yanında toplumsallığın oluşumu ve gelişiminde kadının öncülüğü yine bu toplumsallığı geliştirmek adına olan hakikat arayışı sürekli devam etmiştir. Sadece toplumun çoğalmasından kaynaklı değildir.

Zaman ve mekân farklı olmakla beraber Neolitik Çağ yani anaerkil dönem dünyanın her yerinde yaşanmış arkeolojik araştırmalara göre, kimi yerlerde paralel bir şekilde de yaşanmıştır. İsa’dan 12.000 yıl önce başlayan bu dönem ilk oluşumunu Ortadoğu’da gerçekleştirmiştir. Neolitik Çağ ilk olarak Yukarı Mezopotamya bölgesinde yaşanmıştır. Yukarı Mezopotamya’da uzun bir süre kalıcılığını koruyor, son araştırmalara göre yakın zaman ara-

lığında da Neolitik Çağ Afrika'da da paralel olarak yaşanmış deniliyor. Tarih uzun bir süre tek bir nehir olarak ele alındı, tek akış olarak hesaplandı oysaki yapılan araştırmalar sonucunda çağlar farklı yerlerde farklı dönemlerde yaşanmış ve yaşayanlar da birbirlerinden habersiz yaşamışlardır. Bir nehir Ortadoğu'dan, bir nehir Afrika'dan doğup akmış; bunlar farklı yönlerle akmış olsalar da bir yerde buluşmuşlar ve yine ayrılıp akışlarını sürdürmüşlerdir. Tarihi böyle ele alıyoruz. Bir yerden başlayan bir durum veya olay o dönem ve yerle sınırlı kalmamış sanki taşıyıcılar varmış gibi başka alanlara da akmıştır. Kültürü gidip bir yere taşıyorlar, dili dağıtıyorlar. Bu hareketlilik fiziki değil, sadece insan üzeri de değil. Yani biri Ortadoğu'ya gelmiş, öğrenmiş alıp gidip dağıtmış bakış açısı yanlıştır. Toplumsallıkta kültür ya da toplumsal değerler, somut bir kaynak üzerinden ya da bireyler üzerinden dağılmamıştır. Bunun kanıtı Ortadoğu ve Afrika'da paralel zamanda yaşanan aynı yaşam tarzı kanıtlamıştır. Genelde bu algı bizde vardır, sanki biri birinden alıyor, yaşıyor esas olan bu değildir. Oysaki 1000 yıl önce Ortadoğu'da yaşanan 1000 yıl sonra başka bir yerde yaşanabiliyor birbirlerinden habersiz olmalarına rağmen. Neolitik Çağ evrensel bir çağdır. Doğru, Mezopotamya'nın başlangıç olduğunu biliyoruz, farklı bir başlangıçta olmuş olabilir. Bu aşama daha sonra dünya genelinde yaşanmıştır. Avrupa'da, Latin Amerika'da, Afrika'da, Amerika'da ve her yerde yaşandığını görüyoruz. Daha çok coğrafik koşullara göre oluşmuştur. Örnek olarak; Rojava'da gelen arkadaşlar çok iyi bilirler. jineloji'deki arkadaşların söylediğine göre Suriye ve Rojava genelinde 14 bin

höyük vardır. Bu rakamı neye göre söylediklerini bilmiyorum ama arkadaşlar bu şekilde hesaplamışlar. Mesela bu höyüklerin hepsi bu çağa aittir, insan bunları açarsa bir sürü şey çıkar. Arkeolojik çalışmalar sonucu birçok tarihi anlam ortaya çıksa da daha açılmamış yüzlercesi var. Birçok yerde arkeolojik kazılar yapmışlar. Bu höyükler tarihte nasıl oluşmuştur? Höyükler coğrafik yani doğal çıkıntılar ya da tepeler değildir. Mesela tepe, ova ve dağ gibi şeyler doğal olan şeylerdir, ama höyük öyle değildir. Arkeolojide höyük, tarih boyunca türlü nedenlerle yıkılıp yok olmuş veya terk edilmiş yerleşme bölgelerinde, yıkıntıların üst üste birikmesi sonucu oluşmuş, çoğu kez içinde tarihsel kalıntıların gömülü bulunduğu yayvan toprak, tepe olarak tanımlanır. En çok kerpicin ev yapımında kullanıldığı, yağmurların az olduğu yerlerde ortaya çıkmışlar. Kürtçe 'de "gir" deniliyor. Arapça ve İbranice 'de Tell deniliyor. Mısır'daki adı "kom" dur. Habur suyunun üstündeki Til Huwera MÖ. beşinci binyılda oluşmuş olup 65 hektarlık alanı ile bölgenin en büyük höyüğüdür. Minbiç'in doğusundaki Til Cedat el Muhara MÖ. 9. binyıldan kalma neolitik kalıntılara sahip, 11 bin yıllık duvarı Çatalhöyük'ten 1500 yıl daha eskidir. Bunların hepsi birinci çağın yani tanrıça döneminin işaretleridir. Rojava ve Kuzey Suriye çok büyük bir hazinedir. Neden özellikle burası? Çünkü burası Dicle ve Fırat nehirlerinin yanındadır. Coğrafya bu anlamda çok çok önemlidir. Neden orada o kadar höyük vardır? Neden diğer yerde azdır? Aslında Ortadoğu genelinde birçok höyük vardır. Ama insan sayı olarak hesaplarsa en fazla bu mıntıkada vardır. En fazla Tanrıça Kültürünün burada yaşandığına işarettir bu.

Mesela en fazla İştar adı dağılmıştır. Çoğu zaman söz ediliyor. Ama Kuzey Suriye'ye baktığımızda tanrıça kùltürlerinin daha derin ve toplumsal olduğunu görüyoruz. Örneğin; Minbi tanrıçası vardı. Adı Atargatis'ti. Düşünün ki merkezini Minbi yapmıştı. Yalnız “Kuzey Suriye Tanrıçası” olarak da adlandırılıyor. Kùltürü ta Roma'ya kadar ulaşmıştır. Roma onu kutsamak için adına tapınak yapmış. Kùltürü Lübnan'a kadar ulaşmıştır. Birçok yerde onun için tapınak yapmışlardır. Tanrıçalar tarihinde Atargatis ilk denizkızıdır.

Rojava ve Suriye'de savaş çıktığı zaman DAİş tarafından ilk işgal edilen yer Minbiti. DAİş'ten önce El-Nusra'ydı. Arkadaşlarda 2016 yılında burayı özgürleştirdiler. Arkadaşlar hatırlarsa; Minbi özgürleştiği zaman oradaki kadınlar daha yolun üzerindeyken siyah çarşaflarını yere atmışlardı. Buradaki bütün köyler böyleydi. Böyle bir görüntü de vardı. Kadın kamyonun üzerinde kara çarşaflarını atıyor. Mesela bir köye bakıyordun, boştu ama etrafı hepsi kara arşaftı. Aslında o dönemde tanrıçaların merkezi özgürleştirildi. Bu savaşta mitoloji farklı bir aşamada kendini ifade ediyor. Günümüzde yaşanan Minbi Savaşı da bu çağın doğal toplum ve ataerkil toplumun savaşı olarak kendini göstermiştir. Minbi, tarih konusunda bir hazine gibidir. Arkeolojide yeteri kadar gelişkin olmadığımız için çıkan birçok tarihi eserinde tam olarak neyi ifade ettiğini bilmiyoruz, ya da yüzeysel yaklaşımlarımız gelişiyor tarihi eserlere. Tarihi eserlerde mülkiyet olmaz, ama yer yer mülkleştirilmektedir. Tarihi eser insanlığın ürünüdür, gereken yerde özel olarak korunmalıdır. Genel olarak Ortadoğu'da bu

tarihi eserleri koruma konusunda yetersizlik ya da duyarsızlıklar yaşanmaktadır. Oysaki tarihi eserler geçmişin dilidir; bilmediğimiz, görmediğimiz tarihin kendisini anlatmasıdır, tanıtmasıdır. Örneğin, Höyük meselesi jineolojide çok iyi araştırılması gereken bir konudur. Çünkü içerisinde büyük hakikatler gizlidir. Birçok yüksek yerde kaleler vardır. Örneğin, Hewlêr Kalesi, yüksek bir yerdedir. Hewlêr dünya genelinde en eski şehirdir. Eski adı Arbe-la'dır. Aralıksız hep toplumsal yaşamın sürdürüldüğü bir şehirdir. 9.000 yıldır Hewlêr'de aralıksız olarak insanlar yaşamıştır. Orda birçok eski şehir vardır; sonra bu şehirler boşaltılmış, daha sonra insanlar gidip orada yaşamıştır. Hewlêr Kalesinin altında İhtar Tapınağının olduğunu söylüyorlar. Ama ataerkil sistem oluştuğunda kadın tapınaklarının olduğu yerlere ya da bu höyüklerin üzerine erkek tapınaklarını inşa ettiler. Aslında bu şekilde kadın tarihini, tarihe gömmüşlerdir. Yani bir mezar gibi üstünü kapattılar, onu bir daha açmamak için. Hewlêr Kalesi UNESCO tarafından insanlık kültürünün mirası olarak sayılıyor ve koruma altındadır. Ama altında daha eski bir tarih var ve bu açlamıyor; çünkü üstünü kapatmışlardır. Bu çok bilinçli bir yaklaşımdır. Bunun bir tesadüf olduğu söylenemez. Birçok yerde aynı örneklerin olduğunu görmek mümkündür. Örneğin; Şengal'de "Çil Mêran" türbesi vardır, Şengal'e gidenler bilirler. Türbe yüksek bir yerdedir. Bu türbeyi yanlış değilsem Saddam döneminde yıktılar. Daha sonra bir hayırsever türbeyi yeniden oluşturmuş. Çok çok küçük bir türbedir. Yalnız elle yapılmış resimleri de vardır. Eskiden Çil Mêran Tapınağının çok büyük ve yüksek olduğunu gösteriyor. Çil

Mêran'ın altında da tanrıça tapınaklarının olduğu söyleniyor. O tapınağın altına kazılması çok güç bir şeydir. Askeri güçteki arkadaşlar orada kalıyor. Bir tünel kazmak istediler, Ezidiler izin vermediler. "Olmaz, burası kutsal bir yerdir, altını kazamazsınız." dediler. Tarihçiler ve arkeologlar Çil Mêran adının sonradan verildiğini söylüyorlar. Aslında burasının bir kadın tanrıçaya ait olduğunu söylüyorlar. Mesela Amed'de Kırklar Dağı var. Osman Baydemir belediye başkanıyken bu dağ gündem oldu. Arkadaşlar hatırlarlar burayı imara açma konusunda birçok tartışma olmuştu. Boş bir alandı. Büyük bir kampanyayla burada bir site yapacağız demişler. Belediyemiz buna izin vermiş, halk bunu protesto etmişti. Zaten daha sonra durduruldu. Ama Kırklar Dağı için de büyük ihtimalle altında tanrıça tapınakları var, diyorlar. Aslında arkeoloji de çok fazla ataerkil zihniyetin etkisi altında hareket ediyor, bu tarz gerçeklerin açığa çıkmasına izin verilmiyor. Gösterilen çabalar bu çağın günümüzde de gizli kalınması konusundaki çabalardır. Ya da parça parça aydınlatıyorlar. Ama etrafımızdaki eserler tarihtir. Biz bu höyüklerin üzerinden geçiyoruz ama altında ne olduğu konusunda bir bilince sahip değiliz. Bize çok normal geliyor. Ama gözümüzün önünde olan bir tarihtir. Bu önemli bir konudur. En başta dile getirdiğim gibi; bu aşamayı bütün dünyada yaşanan kadın çağı olarak adlandırabiliriz. Doğal toplum, neolitik toplum, kadın çağı ve proto-komünalizm olarak söyleyebiliriz. Çünkü doğal toplum burada örgütlendiriliyor. Kadının rolü ve öncülüğü burada çok öndedir.

İkinci dönem, İsa'dan 4.000 – 2.000 yıl önce olan dönemdir. Bu

dönem ataerkil topluma geçiş ya da erkek egemenliğine geçiş aşaması olarak adlandırılıyor. Kadın ve toplumun aile ve devlet sisteminin inşasıyla köleleştirilmeye başlandığı dönemdir. Artık erkeğin kendisini örgütlediğini görüyoruz. Doğal topluma karşı kendisini örgütlüyor, zihniyetini yaratıyor. Doğal toplum ve kadının üretimleri ve değerleri üzerinde saldırı yürütülüyor. Kadın ve toplum üzerine aile ve devlet sistemlerini oluşturuyorlar. Hem uygarlık tarihinde çok geçiyor hem de Önderlik savunmalarında özellikle bu aşama çok açıklanıyor. Daha sonra biraz açacağız. Ana tanrıça ve kurnaz erkek arasındaki savaş çağıdır. Çelişkilerin savaştığı çağdır. Burasının ilk kadın mücadelesinin başladığı yer olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemde kadın üzerinde çok fazla saldırı var aynı zamanda buna karşı güçlü direnişler de var. Bu çağ en fazla kendini mitolojide ifade ediyor. İhtar ve farklı tanrıçaların şahsında biz bunu görüyoruz. Hem kadın üzerine saldırı yürütülüyor hem de büyük bir savunma ve direniş yürütülüyor. Kadın Özgürlük Mücadelesini evrensel bir perspektifle bu şekilde başlatabiliriz. Yani eğer böyleyse diyebiliriz ki, Kadın Direniş Tarihi beş bin yıllık bir tarihtir. Uygarlık tarihini, Kadın Direniş Tarihi olarak ele alabiliriz, yanlış değildir. Yani sadece sistemin saldırıları ya da erkek egemenlikli tarih kendisini örgütlemiş demeyelim, aynı zamanda paralel bir hat olarak ilk günden günümüze kadar kadın direnişi yürütüldüğünü de söyleyebiliriz. Bu yüzden Kadın Tarihinden ya da Dünya Kadın Mücadele Tarihinden bahsederek beş bin yılı gözden geçirmemiz ve aydınlatmamız gerekiyor. Nasıl bir mücadele ve bu mücadele ne zamandan beri verilmiştir? Yani

bugünkü zihniyetimize göre biz örgütlü mücadelelerden söz ediyoruz. Belki o kadar örgütlü değillerdi. Birçok şeyi biz bilmiyoruz. Ama genel olarak kadın mücadelesinin bu dönemde başladığını söyleyebiliriz. Doğal toplumların ne kadar başkaldırdığını kim bilebilir? Tarihte kaç tane kadın direnişinin gizli olduğunu kim bilebilir?

Üçüncü dönem, MÖ. 2.000’den günümüze kadar olan dönemdir. Bu dönem, erkek egemenliğinin sistemleştiği, kurumlaştığı ve zihniyet olarak kendini örgütlediği dönemdir. Bu dönem bütün yaşam alanlarında kendini ifade ediyor: aile, devlet, ekonomi, kültür, siyaset, inanç vb. Bütün yaşam alanlarında erkek egemenliği hâkimdir. Bir yandan da kadın direnişi hep kendini devam ettirdi. Kadın tarihi olarak birinci ve ikinci dönem bizim için önemlidir. Bu dönemler içerisinde Önderlik kadın arkeolojisini önermişti. Jineoloji dersinde bunun daha kapsamlı açıklanacağına inanıyorum. Önderlik: “9.000 yılda 9 katman” diyor. Yani bu tarihi yeniden kadın kimliğine göre kategorize ediyor. Bu dönemlerin kategorize edilmesinde esas olan nedir? Tarihte kadın kimliği ve farklı farklı kimlikler görüyoruz. İlk üç katmanı tanrıça çağı olarak adlandırabiliriz. Bunlar içerisinde ilkinde ana-kadın dönemi diyoruz. Ana-kadın dönemini neye göre başlatabiliriz? Eğer biz 9.000 yıla göre gidersek MÖ 7.000 – 4.000 ‘li yıllar olur. 3.000 yıllık dönemi Ana-kadın dönemi olarak ele alabiliriz. Ana tanrıça ya da Ana-kadın kimliği esas kimliktir. Biz bunu esas alıyoruz.

X arkadaş:9 tabakayı biraz daha açabilir misiniz?

Önderlik jineoloji için önermişti. Önderlik: “Jineoloji kadın tarihini ele aldığından kadın arkeolojisinin geliştirilmesi gerekiyor.” demişti. Önderlik; “ 9.000 yıl içerisinde 9 katman vardır.” diyor. Önderlik kadın tarihini bu şekilde kategorize ediyor ve yöntemini belirliyor. Biz bu üç aşamayı neye göre kategorize ediyoruz? Birinci dönemin ana tanrıçaların ya da kadın öncülüğünde kendini yaratan toplumun çağı olduğunu söylemiştik. Biz çağları toplum yaşamına göre kategorize ediyoruz ve bu çağ egemenliksiz bir toplumdur. İkinci dönem de ara bir dönemdir. Çünkü erkeğin burada kendisini yavaş yavaş örgütlediğini görüyoruz ve var olan topluma karşı saldırıya geçiyorlar Kadınlar da savunmaya geçiyorlar. Yani kıyasıya bir direniş vardır. Üçüncü dönem de erkek egemenliğinin sistemleştiği dönemdir

Toplumsal düzen nasıldır? İlk başta doğal toplumun olduğunu görüyoruz. Sonra ara süreç vardır. Daha sonra ataerkil toplum geliyor. Bu genel bir meseledir. Önderlik: “Siz kadın tarihini, tarihte olan kadınların kimliğine göre, kendinizi ifade edip yaklaşın” diyor. Arkeoloji insanlığın kültürel geçmişini, kültürlerin değişimini ve birbirleriyle ilişkilerini inceleyen bir bilimdir. Kazı yoluyla yer altında gizli yaşam izlerini ortaya çıkarıp, bunların anlamını yorumlar. Önderlik: “Jineolojinin kadın arkeolojisini geliştirmesi gerekiyor. Yer altında gizli kalan her şeyi ortaya çıkarması gerekiyor. En fazla da 9.000 yıl üzerine yoğunlaşma yapması ve esas alması gerekiyor. ” diyor. Toprağı kazdığın zaman ilk başta bir katman çıkıyor bu yakın tarih katmanıdır, biraz daha derine indiğinde farklı bir tarih ortaya çıkabiliyor. Farklı farklı katmanlar var-

dır. Önderlik 9 kadın kimliği tanımlayıp adlandırmıştı. Büyük ihtimalle bundan dolayı 9.000 yıl demıştır, bu şekilde ayrıştırmıştır. Bu tarih içerisinde “kadın kimlikleri” diyebiliriz. Çünkü farklı farklı kimlikler vardır.

Bu 9 katmanları şöyle açıklayabiliriz:

Birinci katman, ana tanrıça dönemidir. Esas kimliği ile olarak kadın tarihte yerini almıştır. Bir şoför ya da aşçı olarak değil esas kimliği ana tanrıçadır. Bu şekilde toplum içerisinde bu yeri hak etmiştir. Bundan dolayı birinci döneme ana kadın, ana tanrıça dönemi diyoruz. Örneğin; Ninhursag, Sümerlerin tanrıçasıdır. Yani toplumsal yaşama önderlik eden, toplumun tüm ihtiyaçlarına cevap olan, özgür- doğal kadın kimlikleri vardır. Kadın eksenli toplumsallığa, Neolitiği örnek verebiliriz, Neolitik toplumda da birçok tanrıça vardır. Örneğin; Ninhursag, yine Babil’de Gula Bau tanrıçası, Yukarı Mezopotamya’da Star tanrıçası (daha sonra İhtar olan). Birinci katmanı bu şekilde tarif edebiliriz.

İkinci katman, MÖ. 4.000 – 2.000 arası dönemdir. Bu da ara dönem olarak adlandırılıyor. Aslında bu dönemde erkekle kadın gücünün arasında bir denge olduğunu söyleyebiliriz. Erkeklerin kendini örgütlediği doğrudur bu dönemde. Bu dönemde birçok tanrının da olduğunu görüyoruz. Bir yandan tanrıça, bir yandan da artık tanrılar da geliyor. Mesela birinci dönemde sadece kadın tanrıçalar vardır, tanrı yoktur. Biz bu bilgiyi o döneme ait gün yüzüne çıkarılan heykellerin tümünün kadın olduğundan, erkek heykellerinin ise hiç olmadığından anlıyoruz. Kadın heykellerine

baktığımızda, bedenlerinin önde, kafalarının çok küçük, meme ve kafalarının da daha belirgin ve büyük olduğunu görüyoruz. Heykeller daha çok kadınların doğurganlığı üzerine ilgi çekiyorlar. Ama bu dönemde erkeğin heykellerini göremiyoruz. Süleymaniye’de bir müze var;(arkadaşlar çok az gidiyorlar bu müzeye) bu müzede bu döneme ait birçok eser vardır. Bu tarihi eserler Mezopotamya’da bulunmuşlardır. Bu ara dönemde artık tanrılar da ortaya çıkıyor. Tanrıçaların yanında artık tanrı da görülüyor. Tanrıçaların yanında artık eş-baba-kardeş-oğul ya da sevgilisi konumunda bir erkek tanrı var. Örneğin; Mısır’da İsis ve Osiris vardır. Hem tanrıça vardır hem de tanrıçanın yanında erkek tanrı vardır, yani erkek ve kadın yan yanadır: Afrodite-Adonis, İştâr-Dumuzi, Astarte-Baal, Kibele-Attis vb. Bu tartışmamız gereken bir konudur. Çünkü iki farklı yorum vardır. Bir yorum, bu dönemin bir denge süreci olduğunu söylüyor. Tırnak içerisinde söylüyorum; acaba eş başkan olarak ele almak mı gerekiyor? Cinslerin eşitliği olarak mı ele alalım? Ne kadar olumludur ya da ne kadar tehlikelidir? Acaba gerçekten denge olduğunu söyleyebilir miyiz? Ya da kadının pozisyonu aşağı inerken, erkeğinki yükseliyor mu? Bu durum kendisini bir denge olarak gösteriyor olsa bile kendi içerisinde denge değildir. Denge mi, ara mı, yoksa savaş hazırlığı mıdır? Bu süreç içerisinde erkeklerin örgütlenip saldırı içerisine girdiklerini söylemiştik. Bu yüzden ara dönemin iyi araştırılıp değerlendirilmesi gerekir. Nasıl ele almak gerektiği konusunda tam net değilim. Bu tanrılar nasıl ortaya çıktı, kendilerini toplum içerisinde nasıl meşrulaştırdılar, acaba toplumu nasıl ikna ettiler?

Toplum bin yıllar boyunca sadece tanrıçaları tanırken, acaba nasıl tanrıların varlığını kabul ettiler? Tanrıların varlığını nasıl bir yöntem geliştirerek kabul ettiler? Günümüzü anlayabilmemiz için bu sürecin nasıl geliştiğini anlamak önemlidir. Genelde geçmişteki yaşanmış ve günümüzdeki yaşamı bilmemize rağmen bu ara geçişin nasıl yaşandığı hakkında çoğu zaman bir bilgi sahibi olamıyoruz. Kadın tarihi konusunda bilgiye ulaşmış bulunmaktayız ama ataerkilliğe nasıl geçildiği konusunda bilgilerimiz sınırlıdır. En karanlık olan dönem bu dönemdir. Birçok konuda böyledir. Benim görüşüme göre durumların tespitini yapabilmek için en fazla bu dönemin araştırılması ve aydınlatılması gerekiyor. İnsan bir değişim yapmak istiyorsa bu duruma nasıl ulaştığını bilmelidir. Mesele bir rahatsızlığın tespit edilmesi ya da teşhis edilmesi yetmez, ağrıyı ortadan kaldırmak için nereden kaynaklandığını da bilmek lazımdır. Hastalığının sebebini ya da kaynağını bilmeyen kendine derman da bulamaz ve iyileşemez de. Önderlik 9.000 yılda 9 katman dediğinde bize detay gibi gelen şeylerin üzerine ilgi çekiyor. Biz çoğunlukla resme genel olarak bakıyoruz. Ama Önderlik dönemlerin üzerine dikkat çekiyor. Bu hem anlama düzeyimizin daha sistematik olması için hem de bu uzun süreçler içerisinde bazı esas süreçleri tanımlamamız ve anlamamız için önemlidir. Büyük ihtimalle Önderlik bu yüzden 9 katman demıştır.

Üçüncü katmanı; Tanrıçaların öldürülmesi olarak isimlendiriliriz. İsa'dan önce 2.000'den İsa'nın doğumuna kadardır (MÖ. 2. 000 - 0). Denge olarak yaratılan dönemin sonuna gelindiğini görüyoruz. Erkekler bu dönemde tam saldırıya geçiyor; artık tan-

rıçaları öldürüyorlar. Bu en fazla mitoloji de Tiamat ve Marduk örneğinde kendini gösteriyor. Arkadaşlar bu mitolojiyi biliyorlardır zaten. Tiamat, Marduk tarafından öldürülüyor, bu süreç için bir örnektir. Artık denge döneminin sonunda tanrıçalarının yok olduğunu görüyoruz. Yani tanrıçalar çağına son veriliyor. Kadın kimliği artık aşağılanıyor.

Biz bu üç dönemi tanrıçaların dönemi olarak ele alabiliriz. Bu artık sonlanıyor. Tanrıça, tanrı tarafından öldürülüyor ve eserleri, değerleri üzerine egemenliğini kuruyor. Artık kadın karalanıyor. Tanrılar tarafından kadının bin yıllar boyu toplum içerisinde saygı gördüğü değerleri artık yok ediliyor. Yalnız kadın da müthiş bir şekilde erkek tanrıların egemenliğine karşı direniyor. Bu da en fazla mitolojide kendini ifade ediyor. Bu sürece ilişkin mitolojiden birçok sonuç çıkarabiliriz. Çok büyük bir direniş vardır. Biz bu dönemi “birinci cinsel kırılma” olarak ele alıyoruz. Bu dönem aynı zamanda tecavüz kültürünün de başlangıcıdır. Bu da kendini mitoloji de ifade ediyor. Çünkü Innana tanrıçasının bir kız kardeşi vardır. Adı Ereškigal’dır. Bu da bir tanrıçadır. Sümer mitolojisinde Ereškigal ilk tecavüz edilen ve yer altına gönderilen tanrıçadır.

Dördüncü tabaka; Tek tanrılı dinler sürecidir. Dördüncü tabakayı Lilith olarak adlandırabiliriz. Çünkü Lilith mitoloji de erkeğe ya da tanrıya hizmet etmeyi kabul etmediği için şeytanlaşmayı tercih eden kadın olarak ifadelendiriliyor. (şeytan olmayı tercih eden ilk kadın olarak ele alınıyor). Bu mitolojik olay, Gilgameş destanında geçiyor. Gilgameş destanında Lilith; yeraltı dünyasına

egemen kötücül bir ruh, vampir kadın, yılan, korkunç yaratık olarak ifadelendiriliyor. Âdem ile eşit yaratılmış ilk kadın konumundan olup ona hizmet etmeyi reddettiği için cennetten kovulmuştur. Daha önceki dönemlerden elimize ulaşan yazılı kaynaklarından, kadının kötü bir şekilde ifade edildiğini görmüyoruz. Ama Gılgameş destanında Lilith böyle tanımlanıyor ve karakterize ediliyor. Erkeğe teslim olmasını, köle olup, itaat ve hizmet etmesini istiyorlar. Aslında hizmeti reddettiği için kötü bir kadın olarak adlandırılıyor ama erkek egemenliğini kabul etmediği için bir yandan da direniş görülebiliyor.

Beşinci katmanı; Havva şahsında tanımlayabiliriz. İlk kez bir kadın, erkeğin vücudundan yani kaburgasından yaratılıyor. Artık kadının varlığı tanrıya bağlı değildir, tanrı tarafından yaratılmıştır. Yani kadının varlığı artık tanrısal değildir; çünkü erkeğin kaburgasından yaratılmıştır. Kadın tanrı ile olan eşit konumundan ikinci cins konumuna düşürülüyor. Mesela Lilith erkek gibi tanrı tarafından yaratılmıştır. Ama Havva'ya geçişinde kadının ikinci sınıf ya da cins olduğunu görüyoruz; çünkü erkeğin kaburgasından yaratılmıştır. Artık tanrısal niteliği kalmamıştır ve erkeğe göre itaatkâr ve teslim olan kadın olarak tanımlanıyor. Sanki kadın hem akıl olarak hem beden hem de ruh olarak yaratılışından itibaren zayıftır; ayrıca erkeğe göre zayıftır algısı Havva şahsında yaratılıyor. Yine kadın, insanlığın başına gelen bütün felaketlerin sorumlusu gibi ele alınıyor. Çünkü elmayı yediği için ilk günahın sorumlusudur, bundan dolayı da cennetten kovulmuştur. İnsanlığın bütün felaketleri Havva ile başlıyor. Bu tek tanrılı dinlerin olu-

şum sürecine denk gelmektedir. Lilith şahsında bir direniş varken, Havva şahsında köleliği kabullenme vardır. Dördüncü ve beşinci katmanı özellikle beşinci katmanı “ikinci cinsel kırılma” olarak adlandırabiliriz. Önderlik de: “Jineolojinin bunu ayrı ayrı araştırması ve aydınlatması gerekiyor.” diyor.

Altıncı katman; erkek imalatı tanrıçalardır. Artık tanrıçalık çağının çok zayıfladığını biliyoruz. Erkeğin denetimine giren kadın kimliği egemen erkek aklı ile tanrıça olarak inşa ediliyor. Tiamat, Lilith, İştâr süreçlerinden sonra tanrıçalık çağının zayıfladığını görebiliyoruz; ama tümünden yok olmamış, varlığını her zaman devam ettirmiştir fakat zayıflamıştır. Bu katmanda artık kadın tanrıçalarının geliştiğini görüyoruz ama erkeğin aklıyla yani imalatıyla yaratılan tanrıçaları görüyoruz. Erkek egemenliği tarafından kadına dayatılan özellikler gelişiyor. Örneğin; Zeus’un alnından yaratılan Athena, yine Zeus’un eşi Hera vardır. Hera için çok kıskanç ve ikinci bir kadın olarak karakterize ediyorlar. Grek ve Helen mitolojisinde kötülüklerin kaynağı olarak görülen Pandora vardır. Athena şahsında görüyoruz ki, kadın tanrıçalar erkek eliyle yaratılıyor ve onların bağımsız varlıkları yoktur. Bu süreçte tanrı ve tanrıçaların ilişkileri bir eşitlik içerisinde değildir. Tanrı tanrıçaya göre daha büyüktür; yani tanrıçanın pozisyonu tanrının pozisyonunun altındadır. Erkek beyniyle yaratıldığı için tanrıça, ataerkil sisteminin özelliklerinin kadına dayatılması bu tanrıçaların şahsında temsil ediliyor. Örneğin, Zeus’un eşi Hera için kıskanç olduğu söylentisi günümüzde de kadın için söylenilir; çünkü doğal toplumda bu özellikleri görmüyoruz. Örneğin; komplocu, kıskanç, şeytan vs.

gibi birçok özellik kadının özelliği olarak ifadelendirilir. Bin yıllar boyunca yaşanan toplumsal cinsiyetçiliği bu şekilde yarattılar. Günümüzde de kişiliklerimizde kendini tekrarlıyor. Hâlbuki bu özelliklerin kadına ait olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü bu özellikler komünalizme, doğal toplum değerlerine bağlı özellikler değildir. Bu özelliklerin dayatılmasıyla kadının birliğini, dayanışmasını, desteğini, parçaladılar. Aslında kadının dünyasını, aklını ve ruhunu bu özellikler üzerine parçaladılar. Bu da stratejik bir akılla oluşmuştur, tesadüfi bir şekilde gelişmiş gibi bir durum yoktur. Egemen erkeğin sistemi kendini bu şekilde kurumlaştırmıştır. Günümüzde de kapitalist modernite kendisine karşı bir mücadele ve direniş olmadığında parçalayıp egemenliğini dayatıyor. Sistemin Kürtlere ve haklara karşı yaklaşımı da böyledir. Bu gerçeğin çekirdeği olarak kadını görüyoruz. Örneğin, Kürt halkı için; “Birlik olmasınlar.” diyorlar. Kürt halkının durumunu bir kader olarak tanımlıyorlar. Çoğu zaman kadın için de böyle diyorlar. “Kadınlar birlik olamazlar, birbirlerinin düşmanıdır.” diyorlar. Tarihte ideolojik inşaların olduğunu görüyoruz. Bu ideolojik süreçlerin oluşumunda bu zihniyetler oluşturulup, oturtulmuştur. “Neden” olduğu çok önemlidir. Kürtlerin gerçeği için bir örnek vereyim; mesela işbirlikçi Kürt çizgisi için bir kader olarak göremeyiz. 20.yy’ın başlangıcında İngilizlerin eliyle inşa edilmiştir. Ama bu da çoğu zaman bir kader olarak gösteriliyor. İnsan eliyle yaratılan her şey insan eliyle de aşılabılır; çünkü suni bir şeydir, doğal olan bir şey değildir. Deniliyor ki Kürtlerin tarihinde hep ihanet vardır. Sadece Kürtlerin tarihinde değil bütün direnen halkların tarihinde ihaneti

görüyoruz. Çünkü nerede direniş varsa ihanet de kendisini dışa vuruyor. İhanet bir çizgi olarak yüz yıl önce İngilizlerin eliyle oluşturulmuştur. Ama bunu nasıl yaptılar, hangi araçlarla bu ideolojik inşa süreci nasıl yürütüldü? Biz bunu bilmiyoruz. Bunu bilmediğimizden dolayı araçlarımız ya da yöntemlerimiz bunun aşılmasında zayıf kalıyor. Tek taraflı ve politik kalıyor. Ama toplumsal ve kültürel yönleri neydi? Örneğin, Güney Kürdistan'da İngilizler dergi çıkarmışlar. Özellikle Süleymaniye'de, çünkü direnişin merkezi burasıydı. Dergilerin yoluyla zihniyetlerini bilinçli bir şekilde yarattılar. Ama bu nasıl yaşandı? Mesela bilge kadınların cadı diye yakılmasından sonra modernist-pozivist bilim kendini inşa ediyor. Kadının öldürülmesi üzerinden kendisini yaratıyor. Bunlar ideolojik inşa süreçleridir. Bunlar nasıl yaşandı? Hangi araçla ve yöntemle? Burada çok muğlaklık vardır. Net olarak görülmüyor. Bazı şeyleri biliyoruz. Önemli olan sistemin yöntemlerini daha detaylı ayrıntılarıyla birlikte anlamamızdır. Bu süreçte özellikle bu katmanda mitolojik dille, çok sistematik argümanlarla ne yaptıklarını görüyoruz. Karşı yürütülen bir ideolojik inşa süreci vardır. Özellikle kadının kolektifvizmini, direnişini engelleyen ve kadını parçalayan özellikler kadına farz ediliyor. Kadın hareketlerinin arasındaki özelliklerden bahsedersek burada da göreceğiz. "Kadınlar beraber mücadele yürütmelidir, dünya kadınlarını birlik olması gerekiyor." diyoruz. Peki, neden dünya kadınları bir olamıyorlar? Mesela sistem tarafından dayatılan özellikler burada nasıl bir rol oynuyor? Önemlidir. Örneğin; küresel kuzeyin ben merkezîyetçi ve egemen yaklaşımları bir dönem özellikle küresel gü-

neydeki feminist ve kadın hareketleri tarafından çok eleştirildi, gündemleştirildi. Bu yaklaşım nedeniyle parçalılık derinleşti ve bu küresel olarak güneydeki, yani Asya, Afrika gibi yerlerdeki kadın hareketleri tarafından çözümlenerek dile getirildi. Dolayısıyla kadına sistem tarafından atfedilen özellikler mücadeleyi de parçalayıcı bir işlev yerine getiriyor. Biz en son Hindistan'daki Kadın Kurtuluşu konulu uluslararası çalıştayda böyle bir durumla karşı karşıya kaldık. Almanya Marksist Leninist Partisi var, aslında tabansız, tamamen kendi kadrolarına dayalı bir oluşumdur. Bizimle güçlü ilişkileri var, Rojava'ya da çok destek veriyorlar ancak düşünce boyutunda oldukça dogmatik ve geleneksel olduklarından topluma hitap edemiyorlar. Belki de bilinçli ya da bilinçsiz olarak mücadelemizi kendileri için kullanmaya çalışıyorlar, yaşadıkları izolasyonu aşmaya çalışıyorlardır. Sonuç olarak Almanya'da çok marjinal bir konumdadır. Kadın Hareketi olarak Dünya Kadın Konferansı zemininde birlikte çalışıyoruz. Onların yaklaşımlarını bileerek, bunun bilincinde olarak birlikte çalışıyoruz. Dünya Kadın Konferansını hem bir açılım, hem de daha fazla kadın hareketine ulaşmak için bir zemin olarak ele alıyoruz ideolojik yaklaşımımızı, mücadele anlayışımızı, hatta tarzımızı paylaşarak Marksist-Leninist çizgideki hareketler üzerinde etki yaratmak için de değerlendiriyoruz. Çünkü bu hareketler bir tıkanma yaşıyorlar. Bundan dolayı bu kadar dogmatik yaklaşıyorlar. Şimdi Dünya Kadın Konferansı zemininde şöyle bir sorun yaşıyorlar; esas bu organizasyonun örgütleyicisi onlardır, onların girişimiyle başlatılmıştır. Onların bize ciddi anlamda ihtiyacı var. Ama Dünya Kadın Konfe-

ransı koordinasyonunda ve genel olarak bu organizasyonda etkimiz arttıkça onların etkisi azalmaya başlamıştır. Ki kişilik itibariyle de Alman egemen karakterini oldukça özümsemiş bir kesimle birlikte çalışıyoruz. Bu yaklaşımlar birçok kez diğer bileşenler açısından tepki yarattı, sorunlara yol açtı. Biz hareket olarak böyle durumlarda genelde toparlayan, ortaklaştıran, çözüm geliştiren taraf olarak öne çıktığımız için doğal olarak güven gelişti, diğer bileşenler üzerindeki etkimiz büyüdü. Fakat buradaki esas sorun egemen yaklaşımların yanı sıra aşamadıkları dogmatizmdir. Bununla birlikte kadın sorununa yaklaşımları da taktikseldir. Bu Hindistan'da çok açık bir şekilde görüldü. Kadın kurtuluşu konulu çalıştay yaptık, konuyla ilgili sunumlar yapıldı. Dogmatik Marksizm'de kadın sorunu ikincil çelişki olarak ele alınıyor. Birinci çelişki sınıf sorunudur. Esas düşman emperyalizmdir. Bu konuda bizim ideolojik yaklaşımımız farklıdır, biz kadın sorununu bütün sorunların anası olarak ele alıyoruz. Çalıştay öncesi katılımcıların büyük kısmının Marksist-Leninist çizgide olacağını biliyorduk, Marksizmin kadın sorununa yaklaşımını doğrudan eleştirmenin, gündemi saptırabileceği kaygısı vardı. Biraz tereddütlüydük o yüzden, karşıtlık olarak anlaşılmasın diye daha çok kendi yaklaşımımızı tanıtalım dedik. Ama bu kaygının aslında yersiz olduğunu gördük. Orada gördük ki bu konuda dogmatik bir yaklaşım içinde olanlar sadece Alman MLPD'siydi. Bu dogmatizmin de taban örgütü olmamalarıyla alakalı olduğunu gördük. Tabanlarında toplumun gücü yok. Teorilerini pratik olarak sınıyamıyorlar o yüzden. Ama Asya Kitasındaki Marksist-Leninist ya da Maoçu güçle-

rin kitlesele tabanları var. Kitle hareketleridir. Kendilerini örgütlüyorlar. Bundan dolayı fikir bazında kendilerini açıklarlar. Eleştirilere de çok açıktılar. Ama Alman MLPD'si ısrarla esas ortak düşmanın ataerki sistem değil emperyalizm olduğunu dayattı ve böylece kendini orada yalnızlaştırdı. Hindistan kadınları; erkek egemen sistemin kadın üzerindeki saldırılarının olduğu düşüncesini paylaşıyorlardı. Emperyalizmin de bunun bir devamı olduğunu söylüyorlardı. Ama şunun bilincindedirler ki erkeğin egemenliğinin ilk olduğudur. Emperyalizm de günümüzde bunun açık olan ifadesidir. Yani egemen erkeğin sistemidir. MLPD'nin aslında kadın kurtuluşu gibi bir deretlerinin olmadığını da gördük. Bunlar ne istiyorlar? Kadın konusunun etrafında, insanları ve hareketleri etraflarında toplamak istiyorlar. Kadın sorununa böyle taktiksel bir yaklaşım geliyordu. Bu çalıştayda onlar sunumlarını yaparken kendileri eleştirdi, ama bizim üzerimize saldırdılar. Biz de: "İnsan birbirini eleştirebilir, bu sorun değildir, biz aynı da değiliz. İdeolojik yaklaşımlarımız bir değildir. Siz Marksist-Leninistsiniz, biz APO'cuyuz. Yani biz farklıyız. Biz Marksist-Leninist değiliz." Doğru, PKK geleneksel olarak Marksist-Leninist etkiyle oluşturulmuş ama paradigma değişikliğinden sonra ideolojik olarak kendisinden değişiklikler yaratmıştır. Önderlik: "Bir tıkanma yaşanıyor. Demokratik konfedarilizm tıkanan sosyalizme yeniden çıkış yaptırabilmektir" diyor. Önderlik de bu şekilde ele alıyor. İnsan bundan dolayı ideolojik yaklaşımlarını da onlarla paylaşabilir. Onları da dinleyebiliriz. Ama dil saldırgan olunca -ki saldırganlık devrimci bir kadının özelliği olamaz-iletişim kurmada zorluk çekilebilir.

Yani dil, kadın yoldaşlığına ve kadın değerlerine göre değildi, ama yer kadın çalıştayıydı. Onların bu bilince sahip olmaktan önce erkek egemen sistem tarafından kadına dayatılan özelliklerin tekrarladığını gördük. Biz burada bu gerçeği gördük. Bu birlikte mücadeleyi zorlaştırıyor. Bunu örnek olarak söylüyorum. Bu yüzden Dünya Kadın Hareketleri olarak da bu sorunu yaşıyoruz. Erkek egemen sistem dünya kadınlarının bir araya toplanmasına, dayanışmasına izin vermiyor. Yani altıncı katmanı, erkek eliyle imal edilmiş tanrıçaları, nasıl tanımlayabiliriz ya da kategorize edebiliriz? Bir kadının özellikleri ya da kimliği nasıldır? Burada iktidarı erkekle paylaşan bir kadın kimliği de söz konusudur. Bunu erkekleşen kadın kimliği olarak da ifade edebiliriz. Artık tanrıçalar kendi şahıslarında egemenliği ifade ve sembolize ediyorlar. Mesela eski tanrıçaları ele aldığımızda bunu görmüyoruz. Yani onların şahsında egemenlik, olumsuz bir güç olarak görülüyor. Ama bu dönemde erkek eliyle imal edilmiş tanrıçalar kendi şahıslarında erkek egemenliğinin özelliklerini temsil ediyorlar. Tabii ki bu bir yönüdür. Bir taraftan da birçok kadın kimliğinin buna karşı direndiğini ve bir savaş içerisinde olduğunu görüyoruz. Sadece düz giden bir süreç değildir. Aslında bütün kadın tarihi böyledir. Ama her zaman bu saldırılara karşı mücadele de yürütülüyor. Bazı kadın kimlikleri vardır ki kimliklerini korumak için çaba gösteriyorlar. Bunu altıncı katman için dile getirebiliriz.

Yedinci katman; kraliçelerin dönemi olarak ele alabiliriz. Bu da tanrıçanın direngen damarlarıdır. Bu dönemin birçok örneği vardır. Örneğin; Nefertiti, Kleopatra, Puduhepa, Semiramis, Bel-

kıs, Zenubya, Dido... İnanıyorum ki bunları jineoloji dersini verecek arkadaş dersinde daha kapsamlı verecektir. Ama birçok kraliçe kadın öne çıkıyor. Önderlik bu katmanın da iyi araştırılması gerektiğini söylüyor. Mesela bu katmandaki kadınlar nasıl kişiliklerdir? Ne kadar kadın değerlerini kişiliklerinde ifade ediyorlar? Erkek tarafından dayatılan karaktere rağmen ne kadar kadın olarak gelişıyorlar? Onların şahsında var olan şifreleri nasıl çözebiliriz? Bu süreci nasıl değerlendirebiliriz? Bu katman hakkında birçok bilgi vardır ama hep erkeğin perspektifiyle yazılmış ya da değerlendirilmiştir. Örneğin; Nefertiti'yi egemen bir kadın olarak mı ele alalım ya da nasıl ele alalım? Ne kadar iktidara bulaşmışlar, ne kadar kendilerini koruyabilmişler? Belki de ikisini de yapmışlardır, bilmiyoruz. Bu katman önemli bir katmandır. Bu katmandan birçok bilgi ve sonuç çıkarabiliriz.

Sekizinci katman; Hazreti kadınlarıdır. Tek tanrılı dinlerde kadınların yaşadığı ikilemlerdir, Bu ikilem ve çelişki onların şahsında ifadelendiriliyor. Örneğin; Hz. İbrahim-Sara, Musa-Mariam, Ester-Dalila; Hz. Muhammed-Ayşe-Hatice-Fatma arasındaki ilişki nasıldı? İslamiyet dönemindeki kadınların kendi aralarındaki ilişki nasıldı, Hz. Muhammed'le aralarındaki ilişki nasıl? Tek tanrılı dinlerde kadınlar nasıl bir rol oynadılar? Mesela Hristiyanlık'ta hem Meryem ana hem de Maria Magdalena var. İlkın esas on iki havariden bir tanesinin de Maria Magdalena olduğu söyleniyor. Ama bu en fazla, halen de, kilise tarafından hinkâr ediliyor. Bu hazreti kadınların şahsında toplumun hangi çelişkilerini görüyoruz? Hangi ikilemleri görüyoruz? Biz bunları nasıl yorumlayabiliriz? Erkekle

aralarındaki ilişki nasıldır? Ve kendi aralarındaki ilişki nasıldır? Nasıl kişilikleri ifade ediyorlar? Bu da önemli bir konudur. Biz bu süreçte en fazla neyi görüyoruz? Mesela kadın kişilikleri ya da kimlikleri nasıldır? Burada kadın; kutsaldır ama güçsüzdür, etkisizdir, erkeğin arkasında görünmeyen güçtür. Erkeği oluşturan güç kadındır ama görülüyor. Kadın görünmezdir, ya da fahişe ve namustur. Artık böyle kadın kimliklerinin geliştiğini görüyoruz.

Dokuzuncu katman; kadını, “metaların kraliçesi” dönemi olarak adlandırıldığı tabakadır. Özellikle son 300-400 yıllarında yani Kapitalist Modernite içerisinde kadının konumu bu durumdadır. Zaten bu sistem kendisini oluşturduğunda cadı olarak adlandırılan kadınların yakılması üzerine tanrıçaların son çağı sonlandırılmış oluyor. Bu soykırım üzerine kapitalist sistem kendisini oluşturuyor. Biz daha sonra bu durumu ele alacağız. Artık Kapitalizm kendisini hakim sistem olarak kurumlaştırıyor. Tabii bu çok dikkat çekici bir konudur. Nasıl ki tarihte tanrı tapınakları, tanrıça tapınakları üzerine oluşturulduysa (aslında kültürel katliam üzerine kendilerini oluşturuyorlardı.) tanrılar, kapitalist dönemde de kendisini farklı bir kadın soykırımı üzerinde yarattığını görüyoruz. Bunu tesadüf olarak ele alamayız. Bilge kadınları da (cadı olarak suçlanarak yakılan kadınlar) tanrıçaların son döneminin temsilcileri olarak ele alabiliriz. Onların katledilmesi sadece fiziki bir katliam değildir. Onların şahsında kadının bilincini, birikimini ve hafızasını yok etmek istediler. Zaten bunun üzerine kendilerini yaratıyorlardı. Kapitalist sistem bu katliam olmadan kendisini kurumlaştıramazdı. Özellikle ideolojik yönden bu olmamıştır. Artık ka-

dın; ev işlerinin kölesi, cinsel obje, genelleşmiş evrensel fahişe, sermaye ve iktidar aracı, en değersiz ve en değerli meta, soy sürdürme aracı, ücretsiz işçi, en uysal köle, tecavüz aracı, anne vs. gibi kimliklerle özellikle bu süreçte bu şekilde kategorize edildiğini görüyoruz. Artık kadın temel istismar aracı oluyor. Böylece onun emek gücünü, cinselliğini, ruhunu, duygularını istismar edebilmek de kolaylaşıyor. Her şeyi her yönden istismar edilebilen araç olmuştur. Bu günümüz içindir. Tabii daha önce söylediğimiz gibi bir yanda da buna karşı büyük bir mücadelenin yürütüldüğünü söylemiştik. Halende bu mücadele yürütülüyor. Diğer konulara geçmeden önce bir konuya dikkat çekmek istiyorum. 9.000 yıl içerisinde 9 katman dediğimizde her şeyin kronolojik olduğu anlamına gelmez. Örneğin kraliçeler katmanında tanrıçalar da vardı. Ya da tanrıçalar katmanında kraliçeler de vardı. Yani bu 9 bin yılda 9 katmanı düz çizgisel ele almamalıyız, ya da biri bittiğinde yerine direkt bir diğeri geçmiyor. Yani önce bu vardı, sonra bu, daha sonra bu çıktı diyemeyiz. Böyle bir algı yanlış olur ve pozitivist bir yaklaşımı beraberinde getirir. İçişlikler vardır. Önderlik: “Tarih ne düz çizgiseldir ne de döngüseldir.” diyor. Biz de tarihi bu şekilde ele alalım.

Varlıklarını günümüze kadar koruyan doğal toplumlar vardır. Bu doğal toplumlar kadın öncülüğünde ve değerlerine göre oluşmuş ya da özelliklerini esas almışlardır. Bu toplumların varlıklarını kadının bir direnişi olarak da ele alabiliriz. Elbette sadece direnen, kadın değildir. Bütün saldırılara rağmen günümüze kadar ulaşmış bir toplumsal sistem olarak kadının direniş geleneği ola-

rak ele alabiliriz. Tabii yüzlerce ya da binlercesi yok edilmişlerdir. Bu doğal toplumların halen anaerkil olarak yaşadığını görüyoruz. Baba soyunu değil, anne soyunu esas alıyorlar. Bundan dolayı toplumsal sistemleri günümüzde olan aileler gibi değildir. Esas alınan, sperme sahip olan değildir, rahime sahip olandır. Toplumsallık olduğu zaman zaten ana soyu esas alınıyordu. Bu toplumlar günümüze kadar ulaşmıştır. Kadın çizgisi üzerine, ana çizgisi hesaplanıyor. Günümüzde bu toplumlardan vardır. Bu son Frankfurt'taki Uluslararası Kadın Konferansı'nda Hindistan'dan bir kadın konuşmacı gelmişti. Bu kadın, konuşmasından feministlerin bu yönden yaklaşımlarını eleştirdi ve şunu söyledi: "Şimdi Hindistan'da birçok doğal toplum vardır. Hindistan'daki feministler ya da dünya genelindeki feminist hareketler hiç ilgili değil ve üzerine hiç araştırma yapmıyorlar." Bunu feministlere bir eleştiri olarak söyledi. Yine doğal topluma ilişkin: "Halbuki en fazla yönümüzü vermemiz gereken bu toplumlardır. Çünkü hafızamız ve esas değerlerimiz budur. Yaşamsal bir şeydir. Hayali şeyleri o kadar tartışmak yerine var olan şeyleri tanıyıp, kavratıp ve korumamız gerekir. Feminizm bu anlamda çok zayıf kalıyor." Şeklinde düşüncelerini böyle ifade etti. Ya da bazen feministlerin yaklaşımları oryantalist, yani beyaz egemenlik biçiminde geliyor. Mesela biz diyoruz Avrupalı kadınlar, Afrika'da matrilinear, yani ana soylu bir kabilenin yanına giderlerse yaklaşımlarında yani bilinçaltında kolonyalist Avrupa zihniyetini yaşayacaklardır. Buna göre yaklaşıyorlar, tanımlıyorlar, yorumluyorlar ve kavratıyorlar. Şimdi bu bir sorundur. Ortadoğulu kadınlar olarak, zihniyet anlamında ken-

dimizi tümüyle bundan kurtarmamış olabiliriz ama biz hiç olmazsa toplum olarak komünalizmden hiçbir zaman tam kopmamışızdır. Yani kapitalist modernitenin yaşamımız üzerine saldırısı Avrupa'daki gibi eski değildir. Çünkü kapitalist modernite önce Avrupa'da doğal toplumu yok etti, sonra başka yerlerde doğal toplumu yok etti. Bundan dolayı komünalitesi güçlü olan toplumlar ya da halen bir düzeyde olan toplumlar daha çok birbirini anlayabilirler. Örneğin; şimdi köy yaşamını tecrübe edinmiş bir arkadaş Latin Amerika'ya gidip Zapatistaların yanına giderse onlarla daha fazla temas kurabilir. Çünkü birçok şey aynıdır. Mesela değerlerimiz, araçlarımız aynıdır. Örneğin; Meksika'dan bir kadın gelmişti. Zapoteka adlı bir halk vardır. Bu halk yerli bir halktır. Zapatista değil, komşuları. Yerlerini Oaxaka olarak adlandırıyorlar. Zapatista halkı Chiapas'ta yaşıyorlar. Oaxaka komşularıdır. Burada da Zapoteka halkı yaşıyor. Yerli halklar konseyinden (Meksika'da bulunan yerli halklar bu konsey çatısı altında kendilerini örgütleyiyor.) bir kadın gelmişti. Beş tane sözcüler vardır ve geneli kadındır. Esas sözcüsü Marichuy'dur. Geçen sene Meksika Cumhurbaşkanı adayydı. İlk kez bu yerli halklar karar alarak: "Devletin siyasi sistemine girerek kendimizi temsil etmemiz gerekiyor." dediler. Mesela bir kadını aday olarak göstermişlerdi. Bu konseyin bir diğer temsilcisi gelmişti. Fotoğraf gösteriyordu. Diyordu: "Mıntıkamızda bir deprem oldu. Bu evleri tekrar yapabilmek için kadın olarak öncülük yaptık." Fotoğrafları gösterince şaşırdık. Evden bahsedince biz de ev zannettik. Ama ev sadece mutfaktır. Bu şekilde ele alıyorlar. Mutfağın dışında bir şey yoktur. Sadece

iki duvarı vardır, ama açıldı. Bunun dışında her zaman dışardadırlar. Ev olarak adlandırdığı da tandırdı. Esas olan şey oydu. Deprem olduğu zaman bu tandırlar yıkılmış. Bunun dışında yıkılacak bir şey yoktur. Ama düşünün ki; tandırı ev olarak ele alıyorlar. Çünkü ekmek içinde oluyor. Yaşam da ekmektir, ekmek olmazsa yaşam da olmaz. Mesela banyo olmazsa olur, tuvalet olmazsa olur, bir oda olmazsa olur ama yaşamın devam ettirilmesi için tandır gereklidir. Biz de dedik acaba nasıl evlerdir, baktık sadece tandır var. Tandırın dışında başka bir şey yok. Tam köşede olduğu için arka tarafında iki duvar da vardı. Bunu gördüğümüz zaman biz çok şaşırdık çünkü aynı tandır biçimi Kürdistan'da da var. Kürdistan'daki tandırların fotoğraflarını gösterdiğimizde kadın biraz şaşırdı. Tek fark biz buğday kullanıyoruz. Çünkü Ortadoğu'da buğday yetiştiriyor. Orada buğday olmadığından dolayı mısırdan ekmek yapıyorlar. Ama biçim ve teknik aynıdır. Hiç fark yoktur. Acaba tandır Kürdistan'dan mı buraya geçti, yoksa oradan mı Kürdistan'a geçti şeklinde kendimize de sorduk. Yine aynı mantıkla yapılmıştır. Mesela Kürt olarak bizim onlardan haberimiz yok, onların da Kürtlerden haberi yok. Belki aynı zamanda aynı tekniği keşfetmişizdir. Uygarlık ya da toplumsallık böyledir, kültür böyledir. Bu bir çelişki gibi görülebilirse de aslında öyle değildir. Demek ki, birbirinden hiç haberi olmayan toplumlarda ortak bir şey varsa, farklı mekânlarda da olsalar aynı yaşam şeklini yaşayabilirler. Esas toplumsal yaşam budur, toplumsallık budur. Komün için de aynı şeyi söylenebilir. Murray Bookchin'in bir kitabında Mezopotamya için bir cümle geçiyor. Diyor ki: "6.000 yıl önce Mezopo-

tamya'da yaşayan halklar komün gibi kendilerini örgütlediler.” Demek ki elinde 6. 000 yıl önce yaşayan halklar üzerine bilgi varmış. Yine: “Meclis şeklinde kendilerini örgütlediler.” diyor. Şimdi kendimizi komün ve meclis olarak örgütlemek istiyoruz. Buna Alevi Ocaklarını örnek verilebiliriz. Zapatista da aynı şekilde kendini örgütlüyor. Hangi doğal topluma giderseniz aynı şeydir. Yaşam biçimi doğal toplumlarda, yani insanlara ait olan, dışarıdan müdahale yapılmamış olan toplumlarda demek ki böyledir. Burada bir yanlış yoktur. Çünkü o kadar saldırılara rağmen kendisini günümüze kadar ulaştırmıştır. Bundan dolayı dikkat çekici bir konudur.

Birçok toplum vardır. Özellikle kapitalist sistemin müdahalesi dışında kalan yerler vardır. Çoğu zaman coğrafya da önemli bir rol oynuyor. Ama bazı örnekler verebiliriz. Mesela bir örneği, Berberi halkıdır. Berberi, Arap değildir. Onlara Arap denildiği zaman kızıyorlar. Farklıdırlar, dilleri de farklıdır. Onların diline Tuareg de deniliyor. En fazla Kuzey Afrika'da yaşıyorlar. Özellikle Sahra Çölünde yaşıyorlar. Kuzey Afrika'nın aşağı yerlerinde de vardır. Burkina Faso, Nijer, Mali ama daha çok Kuzey Afrika; Libya, Fas ve Sahra gibi yerlerde çölde yaşıyorlar. Direnişçi bir halktır. Belki de bundan dolayı çölde yaşıyor. Belki de ilk başta farklı bir yerde yaşamışlardır. Belki çölü korunaklı bir yer olarak görmüşlerdir. Nasıl ki biz dağlı bir halk olduk, bu dağlar içerisinde özgürlüğü bulduk belki de çölde Tuareg (Berberi) halkı için böyleydi. Bunun dışında insan neden çölü tercih etsin ki? Orada yaşam zordur. İbn-i Haldun'un Berberiler hakkında bir kitabı var. İbn-i Haldun

tarihin ilk sosyoloğudur. Avrupa’da toplum bilimi ortaya çıkmadan çok önce İbn-i Haldun Ortadoğu halkları üzerine sosyolojik araştırmalar yaptı. Berberiler üzerine özel bir kitap yazmıştır. Ay-larca onlarla yaşadı. Burada ifade etmek istediği şeyler dikkat çekicidir. Nasıl? Mesela Berberiler çadır içerisinde yaşıyorlar. Yani sabit yaşamıyorlar. Hep göçebe yaşıyorlar. Mesela bir çadır içeri-sinde herkesin rolünü bilmesi ve oynaması önemlidir. Örneğin; dört kişilik bir aileye, iki kişi rolünü oynamazsa çadır kurulamaz. İbn-i Haldun kitaplarında onların yaşamalarını biraz tarif ediyor. Tabii bu dönemde ataerkil sisteme geçmişlerdir. Erkek egemenli-ğinin dışında olan bir toplum olduğunu söyleyemeyiz, ama bu toplumda kadının bazı değerleri de kendisini devam ettiriyor. Şimdi çadırları iki bölümden oluşuyor. Dar bölümü aile için, mut-fak için ve geniş bir bölüm vardır. Berberilerde, toplum içerisinde kahve çok önemli bir rol oynuyor. “Bir kahvenin kırk yıl hatrı var-dır.” deniliyor. Ortadoğu’da kahve hakkında birçok hikâye vardır. Çadırlarının içerisinde ateşin yeri geniş bölümünde yer alıp köşe-dedir. Yalnız cezve ve kahve küçük bölmededir. Kadın ve erkek arasında bir sorun yaşandığında misafirler geldiğinde kadın kahve yapmıyor. Erkek de kahve yapamaz; çünkü kahve ve cezve diğer taraftadır. Kadının misafirlerin içerisine gelip kahve yapması ge-rekiyor. Kadın eğer kahveyi yaparsa bu ailede sorun yoktur anla-mına geliyor. Ama kadın kahve yapmadığında bu ailede (aslında onlar da kendilerini meclis olarak örgütlüyorlar, sözcüleri vardır.) sorun olduğunu ve kaynağını erkekten aldığını anlıyorlar. O za-manda belirledikleri kişiler erkekle konuşuyor, sorunu çözmek ve

kadını ikna etmek için çabalıyorlar. Daha sonra biraz zaman veriyorlar, verdikleri zaman da bittikten sonra ziyaret ediyorlar. Eğer kadın gene kahve yapmazsa bu erkek üzerine karar alabiliyorlar. Eğer kahveyi yaparsa demek ki bu sorun çözülmüştür anlamına geliyor. Böyle bir gelenekleri vardır. Bundan dolayı da kahve onlar için çok önemlidir ve bu şekilde sorun olup olmadığını anlıyor-sun. İbn-i-Haldun bir kitabında bu meseleyi açıyor. Berberi halkı çok büyük bir halktır. Sayıların bilinmiyor. Etniki bir şey olarak ele alamayız, daha çok toplumsaldır, yaşam kültürüne bağlıdır. Bunun dışında bazı Berberilerin yüzünün rengi çok açıktır. Bazıları da çok siyahidir. Onların arasında bir farklılığın olduğunu görüyorsun. Berberiler'in içerisinde erkekler yüzlerini kapatıyorlar, kadınlar kendilerini kapatmıyorlar. Erkekler acayip elbiseler giyiyorlar, ama kadınlar açıktır. Aşiret kadınları özel bir dil biliyorlar ve sadece kızlarıyla bu dili konuşuyorlar. Yani kadının bir dili vardır; sadece kızlarına öğretiyorlar ve erkekler bu dili anlayamıyorlar. Günümüze kadar da bu kültürleri gelmiştir. Berberiler 'de ekonomi kadına aittir, erkek kadına şiddet uygularsa toplumdan uzaklaştırılıyor. Yine Çin'de Mosuo toplumu vardır. Burada da kadın komünal ekonomiyi yürütüyor. Bu da dikkat çekici bir konudur. Önderlik ekonomi üzerine dikkat çekiyor. Ekonomi kökeninde aslında kadın işidir. Doğal toplumlarda bunun halen var olduğunu görüyoruz. Ekonominin kendisi komünaldır, kadın tarafından yürütülüyor. Çin'de Musou toplumunda kadınlar karar sahibidirler. Burada dikkat çekici olan diğer bir durum da evlilik kurumunun olmamasıdır. Birçok doğal toplumda böyle bir kurum

yoktur. Kadın-erkek ilişkilerinde ilişki erkeğin ziyaretiyle kadın evlerinde yaşanıyor. Yani kadın ayrı yaşıyor, eğer kadın kabul ederse erkek geliyor, cinsel ilişkiye giriyorlar. Ziyaretçi şeklindedir. Çocuklar da anne evlerinde büyüyorlar. Babalarının kim olduğu tam belli değildir. Belli olduğunda da babaları annelerinin evinde yaşamıyor. Toplumsal sistemde anne ve dayı vardır. Aslında baba yoktur. Anaerkil toplumların geneli böyledir. Yani herkes annesinin evinde yaşıyor, erkekler de kız kardeşlerine sahip çıkıyor. Baba olmuyor evde sadece anne vardır. Toplumun algısında baba gibi bir şey olmadığından dolayı rol oynamıyor. Spermin kime ait olduğu önemli değildir. Burada önemli olan çocuktur, çocuğun annesi de zaten bellidir. Babanın bir fonksiyonu yoktur. Bu neden önemlidir? Günümüzde soy sürdürme meselesinin ne kadar önemli olduğu toplumun algısında olan bir gerçekliktir. Günümüz toplumunda anne önemli değildir. Zaten bundan dolayı çok evlilik oluyor. Bir erkek kaç kadınla isterse evlenebilir; aldığı kadın da onun çocuklarını yapacak. Aslında bu, bir hakikatin ya da gerçeğin ters yüz edilmesidir, bir inşadır. Doğal toplumlarda henedanlık mantığı olmadığından çocuk bütün topluma aittir. Çocuk varlığını dar bir şeyin üzerinden devam ettirmiyor. Bundan dolayı da çocuğun kime ait olduğu önemli değildir. Ama ataerkil sisteme geçişle beraber soy meselesinin esas bir mesele olduğunu görüyoruz. Bunun üzerine birçok şey dayatılıyor ve meşrulaştırılıyor. Kadının istismar edilmesi de bunlardan biridir. Bu toplumların özelliklerini tanımladığımız zaman ve günümüzdeki karşılığına baktığımızda çok derin bir şeyin olduğunu görüyoruz. Değişim

tesadüfi değildir. Çok bilinçli bir şekilde soy meselesi üzerine hakikat ters yüz ediliyor. Endonezya’da farklı bir toplum vardır. Endonezya Uzak Asya’dadır. Asya’nın doğusu Avusturalya üzerindedir. Onlarca ada birlikte Endonezya’yı oluşturuyor. Endonezya’nın bir adası da Sumatra’dır. Ada olduğundan izoledir yani fazla müdahale edilmiyor. Hatta bu son dönemlerde bir haber çıkmıştı. Nerede olduğunu tam olarak hatırlamıyorum. Bir yerde bir toplum var ve izole yaşıyorlar. Kimseyi kabul etmiyorlar, misyoner bir genç onların yanına gitmek istemiş. Genç daha kayıktayken üzerine saldırmışlar ve öldürmüşler, yani kimseyi kabul etmiyorlar. Kim onlara yaklaşmak isterse o kişiyi öldürüyorlar. Onların silahları da var, bir adada yaşıyorlar. Bu şekilde kendilerini koruyorlar. Bundan dolayı özellikle adalarda doğal toplumların çok olduğunu görüyoruz. Çünkü coğrafi yönden kendilerini koruyabiliyorlar. Endonezya Sumatra’da Minankabao adında bir halk vardır. Nüfuslarının dört ya da yedi milyon olduğu tahmin ediliyor. Büyük bir toplumdur. Bunlarda anne kültürü hâkimdir ve kendi hukukları üzerinde yaşıyorlar, kendi kendilerini yönetiyorlar. Geneli Sumatra adası üzerinde yaşıyorlar. Bazısı Endonezya bölgelerinde de yaşıyorlar. Şimdi onlar da komün üzerine yaşamlarını örgütleyiyorlar. Bu komünleri de Paruik olarak adlandırıyorlar. Paruik “anne kucağı” anlamındadır. Kırktan seksen kişiye kadar bir komün oluşturuyorlar. Bu komün üç nesilden oluşuyor. Burada erkek, annenin kardeşi ya da oğlu konumundadır. Yaşı en büyük olan kadın doğal otoritedir, egemen değil otoritedir ve klan lideridir. Yani klan öncüleri yaşlı kadınlardır. Kararlar klanların

meclis toplantılarında alınıyor. Yani onlar da kendilerini meclis olarak örgütlüyorlar. Toplanıyorlar, toplumları hakkında karar almak için sözcülerini gönderiyorlar. Arazi alım-satımı yasaktır. Çünkü toprak hem kutsaldır hem de klan kadınlarına aittir ve an-nelerden kızlarına geçmektedir. Bu toplumda iyi erkek ölçüleri; sabırlı, nazik ve saygılı olan erkekler iyi erkek olarak görülüyor.

Howard Zinn adlı bir Amerikalı yazar var, birkaç yıl önce yaşamını yitirdi. “Amerika Birleşik Devleti Halklarının Tarihi” adlı bir kitabı var. Kristof Kolomb’tan günümüze kadar ABD tarihini diren- nenlerin gözüyle yazıyor. Yerli halkları, siyahi halkları, Kızılderilile- ri, emekçileri, kadınların perspektifinden yazıyor. İnsan burada görüyor ki; Amerika işgal edildiğinden günümüze kadar olan her döneminde bir direniş verilmiştir. Özellikle kadın burada öncü bir rol oynamıştır. Kuzey ve Güney Amerika için de böyledir. Beş yüz yıl boyunca yerli kadınlar işgalcilere karşı topraklarını savunmuş- lardır. Birçoğu da sadece kadınlardan oluşuyordu. Birçoğu Ama- zon olarak adlandırılmıştır. Mesela “Amazon” kadın toplulukları- nın adıydı. Günümüzde Amazon kadınları savaşçı kadınlar olarak adlandırılıyor. Bu kadınlar, sanki sadece savaşmışlar, silahlı sa- vunma yapmışlardır. Mesele sadece bu değildir. Çünkü Amazon- lar hem doğal toplumdur hem de burada gördüğümüz gibi kadın etrafında komünal bir yaşamı yaratmışlardır. Bütün üyeleri ka- dındı. Bu yüzden Avrupalılar Kuzey ve Güney Amerika bölgelerine gittiklerinde, orman bölgelerinde kadınların direnişleriyle yüz yüze kaldıklarında bu ormanları ‘Amazon Ormanları’ olarak ad- landırmışlardır. Günümüzde Amazon ormanları tabiri kullanıl-

maktadır. Mesela Amazon kadın savaşçıları Yunan Mitolojisi ve birçok halk destanıyla açıklanıyor. Bu sebepten çoğu zaman onlar Yunanlı olarak tanınıyorlar. Bunun dışında en fazla özellikle Karadeniz bölgesinde, Kafkasya, Kuzey Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde de yaşamışlardır. MÖ. 500’lerde birçok Amazon resmi ve heykeli yapılmıştır. Bu dönemden beri Amazonlar birçok hikâye ve tarihi yazıların konusu olmuştur. Amazon adının daha kaynağı netleşmemiştir, hakkında farklı farklı teoriler vardır. Bazı kaynaklar Amazon adının eski Yunan kökenli olduğunu savunuyor. “Memesiz” anlamına gelen “a-mazos” kelimesinden türediği söyleniyor. Oysa Amazonları gösteren eski resimlerde Amazonların göğüsleri var. Savaşıkları için böyle diyorlar. Hatta bir teori de; Amazon kızları ok kullanabilsin diye göğüslerini kesiyorlardı, deniliyor. Ama o dönemdeki resimlere baktıklarında böyle bir şeyin olmadığını, ne bir göğsün ne de iki göğsün kesildiğini gördüler. Burada ne kadar doğru olup olmadığı konusunda tereddüt vardır.



Yine Yunan dilinde Amazon ‘ekmeksiz’ anlamına gelmektedir. Çünkü Amazonların ekmek yapmadığını et yediğini söylüyorlar. Başka bir teori de Amazon’un “Zone” kelimesinden geldiğini söylüyorlar. Yunan dilinde Zone, “kemer” anlamına gelmektedir. Çünkü Amazonların giysileri kemerlidir. Bunun da doğruluğu kesin değildir.

Farklı farklı teoriler vardır. Mesela eski Fars dilinde Mosana “Uma’nın kızı” anlamındadır. Uma, ay tanrıçasıdır. Ama bu teorilerden hangisinin doğru olduğu belli değildir; ya da içlerinden bir tanesi doğru mudur, değil midir belli değildir. Çoğu zaman da etimolojik kökenleri tespit etmek de sorun oluyor; çünkü dil de canlıdır, zamanla değişiyor, sabit kalmıyor. Örneğin, şimdi bir kelimenin anlamı farklıdır, 2000 yıl önce farklı bir anlamda kulla-

nılmıştır. Bundan dolayı dilin kendisi de canlıdır ve değişimlerin içerisinde geçmektedir. Günümüzdeki bir kelime bin yıl sonra farklı bir anlamda kullanılabilir. Bundan dolayı insan bugünkü mantıkla kelimelerin anlamını ortaya çıkarmaya çalışırsa çoğu zaman olmaz. Biz de çoğu zaman bir kelimenin kökeni ve anlamı hakkında değişik yorumlar yapabiliyoruz. Örneğin; tarihin İngilizce karşılığı ‘History’dir. History kelimesini his-story şeklinde ayırdığımızda “onun hikâyesi” anlamına gelecektir. Yani “erkeklerin hikayesi” anlamına geliyor. Bundan dolayı birçok feminist ve toplumun diğer kesimleri: “Herstory’i, yani ‘kadının hikâyesini’ yazmanın zamanıdır.” diyorlar. Oysa “history” kelimesinin Latince kökeninin anlamı çok farklıdır. Yani hiç cinsiyetle alakası yoktur. “Onun” ya da “bunun” anlamında kullanılmamaktadır. Bu anlamı Eski Yunanca’dan gelmektedir. Eski Grek dilindeki anlamı “bilen ve araştırma yoluyla öğrenme” anlamındadır. History; bilen ya da uzman anlamındadır. İngilizce, İtalyanca, İspanyolca ve Fransızca’da böyledir. Yani Latin dillerinin hepsinde aynıdır, oradan gelmektedir ve kaynağı orasıdır. Ama günümüze göre baktığımızda farklı anlamlar çıkarıyoruz. Çoğu zaman tam yerini bulmuyor. Amazon meselesi de böyledir. Kim biliyor, kim ad vermiştir? Belki de kendi kendilerine bu adı koymuşlardır. Belki de farklı dilleri vardı. Bilmediğimiz anlamları olabilir. Bundan dolayı bu teorilerden bir tanesi de bana doğru gelmiyor. Hangisinin doğru olup olmadığını bilmiyorum. Amazonların at sürdüğü ve ok kullanıldığı söyleniyor. Yine Yunanlılara karşı yani Atina devletine karşı savaşmış ve direnmişlerdir. Savaşlarında kahraman, korkusuz, cesa-

retli ve adaletli olarak görülmüşlerdir. Aralarındaki birlik güçlüydü. Birbirlerini sonuna kadar savunuyorlardı. Arkadaşları için kendilerini feda etmişler, savaşlarda yaralılarını kurtarıyorlardı. Amazonlar hakkında bunlar söyleniyor. Aile de anne soyu esas alınmıştır. Anaerkil bir toplumdur. Tarihçilere göre Kafkasya bölgesindeki Amazonların hayvancılık, tarımcılık ve avcılık etrafında bir toplumsallaşma yaratıldığı söyleniyor. Tarihte Kafkasların bölgesinde bir Amazon toplumu vardı. Baharın iki ayında onlar dağa giderler, orada Gargari erkekleriyle kutsal merasim yaparlar (bu farklı bir toplumdur). Gece bir araya gelirler. Amazon kadını, cinsel ilişkiyi çocuk yapmak amacıyla yaşamış, hamile olduktan sonra toplumunun yanına geri döner. Kızlarını kendi içlerinde büyütmişlerdir. Erkekleri de Gargarilere teslim ettiler. Amazon ve Gargarilerin Temizkira bölgesinden Kafkasya bölgesine geldiği söyleniyor. Bir süre birbirleriyle savaşmışlardır, fakat daha sonra barıştıkları söyleniyor. Yine Yunan hikâyelerinde Akdeniz'in birkaç yerinde kadın topluluklarının yaşadıkları söyleniyor. Aynı yöntemle erkeksiz yaşıyorlardı. Sadece çocuk yapmak için bir kere bir araya gelirler. Örneğin; Lemnos ve Leptos adaları (Yunanistan adaları) kadın adalarıydı. Lemnos adası için; kadınların başkaldırdı ve bütün erkekleri öldürdüğü deniliyor. Bunun ne kadarının doğru olup olmadığını bilmiyoruz. Yine Amazonlar köy, şehir ve korunaklarını kurmuşlardır. Ege bölgesindeki birçok şehir (bunlardan biri de Sinop'tur) Amazon kadınları tarafından kurulmuştur. Örneğin, Smyrna var. Smyrna bir Amazonun ismiydi, günümüzdeki karşılığı İzmir'dir. İzmir, Türkiye'nin bir şehridir.

Adını Amazonlardan aldığı söyleniyor. Burada kurumlaşmıştır. Amazonlar için bunları söyleyebilirim.

Yine tarihte Surka Alem başkaldırısı vardır. Deniliyor ki Makedonya İmparatoru İskender MÖ 324'te Hindistan'dan geri çekildiğinde (Bu dönemde Fars imparatorluğunun adı Susa'ydı.) Fars'ların başkenti Susa'da on bin kişilik bir düğün düzenlemiştir. İskender'in amacı, toplu evlilikler ve aile ilişkileriyle Helen/Makedon askerleri ile Pars aristokları arasında/Ortadoğu halklarıyla Ortadoğu üzerine etkisini kalıcılaştırmak istiyordu. Zorla evlilik merasimine dâhil ettikleri kadınlar arasında üç yüz Kürt kadını vardı ve Zerdüş oldukları söyleniyor. Zagros'un Zerdüş tapınaklarından getirildikleri söyleniyor. Bu zorla evlilikler ülke işgali anlamına geliyor, kadın bedeninin işgal edilmesi anlamına geliyor. Kadınlar kendilerini gizlice bir başkaldırıya hazırladılar. Düğün gecesi Kürt kadınları yanlarına hançer alarak Helen askerlerini öldürdüler. Kadınların bu başkaldırısı Surka Alem olarak adlandırılmıştır. Sur, kırmızıdan gelmektedir. Alem de halktan gelmektedir. Yunan yazılarında bu olaydan hiç bahsedilmediği söyleniyor. Yunanlıların bu dönemdeki tarihçileri; (Heredot ve Knefsen) sadece düğün merasiminden bahsediyorlar, kadınların başkaldırısından hiç söz etmiyorlar.

Sarmati kadınları vardır. Bunlarda bir Aryen topluluğu olup toprak, ateş ve gökyüzünü kutsuyorlardı. Göçebe bir toplumdur. Bu toplumda kadınlar at sürüyor ve savaşçıydı. Bu toplum MÖ 500-MS 4. yy'la kadar yaşamışlardır. Özellikle doğu bölgesinde

yaşamışlardır. Zaten “Sarmati” kelimesinin Aryen dili olduğu söyleniyor. Kelimeyi direk tercüme ettiğimizde ‘kadın zenginliği’ ya da “kadın tarafından yürütülen” anlamına geliyor. Hatta eski İran dilinde “Sar” ya da “Ser”in anlamı kadındır. “Sar” olarak yazıyorlardı. Telaffuzunun Sar ya da Ser mi olduğunu bilmiyorum. Bundan dolayı Sarmati, kadın toplumu anlamında kullanılmıştır. Bu toplum anaerkil bir toplumdur. Hatta bazı teoriler diyor ki; Amazona, Sarmati’nin Grek diline tercümesidir. İlk Amazon topluluklarının Aryen bölgesinde örgütlendirildiği daha sonra diğer bölgelerde olduğu anlamına geliyor. Örneğin; Kafkasya, Akdeniz, Yunanistan’a büyük bir ihtimalle Aryen’den yani Zagroslardan dağılmışlardır. Bu şekilde ta Antik Yunanistan’a kadar ulaşmışlardır. Çünkü tarih olarak ele aldığımızda bu Helen’den önceydi. Yani Grek uygarlığının egemenliğinden önceydi.

Ortaçağ’da (özellikleAvrupa’da) bazı dinsel örnek vardır. Mesela Mesihi Rahibeler ve Manastır Kadın Hareketini örnek olarak ele alabiliriz. Burada kadınlar, sadece kadınlar için komünal bir yaşam yaratmak için çabalamışlardır. Yalnız günümüzde Manastır daha çok Avrupa kültürü olarak tanınıyor. Ama Manastır ilk başta 4. yy’da Ortadoğu’da özellikle Mısır ve Filistin’de kurumlaşmıştır. Daha sonra Mezopotamya’da Asuri ve Süryani halkların öncülüğünde dağılmıştır. Mesela Midyat’ta Mor Gabriel Manastırı var. Manastırlar dönemlerinde bilim ve aydınlanma merkezi olarak çok önemli bir rol oynamışlardır. Ortaçağ feodalizm döneminde görüyoruz ki, Kürdistan’da birçok şehir o dönemde bilimin merkezi ya da aydınlanma merkezi olarak rol oynadı. Mesela 9. yy’da

Nusaybin böyle bir rol oynamıştır. Yani Nusaybin’de ünlü bir manastır vardı. Dünya genelinde insanlar kendilerini geliştirmek ve eğitmek için Nusaybin’e gitmişlerdir. 11. yy’da Musul bu rolü almıştır. Bunun kendisi dikkat çekicidir; çünkü Musul’un kendisi günümüzde geri bir yer olarak tanınıyor. Sadece DAİŞ’le değil, DAİŞ’ten öncede böyleydi. Musul geriliğin yeri olarak hep algılanır. Musul; çok geri ve muhafazakârdır, bundan dolayı DAİŞ kendisini burada örgütlemiştir. Ama eğer biz tarihe dönersek 11. yy’da dünyanın aydınlanma merkezi olarak göreceğiz. Sadece Ortadoğu bölgesinden değil, dünya çapında insanlar buraya akın ediyordu. Ama günümüzde Musul’un anlamı, pozisyonu ve rolü tam farklıdır. Bundan dolayı manastırları bu çerçevede anlamamız gerekiyor. Kadının bilinç sahibi olması için de önemli bir yerdi. Dediğim gibi manastırların en eskileri de Ortadoğu’da oluşmuştur. Mısır, Filistin özellikle Mezopotamya gibi yerlerde oluşmuştur; Asuri, Süryani ve Ermenilerin yaşadığı yerlerdir. Ama Ermenilerden daha çok Asuri ve Süryaniler bu kültürü daha çok geliştirdiler. Tabii burası sadece ruhsal ve inanç yerleri değildi. Aynı zamanda zanaatkârlık, tarımsal, araştırma, bilgi toplama, bilinç geliştirme, kütüphaneler oluşturma yerleriydi. Bu şekilde araştırma, bilinç, kültürel, ekonomi ve siyasetin stratejik merkezleri oldular. Manastırda rahip ya da rahibe inançlarını yerine getirmek için tarikatın kanunlarına göre beraber yaşayıp, çalışıyorlar. Komünal, evliliksiz ve mülkiyetsiz bir yaşam esas alınıyor. Katolikler her anlamda kadın karşıtlığı yapıyorlardı. Birçok kadın kurtuluşunu rahibe olmakta gördü ve manastırlara gitti. Bu, ka-

din kendini zorla evlendirilmeden kurtarmak, okuyup ve komünal bir yaşam yaratmak için bir imkan oldu. Manastırlar için bunları dile getirebilirim.

Beginler'den bahsetmek gerekir. Bunlar, kadın tarikatı ya da komün hareketi olarak ifade edilebilir. Beginler 11. yy'da Hollanda'da daha sonra Almanya, Fransa, İtalya'nın kuzeyi ve İsviçre'de



kurulmuştur. Yani Avrupa'nın ortasında kurulmuştur. Bunlar Hristiyan kadınlardı, ama kiliseye bağlı değillerdi. Yani kendilerini kilisenin otoritesinden koparmışlardı. Örneğin; 1299 yılında sadece Almanya'nın Köln şehrinde Beginlerin seksen sekiz tane komünleri vardı. Yani kendilerini komünlerin içerisinde örgütlediler. Bir kaç yıl içerisinde de 169 oldular. Düşünün ki Ortaçağda sadece bir şehirde bu kadar Begin komünleri vardı. Ev-

lenmek ve rahibe olmak dışında bir seçenek arayan kadınlar, köy ve şehirlerde özgün bir şekilde yaşam, üretim ve okuma komünlerini oluşturdular. Aynı zamanda eğitim konusunda önemli bir rol oynadılar, günlük yaşamın örgütlenmesinde de üretim, tarımsal ve bahçelerle ekonomilerini kurumlaştırdılar. Sadece

dinsel bir yer değildi. Çoğu zaman tarih kaynaklarında böyle gösteriliyor ama böyle değildir. Aslında bu dönemin koşulları altında alternatif bir yaşamın arayış ifadesiydi Beginler. Bunlar da fazla değillerdi. Ancak dinin gölgesi altında kendilerini kurtarabilirlerdi. Beginler'in kurucu kadınları şehirlerdeki orta sınıfın aristokrat kadınlarıydı. Tabii Begin hareketi bütün kadınlara açıldı, toplumun bütün kesimlerden kadınlar katıldı. Birbirlerini kız kardeş olarak çağırırlar ve toplumun içerisinde tanınmak için özel elbise-leri vardı. Beginlerde söz vermek olmayıp komünlere katılan kadınlar istedikleri zaman çıkabilirlerdi. Beginlerden çıkmak isteyenler de çok az olurdu. Beginlerin her komünü özerk olup sözcülerini bir ya da iki yıl için seçiyorlardı. Komünler içerisinde beş ya da yüz kırk üye vardı. Kararlar toplantılarda alınıyordu. Komünün ekonomisi ortaktı. Paralarıyla ev ve arazi satın alıp, birlikte yaşıyorlardı. Her komün kendisinin yaşam kurallarını belirliyordu. Örneğin;

- Herkes kendi eliyle kendini tok edebilmeli
- Her Begin hayatını sürdürmek için bir yetenek sahibi olup, bir sanatı bilmeli
- Hiçbir kız kardeş, sabah duasından izinsiz önce evden çıkmamalı ve hiçbir erkek izinsiz Beginlerin evine gelmemeli veya akşam duasından sonra evlerinde kalmamalı
- Kız kardeşler arasında sorun yaşandığında, sorunun uyku saatinden önce çözülmesi gerekir

- 2 ya da 3 kız kardeş 2 veya 3 kez başka bir kız kardeşin fiziki bir günah işlediğini ispat ederse o kişi evden atılmalı

14. yy'da Katolik kilisesi, Beginleri yanlış inançları yayma konusunda günahkâr ilan etti. Nedeni de Teolojik (ilahiyat konuları) tartışmalara katılmalarıydı. Bunlar kilise tarafından saygısız ve ahlaksız olarak adlandırıldı. Çünkü kilise egemenliklerinin etkilendiğini gördüğü için onları inkâr etti. Beginler yine de kilise otoritesine kulak vermediler, Katolik dincilerin tacizlerine karşı direndiler. Mesela kitaplarını yerel dille yazıyorlardı, Latin dille yazmıyorlardı. Arkadaşlar; bu dönemde Hristiyanların kutsal İncil kitabının sadece Latin dille yazıldığını bilsinler. Latince dili de halk tarafından anlaşılmıyordu, halk da İncil'i okuyamıyordu. Bu yüzden çoğu zaman kilise zorbalıklarını dinle meşrulaştırabiliyorlardı, çünkü halkın kontrol edeceği bir şey yoktu. Bundan dolayı Beginler teorilerini ve araştırmalarının sonucunu halkın diliyle yazdılar ve dağıttılar.

14. ve 15. yy'da birçok Begin cadı olarak yakıldı. 16. yy'da kapitalist sistem kendisini adım adım kurumlaştırdığında, kilise kadınlar üzerine saldırılarını fazlalaştırdı. 1566 yılında Papa, Beginlerin komünlerini, ilahiyat tartışmalarını ve kadınların okumasını yasakladı, Vatikan da Hristiyanların iktidar merkezi olarak Beginlerin mal ve mülklerine el koydu. Bunun sadece Katolik dininin ya da kilise otoritesinden kaynaklı olduğunu söyleyemeyiz. Aynı zamanda bu dönemde kendilerini meslek olarak da örgütleyen Beginleri kendileri için tehlike olarak gördüler; çünkü onlar da zana-

atkârlığa sahiptiler, birçok üretimleri vardı. Kar amaçlı üretim yapmıyorlardı, sadece kendilerini finanse etmek istiyorlardı. Avrupa'da kapitalizm geliştiği için birçok meslek dalı, Beginlerin katılımını ya da ekonomilerini kendileri için bir tehlike olarak gördüler. Bu dönemde kapitalistlerin ve kilisenin arasında Beginlere karşı bir antlaşma olduğunu görüyoruz. Bu esas üzerine toplum içerisinde saldırılarını meşrulaştırdılar. Zaten 16. yy'da reform sürecinde, Martin Luther, İncili halkın diliyle yazmıştı. Arkadaşlar biliyorlar daha önce Hristiyanlıkta sadece bir mezhep vardı, daha sonra reform süreciyle farklı bir mezhep yani Protestanlık ortaya çıkıyor. Bu süreçte Martin Luther'in öncülüğünde Beginlerin kömünleri artık genel olarak fes ediliyor ve yasaklanıyordu. Günümüzde Martin Luther çok ilerici bir insan olarak tanınıyor ve yansıtılıyor ama Martin Luther'e göre kadının sadece annelik ve ev kadınlığı görevi vardı. Beginlerin hareketi de kilisenin ve o dönemdeki kapitalistlerin işbirliğiyle böyle tasfiye edilmiştir. Daha önce de belirlediğimiz gibi birçok Begin, cadı olarak yakıldı, yerleri de yakılıp talan edildi. Günümüzde böyle çok az yer vardır. Hatta birçok çarpıtma vardır. Örneğin Belçika'da Bruges adlı bir yer var. Beginler burada yaşıyorlardı. Bir binadır, ilk defa burada bir manastır açmışlardır. Ben buraya gittiğimde üzerindeki yazılar hiç Beginlerden bahsetmiyordu. Onları dinlerine bağlı rahibeler olarak tanıtıyorlar. Günümüzde de çok az söz ediliyor.



Yine cadı avı vardır. Cadı avı denen süreç aslında Avrupa'daki kadın ve bilgeliğin kırımdan geçirilmesi anlamına geliyor. Kadınların öldürülmesi ve yakılması örgütlü bir şekilde 1450 yılından 1750 yılına kadar yürütülmüştür. Yani 300 yıl oluyor. Bu çok kısa bir zamanda yaşanan bir şey değildir. 300 yıl boyunca sistematik ve örgütlü bir şekilde bu yaşanılmıştır. Yani 1450 yılından 1750 yılına kadar, rönesans yani aydınlanma döneminin başlangıcından, kapitalist döneme kadar bunları görüyoruz. Ulus-devlet oluşumuna kadar, bu çok uzun bir süredir. Çok fazla bilge ve aydın kadın öldürüldü. Kaç tane insanın yakıldığı daha netleşmemiştir. Tahminlere göre altmış bin, dokuz milyona kadar insan yakılmıştır. Bazı kaynaklar altmış bin insanın, bazı kaynaklarda geneli kadınlar olmak üzerine dokuz milyon insanın yakıldığını söylüyor. Hepsi kadın değildi ama yüzde yetmiş beş ya da sekseni kadındı. Başta köylü, yaşlı, fakir ve tek başına yaşayan kadınlar yakıldı.

Daha sonra şehirlere ulaşmışlardır. Dışardan yani kırsaldan başladılar yavaş yavaş şehirlere kadar ulaşmışlardır. Mesela 13. yy'da cadı avının akıl babası Aquinalı Thomas'dır. Bu da sözde İtalyan bir filozoftu. Bu şahsı Bacon ve Descartes de destekliyordu ve doğru görüyorlardı. Zaten bu dönemde kapitalist modernitenin zihniyetini oluşturanlar da bunlardı. Yapılan katliamlar üzerine, bu adamların öncülüğünde ulus-devlet zihniyeti, bilimciliği ya da kapitalist sistem ve pozitivist zihniyet bu temel üzerinden oluşup gelişmiştir. Bu dönemde bilge kadınların öldürülmesini desteklemişlerdir. Mesela Aquinalı Thomas: "Cadılar sistemin bozulması için şeytanla ittifak yapmışlardır." demişti. Yapılan katliamların amacı inancın, doğal toplumların, çok tanrıcılık ve tanrıça kültürünün yok edilmesidir. Çünkü bu dönemde doğal toplumlar üzerine saldırılar yürütülüyordu. Hristiyan kiliselerinin egemen olabilmesi ve toplumu kontrol altına alabilmeleri için kendisini dayatması gerekiyordu. Bu dönemde Avrupa'da birçok halk eski, yani kendi inançlarına göre yaşıyordu. Mesela Taht Oyunları diye bir dizi var. Orada eski tanrılar ve yeni tanrılar diye ayırım yapıyor. Söz verdikleri zaman: "Eski ve yeni tanrılar üzerine söz veriyoruz." diyorlar. Bu diziye yapanların tarih ve mitolojik bilinçlerinin olduğu bellidir. Bu çelişki kendisini burada da ifade ediyor. Bu dönemde özellikle Avrupa toplumlarında, büyük şehirlerden uzakta olanlar eskiye göre yaşıyorlardı. Yani onlara anemist deniliyordu. Çünkü onlarda birçok şey kutsaldı, yani doğada kutsallığı gördüler. Tanrı ve tanrıça onlar için doğadaki her şeydi. Günümüzde Ortadoğu'nun birçok halkı da böyledir. Bir ağacı, nehri,

dağı kutsal görme vardır. Yani tanrının kutsal varlığı her yerdeydi. Çünkü her yer tanrı/tanrıça tarafından yaratılmıştı. Zaten kilise, katliamların yoluyla bu toplumları yok ediyordu ve asimile ediyordu. Asimile edemediklerini de sahipleniyordu. Örneğin; Karneval vardır, Hristiyanların içerisinde kutlanıyor. Bahardan önce yani şubat ayında kutlanılıyor. Günümüzde Karneval öz anlamından çıkmıştır, tam cinselliğin kutlanması anlamına gelmektedir. Artık bu düzeye ulaşmıştır. Özellikle Brezilya'da tören yapıyorlar, kadınlar dans ediyor burada en fazla kadının bedeni öndedir. Ya da Avrupa'da kostüm giyorlar, içiyorlar, tanımadıkları insanlarla cinsel ilişki yaşıyorlar. Günümüzde Karneval, Hristiyanlığın bir bayramı olarak tanınıyor ama Karneval ta Sümerlerden önce de varmış. Hatta ara süreci ifade eden bir bayramdır. Hammurabi sürecinde geçit törenlerinde yapıldığı söyleniyor. Tanrı/Kral olanlar bu dönemde halkla birlikte yürüyordu. Onların yeri halktan daha yüksek değildi, bu günlerde halkla eşit oluyorlardı. Demek ki halk içerisinde hiyerarşiye karşı bir direniş varmış ki beraber böyle bir yöntemle geçit törenleri hazırlamışlardır. Bu dönemde tanrı ya da kral halktan biriydi. Halk ve arasındaki farklılığı bu günde ortadan kaldırıyor. Karneval günün özelliklerinden birincisi budur. İkincisi de, karneval orucun başlangıcıdır. Kışın sonunda, bahardan önce kırk günlük oruç tutuyorlardı. Bu da Sümerlerden önce de vardı. Bu Ortadoğu halklarının en eski kültürlerinden bir tanesidir. Doğa kendisini kışın sonunda, bahardan önce nasıl yeniliyorsa, insanında doğanın bir parçası olarak kendisini yenilemesi gerekir. Bundan dolayı kırk günlük oruç tutuyor-

lardı. Ama pratik nedenleri de vardı, şubatın sonunda martın başında artık yemek de azalıyordu, kışın sonunda artık yemek de kalmıyordu. İnsan bir yere kadar bir şeyleri koruyabilir. Fakat Hristiyanlık bunu Hz. İsa'nın dirilişine bağladı, çünkü bu eski geleneği yok edemedi. Bütün iktidarlaşan dinler, yok edemedikleri gelenekleri kendilerine mal ederler. Önderlik tarihsel toplum derken toplumun kök hücre olduğuna vurgu yapıyor. Toplumun gelenek ve görenekleri tamamen yok edilemez. Çünkü başlangıcı temsil ediyor. Egemenler yok edemediklerini bu kez asimile ediyor, değiştirip 'bana aittir' diyorlar. Karnavalı da böyle yaptılar. Karnaval, çok çok eski bir kültürdür; ama en sonunda Hristiyanlık onu kendisinin bir kültürü olarak tanıtıyor. Yine Paskalya, Ezidilerin Kırmızı Çarşambasına benziyor. Paskalya sembolü tavşandır, çünkü tavşan doğurganlığı temsil ediyor. Yumurta da evrenin tabakalarını kendi içerisinde temsil ediyor. Bunların hepsi doğal toplumların ifadesidir. Bundan dolayı kadın katliamının amacı bu kültürü de yok etmeydi. Binlerce yıldır bu kültürü koruyan esas damar kadınlardır. Bu bilinç günümüze kadar ulaşmıştır. Yani sürekli nesilden nesile aktaran, koruyan, yaşamsal kılan kadınlardı, bilge ve yaşlı kadınlardı. Bundan dolayı en fazla saldırılara hedef olan bilge kadınlar oldu. Kadının bilincini, özellikle doğal tıpta, şifanın yok edilmesi ve erkek bilinç sisteminin oluşturulması kapitalist modernite sistemini oluşturmak için çok önemliydi. Kadın zihniyetinin silinmesi ve erkek zihniyetinin yaratılması amaçlanmıştı. Yine kadınlar kötülüğün kaynağı olarak gösterildi. Egemenler iktidarlarını böyle korumuşlardır. Tabii bu rakiplerin ortadan

DÜNYA KADIN TARİHİ

kaldırılması için siyasi bir araç olmuştur. Cadı avcılığı üzerine bunları dile getirebilirim.

Bunları belirttikten sonra örgütlü bir mücadelenin ifadesi olarak Dünya Kadın Hareketlerinin tarihine geçiyoruz. Önderlik de savunmalarında modern haliyle kadın hareketinin köklerini Fransız Devrimi'ne dayandırabileceğimizi belirtiyor. Bu, Fransız Devriminden önce kadın hareketlerinin olmadığı anlamına gelmiyor. Ancak örgütlü mücadele tarihini ele alacak olursak, elimizdeki veri ve bilgiler Fransız Devrimi ile başlıyor.

FRANSA DEVRİMİ;



Bu resim o döneme aittir. Kadınların Versailles Sarayı'na yürüyüşünü gösteriyor. Arkadaşlar biliyorlar; kardeşlik, eşitlik, özgürlük sloganı altında 1789 yılından 1799 yılına kadar yani on yıl boyunca Fransa Devrimi geliştirilmiştir. Bu kendisiyle toplumsal,

siyasi ve kültürel değışikler getirdi. Mesela monarşı sisteminin kaldırılması parlamenter sisteme geçilmesi, ulus-devletin inşası, İnsan Hakları Beyannamesinin ilan edilmesi gibi. İnsan Hakları Sözleşmesinin açıklanmasında kadınlar hesap edilmemiştir. Sadece erkekler o dönemde insan olarak sayılıyordu. Bundan dolayı bu açıklama kadınları kapsamıyordu. Devrimin ilk yılında yani 14 Temmuz 1789 yılında halkın ayaklanmasıyla Fransa ordusunun merkezi ve silah depoları (Bastille) devrimcilerin denetimi altına giriyor. Kral kendisini Versailles sarayında saklıyor. Yaşanan direnişler ve acı kayıplardan sonra, 25 Ağustos 1789'da İnsan ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi ilan edilir. Kral bu bildirgeyi onaylamaz. Hem bildirgenin onaylanmaması hem de ekonomik koşulların gün geçtikçe ağırlaşması Ekim Ayının çeşitli kadın direnişleriyle geçmesine neden olur. Hatta 1789 Ekim Ayı için Fransız Devrimi'nde "kadın günleri" denmektedir. Kadınlar ekonomik krizden en çok etkilenenlerdir ve 5 Ekim sabahı binlerce kadın evlerinden, dükkânlarından, bulundukları her yerden isyancı bir biçimde çıkarak toplanırlar. Silahlarla ve sopalarla Versailles Sarayı'na doğru yürüyorlar ve kuşatıyorlar. 6.000 kadın olduğu söyleniliyor. Bu kadınların geneli emekçi sınıftan, pazar çalışanları, emekçi mahallelerden oraya gidiyorlardı. Tabii yolda yürüdükleri zaman 15.000 asker de onlara katılıyor ve burada kadınlar öncülük ediyor. Versailles Sarayı'na ulaştıklarında artık sayıları 20.000'i geçiyor. 4. Kral Louis kadın heyetiyle görüşme yapıyor. Yani bu kadınlar sözcülerini çıkarıyorlar. Bu sözcüler gidip: "Biz bir yere gitmiyoruz, kralın bizimle görüşme yapması gerekiyor." diyorlar. Tabii bu ka-

dınlar neden oraya gitmişlerdi, mesele neydi? Devrimden önce Fransa’da enflasyon yaşanmıştı, her şeyin fiyatı artmıştı, çok fazla zam olmuştu. Fransa dışarda ambargo altındaydı. Ne Fransa dışarıya mal gönderiyordu ne de dışardan Fransa’ya mal getiriliyordu. Bu kadınlar da pazarlarda çalışıyorlar ama satış yapamıyorlar. Böyle olunca da ailelerini geçindiremiyorlardı. Özellikle bundan kaynaklı kadınlar ayaklanmıştı. Özellikle gıda fiyatları (un, ekme, sebze) çok fazla yükseldiğinden o dönemde kadınlar kendilerini doyuramıyorlardı. Bundan dolayı devrimden önce yani devrime doğru giden süreçte Ekmek İsyanları vardı ama bunlardan hiç konu açılmıyor. “Ekmek İsyanı” olarak adlandırılıyordu, çünkü kadınlar ekme alabilmek için birçok yerde küçük başkaldırıları yapmışlardır. Fransa devrimini belki resmi olarak Bastille ile başlatabiliriz ama devrimin öncesi de vardı. Burada kadının daha fazla başkaldırdığını, direndiğini ve toplumun üzerine etki yarattığını görüyoruz. Burada kadın bir bilinçlendirmeyi getiriyor, çok önemli rol oynuyor ama çok fazla görülüyor. Bu birinci yürüyüş değildir, bu eskiden yapılan ekme başkaldırıların sonucudur ve bu onun zirvesidir. Şimdi kadınlar Paris’te böyle bir yürüyüş yapmaya kalkışırca acaba birden bu kadar kadını yürüyüşe katabilirler mi? Bu önemli bir konudur. Mesela 6.000 kadın (330 yıl önceden bahsediyoruz.) az değildir, basit bir şey değildir ve bunun yanında 15.000 asker de onlara katılmıştır. Bundan dolayı Kral Louis korkuyor ve onlarla görüşmeyi kabul ediyor. Sonuçta ulusal meclisin kararlarını imzalamayı ve aç olan Paris halkına yemek ulaştırmayı kabul ediyor. Kadınlar bu sözden sonra bir yere gitmi-

yorlar; bütün kadınlar istekleri kabul edilene kadar akşam sarayın etrafında nöbet tutuyorlar. Kral sonunda teslim oluyor ve halkın yürüyüşü onu Paris'e götürüyor (sarayı Paris'in dışındadır). Düşünün ki buraya yürüyerek gidiyorlardı. Sonunda kral mecbur kalıyor, kadınlara teslim oluyor ve Paris'e geçiyor. Bu da, "Kadınların Versailles'e Doğru Yürüyüşü" olarak adlandırılıyor. Bu çizim de bu döneme aittir. Topları bile var, gerekirse çatışmaya bile girerlerdi. Bu şekilde mesaj veriyorlardı. Zaten bundan dolayı kral kabul etti. Belli bir askeri güç de vardı, genel olarak 21.000 kişiydiler. Kralın yapabileceği bir şey yoktu. Teslim olmaya mecbur kaldı.

Versailles Sarayının kadınlar tarafından işgalinden sonra kral Fransız halkının bazı haklarını vermek zorunda kalır. Seçmenlik yasası çıkarılır, ancak kadınlara oy hakkı verilmez. Bu, kadınlardaki öfkeyi güçlendirir. Bu cins olarak bilinçlenmeyi yaratacak çelişkilere zemin oluşturur. Başta dile getirdiğim gibi İnsan Hakları denildiği zaman sadece erkeklerin haklarından bahsedildi. Yani kadınlar insan olarak hesaplanmadı. Kadınlar bu sistemin aşılması için mücadele verilmesi ve örgütlenmeleri gerektiğini gördüler. 1790 yılında yani Fransa Devrimi'nin başlangıcından bir yıl sonra özellikle Paris'te ama Fransa'nın diğer yerlerinde de kadın kulüplerinin oluşturulduğunu görüyoruz. Bu kulüplerinde örnekleri vardır:

- Hakikat Dostlarının Yurtsever Dairesi
- Kadınlar Kulübü

- Anayasanın Kız kardeşleri
- Devrimci Cumhuriyetçi Kadın Yurttaş Kulübü

Kulüp; kadınların toplanabileceği bir yer oluyor. İnsan bu kulüpleri meclis veya dernek olarak da ele alabilir. İçerik olarak nasıl ki biz kadın meclisleri oluşturuyorsak o dönemde bu kulüplerde böyle bir rol oynuyordu. Kadınlar düzenli bir şekilde bazı yerlerde toplanıp tartışıyorlardı, durumlarını değerlendiriyorlardı. Mesela Anayasanın Kız Kardeşleri Kulübü insan hakları üzerine çok fazla tartışma yürütüyorlardı, İnsan Hakları Sözleşmesini eleştiriyorlardı. Bunun için alternatif madde hazırlıyorlardı. Bunlar kadın meclisi olarak adlandırılabilir ve ele alınabilir. Dediğim gibi Fransa Devrimi'ne öncülük eden kadınlardı. Ama ne o dönemde ne de günümüzde bu rol görülüyor. Kadınlar o kadar öncülük yapmasına rağmen, insan olarak bile hesaplanmıyorlardı. Biz burada, kendini devrimci olarak gören erkeklerin aslında çok fazla cinsiyetçi olduğunu görüyoruz; kadına karşıydılar ve kendilerini esas alıyorlardı. Fransa Devriminin “Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” sloganında “kardeşlik” kelimesi bile bunu ifade ediyor. Çünkü Fransa dilinde de kardeşlik, “erkek kardeş” anlamındadır. Hâlbuki erkek kardeşler kız kardeşlerini göremediler. Kadınlar bu devrimin sadece erkekler için olduğunun farkına çabuk vardılar ve örgütlenme çalışmalarına başladılar. Biz neden Dünya Modern Kadın Hareketlerini Fransız Devrimi'nden başlatıyoruz? Çünkü burada ilk defa örgütlü bir mücadele vardır. Şahıs diyebileceğimiz ya da sadece bazı kadınlar toplanmış gibi bir mücadele değildir. Burada

örgütlü bir mücadele vardır. Kulüp kuruyorlardı, ad koyuyorlardı, toplanıyorlardı, tartışıyorlardı, bilinç düzeylerini büyütüyorlardı ve buna göre hareket ediyorlardı. Bundan dolayı Fransa Devrimi'nden başlatıyoruz. (sadece kadının devrimdeki rolünden değil). Burada kadının örgütsel bir ifadesi vardır; biz artık küçük bir hareket olarak hesaplayabiliriz. Bundan dolayı bu önemli bir noktadır. Burada hem çelişkiler görünür kılınıyor hem de kadının birinci geliyor.

Olympe de Gouges (1748 -1793)

Fransa Devrimi'nden bahsedildiğinde Olympe De Gouges'un ismi geçiyor. 1748 yılından 1793 yılına kadar yaşamıştır.



Yani kırk dokuz yıl yaşamıştır. Çok fazla yaşamının ayrıntılarına girmeyeceğim. Neden Olympe De Gouges'dan bahsediyoruz? Bu kadın, Kadın Ve Kadın Yurttaş Hakları Bildirgesi metnini yazmıştır ve yayımlamıştır. Bu, bilinen ilk kadınca yazılmış politik metindir. “Kadınların daracına çıkma hakkı varsa, kürsüye çıkma hakkı da olmalı.” demiştir. Bildir-

geyi onaylanması talebiyle meclise gönderir. Bildirge ülke çapın-

da, hatta yurtdışında da büyük ses getirir. Bildirgeye ek olarak “Kadınla Erkek Arasında Toplumsal Sözleşme” eserini kaleme alır. Onun gözünde kadın annelikten ötürü özel bir statüye sahip olmalı ve buradan özgün haklar almalıdır. Oysa J.J Rousseau, Toplum Sözleşmesi’nde kadının biyolojik rolünden ötürü siyasal alandan dışlanmasını meşrulaştırıyordu.

Olympe De Gouges 17 yaşında fakir oldukları için zorla evlendirilmiştir. Kısa bir süre sonra eşi yaşamını yitirmiştir. O da bir daha evlenmiyor; yalnız kendisini geliştiriyor. Okuma ve yazma öğrenmeye başlıyor. Kadının köleleştirilmesine karşı büyük bir mücadele yürütüyor. Bundan dolayı Paris’te giyotinle infaz ediliyor.

Olympe De Gouges’in kaleme aldığı Kadının ve Kadın Yurttaşın Haklar Bildirgesi’ne dönelim. Bildirge 17 maddeden oluşuyordu. Daha önce dile getirmiştik; bundan önce İnsan Hakları Bildirisi yayımlanmıştı. Bu bildiri sadece erkeği vatandaş olarak ele alan bir bildiriydi. Olympe De Gouges ne yaptı? Bunun paralelinde bildirisini yazdı ve daha önce yazılan bildiriyi tamamladı. Örneğin; genel bildiride insan diyor ama sadece erkeği kastediyor. Olympe De Gouges bunu “kadın ve erkek” şeklinde düzeltti. İnsan hakları beyannamesindeki cinsiyetçiliği bu metinde aşıyordu ve düzeltiyordu. Hepsini 17 maddeydi. Bu maddelerden esas konumuz ile ilgili olanları sıralarsak;

I. Kadın özgür doğar ve erkeklerle eşit haklara sahiptir.

VI. Yasa, genel istencin ifadesi olmalıdır; her kadın ve erkek yurttaşın, bizzat ya da temsilcisi aracılığıyla yasaların yapılmasına

katılma hakkı olmalıdır; o [yasa] herkes için aynı olmalıdır. Yasa önünde eşit olan her kadın ve erkek yurttaş, yetenek ve erdemlerinden başka bir ayırım gözetilmeksizin, kamu hayatındaki her makam, memuriyet ve mevkilere eşit olarak gelmelidir.

IV. Özgürlük ve adalet başkalarına ait olanı tümüyle (onlara) geri vermektir; erkeğin sürekli uyguladığı zorbalığa karşı, kadının doğal haklarının kullanım sınırı yoktur; bu yüzden bu kısıtlamaların doğa ve akıl yasaları tarafından yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Bildirgenin başı ve sonu çok radikal, aynı zamanda dili de çok radikaldir. Arkadaşlar daha sonra okuyabilirler. Elimizde Kürtçesi bulunmadığından dolayı burada çok fazla yer vermedik. Kendi dönemine göre dil ve içerik olarak çok radikal bir metindir. Olympe De Gouges , bildiriye sadece yazmamıştır; yayımlamış ve dağıtmıştır. Yayımlanmadan önce sadece erkeği esas olan bildiri mecliste onaylanmıştı. Bu metin daha matbaadayken, Fransa Devrimi'nin sonunda infaz ediliyor. İdam sebebi olarak da: “Devlet adamı olmak istedi ve yasa onu cinsine yakışan erdemleri unuttuğundan dolayı cezalandırdı” sebebini ortaya koyarlar. Bununla bütün kadınlara gözdağı verilmeye çalışılır. Birçok kadın Fransa Devrimi'nin içerisinde böyle bir rol oynamıştır; fakat sonunda erkek tarafından infaz ve tasfiye ediliyordu. Bunlardan bir tanesi de Olympe De Gouges ’tir.

Anne-Josephe Theroigne de Mericourt (1762-1817)



Bu da farklı bir isimdir. Bu isim çok az geçiyor. Benim görüşüme göre Olympe de Gouges'tan daha önemliydi. Olympe de Gouges beyanname yazdığından dolayı daha fazla tanınıyor. Anne-Josephe Theroigne de Mericourt 1762 yılından 1817 yılına kadar yaşamıştır. Bu kadın Fransa Devrimi'nin Amazonası olarak tanını-

yor. Çünkü kadınların silahlanma hakkını savunuyordu; yani kadının meşru savunma hakkını savunmuştur. Kadınların savaşta yer almasını ve silah sahibi olması için çok çabalamıştır. 1785 yılında 23 yaşındayken Jakobenlere katılıyor. Jakoben de siyasi bir partidir. “Robbespierre” adını arkadaşlar belki duymuştur. Robbespierre bu partinin önderiydi. Sadece siyasi bir parti değildi, devrimin bir tarafıydı. Bunlar da Fransa Devrimi'nden sonra bir süre hakim oluyorlar. Onlar için “Terör Rejimi” deniliyor. Çünkü devrimden sonra çok fazla insan öldürüyorlar. Onların eliyle çok fazla kan akıtılmıştır. Anne-Josephe başta onlara katılıyor. Ama daha sonra onlardan kopuyor. Bunlara katıldıktan sonra düzenli ve daimi bir şekilde ulusal meclisin toplantılarına katılıyor. Bu dönemde birçok kadın bu toplantılara gitmiştir. Tartışmalara katılmıyorlar ama hiç olmazsa siyasi tartışmaları dinliyorlardı. Bu kadın da İnsan Hakları Kulübü adında bir kulüp kuruyor.

1792 yılında büyük bir ayaklanmaya katılıyor ve burada silahsız kadınların rolünü oynayamadıkları gerçeğini görüyor. Bundan dolayı gidip: “Kadının da savaşma hakkı olmalıdır.” diyor. Jakobenleri terk edip Jerondistlere katılıyor. Jerondistler de devrim zamanında burjuvazinin sesi olarak görülmüştür. Aslında krala yakın bir gruptu. Kadının savunma hakkının sesi olduğundan dolayı saldırılarla yüz yüze kalmıştır. Eskiden Jakoben olduğu için Jakoben taraftarları bunu hain olarak görüyor. Yine “Sen kadın olarak bu kadar sesini yükseltemezsin.” diyerek üzerine çok vahşice saldırıyorlar, sonra da çok ağır yaralanıyor. Bu olaydan sonra erkek kardeşi “kafayı yemiş” diyerek onu akıl hastanesine gönderiyor. Burada 23 sene yaşadktan sonra ölüyor. Zaten öncesinden ağır yaralıyolar. Bu kadını böyle tasfiye ediyorlar ama ondan çok fazla söz edilmiyor.

Pauline Leon

Pauline Leon, 6 Mart 1792’de 320 kadını temsilen temsilciler meclisine başvurup: “Kadınların evlerini kontra saldırılarından koruyabilmek için kadına silah verilmeli, hatta gerekirse asayiş gücü oluşturulmalıdır.” diyor. Kadınların evlerini kontra güçlere karşı savunabilmesini resmi bir şekilde talep ediyor, tabii kabul edilmiyor. Pauline Leon bir kadın cemiyeti kuruyor ve o cemiyete liderlik yapıyor. 1793 yılında kontra güçler harekete geçiyor ve gidip bütün kadın kurumlarını kapatıyorlar. Fransa Devrimi’nden sonra ne kadar kadın kurumu varsa hepsi kapatılıyor ve birçok kadın da tutuklanıyor. Şimdi bahsettiğim Pauline Leon 1794 yılında tutuklanıyor. Kadın örgütleri yasaklanıyor, kadınlar artık siya-

sete katılamıyor. Yani kadınları komple siyasi alandan çıkarıyorlar. Yine bu dönemde dışarda beş kadından fazlasının toplanması yasaktı; çok büyük bir tehlike olarak görülüyordu. Bu önemli bir konudur. Çünkü Paris Komünü'nü ele aldığımızda kadına karşı yaklaşımları ancak o zaman anlarız. Burada gördüğümüz Fransa Devrimi'nin niteliğinin çok fazla anti-kadın olduğudur. Kadının öncü rol oynamasına rağmen hem inkâr edildiğini hem de kadının üzerinde büyük bir saldırının yürütüldüğünü görüyoruz. Bundan dolayı bir devrim gibi ele alamayız. Doğrudur, siyasi sistem değişiyordu, monarşi aşıyordu, İnsan Halkları Beyannamesi oluşturuldu ama bunlar sadece erkekler için geçerliydi. Kadın için olumlu bir şey göremiyoruz; kadın eşit haklara sahip olamıyordu. Kadının kazanımlarını bile korumasına izin verilmiyordu ve kadınlar üzerine saldırılar yürütülüyordu. Biz Paris Komünü'ne (daha sonra açacağız) baktığımızda aynı yaklaşımı görüyoruz. Fransa toplumunun içerisinde kadına karşı karşıtlık vardır. Belki ikilem olarak görülüyor ama Fransa 20. Yüzyılın başlarında feminizmin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Paralel olarak her iki şeyi de görüyoruz. Bir yandan kadına karşı çok sert yaklaşımlar bir yandan da kadın özgürlüğü için büyük çabalar görüyoruz.

Fransız Devrimi'nde kadınların eylemlerde gösterdiği direnişler devrimin gelişim seyrini belirler. Devrim sürecinde ister sol ister sağdan olsun kadına yönelik saldırıların hemen hepsi toplumsal cinsiyetçiliğin kadına dayatılması biçiminde olur. Devrimci örgütler ve kişiliklerde dahi bu ayrımcılık varlığını hep korur. Yine kadınların birlik olmasında sınıfsal farklılıklar etkili olur. Olympe De

Gouges'nin idam edildiği sırada işçi sınıfından kadınlar idam edilmesini alkışlarken, işçi sınıfındaki kadınların yaptığı bir toplantıya 6 bin kadar tüccar kadın baskın yaparak devrimci kadınları döverler. Kadınlar arasında birlik ruhunun o dönemde henüz olmayışı mücadelelerin kadın lehine sonuç almasını engeller. Kadınlar Fransız Devrimi'nde insan olduklarını kabul ettirme mücadelesini verirler. Devrimin gerilemeye başladığı dönem anti-sosyalist olduğu kadar anti-feministtir de.

Dünya Kadın Hareketleri üç dalga biçiminde ele alınmaktadır.

BİRİNCİ DALGA KADIN HAREKETİ

Siyasi ve Yurttaş Hakları İçin Mücadele;

Birinci Dalga 1848-1914 yılları arasındadır. Aslında bu kategorizasyon Avrupa merkezlidir. Çünkü 1848 yılı Avrupa devrimlerinin yılıdır. Yani Avrupa'da Burjuvazi kesiminin devrimidir. Doğru, kadınlar burada önemli bir mücadele veriyor ama bu yılın birinci dalganın başlangıcı olarak belirlenmesi çok fazla Avrupa gelişimlerine göredir. 1914 yılı da 1. Dünya Savaşının başlangıcıdır; biraz Avrupa perspektifiyle belirlenmiştir, buradaki gelişimleri esas alıyor. Ortadoğu Kadın Hareketlerine geçtiğimizde bunların hemen hemen aynı süreçte başladığını göreceğiz. Birinci Dalga ile kadınlar en fazla vatandaşlık ve siyasi haklar için mücadele yürütmüşlerdir. Özellikle haklarını çoğaltmak için mücadele ediyorlar, çünkü artık kadın hakları yazılıyor. Artık onaylamada da hakları vardır, hem bir vatandaş olarak haklarını kapsamlı yapmak

hem de siyasi haklar kazanmak istiyorlar. Çünkü bu dönemde kadın siyasi haklara sahip değildir, oy veremiyor ve parlamenter olamıyor. Birinci Dalga'da özellikle Amerika ve Britanya'da 'Süfrajet' adı altında kadının oy hakkı çalışmaları için kadın hareketleri geliyor. Birinci dalganın kadın hareketlerini üç kategoriye göre ele alabiliriz. Çünkü hepsi bir değildi. Siyasi, ideolojik ya da hedefleri çok çok farklıydı.

1. İlimliler: Bunlar sınırlı bir şekilde, var olan burjuva toplumunun içerisinde adım adım değişime gitmek istiyorlardı. Yani bütün düzenin değişmesini istemeyen ama var olan burjuva sisteminde ılımlı bir şekilde yavaş yavaş biraz değişiklik yapmak ve biraz kadın haklarını çoğaltmak istiyorlardı. Bu ılımlı kadınlar "erkek ve kadın farklıdır" düşüncesine sahiptiler. Aslında kadının eşitliğini çok fazla savunmadılar; kadın ve erkeğin rolünün farklı olduğunu söylüyorlardı, bu çerçevede de kadın haklarını biraz çoğaltmak istiyorlardı. Bazıları da kadınların oy kullanma hakkına destek vermiyordu. Onların oy kullanmaları gereksiz görülüyordu. İlimliler, sistem içerisinde olan kadın için bazı kozmetik değişimler yapmak istiyorlardı. Bu kadınlar genelde de burjuvaydılar, sistem içerisinde yani orta sınıf ya da üst sınıflardı, konumlarını kaybetmek istemeyenlerdi.

2. Radikaller: Bunlar içerisinde de burjuva ve orta sınıf kadınları vardı, ama bunlar radikal olduklarından toplumun radikal değişimini istiyorlardı. Sayı olarak belki azdılar ama cinslerin eşitliğini savunuyorlardı. Küçük ama etkili, bağımsız bir hareketti. Siyasi bir

partiye bağlı olmaktan ziyade bağımsız hareket ediyorlardı. Yine kadının oy kullanma hakkı için sosyalistlerle birlikte birçok yerde çalışıyorlardı, birçok kurumları da vardı. Birinci Dünya Savaşı döneminde kurulan Barış ve Özgürlük İçin Uluslararası Kadın Ligi çoğunlukla bu grubun temsilcilerinden oluşuyordu.

3. Sosyalistler: Önce sosyalist, daha sonra komünist hareket içinde nispeten özerk örgütlenen kadınlardır. Sadece kadın yönünden kendilerini örgütlemiyorlardı. Aslında sosyalist örgütlerinin içerisinde yerlerini alıyorlardı. Aynı zamanda cins olarak da örgütlerini oluşturup hareket ediyorlardı. Öncüleri arasında önce Clara Zetkin onun ardından da Rosa Lüksemburg yer alıyordu. Komünist ve sosyalist olduklarından dolayı ekonomiye önem veriyorlardı. Örneğin, diyorlardı: “Kadın ve erkek arasında eşitliğin olabilmesi için kadının ilk başta ekonomik boyutta bağımsız olabilmesi gerekir. Eşitliğin ön koşulu olarak kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması gerekir. Ama ekonomik bağımsızlık olmazsa, cinsler arasındaki eşitlik de olmaz.” Ayıca erkeklerle maaşların eşit olmasını istiyorlardı; çünkü işçi kadınlar fabrikalarda erkeklerle göre daha az maaş alıyorlardı. Bunu gündemleştirip, buna karşı mücadele yürütüyorlardı. Genel olarak da emekçi kadınların haklarını esas alıyorlardı. Yine kadın için sendikaların açılmasını istiyorlardı. Çünkü bu dönemde özellikle Avrupa’da birçok sendika vardı, ama kadınları üye olarak kabul etmiyorlardı. Kadını üye olarak kabul eden sendikalarda yönetimleri içerisinde kadına yer vermiyorlardı, kadına karşı hareket ediyorlardı. Sosyalist kadınlar bu yaklaşımı teşhir edip buna karşı mücadele yürütüyorlardı. Ta-

bii bununla bağlantılı olarak seçme-seçilme hakkını da savunuyorlardı. Her üç kategori de “kadının seçilme hakkı” talebi konusunda ortaktı. Üç kategori de destek veriyordu. Ama sosyalistler daha kapsamlı yaklaşıyorlardı. Sadece bu hakkın etrafında değil, başka şeyleri de gündemleştiriyorlardı ve mücadelelerinde esas alıyorlardı. Mesela 20. yüzyılın başında iki tane Uluslararası Kadın Konferansı örgütlediler. Bu da önemli bir konudur. 20. yüzyılın başlarında iki tane Sosyalist Kadın Konferansı gerçekleşiyordu. Dünya Kadın Tarihinde çok önemli olan 8 Mart bu dönemde ilan ediliyor. Burada Clara Zetkin de hazır: “Kadın mücadelesinin bir günü olması gerekiyor, ortak bir günümüzün olması gerekiyor.” önerisinde bulunuyorlar. 1911 yılında 8 Mart’ın kararı alınıyor. Birinci konferansta öneriliyor, kabul edilmiyor; 2. Konferansta 1922 yılında resmi olarak kabul ediliyor.

Rosa Lüksemburg ve Clara Zetkin



Bizim burada yorumlayabileceğimiz; günümüzün, bu dönemin genellikle bireylerini öne çıkararak dönemden bahsettiğini görmesine dairdir. Bu dönemdeki hareketler hakkında çok az bilgi var. Örneğin; Clara Zetkin ve Rosa Luxemburg (özellikle Rosa Luxemburg) çok fazla birey olarak kalmışlardır. Kendi etraflarında bir hareket ya da örgüt gelişmiyor. Bunlar daha çok birey olarak erkekler içerisinde cins savaşını veriyorlar. Kolektif ve örgütlü bir şekilde değildirler. Bu mücadele daha çok bireysel olarak yürütülüyor, bundan dolayı kadının örgütlenmesi konusunda çok fazla sonuç getirmiyor. Yani kurumlar ve örgütler oluşuyor ama yine bireyler çok fazla öne çıkıyor.

Bu süreç ülkeler üzerine nasıl bir etki yarattı? İlk başta Amerika'dan bahsedecek olursak, Amerika hakkında birkaç şey söylemek istiyorum. Amerika kadınlarının imajı buradaki gerçeğe göre değildir. Çoğu zaman kafamızda olumsuz bir imaj vardır. Sanki buradaki kadınlar devrimci değiller, çok sistemin içerisinde dirler, çok muhafazakârdırlar gibi anlıyoruz. Birinci Dalga'da daha çok Avrupa'dan bahsediliyor. Benim görüşüme göre haksızlık yapılıyor. Avrupa'dan önce Amerika'da kadınlar tarafından çok güçlü bir mücadele veriliyor. Arkadaşlar biliyorlar; bu dönemde Amerika sisteminin içerisinde kölelik vardır, siyahiler köledir. Köleliğe karşı mücadele kadın öncülüğünde yürütülüyor. Sadece siyah kadınlar değil, daha çok beyaz kadınlar da mücadele ediyorlar. Bu önemli bir konudur; çünkü Amerika örneğinde görüyoruz ki, kadınlar etnik ya da sınıf sınırlarının dışında toplanıyorlar. Anlaşma oluyor, burada parçalılık fazla yoktur. Amerika'da daha çok

DÜNYA KADIN TARİHİ

birlikte mücadele vermek vardır. Bunu aynı düzeyde Avrupa'da göremiyoruz, burada parçalılık daha fazladır. Ama Amerika'da farklı farklı kadınlar (düşünün ki, hem köle kadınlar hem de burjuva kadınları) birlikte köleliğe karşı mücadele ediyorlar. Beyaz kadınlar görüyordu ki; kölelik aşılmadığı sürece Amerika'da demokratik bir sistem olmaz. Yani bu gerçeği gördüler ve birlikte mücadele yürüttüler. 1840 yılında Londra-Britanya'da köleliğe karşı Dünya Cemiyetinin Kongresi gerçekleşiyor, köleliğe karşı çıkıyor. 1840 yılında bu cemiyet London-Britanya'da kongresini yapıyor. Bu dönemde birçok kadın da bu cemiyette yerini alıyor, bu mücadeleye öncülük yapıyorlar. Yalnız bu kongre kadının üye olmaması yönünde kadına karşı bir karar alıyor. Birçok kadın burada hazır, tepki gösteriyorlar, karşı çıkıyorlar. Kendilerini kadın olarak örgütlemeleri gerektiğini anlıyorlar. Genel içerisinde yerlerini almıyorlar. Bu örgütlemenin öncülüğünü Elizabeth Cady Stanton ve Lucretia Mott yapıyor. Artık beraber örgütleniyorlar. İlk defa Kadın Konferansı kararı alınıyor. Bu da 8 yıl sonra 1848 yılında Amerika-New York'ta gerçekleşiyor.



Bu resim bu konferansa aittir. İlk defa dünya genelinde kadın hakları için konferans yapılıyor. 300 kadın katılıyor ve az sayı da erkek katılıyor. Bu konferanstan sonra bir beyanname dağıtılıyor. Bu beyanname de “Bütün erkek ve kadınlar eşit yaratıldı. İnsanlık tarihi, erkeklerin kadınlara karşı, onlar üzerinde topyekûn diktatörlük inşa etme amaçlı tekrarlanan ihlal tarihidir.” belirtiliyor. Mesela bu söz 200 yıl önce erkeklerin yanında söyleniliyor. Kendi dönemine göre çok radikaldir. Bu radikal söz, bu beyannamede yerini alıyor. Burada birçok şey talep ediliyor. Başta kadının mülkiyet üzerine hakları ve kazandığı para üzerine hakları, yine boşanma durumlarında çocuğun vekâleti, kadın için hukuki ve ekonomik teminatlar, kadının mesleki alanda daha iyi çalışabilmesi, okuma-yazma hakkı, seçim hakkı vb. gibi haklar yer alıyor. Sonuç bildirgesinde erkeğin egemenliği bütün yaşam alanlarında teşhir ediliyor. Bütün cinsiyetçi yasaları gayri meşru ilan ediyorlar. Bu konferansı Amerika Kadın Hareketlerinin başlangıcı olarak hesaplayabiliriz. Aynı zamanda Amerika’da iki kurum/örgüt kadının oy kullanma hakkı için oluşturuluyor. 1920 yılında kadınlar oy kullanma hakkına kavuşuyorlar.

Amerika’da çok önemli olup da az bahsedilen bir konu da işçi kadınlarının direnişidir. Özellikle fabrikada çalışan kadın işçiler için bu direnişle önemlidir ve çok derin bir tarihi vardır, ama çok az biliniyor. Örneğin; 1825 yılında ilk defa kadın grevleri oluyor. Arkadaşlar biliyorlar; 8 Mart 1857 yılında Newyork’ta fabrika yangını sonucu ölen kadın işçilerin anısına 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak belirleniyor ki bu da ilginç bir konudur; çün-

kü daha sonra iki feminist bilim kadını bu konuyla ilgili bir araştırma yapıyorlar ve sözü edilen günde ne New York da ne Amerika'nın başka bir şehrinde böyle bir fabrika yangınının yaşanmadığını tespit ediyorlar. Ancak o günde olmazsa bile o dönemde ABD'de ihmalkârlık ve kar hırsı nedeniyle ağırlıkta kadınların çalıştığı çok sayıda fabrikada yangın çıkıyor ya da bina yıkılıyor, yüzlerce kadın işçi böyle yaşamını yitiriyor. 1825 yılında ABD'de ilk defa kadınlar özgün emek mücadelesi veriyor. 1850 yılında Amerika'da 6 milyon işçi vardı, bunların yarım milyonu da kadındı. Kadınlar bu dönemde aktif bir şekilde grevlerde yerlerini almışlardır. Özellikle tekstil sanayisinde olan kadınlar yer almıştır. Örneğin; 1860 yılında ayakkabı üreten işçilerin grevi oldu. Burada ilk defa kadın özgün bir şekilde genel grevin içerisinde yer almıştır. Yani kadınlar ayrı bir komiteyle grevin içerisinde yerlerini almışlardır. New York için bahsedilen olaylar çoğu zaman burada olmuştur. Örneğin; aynı yıl 1860 yılında Amerika'nın Massachusetts şehrinde, dikiş atölyesinde ihmal sonucu fabrika binası yıkılıyor. İçeride 900 tane işçi kadın vardır, bunlardan 98'i ölüyor. Bundan dolayı 8 Mart New York'ta yaşandı mı, yaşanmadı mı, bu çok önemli değildir; önemli olan böyle olayların çok fazla yaşanmasıydı.



Bu da o döneme bir çizimdir. Amerikalı kadınların mücadelesini biraz yansıtır. Arkadaşlar görüyorlar; bunlar polis yani güvenlik güçleridir. Kadınlar bunlara karşı kendilerini savunuyorlar.



Bu da Britanya-İngiltere'dir. Daha önce de dile getirmiştik; İngiltere 19. yüzyılda parlamenter sisteme geçmiştir; yalnız kadınlar seçimlere katılmadıklarından karar sahibi değildir. Bundan

DÜNYA KADIN TARİHİ

dolayı 1860 yılından sonra kadınlar artık siyasi mücadeleyi başlatıyorlar. Öncülük yapanları da Süfrajët Hareketi olarak adlandırıyorlar. Süfrajët, oy kullanma anlamına gelmektedir. Sonuç olarak 1869 yılında yerel düzeyde oy kullanabildiler. Yerel ve alt idari seçimlerde kadın için aktif ve pasif seçme hakkı kazanılır, fakat merkezlerde oy kullanamazlar.



Bu Süfrajët kadınlarının genel yürüyüşüdür. Bu kadınlar elbiselerinden de görüldüğü gibi burjuva kadınlardı, yoksul ya da işçi kadınlar değildi. Ekonomik durumları kötü değildi. Kitlesel bir yürüyüş var. Arkadaşlarında gördüğü gibi halk da etraflarında toplanmıştır. 1908 yılındaki Süfrajët Kadın Yürüyüşüne yüz bin kadın katılmıştır. Yani çok büyük bir yürüyüştü. Britanya'nın en büyük Kadın Hareketi oluyor. Bunlar en fazla siyasi mücadele yürütüyorlardı. Ama bunun çok fazla sonuç vermediğini gördüler, bu sebepten de mücadele yöntemlerinde radikalizm geliyordu.

Sabotaj eylemleri düzenliyorlardı, evlere saldırıyorlardı, taşlarla camları kırıyorlar vb. şeyler yapıyorlar. Onların bir üyesi at yarısında kendini kralın atının önüne atarak yaşamını yitiriyor, fedai eylemi yapıyor. Bu da toplum üzerine büyük bir etki yapıyor. Bunlar orta ve üst sınıftı, işçi değillerdi. Bunlardan çoğu yakalanıyor. Bunun hakkında bir şey söylemek istiyorum. Çünkü şimdi Leyla arkadaşın öncülüğünde açlık grevi var. Mesela açlık grevi siyasi ve örgütlü bir şekilde zindanlarda yapıldığında ilk akla gelen İrlanda'dır. İRA örgütü vardır. 20. Yüzyılda yani 1920 yılından sonra Britanya zindanlarında birçok İRA üye/militanları açlık grevlerine giriyorlar. Daha sonra, zindanda milletvekili seçilip tahliye edilmeyen Bobby Sands'ın açlık grevi vardır. Bobby Sands gibi birçok insan yaşamını yitirmiştir. Ya da Hindistan'da Gandhi'nin öncülüğündeki açlık greviden bahsediliyor, ama kadınlardan çok fazla söz edilmiyor. Hâlbuki elimizdeki bilgilere göre bir zindan direnişi biçimi olarak açlık grevini ilk başlatan bu Süfrajat hareketiydi.



Bu resim kadınların yakalandığı zamandır.

Burada konuşma yapan Süfrajët hareketinin öncülerinden biridir. Erkeğin üzerinde çok fazla etkileri oldu. Kendilerini tamamen erkekten koparmadılar, kadının da siyasette yerini alabilmesi için erkeği de ikna etmek istediler. Bu da bir eylemin fotoğrafıdır, kadınlar bu bilinçle eyleme gidiyorlar. Yakalanacaklarını bildikleri halde de gidiyorlar.

Marion Wallace Dunlop



Bu kadın açlık grevlerinin öncüsüdür. 1909 yılında Sufrajet üyesi olarak yakalanıyor. Zindan da siyasi bir özne olarak kabul edilmediği için mahkemeye diyor: “Ben, siyasi nedenlerden dolayı yakalandım. Mahkemenin bunu iyi görmesi ve bana böyle yaklaşması gerekiyor. Mahkemenin benim hakkımda olan kararlarını kabul etmiyorum. Siyasi varlığım kabul edilene dek açlık grevine giriyorum.” İlk defa kendi inisiyatifiyle açlık grevine giriyor. Örgütüyle tartışmış ya da eskiden böyle bir tartışma yapılmış gibi bir şey yoktur. Kendi bilinciyle ve inisiyatifiyle bu eylemini başlatıyor. Sanırım çok fazla kalmıyor, 5 gün kalıyor ve 5. günde tahliye ediyorlar. Devlet korktuğu için tahliye ediyor. Sebebi de deniliyor ki: “Eğer onlardan bir tanesi şehit düşerse, bu durum halkın üzerine daha fazla etki yapar. Şehit olmadan önce tahliye edelim.” Bundan dolayı beşinci gün tahliye ediyorlar. Daha sonra yakalanan Sufrajat kadınları açlık grevlerine giriyorlardı. Bu dönemde hükümet, kadınların bu eylemlerinden korktukları için kadınlarızorla besliyorlardı. Çok vahşi bir yöntemle yaptıkları söyleniyor. Bunun hakkında bazı çizimler de vardır.



Bu çizim gösteriyor ki; vahşi bir şekilde kadınların burnundan midelerine bir hortum gönderiyorlar. Bir macunla kadınları besliyorlardı. Daha sonra bir kadın zorla beslenmekten kaynaklı yaşamını yitiriyor. Açlık grevleri içerisinde ama bu yöntemden kaynaklı bazı organları zarar görüyor. Tahliye edildikten sonra yaşamlarını yitiriyorlar. Bu da dikkat çekici bir noktadır. Bunlar burjuva kadınlardı ama mücadele yöntemlerinde gerçekten radikal yaklaşıyorlar ve örgütlüyorlardı. Açlık grevi konusunda İngiltere için bunları söyleyebiliriz. Tabii sadece süfrajet kendini örgütlememiştir. Örneğin; bu dönemde kadınlar sendikalar oluşturuyorlar. Özellikle işçi hareketlerinin içerisinde proleter kadınlar kendilerini örgütüyorlar. Süfrajet burjuva kesimiydi. Sosyalist ve proleter kadınlar farklı örgütleniyorlardı. Britanya bu yönden çok güçlüdür. Günümüzde de böyledir. Britanya’da çok büyük sendikalar vardır. Büyük bir sendikada Önderliğin özgürlüğü için karar almıştı ve bir kampanya başlatmıştı. Günümüzde Avrupa genelinde Britanya’da sendikacılık çok güçlüdür. Birçok yerde zayıflamıştır, ama Britanya’da güçlüdür. Kaynağını bu süreçten almaktadır.

Almanya ve Sovyetler hakkında bazı şeyler dile getirebiliriz. Almanya’da 1848 yılında Burjuva Devrimi gerçekleşiyor. Kendileri böyle adlandırıyorlar ama esasen ulus-devlet devrimini ifade ediyor. Devrim anlayışımıza göre biz bunu devrim olarak adlandıramayız, ama onlar böyle adlandırıyorlar. Bu sürecin paralelinde Kadın Hakları Hareketi de geliyor, birçok kurum kuruluyor. Restorasyon sürecinde yani 1848 hareketi sonuçsuz kalıyor, başarılı olmuyor. Bir daha eski sistemi restore ediyorlar. Bu dönemde

kazanılan birçok kadın hakkı (kurum ya da derneklerdeki temsilcileri, gazete yayın kurulunda çalışma hakkı, siyasi haklar) iptal ediyor. Bu süreçten sonra ancak 1860 yılında Almanya’da kadın kurumları oluşturuluyor. Örneğin, Genel Alman Kadın Birliği oluşturuluyor. Yine Almanya’da çok güçlü proleter Kadın Hareketi vardır. Daha önce de dile getirmiştik; Roza Luxemburg ve Clara Zetkin gibi kadınlar bu dönemde öne çıkıyor. Sosyalist ya da radikal kadınlar; Roza Luxemburg özellikle Clara Zetkin, kadın sorunu üzerine entelektüel yönden de birçok ürün yaratıyorlar. Clara Zetkin Kadın Sorunun Tarihi adlı kitabı yazıyor. Tabii bunlar kadın için çok önemli adımlardır, bunlar tek başlarına bunları yapmıyorlar; kadın hareketleri içerisinde yerlerini alıyorlar. Bu kadınların emeğini kolektif bir emeğin sonucu olarak ele alabiliriz. Almanya için bunları dile getirebiliriz.

Sovyetler tek başına bir konudur. Rusya’da 1905 Devrimi’ne kadar ciddi bir Kadın Hareketinden söz edemeyiz. Daha çok 1905 sürecinden sonra Ekim Devrimi’ne doğru 1917’ye doğru kadın hareketleri ilerleme kaydediyor. Kadının burada, kendini keşfettiğini ve tanıdığını görüyoruz. Haklarını talep etmeye başlıyor. İlk defa kadın hakları için Rusya’da farklı şehirlerde mitingler yapılıyor. Sovyet Devrim Partisi içinde 1901’den 1917’ye kadar kadınlar gittikçe parti içerisinde yerlerini alıyorlar, görev alıyorlar ve faaliyet yürütüyorlar. Yine Ekim Devrimi’nin kendisi kadınlar tarafından başlatılıyor, Fransa Devrimi gibi ele alabiliriz. Ekim Devrimi Petrogradlı kadın işçiler tarafından başlatılır. Ama buna rağmen devrimden önce ve sonra nasıl bir yaklaşımın kendisini gösterdi-

ğini belirtmek gerekir. Çok fazla materyalist-kaba, sınıf kurtuluşunu merkezine alan, (sanki proletaryanın iktidarı her şeyi çözecek), kadın sorunu da otomatik bir şekilde devrim ile birlikte çözülecek gibi bir yaklaşım açığa çıkıyor. Ama buna rağmen birçok kadın çalışması yürütülüyor. Örneğin; 1918 yılında köylü ve işçi kadınlar konferans yapıyor, konferansa 1200 (çok büyük bir sayıdır kadın katılım yapıyor). Yine burada GENOTDEL adında bir örgüt kuruluyor. Bu örgüt ilk özgün kadın örgütlemesidir. Stalin 1929'da kadının ihtiyacını devlet karşılamalı diyerek GENOTDEL'i kapatır. "Artık kadınların ihtiyaçları devlet tarafından karşılanıyor." diyor. Bu yaklaşım günümüze kadar da sürüyor. Örneğin; günümüzde Rusya'da hemen hemen hiç örgütlü kadın mücadelesi yoktur. Bağımsız kadın örgütleri yok denecek kadar azdır. Kadın kurumları vardır. En büyüğünün birçok üyesi vardır, fakat devlete bağlıdır. Devletin kontrolü dışında bağımsız bir kurum ya da örgüt göremiyoruz. Sovyetlerle birlikte kadın sorunu çözülmüştür, kadının ihtiyaçları devlet tarafından karşılanır, ayrı kadın örgütlemesine gerek yoktur anlayışı hâkim olmaya başladı. Aslında bu, cins çelişkisini dondurmaya ya da yok etmeye dönük bir yaklaşımdır. Bu şekilde kadın mücadelesini önlüyorlar. Özellikle de radikal ya da feminist kadın mücadelesini çok büyük tehlike olarak görüyorlar. Zaten Rusya'nın kendisi oldukça anti-demokratik bir ülkedir, orda örgütlenme hakkı, gösteri hakkı vb. haklar çok sınırlı olup miting ya da yürüyüş hakları hemen hemen yoktur. Arkadaşlar basında görüyorlar; açıklamalar çoğu zaman kurumlarımızın ya da derneklerimizin bahçesinde veriliyor, meydanlara ya

da sokaklara çıkmak çok zordur. Rusya bu anlamda tam anti-demokratiktir. Özellikle kadın için örgütlenme ve siyasi hakları çok fazla sınırlandırıyor; bu da temelini Sovyetlerden almaktan kaynaklandığındandır. “Zaten biz devrim yaptık, devrimle kadın sorunu çözülmüştür, kadın sorunu gibi bir şey kalmamıştır.” gibi bir algı vardır. Bu yüzden günümüzde kadın adına kendini örgütleyenler de devlete hizmet etmektedir. Yani devletin kadınlara verdikleri rolü uyguluyorlar. Bunun dışında özeleştirisel bir şekilde bağımsız kadın hareketlerinden bahsedemeyiz. Bu da kaynağını bu süreçten almaktadır. Çünkü Sovyetler sürecine baktığımızda birçok güçlü kadın göreceğiz.

Örneğin; Alexandra Kollontai gibi kadınların cins bilinci çok güçlüydü. Kadınlar, erkek egemenliğine karşı seslerini yükseltiyorlar-



dı. Ama onlara karşı yaklaşım Alexandra Kollontai şahsında bu kendini yansıtıyor. Lenin ile ciddi çelişkileri vardı, Lenin’in ataerkil yaklaşımlarını eleştiriyordu; itiraz ediyordu. Lenin ise onu büyükelçi diye İskandinavya’ya sürgün etti. Kadın yaklaşımlarında güçlü olan ve bir duruşa sahip olanları, özgürlüğe doğru adım atmak isteyenleri

bu şekilde susturuyorlardı. Bu da kadın sorununa yaklaşımın bir sonucudur. Kadın sorununu sınıf sorununu esas almaktan dolayı çözüme kavuşturamıyorlardı. Önderlik: “Kapitalizmin bir yedeği

DÜNYA KADIN TARİHİ

haline gelmişler.” demiştir. Bu yaklaşımlar daha çok kadın özgürlüğüne ya da sorununa bağlıdır. Eğer Rusya’da bir kadın olarak varlığının olmasını istiyorsan, devletin kadını olman gerekir. Devletin dışında kendini örgütlemek istiyorsan, önüne birçok engel konulur. Rusya’daki Nataşa konusu da bunun bir tarafıdır. Kadına yaklaşımları budur. Ya devletin kadrosu olacaksın ya da Nataşa olacaksın, bunun dışında kadına başka alternatif tanımıyorlar. Rusya için de bunları dile getirebiliriz.

PARİS KOMÜNÜ

Paris komününü bu sürecin gerçek birinci devrimi olarak ele alabiliriz. Kendi devrim zihniyetimize göre bunu Avrupa için birinci devrim olarak ele alabiliriz. 1871 yılında gerçekleşiyor, bu devrim 18 Marttan, 28 Mayıs kadardır. Aslında komün tarihi toplamda 72 gün devam ediyor. Bu dönemde Almanya ve Fransa arasında savaş vardır. Almanya Fransa’nın başkentini kuşattığında, Paris halkı ayaklanıp bağımsızlığını ilan etmiştir. Aslında Paris Komünü’ne böyle başlamıştır. Halk 18 Marttan 28 Mayıs kadar devrimci halk meclis yönetimini ve savunmasını örgütlemiştir. Sadece bir komünü değil, bütün yönetimi ele geçirmişti. Burada kadınlar çok güçlü katılımlar yapıyorlar.



Bu iki resim kadının katılımını ve savunmasını göstermektedir. Tam sayılarını bilmiyoruz, tahminlere göre 10.000 kadın aktif ve daimi bir şekilde komün içerisinde yerlerini almışlardır. Komünün kurulmasından iki hafta sonra yani 3 Nisan 1871 yılında bir toplantı oluyor. 600 kadının bu toplantıya katıldığı söyleniyor. Daha sonra Kadın Birliğinin yaptığı bir konferansa 3-4 bin arasında kadının katıldığı söyleniyor. Bu kadar kadın sadece toplantılarda toplanıyor. Sadece genel katılımları demeyelim ama toplantı yaptıkları zaman yüzlerce hatta binlerce kadın toplantılarda toplanıyordu. Kadının Paris



Komünü 'ne katılmasının bazı nedenleri vardı. Biraz bu nedenlerin üzerinde durmak istiyoruz. Kadın Paris Komünü içerisinde hem nicel hem nitel olarak bir öncülük rolü oynadı. Bir nedeni, Fransa Devrimi'nin sürecinde görüyorduk ki; Fransa'nı işçi yani proleter hareketi çok anti-kadıncıydı, Fransa Devrim sürecinde bu çok açık bir şekilde görüldü. Kadın mücadelesinin bir sonucu olarak ya da kadının yoldaşlarının üzerindeki etkisi ile Fransa proleter hareketinde artık kadının katılımı açık bir pozisyona ulaşmıştı. Değil ki tamamen bu yaklaşımı aşıyorlardı ama kadınlar biraz kendilerini özgün örgütlüyor diye erkekler de artık mecbur açık olmak zorunda kaldılar. İkinci bir nedeni, Paris Komününden üç yıl önce eylem yapma yasağı kaldırılıyor. Ondan önce yasaktı; halkın toplanma, toplantı yapma ya da eylem yapma hakkı yoktu. Komünden üç yıl önce bu yasak kaldırılıyor. Bu dönemde kadınlar bu fırsatı iyi kullanıyorlar, bir hamle başlatıyorlar. Kısa bir süre içerisinde kadının sadece Paris içerisinde değil, Paris etrafında da konferans örgütlediğini, seminer, toplantı, panel vb. şeylerin örgütlenmesinde erkeklere göre kadınların daha çok bu imkânı kendi ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirdiklerini görüyoruz. Bu hem kadını daha fazla politikleştiriyor, hem de erkekler tarafından bir duyarlılık oluşturuyor; çünkü kadının cins bilinci güçlendiği zaman illa erkek üzerine de bir etki yapacaktır. Önemli olan kadınların güçlenmesidir. Paris Komününden üç yıl önceki süreçte zaten Paris kadınların içerisinde böyle bir gelişme yaşanıyor, kendilerini özellikle bilinç anlamında örgütlüyorlar. Komünden birkaç ay önce 1870-71 kışında Paris şehri Alman askerlerinin

kuşatması altındaydı. Bundan dolayı hem yiyecek konusunda çok zorlanma yaşıyorlardı, hem de kendilerini ısıtmak için gaz ve odun konusunda zorlanma yaşıyorlardı. Bu yönden çok ciddi sorunlar yaşıyorlardı. Bu sorunu bütün halk yaşıyordu. Çünkü hem askerlerin varlığından dolayı ambargo altındaydılar, hem de dışarı çıkamıyorlardı. Bu olağanüstü koşulların altında bu sorunları çözen kadınlardı. Kendi içlerinde komiteler oluşturuyorlardı, buldukları her şeyi kolektif bir şekilde dağıtıyorlardı. Mesela her semtte komiteler çıkaran kadınlardı; kadınlar ayarlıyordu, dağıtıyordu, bir sistem oluşturuyorlardı. Yaşam artık kadınlar tarafından örgütleniliyordu. Erkekler burada çok fazla belirleyici bir rol oynamadı. Bu bir yandan kadının toplum içerisindeki statüsünü güçlendiriyordu, bir yandan da kadınların örgütlenmesinde bir etkide bulunuyordu. Bu daha sonra kadın örgütlenmesinin zemini oluyordu. 18 Martta Paris Komünü eylemlerle başladı. Bu eylemlere öncülük eden yine kadındı. Bunun nedeni de kadının halkın ihtiyaçlarını karşılamasından kaynaklanmasıydı. Bundan dolayı 18 Martta devlet güçleri şehrin içerisindeki top ve silahları çıkarmak ve halkı silahsız bırakmak istediklerini ilk fark eden kadınlardı. Kadınlar bir alan açıyorlardı; bütün kadınlar burada toplanıp şehir içerisinde olan topları ordunun çıkarmasına izin vermiyorlardı, top ve askerlerin arasında gidip geliyorlardı, hatta seslerini yükseltiyorlardı: “Böyle yapmanız ayıptır. Siz kime hizmet ediyorsunuz? Biz halkız, nasıl bizi silahsız bırakırsınız. Bir şey olursa biz kendimizi nasıl savunacağız?” diyorlardı. Aslında eylemleriyle komünü artık başlatıyorlar. Bundan dolayı tüm bu faktörleri ele

aldığımızda kadınların komün içerisinde öncülük rolü oynamaya hazır olduklarını görüyoruz. Lojistik, halkın örgütlendirilmesi vb. birçok konuda tecrübeliydiler, çünkü komitelerini oluşturmuşlardı. Paris içerisinde hemen hemen her sokakta, mahallede bir kadın komitesi zaten vardı, bu artık bir temel olmuştu. Paris Komünü bu şekilde başlamıştır. Komün sürecinde kadınlar tarafından diğer kooperatifler oluşturulmuştu; eski kooperatiflerin birçoğu kadını üye olarak kabul etmiyorlardı, kadınların içerisinde yer almasını istemiyorlardı. Örneğin; 1860 yılında yaklaşık yarım milyon erkek kooperatif üyesiydi. Yani 470 bin erkek kooperatif üyesiydi. Kadın üyelerin sayısı 70.000'di. Aralarında çok büyük bir fark vardı. Değil ki, kadınlar istemiyordu, kadınları kabul etmiyorlardı. Bundan dolayı kadın git gide özgün kooperatiflerini kurmuştur. Artık Paris Komünün genelinde 140 kadın kooperatifi vardı. Bu kooperatifler dışında Paris Komününde ekonomik ve lojistik yönünde önemli bir rol oynuyorlardı. Kooperatiflerin yanı sıra ikinci örgütlenme sütununu oluşturan direniş komiteleri vardı. Bu komiteler ağırlıkta öğretmen ve aydın özelliklere sahip kadınlar tarafından kuruluyordu. Örneğin Marguerite Tinayre tarafından kurulan Societe des equitables de Paris vardı, yani Paris Hakkaniyetliler Cemiyeti. Bazı komiteler karmaydı, bazıları özgündü. Bu komitelerde siyasi eylemlerin taktik ve stratejileri tartışılıyordu. En çok etkili ve ünlü olan Montmartre Komitesiydi. Komite Louise Michel, Andre Leo, Sophie Poirier, Anna Jaclard ve Beatrix Excoffon tarafından kuruldu. Birçok radikal ve aktif kadın içerisinde yerlerini alıyorlardı. Yine en çok radikal olan kadınlar bu komite-

ler içerisinde yerlerini alıyordu. Bunun yanında birçok kadın kulüpleri vardı, kilise grupları vardı. Kilise içerisinde toplanan kadın toplulukları kilise içerisinde tartışıyorlardı. Yine mesleğe göre kadın toplulukları ya da örgütlülükleri vardı. Bu nokta önemli bir noktadır. Kadınlar aktif bir şekilde savunma savaşında yerlerini almışlardır. Hatta özgün tugayları vardı. Komutanları Louis Michael'di. Bu kadın tugayına komutanlık yapıyordu. Fakat sorun merkezi komitede ve yasa konseyinde hiç kadın olmamasıydı, hepsi erkekti. Nedeni de Paris Komünü'nde kadının seçilme hakkının olmamasındandı. Bu yüzden ilk konsey ve merkezi komite seçildiğinde hepsi erkekti, kadının sesi yoktu. Kadının burada sesi olmadığına rağmen çok aktif bir şekilde 72 gün boyunca çok şiddetli bir direnişin içerisinde yerlerini aldılar. Erkeklerin, kadınların siyasetin içerisinde yer almalarını istememelerine rağmen çoğu zaman kadınlar kendilerini dayatıyorlardı. Mesela erkeklerin haberi olmadan toplantı yapıyor, eğitim yapıyorlar, komünün gazetesini çıkarıyorlardı. Erkeğin egemen zihniyetine karşı bütün yaşam alanlarında mücadele veriyorlardı. Çünkü erkekler: "Siyaset erkeğe aittir, kadının siyasette yeri yoktur." diyorlardı. Kadının komün içerisinde geleneksel rollerde yer almasını istediler. Bu da kadın yemek yapsın, çamaşır yıkasın vb. gibi işlerle sınırlı kalmasını istiyorlardı. Bu anlamda Paris Komünü değerli bir deneyimdir, kadının her iki yönden büyük bir mücadeleye girdiğini görüyoruz. Bir yandan düşmana karşı bağımsızlık mücadelesi veriyor ve direniyor, diğer yandan da yoldaşlarına yani erkeğin zihniyetine karşı çok güçlü bir direniş yürütüyordu. Modern tarih için Paris

Komününde bu gelişmeler oluyor. Örneğin; başta kadına silah vermek istemiyorlardı, daha sonra kabul ettiler. Fakat başta kadınlar komünden silah istediklerinde; “Kadın çatışmalarda rol ve görev almak istiyor.” diye erkekler kabul etmiyorlardı. Sonra kadınlar bunu protesto ediyorlardı; hatta bir kadın, merkezi bir komiteye yazılı bir dilekçe yazmıştı. Dilekçede: “Benim ortada yalnızca savaşmak isteyen ve savaşan kadınları gören yaralı bir yüreğim var. Size bir delege olarak söylediklerimi ihbar anlamında değerlendirmeyiniz. Bunu yapmak aklımdan bile geçmez. Ama yurttaş olarak, komün üyelerindeki zaafların gelecekteki tasarılarımızı başarısızlığa uğratmasından korkuyorum.” Sıradan bir kadın bu dönemde bunu ifade etmişti, kadınlar çok radikaldi. Komün üzerine böyle bir etki de yapıyorlardı. Bunun yanında birçok korkak insan vardı, birçok erkek savaşmak istemiyordu. Ama komündeki kadınlar duruş anlamında nettiler ve rollerini oynuyorlardı. Örneğin; anne ve eş sıfatında bir grup kadın komünün ateşkesi kabul etmesini istiyorlardı. Bunun için bir bildiri dağıttılar. Diyorlardı: “Yazıktır, çocuklarımız ve eşlerimiz ölecek, işte çocuklarımız var, ailelerine karşı görevlerini yerine getirmeleri gerekiyor.” Bu dönemde Kadın Birliği bildiriye şöyle yanıt verdi: “Paris’in kadın işçilerinin istediği barış değil, topyekûn savaştır! Bugün uzlaşmak ihanet anlamına gelir! Paris teslim olmayacak. Paris’in kadınları Fransa’ya ve dünyaya; halk uğruna, komün uğruna erkek kardeşleri gibi canlarını verebileceklerini kanıtlayacaktır!” Bundan sonra kadınlar daha çok radikal olup, silah kaldırıp, üniformalarla Paris içerisinde dolaşıyorlardı. Özellikle kendilerini

gizleyerek ya da şehri terk ederek savaştan kaçan erkekleri ifşa ve teşhir ediyorlardı. Onları Versailles katillerine karşı savaşmayı reddeden bu korkaklar ve uyuşukları ciğerlerini sökmekle tehdit ediyorlardı. Böyle sert bir dil kullanıyorlardı. Bir kadın, kadın komünarlara; kocaları savaşmayı reddederse onu vurmaya öğütüyorlardı. Kadınlar, erkekler olmasa bile kendilerinin savaşımaya hazır olduklarını duyuruyordu. Kadınlar, komünü savunmak için gerekli silahların üretiminde de görev aldılar. Yaklaşık 3 bin kadın fişek yapımıyla uğraşüyor, 1500'e yakın kadın barikatlar için kum torbası hazırlıyordu.

Bu önemli bir konudur. Çünkü düşünce kararlılık ve iddia yönünden kadınların daha net olduklarını görüyoruz, yani bir duru-



şa sahiptiler. Bu Paris Komünü için çok önemliydi. Başta dile getirdiğim gibi; kadınlar iki taraftan çok güçlü bir mücadele veriyordu. Sadece 72 günden bahsediyoruz. Paris komünün tarihi çok az da olsa gerçekten çok önemli bir örnektir. Başta Louise Michel'den bahsettim. Bir kadın olarak öncülük düzeyinde Paris Komününde yerini almıştır. Paris Komünü dağıldıktan sonra birço-

ğu sürgün ediliyor. Louise Michel de bunlardan bir tanesidir, daha sonra anarşist oluyor. Birçok kitap yazıyor, kitaplarında özgün

DÜNYA KADIN TARİHİ

eğitim, özgür pedagoji üzerine çok güçlü değerlendirmeleri vardır. Daha sonra Paris Komünü için “Devrimci kadın çifte bir mücadeleye verir: dış özgürlüğü uğruna (bu mücadelede devrimci erkek yoldaşı olur, aynı hedefler için, aynı davada birlikte mücadele ederler) ve kendi özgürlüğü için. Bu erkeğin uzunca bir zamandan beri zaten sahip olduğu bir özgürlüktür. Bu mücadelede kadın yalnızdır. Proleter köledir ama bütün kölelerin kölesi de proletelerin karısıdır.” Yüz elli yıl öncesinden bahsediyoruz. Gerçekten bu tespit çok güçlüdür. Bu gerçeği burada görmek Paris Komünü’nün gerçeğinin, kadın şahsında oluştuğunu gösteriyor.

FEMİNİZM

Feminizmi, Jineoloji dersini anlatacak arkadaşların daha kapsamlı anlatacaklarına inanıyorum. Önderlik, savunmalarında feminizmi; “İlk ve son sömürgecinin başkaldırısı” olarak adlandırıyor. 19. yüzyılın sonlarında Fransa’da feminist ve feminizm kavramları, kadın özgürlüğü ve kadın haklarını savunan hareket ve kişiler anlamında kullanılmaya başlandı. Kavramı kendisi için kullanan ilk kadın hakları savunucusu Fransız Hubertine Auclert(1882) idi. Daha sonra 1896’da Berlin’de düzenlenen Uluslararası Kadın Eserleri ve Kadın Çabaları Kongresi’nde Avrupa ve ABD’den 1700 kadın, kadın sorununu tartıştı. Kongreye Fransa’dan katılan Eugenie Potonie-Pierre, burada basını feminizm kavramı ve anlamı hakkında bilgilendirdi. Demek ki kongrede kavramla ilgili bir tartışma yürütülüyor, tartışmanın sonuçları basın yoluyla kamuoyuyla paylaşıyordu. Kavram, artık giderek daha fazla uluslararası

alandaki kullanılmaya başlandı. Feminizm kavramı; Britanya’da ilk kez 1894/95’te, ABD’de 1910’dan sonra, Japonca ve Arapça ’da 1920’li yıllarda da kullanılmaya başlanmıştır.

Feminizm; sadece bir hareket, bir akım, bir teori olmayıp insanın kapsamlı ele alması ve dar tanımlamakla ele alınmaması gereken bir konudur. Başta Kadın Hakları veya Eşit Haklar Hareketi olarak doğdu ve kadını yurttaş olarak kabul ettirme mücadelesi verdi. Yani ulus-devlet gerçeği içerisinde kadının da statü sahibi olması için mücadele verdi ve bundan sonra artık daha geniş haklar için özellikle siyasi haklar için gelişmeye başladı. Feminizm sadece bir akım olarak ele alınamaz; çünkü feminizmin kendi içerisinde de birçok farklı akımı vardır. Ayrıca feminizm kavramı her yerde aynı olarak anlaşılmıyor. Örneğin; Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi hiçbir zaman kendini, ne başlangıçta ne de günümüzde feminist olarak adlandırmamıştır. Mesela Almanya’da feminizmden ziyade daha çok “kadın özgürlüğü” (emansipasyonu) kavramı olarak kullanılıyor. Bu kendisi de bir sorundur; çünkü çoğu insanın kafasında feminizm ile kadın özgürlüğü arasında hiçbir fark yokmuş gibi algılanıyor. Mesela Kadın Hareketi olarak birçok ülkeye gidiyoruz; çoğu ülke bizi feminist olarak adlandırıyor ya da Kadın Özgürlük Mücadelesini feminizm mücadelesi olarak tercüme ediyorlar. Bunun dar bir yaklaşım olduğunu söylüyoruz, ayrıca biz de kendimizi böyle adlandırmıyoruz. Algı böyle oluştuğu için onlar için feminizm kadın özgürlük mücadelesidir. Kadının mücadelesi feminist bir mücadeledir. Kadının haklarının savunulmasından dolayı bu doğrudur; ama kadının mücade-

lesi, feminizmi daha da aşıyor. Şimdi biz feminizmi, sadece kadının eşit haklarını ve toplumun değişiminde kadın özgürlüğünü savunan bir ideoloji olarak ele alırsak herkes kendi siyasetine, ideolojisine göre birçok anlam çıkarır.

Günümüzde post-modernizm, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyetçiliğin her ikisinin de inşa olduğunu yani doğal olmadığını söylüyorlar. Biz de toplumsal cinsiyetçiliğin inşa olduğunu yani insan eli ile yaratıldığını söylüyoruz. Ama biyolojik cinsiyet kendiliğinden doğaldır. Tabii Post-feministler bunu reddediyor. Savundukları düşünce de kadının birçok kimliği vardır ve kimlikleri parçalamamız gerektiğidir. Feminizm özellikle bu son 200 yılda; toplumsal mücadele içerisinde, bilinç ve bilgi sistemleri içerisinde, aynı zamanda kadının yaşam tarzı içerisinde çok önemli bir dinamik olarak etkilerini yapmışlardır. Bizim, yani hareketimizin feminizm için eleştirileri vardır; fakat nihayetinde biz de hareket olarak feminist mücadelenin yarattığı birikimden yararlandık, yararlanıyoruz. Yani burada feminizm ret edilmiyor feminizme bir eleştiri var, feminizmi eksik görme vardır. Aslında jineoloji de bir anlamda gerekliliğini bu eleştiriler üzerinde ifade ediyor. Feminizm özellikle son iki yüzyılda toplumsal mücadelelerle, bilgi yapılanmalarında ve kadınların yaşam tarzında önemli bir dinamik oluşturdu. Fakat kendini kapitalist modernitenin etkilerinden arındırmalıdır. Yine birçok feminizm hareketi marjinal kalıyor, çünkü toplumsallaşamıyor, toplumdan kopuk kalıyor. Bundan ötürü de yarattığı muazzam bilmelere rağmen toplumsal değişim ve dönüşümde yeterince rol oynayamıyor. Yani feminizmin; teorisinin,

pratik ve örgütlemesinin birbirinden kopuk olduğunu özellikle fazla teorik kaldığını görüyoruz. Bunların tümü eleştiri konusudur. Önder Apo da savunmalarında: “Güçlü örgütsel temelden yoksunluk, felsefesini tam geliştirememesi, kadın militanlığına ilişkin zorluklar iddiayı zayıflatmaktadır” şeklinde zayıflıkları tespit ediyor. Buradaki esas eleştirisi de feminizmin kadın militanlığını geliştirmedir. Bu da Önderlik savunmalarında bir eleştiri olarak yerini alıyor. Yine çoğu zaman akademik tahlillerinin merkezleştirildiğini yaşamın anlamına çok güçlü bakılmadığını feminizmde görüyoruz. Kadın sorununu parçalama vardır; yani kadın sorununu bütünsel ele alma feminizmde yoktur. Kendini ideolojik olarak liberalizmden kurtaramıyor ve sisteme karşı bir güç olmada yetersiz kalıyor. Aynı zamanda feminizmi, sistemi tehdit eden bir güç düzeyinde değerlendiremeyiz. Zaten kendisi de erkek egemenlikli sistemi, devletçi zihniyeti aşamıyor. Perspektiflerinde ve yaklaşımlarında Avrupa’yı merkez almasından kaynaklı(Avrupa gerçekliğini ele alma ve değerlendirme) kendisini yanlış sonuçlara getiriyor. Bu da feminizmin bir eksikliğidir. Avrupa’daki bazı feministlerde beyaz perspektif var. Yine feminizmde dünyanın diğer alanlarında kadın sorununu anlamama ve en büyük çözüm projesini geliştirmemesi vardır. Dediğimiz gibi; akademik alanlarda tahlilleri var. Ama çözüm projeleri nedir, sorunları nasıl aşabiliriz, alternatif nedir? Sorularına cevap verme yoktur. Yani analiz ve eleştiri ile sınırlı kalmanın yerine esas eleştiri olarak, jineoloji tarafından feminizme yapılan eleştirileri dile getirdik.

İKİNCİ DALGA KADIN HAREKETİ

Bu dalga 1960-1980 arasındaki dönemi kapsıyor. Birinci Dalga'nın 1914'e kadar sürdüğünü söylemiştik. Özellikle de Batı'da 1914 ile 1960'lar arasında ciddi bir boşluk vardır, bu da Batı'da o dönem yaşanan gelişmelere, özellikle de İki Dünya Savaşı'na bağlıdır. 1914-1918 arasında Birinci Dünya Savaşı yaşanıyor, 1939-1945 yılları arasında da İkinci Dünya Savaşı yaşanıyor. İki dünya savaşı arasındaki dönemde Avrupa'nın bazı merkezlerinde faşizm iktidara geliyor. Almanya, İspanya ve İtalya'da durum böyledir. Aslında burada kadınlar faşizme karşı önemli bir direniş de yürütüyor ancak bu direnişler çok görülmüyor maalesef. Bu derste vereceğimiz bir örnek de 1930'lu yıllarda İspanya'da Franco Faşizmine karşı direnen Özgür Kadınlar örgütlemesidir. Dünya savaşları Batı'da, özellikle de Avrupa'da Kadın Hareketi üzerinde ciddi etki yapıyor. Daha önce de Üç Dalga Kadın Hareketi kategorizasyonunun oldukça Avrupa merkezli olduğunu söylemiştik. Diyelim ki o süreçte, yani 1914-1960'lar arasında Avrupa'da ciddi bir örgütlü kadın mücadelesi söz konusu olmadıysa bile bu, dünyanın farklı bir bölgesinde tersi bir durum yaşanmadığı anlamına gelmez. Fakat böyle bir Avrupa ben merkezli yaklaşım da söz konusudur. Birinci Dalga Kadın Hareketi'nde kadının seçme ve seçilme hakkının temel bir talep olduğunu, o talep etrafında bir örgütlülüğün yaratıldığını ifade etmiştik. Ama Birinci Dünya Savaşı'nda bu talepler savaşın gölgesi altına düşüyor; artık savaş bitmeden kadınlar taleplerini dile getiremez konumundadırlar. Yine de Avrupa'da bu dönemde hiç kadın mücadelesi verilmedi diye-

meyiz. Barış için savaşa karşı 1. ve 2. Dünya Savaşları sürecinde birçok kadının çabası oluyor, kendilerini örgütlüyorlar, kurumlarını yaratıyorlar ve uluslararası kongreler oluşturuyorlar. Aslında kadın cephesinde bir etki yapmak istediklerinden; dünya barışının sağlanması için savaşa karşı seslerini yükseltiyorlar. Bu gerçekler doğrultusunda kadınlar tarafından barış için önemli bir mücadele veriliyor. Özellikle 19.yy'ın sonu 20.yy'ın başında kadın örgütlenmesi farklı ülkelerde git gide daha fazla güçleniyor. Sadece İspanya değil, Almanya gibi bir yerde Hitler faşizmine karşı kadınların kendilerini örgütlediklerini görüyoruz. Her ne kadar kadının özgün örgütlemesi olmasa da kadın adına bir örgütlenme oluyor.

Faşizmin doğasında kadınların düşmanıdır aynı zamanda. İtalya'da da faşizm gelişirken özellikle Almanya ve İspanya gibi yerlerde erkek egemenliğinin kadın mücadelesine karşı cevabını göreceğiz. Zaten egemenliklerini bunun üzerine kuruyorlar. Faşizm kadının geleneksel rolünü savunuyor. Faşizme göre kadının esas rol ve görevi; ulus için, daha doğrusu savaş için çocuk doğurmaktır. Yani faşizm kadına çocuk doğurma makinesi gibi yaklaşıyor. Onlara göre kadının ulus için yani kendi ırkları için daha çok çocuk doğurması gerekiyor. Ulusu da devlet olarak ele alıyorlar. Bu tarzı yaklaşımı Hitler örneğinde gördüğümüz gibi aynı şey günümüzde Erdoğan tarafından da tekrarlanıyor. Erdoğan önce her kadının en az 3 çocuk, daha sonra bu rakamı büyüterek her kadının en az 5 çocuk dünyaya getirmesi gerektiğini söyledi. Kadını sadece anne olarak görüyorlar ve kadının kutsallığını sadece "anne rolü" ile sınırlı tutuyorlar. Bizim toplumumuzda da anneler

kutsaldır ve toplum içindeki statüleri önemlidir. Ama faşistler ise devlet için bu gerçeği ters yüz ediyorlar. Anaların devlete hizmet etmesi için ve daralttıkları “annelik” kavramının kabul edilebilirliği için farklı bir algı oluşturuyorlar. Hatta ilk başta anneler Günü, Hitler Almanya’sında kutlanıyor. Bunlar çok bilinçli bir biçimde ideolojik yaklaşıyorlar. Kadını sadece ana pozisyonunda görüyorlar. Aynı şey İtalya da Mussolini faşizminde, İspanya’da Franko, günümüzde Türk toplumunda yani Türk faşizminde kadına yaklaşımı da aynıdır. Bu kaynağını faşizm ideolojisinden almaktadır. Zaten faşizm kadına düşmanlık etmeden varlığını sürdürülemez. Bu çok önemli bir noktadır ve görmemiz gerekir. Bundan dolayı faşizm, sürekli kadınları kendisi için örgütlemek istiyor. Bundan dolayı 1930-1940 yıllarında Avrupa’da bu gerçeği görüyoruz. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uzun bir süre sessizlik vardır. Sonra kapitalist modernite saldırıları ile farklı teknolojiler ve TV, dergi, reklam vb. gibi farklı yerlerde kadının toplumdaki geleneksel rolüne geri dönmesi için özel çabaların olduğunu görüyoruz. Bunlar kadının ev işleri ile uğraşması kendini erkeğe feda etmesini savunuyorlar. Bu süreçte karşı bir devrimin olduğunu görüyoruz. Yani Kadın Özgürlük Mücadelesinin önünü almak için sistemin nasıl bir pozisyona girdiğini görüyoruz. Bilinçli bir şekilde kadının kazanımlarını ortadan kaldırmaya çalışıyor, bundan dolayı kadına farklı farklı saldırılar yürütülüyor. Ortadoğu’da böyle bir şeyin olmadığını, ama Avrupa’da ciddi bir kopukluğun yaşandığını görüyoruz bu dönemde. Bu kopukluk 1960’lı yıllarla birlikte gideriliyor. Bu süreçte kadının hareket olarak örgütlenmesi de daha fazla geliş-

yor. Tabii bu da, o sürecin gelişmeleri ile bağlantılıdır. Özellikle siyasi anlamda gelişmeler yaratılıyor. Örneğin birçok kitlesel örgüt yani taban örgüt vardır. Özellikle üniversitede okuyan öğrenci hareketleri vardır. Bunlar 1968 kuşağı içerisinde dirler. Bu gelişmeler kadın üzerinde etkisini yaratıyor, okuyan birçok kadın da kendisini örgütlüyor. Bu sürecin bir sonucu olarak kolektif bir şekilde kadının özgün komiteleri oluyor, üniversitenin çatısı altında kadınlar özgün örgütleniyorlar. Emperyalist saldırılarla birçok savaş yürütölüyor, buna karşı antiemperyalist mücadeleler gelişiyor. Amerika bu dönemde Vietnam'a saldırıyor. Bundan dolayı barış için bir hareketlenme gelişiyor. Emperyalizme karşı kendilerini örgütlüyorlar. Ortadoğu'da bu süreçte Ulusal Kurtuluş Hareketleri oluşturuluyor. Mesela Lübnan ve Filistin'de Filistin Kurtuluş Örgütü vardır, gerilla mücadelesi geliştiriyorlar. Yine bu dönemde Filistin'de birçok örgütlenme oluyor. Daha sonra arkadaşlar Beka 'ya geçtiğinde onların kampında kalıyorlar. Bu kamplar dünya genelinde büyük bir etki yaratıyorlar, devrimci gücün merkezi oluyorlar. Sadece Ortadoğu güçleri için değil, Almanya'dan devrimciler gidip bu kamplarda eğitim görüyorlar. Ortadoğu dışında Latin Amerika ülkelerinde Nikaragua, El Salvador gibi yerlerde gerilla hareketleri gelişiyor. Kadınlarda içerisinde yerlerini alıyorlar ve tabii bunlar büyük bir etki yaratıyorlar. Hem siyasi bir kimlik yaratmak için hem da sosyalist kadın kimliğinin güçlendirilmesi, aynı zamanda kadın özgürlüğü için bir duyarlılığı kendisiyle beraber yaratıyor. Aslında kadın örgütlerinin yeniden yapılandırıldığını söyleyebiliriz. Peki, kadınlar neden bu örgütler içerisinde

de özgün örgütlenmek istiyorlardı? Onların erkek yoldaşlarının yaklaşımları da bu yönde olumluydu. Bu barış hareketi içerisinde, Ulusal Kurtuluş Hareketleri içerisinde, okuyan kesimin hareketleri içerisinde de böyleydi. Erkekler, kadını bir özne olarak kabul etmiyordu. Daha önce kadın için kabul edilen geleneksel rolleri kadın üzerine dayatmak istiyorlardı. Ama bu dönemde yani İkinci Dalga'da kadınlar, özgün örgütlenmenin bilinç düzeyine ulaşıyorlar. Hem genel hareketler içerisinde de yerlerini alacaklar hem de özgün örgütlenmelerinin gerekliliğinin bilincine ulaşacaklardır. Bundan dolayı ikinci dalgadaki kuşak çok önemlidir. Çünkü kadınlar arasında özgün örgütlenmenin bilinci güçleniyor. Ama bunun eyleselliği kolay olmuyor, bu durum günümüzde bile devam ediyor. Birçok yerde özellikle genel hareketlerde erkek kadın özgünlüğüne karşı bir kabullenmeme durumu oluyor. Diyorlar ki: "Kadının özgünlüğü genel mücadeleyi zayıflatacak, genel mücadele üzerine olumsuz bir etki yaratacaktır. Bundan dolayı kadının kendisini özgün örgütlemesi olmaz." Bu argüman günümüzde bile kendini devrimci olarak adlandıran birçok erkek tarafından kullanılıyor. Tabii bu argümanın tersi doğrudur; çünkü kadın nerede kendisini özgün örgütlemese orada genel mücadelenin de zayıf kaldığını görüyoruz. Kadın özgün örgütlenme düzeyi ne kadar yüksekse genel mücadele de bir o kadar başarılıdır. Ama bu dönemde de birçok erkeğin yaklaşımı da böyle oluyor. Kadınlar da artık bu gerçeği gördüklerinden, kendilerini gittikçe özgün örgütleyiyorlar. Bu söylemi de bilinçli olarak kullanıyorlar. İsimlerini takarken de bilinçli bir şekilde özgünlükleri üzerine dikkat çekiyorlar. Ör-

neğin; özgün kadın örgütü, özgün kadın kolektif örgütü, özgün kadın komitesi şeklinde erkeğe kapalı olduğunu yansıtıyorlar. “Sadece kadına aittir.” anlamını yansıtmak istiyorlar. Kadınlar gittikçe cins çelişkisinin esas bir çelişki olduğunu anlıyorlar ve buna göre bir yaklaşımın gösterilmesi gerektiğini söylüyorlar. Bu süreçte kadınlar içerisindeki desteğin güçlendiğini, kadının birliğin yaratılması gerekliliğinin farkındalığını görüyoruz. Bu bilinçlilik fikir olarak da geliyor. Kadın; aile içerisindeki, iş yerindeki, toplum içerisindeki konumunu derin bir şekilde sorgulaması gerekiyor. Bu dönemin bir diğer sloganı da: “Şahsi olan politiktir.” Bu sloganla özel bir şeyin olmadığını, toplumun özel alan ve politik alan olarak ayrıştırılması yanlışlığı vurgulamışlardır. Ev içerisinde olan durumların sırf özel olduklarından karışılmamasını yanlış buluyorlardı. Her şey siyasi olduğundan, her şey herkesi ilgilendiriyor. Her şeyin ayrılığını kadınlar parçaladı. Bu yaklaşımlar o dönemin eylemleri üzerinde etkisini yaptı. Bu dönemde kürtaj yasaktır ve cezası vardır. Buna karşı ‘Kürtaj hakkı’ mücadelesi Fransa’da başlatılıyor, daha sonra Almanya’ya geçiyor. Halen birçok yerde kadın kürtaj hakkına sahip değildir. Günümüzde halen Almanya’da kürtaj legal olmamıştır. Kürtajın reklamının yapılması bile yasaktır. Mesela bir kadın doktor, kürtaj yaptığını internete yazarsa ona para cezası veriliyor ya da muayenehanesi kapatılıyor. Bu dönemde cinsel özgürlük konusu da çok gündeme geliyor. Kürtaj hakkının etrafında da bir kampanya başlatılıyor. Ünlü kadınlar; televizyona çıkan, gazeteci ya da akademisyen kadınlar bir dergiye ilan veriyorlar. Konu ile ilgili fotoğraf çıkartı-

yorlar ve diyorlar ki: “Biz kürtaj yapmışız.” Yani kendilerini ifşa ediyorlar. Çünkü yaptıkları şey kanunlara göre suçtur. Daha sonra aynı şeyi Almanya’da da yapıyorlar. Cezalandırılmalarına rağmen bu riski göze alıyorlar. Aslında bu şekilde bir tabuyu yıkmak istiyorlar. Taciz konularını kadınlar ifşa yani teşhir ediyorlar. Bu süreçte özellikle kadının beden özgürlüğü ve cinsel özgürlük üzerinde çok fazla konuşuluyor.

Feminist yazarlar var. Eserleri kadının tartışmaları ya da kadının düşünsel üretimleri üzerine etki ediyor. Özellikle Simone de Beauvoir’ın: “Kadın doğulmaz kadın olunur.” sözü toplumsal cinsiyet üzerine dikkatleri çekiyor. İnşa edilen kadın ve erkek rolleri üzerine dikkat çekiyorlar. Bu rollerin doğal bir şey olmadığına dikkat çekiyordu. Betty Friedan ve Kate Millet gibi yazarlar kadın sorunu, erkek egemenliği ve kökenleri üzerine önemli kitaplar yazdılar. Gerçekten birçok feminist; kadın sorunu, erkek egemenliği ve kökenleri üzerine dikkatleri çekti. Bu konu hakkında kitap ve materyaller çıkarıldı. Bunlarla feminist hareketlerin üzerinde etki yaratmışlardır. Bu süreçte kadın ve anaerkillik araştırmalarına başlanılıyor. Üniversitelerde kadın bölümleri oluşturuluyor, üniversitelerin dışında da birçok özgün araştırma kurumları oluşturuluyor. Anaerkillik araştırmalarının özellikle İkinci Dalga’da geliştiğini görüyoruz. Yine bu dönemin talepleri içerisinde, kürtajın yasallaşması için mücadele yürütülüyor. Eskiden kadına karşı baskı ve şiddet çok fazla gündem olmuyorken, özellikle Birinci Dalga’da bunu çok fazla göremiyoruz, ama İkinci Dalga’da bir gerçeklik olarak ifşa ediliyor. Bu da çok kolay olmuyor; çünkü

birçok kadın şiddet mağduru olduklarını söyleme cesaretinde değillerdi. Bunu toplum içerisinde utanma kaynağı olarak görüyorlardı. Artık bu tabu toplum içerisinde kırılıyor, bu da kadın mücadelesinin önemli bir konusu olarak geliyor. Hem kadına karşı şiddet gerçeği hem de, tam çözüm olmazsa da şiddet mağdurları için sığınma evleri ve danışmanlık için telefon hatları oluşturuyorlar. Erkek şiddetinin mağdurları için kurumlaşma gerçekleşiyor, onların hakları üzerine bilgi edinmek için birçok hizmet yerleri açılıyor. Çünkü birçok kadın, kendi haklarının neler olduğunu bilmiyordu. Eşinden boşanma hakkının olup olmadığı ya da boşandığında hukuki desteğinin gerekip gerekmediği sahip olunan çocukların nasıl büyütüleceği gibi konuların bilinçlendirilmesi için gündemleştiriliyor. Cinsellik ve cinsel özgürlük üzerine birçok yazı yazılıyor. Kadın merkezlerinin, kadın kütüphanelerinin çoğaldığını, kadın yayınlarının (gazeteler, dergi) çıktığını bu dönemde görüyoruz. Kültür içerisinde de kadın için birçok atölyeler, müzik ve tiyatro grupları oluşuyor. Bu kadının sadece örgütlenmesini değil, kadının kadınla yaşaması gerektiğini de gösteriyor. Yani birçok alternatif alanların yaratılması gerektiği öne çıkıyor. Kadının kadınla buluşma alanları olarak, sanat yerleri ve daha birçok belirleniyor; beraber zaman geçirmeleri, kadının dayanışma fikrini güçlendiriyor. Bunların hepsi bu süreçte geliyor. Emek alanında ücretsiz ev işçiliği çok gündemleşirken; emeğin tanınması, bir statü sahibi olunması, kadının eşit ücretlendirilmesi, koşulların kadın için iyileştirilmesi, kadınların ekonomilerini yaratmaları için kreşlerin açılması gibi konular özellikle ikinci dalgada gündemle-

şıyor.

ÜÇÜNCÜ DALGA KADIN HAREKETİ

Burada Üçüncü Dalga Kadın Hareketine neden özellikle Üçüncü Dalga denildiğine ilişkin olarak, bu süreçte özellikle Amerika’da feminizme karşıtlığın çok fazla yürütüldü ile ilgilidir. Feminizm özellikle karalandı, “feminist” kavramı bir küfür gibi kullanıldı ve çok fazla anti-feminist yaklaşımlar çıktı. Feministlerin mücadelesi, bu süreçte dünyadaki siyasi gelişmelere dayalı olarak Amerika’da zayıflıyordu. Bu dönemde Sovyetler Birliği çöktü, soğuk savaş bitti ve bu dönem ideolojilerin sonu olarak ilan edildi. Yani tarihin sonu ilan edildi. Özellikle Amerika yani kapitalist modernite güçleri yenedünya düzenini ilan ediyorlardı. Bu güçlere göre özgürlük sorunu kalmamıştır. Yani herkes özgürdür. Artık kapitalizm zaferini ilan ediyordu. Bu kadın üzerine ideolojik bir saldırı anlamına gelmektedir. 1960’lı-80’li yılları arasında kadın tarafından oluşan bilinci kırmak istediler. Bu dönemde çok güçlü ideolojik saldırılar halklar üzerinde yürütüldü. Bu saldırıların kadın üzerine de etkisi vardı. 90’lı yıllardan itibaren, özellikle de batıdaki kadın hareketlerin bir zayıflama yaşadığına tanık oluyoruz. Alice Walker isimli bir ABD’li siyahi bir feminist yazarın en çok bilinen kitabı Renklerden Moru romanında her biri birbirinden dirençli kadınların yanı sıra, kendi ezilmişliklerinin acısını kadınlardan çıkaran erkeklerin hikâyesini anlattığı bu kitabında dönemin yaşımı hakkında haberdar olabiliyoruz. Alice Walker’in kızı Rebecca Walker, “Üçüncü Dalga” kavramını geliştiren kişidir.

1992 yılında Amerika’da bir tecavüz olayı oluyor. Mahkemede kadına tecavüz eden adam bırakılıyor, ona ceza verilmiyor. Bu kadınlar arasında büyük bir tepki yaratıyor. Rebecca Walker buna tepki olarak bir makale yazıyor. Bu makale de: “Bütün kadınlara, özellikle de kendi kuşağımdan kadınlara çağrıda bulunuyorum. Öfkelenin erkeklere, öfkenizi siyasi güce dönüştürün. Bizim için çalışmadıkları müddetçe onlara oy vermeyin. Sizin bedenleriniz ve hayatlarınız hakkında karar verme özgürlüğünüze öncelik vermezlerse onlarla sevişmeyin, ekmegi onlarla bölüşmeyin, onları beslemeyin. Bir post-feminist değilim, Üçüncü Dalgayım.” şeklinde çağrıda bulunuyor. Bu bir başlangıç sayılıyor. Post; bir şeyden sonra anlamına gelmektedir. Post-Feminizm; sanki feminizm bitmiş, farklı bir şeye geçilmiş anlamındadır. Rebecca Walker bu yazısıyla aslında bir sonuca ulaşmadığımızı “Üçüncü Dalgayım” şeklinde söyleyerek bunu ilan ediyor. Bu kavram artık daha çok kullanılıyor. 90’lı yıllarda ve 2000’den sonra özellikle bu dalgalar beliriyor. Bu dönemde özellikle öne çıkan konular; toplumsal ve biyolojik cinsiyet ayrımı konuları oluyor. Çünkü 90’lı yıllara kadar cinsten bahsedildiğinde biyolojik bir kategori olarak ele alınıyordu; kadın ve erkek sanki sadece biyolojik varlıklardır gibi algılanıyordu. Ancak 90’lı yıllarla birlikte kadın sadece biyolojik bir varlık değildir, toplumsal bir varlıktır anlayışı öne çıkıyor. Yani cins rolleri elle yapılmıştır, inşadırlar. Yine Toplumsal cinsiyetçilik bir kavram olarak daha fazla gündeme giriyor. Farklı farklı teoriler gelişiyor. Bunlardan biri de Postkolonyal Feminist Teorisidir. Postkolonyal; kolonileşme sonrası anlamına geliyor, özellikle Hindis-

tan’da geliyor. Hem beyaz feminizme karşı bir eleştiri olarak hem de toplumlarındaki farklı durumlardan kaynaklı olarak ortaya çıkıyor. Yani sömürge bir toplum bağımsızlaştığında da sömürgeciliğin etkileri varlığını nasıl sürdürdüğünü kadın üzerindeki etkilerden de anlaşılıyor. Yine 2000’den sonra dünya genelinde kadınların ortak eylemlerinin geliştiğini görüyoruz. Çağrıda bulunuluyor, kadınlar bu çağrıya göre bir eylemsellik içerisine giriyor. Örneğin Slutwalks, yani ‘Kaltak Yürüyüşleri’ çıktı. O zaman Kanada’da bir emniyet müdürü polis adayı kadınlara seminer veriyordu. Bir polis adayı, tecavüzlerin önüne nasıl geçilebileceğini sorduğunda emniyet müdürü: “Kadınlar kaltak gibi giyinmezse tecavüz de edilmezler” şeklinde cevap veriyor. Bu cevap büyük tepkiye yol açıyor. Önce Kanada’da, sonra dünyanın dört bir yanında kadınlar, açık kıyafetli yürüyüşler yapıp “Benim Bedenim Benim Kararım”, “Bedenime Dokunma” gibi sloganlar geliştirdiler. Yine One Billion Rising vardı, “Bir Milyar Ayaklanıyor” anlamına geliyordu. 2013’ten beri her yıl kadınları 14 Şubat Sevgililer Gününde kadına yönelik şiddete karşı eylem düzenlemeye çağıran kampanyadır. Aslında Emma Goldman’ın “Dans edemeyeceğim devrim devrim değildir” sözünden feyiz almışlardır. Kendine özgü şarkısı ve dansı vardır. Şarkıda: “Kır zincirlerini, ayağa kalk, yürü ve dans et” deniliyordu. Eşzamanlı olarak küresel düzeyde 14 Şubat’ta kadınlar şehir merkezlerinde toplanıp, şarkıya göre birlikte dans ediyorlar. Arkadaşlar hatırlarlarsa Femen vardı. Kadınlar çıplak bir şekilde siyasi toplantılara baskın yapıyorlardı. Bu şekilde kadın özgürlüğü üzerine, kadın bedeni üzerine dikkat

çekmek istiyorlardı. Yine birçok yerde 8 Martta kadın grevleri yapılıyor. 2000'den sonra eylem konusunda bir küreselleşme olduğunu görüyoruz. Farklı örnekler de vardır. Üçüncü Dalga üzerine günümüzdeki kadın hareketlerinden bahsettiğimizde bu dalgayı daha fazla tartışabiliriz.

Tabii bazı yeni kavramlar da başta da dile getirdiğim gibi Post-modernizm gibi kavramlar var. Bu kavramı savunanların anlayışına göre: “İnsanın iki cins olarak ele alınması yanlıştır. Erkek ve kadın dışında da birçok cins vardır ve herkes birçok kimliğe de sahip olabilir.” Var olan kimliklerinin parçalanması gerektiğini savunan Queer Teorisi vardır. Ama benim görüşüme göre bu teori gerçeği parçalıyor. Mesela ırkçılığa karşı birçok hareket, beyaz olmayan kadınlar “transnationalizm” vardır. Bunlar ulus sınırını geçenlerdir. Cyberfeminizm internet yoluyla teknoloji araçlarını kullananlar tarafından geliştiriliyor. Transgender var. Bunlar da cinsiyet üstü, yani kendilerini ne sadece kadın ne de sadece erkek olarak isimlendirenlerdir. Bu dönemde böyle yeni kavramlar ortaya çıkıyordu. Üçüncü Dalga için bunları dile getirebiliriz.

ORTADOĞU KADIN HAREKETLERİ

Ortadoğu'daki kadın hareketlerini bazı ülke örnekleri üzerinden ele almak istiyoruz. Ortadoğu geniş bir coğrafyadır. Belirlediğimiz ülkelerin dışında başka ülkeler de vardır. Fakat ele alacağımız ülkeleri neye göre belirledik? Birincisi, gerçekten de örgütlü kadın mücadelesinin yürütüldüğü yerleri esas aldık. Örneğin Irak'ta Bağdat'ta bazı kadın dernekleri olsa da bir Kadın Hareke-

tinden, mevcut durumda söz edemeyiz. 8 Mart'ta 50 kadın bile bir araya gelmiyor. Küçümsemek açısından belirtmiyoruz ancak sonuçta bu derste bütün Ortadoğu ülkelerini ele alamayacağımıza göre örgütlülüğün daha güçlü olduğu, daha güçlü ve dinamik potansiyellerin olduğu ülkeleri, yine potansiyel ittifak güçlerimizin bulunduğu ülkeleri esas alacağız.

Ortadoğu'yu ele alırken önemle sorgulanması gereken bir husus da, Ortadoğu'daki kadın gerçeği ile bağlantılı olarak kadın kimliğidir. Nasıl bir kadın gerçeği söz konusudur? Bu gerçek kendini kadın kimliğinde nasıl ifade ediyor? Ortadoğu'da nasıl bir kadın kimliği ile karşı karşıyayız? Burada var olan ikilemler kendini kadın kimliğinde nasıl ifade ediyor? Sonuçta bu coğrafya uygarlığa geçişte kadın üzerinden özgürlük ile kölelik arasındaki bütün ikilem biçimlerinin ilk olarak kendini gösterdiği yerdir. Günümüzde de bu ikilemler çok çetin bir mücadele içerisinde. Örneğin bizim öncülüğümüzde DAİŞ'e karşı yükseltelen direniş bu ikilemi en somut haliyle ifade ediyor. Bir yandan kadının köleleştirilmesi üzerinden bütün topluma karanlığı dayatan, kadın düşmanlığının en somut ifadesi olan bir erkek iktidarı; diğer yandan kadın özgürlüğünü merkezine alan aydın bir toplum ve yaşam modeli vardır. Ortadoğu'da Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi şahsında belki de dünyanın en gelişkin Kadın Özgürlük Hareketi yükselirken, aynı zamanda kadın üzerinde çok korkunç ve vahşi kölelik de dayatılmaktadır. İkisi de aynı coğrafyada yaşanmaktadır. Bu bir çelişkiyi değil de aslında, daha çok ikilemlerin diyalektiğini ifade ediyor. Ortadoğu kadınlarından söz ettiğimizde neyi kastediyo-

ruz? Homojen bir Ortadoğu kadın kimliği yoktur. Bahsettiğim ikilemlere bağlı olarak da çok çeşitli kadın kimlikleri vardır. Bunları azami ölçüde kucaklayabilecek bir üst kimlik var mıdır ya da olabilir mi? Biz bu konuda nasıl bir algıya sahibiz? Algımız gerçekte ne kadar örtüşüyor? Bu konuda ne oryantalist yaklaşımlara düşülmeli ne de abartılı olunmalıdır. Gerçek neyse ona göre ele almalıyız. Ancak görüyoruz ki bizim Ortadoğulu bir Kadın Hareketi olmamıza ve söz düzeyinde bu kadar stratejik bir konumda olmamıza rağmen Ortadoğu kadınının güncel gerçeğine hâkimiyetimiz, Ortadoğu kadınını incelememiz oldukça zayıftır. Tarihi incelediğimiz kadar günümüzü araştırmıyoruz, bu bizim açımızdan ciddi bir sorundur. Böyle olunca da bazı tespit ve değerlendirmelerimiz havada kalıyor, stratejik yaklaşımımız pratikte karşılığını bulmuyor.

Buradaki açılım düzeyimiz çok sınırlıdır. Dünyanın farklı bölgelerindeki kadınların bizi tanıdığı kadar Ortadoğu kadını bizi o kadar tanımıyor. Bu da bizim ona ulaşmadığımızı gösteriyor. Bu yönde şimdiye kadar yürütülen çalışmalarda ise belli bir program, yol haritası ya da strateji kapsamında hareket etmek yerine daha çok bireysel ve günübirlik tarzlar hakim olmuştur. Çünkü biz hareket olarak da henüz bu konuda detaylı bir strateji oluşturmamışız. Ortadoğu'ya açılım diyoruz ama hangi başlıklar üzerinden, hangi materyalle, hangi yol, araç ve yöntemle, hangi argümanlarla yapılmalı gerektiğini çok ele almıyoruz. Oysa bu çok önemlidir.

Ortadoğu'da milliyetçiliğin, dinciliğin ve cinsiyetçiliğin etkileri

çok ağırdır. Bu coğrafyada özellikle Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında ulus-devletleşme süreciyle bağlantılı bir durumdur. Yani Batı Devletleri eliyle yaratılan mevcut siyasal harita ve sistem, sürekli bir biçimde milliyetçilik, dincilik ve cinsiyetçilik üretiyor. Daha doğrusu bunlar üzerinden kapitalist modernite sistemi kendini Ortadoğu’da inşa etmeye çalışıyor. Dolayısıyla bizim Kadın Hareketi olarak Ortadoğu’da yürüteceğimiz çalışmalar kapitalist modernitenin bu üç ideolojisini zayıflatmayı amaçlamalıdır. Milliyetçilik ya da mezhepçilik burada nasıl aşılabılır? Kadın kimliğinin esas alınmasıyla, ortak bir kadın kimliğine sahip olunarak bunlar aşılabilir. Ortadoğu’da kendini gösteren bir gerçek de; etnik, ulusal ve buna bağlı olarak siyasal kimliğin önde oluşuyla kadın kimliğinin çoğunlukla ikinci planda kalışıdır. Bu elbette ki bölgedeki siyasal durumla doğrudan alakalı ve Ortadoğu’daki ulus-devletleşmenin de bir sonucudur. Şimdi bunu ancak doğru bir yaklaşımla yaraları görmezden gelmeden aşabiliriz. Mesela bir Filistinli kadına: “Boşver Filistinliliğini, önce kadınsın” denilemez; çünkü o Filistinli olduğu için baskı görüyordur. Aynı durum bizim için de geçerlidir. O yüzden Ortadoğu kadın kimliği konusu üzerine yoğunlaşmaya ihtiyacımız vardır. Konuya çok kimlikli bir perspektifle yaklaşmamız gerekiyor. Bununla birlikte Ortadoğu kadınının iki çeşit baskı altında olduğunu görüyoruz. Bir yanda muhafazakar, gerici, feodal, din veya geleneksellik adına uygulanan baskılar, diğer yandan ise son 100-150 yılda kapitalist modernitenin kadına karşı uyguladığı yozlaştırıcı, kimliksizleştirici politikaları vardır. İkisinin de üzerinde durmamız, iyi çözümlememiz, pra-

tikte nasıl uygulandığını görmemiz ve buna göre politikalar geliştirmemiz lazımdır. Zira bizim Ortadoğu’da ilişkiler içinde olduğumuz farklı kadınlar, tümüyle olmazsa da büyük ölçüde toplumda karşılığı ya bulunmayan ya da zayıf olan elit kesimlerden geliyor. Daha çok şahıslarla ya da derneklerle ilişkilerimiz vardır. Daha doğrusu Ortadoğu’da inşa edilen aktivist kimlikle daha fazla ilişki içindeyiz. Ama halktan kadınlarla ilişki düzeyimiz nedir? Bunun da doğru sorgulamamız, yine bizim ilişki içinde olduğumuz kadınların özgürlük anlayışını da sorgulamamız gerekmektedir.

Şimdi ele alacağımız kadın hareketlerini incelerken, hep aklımızın bir köşesinde durması gereken soru da: “Ortadoğu’daki kadın mücadelelerinin oluşum ve çıkış koşullarında hangi koşullar altında, hangi dönemde kadınlar kendilerini örgütlemeye başlamış, buna yol açan temel dinamikler nelerdir?” Bu konuda ulaşacağımız sonuçlar bölgede geliştireceğimiz açılım stratejisine katkı sunacaktır.

AFGANİSTAN



Afganistan Kadın Hareketinden başlayacağız. Afganistan'ı Ortadoğu'nun bir parçası olarak hesaplıyoruz. Bir kısımda Afganistan'ın Asya'ya bağlı olduğunu söylüyorlar. Zaten Ortadoğu da Asya Kıtası'nın bir parçasıdır. Arkadaşlar belki Ortadoğu dersinde görmüşlerdir; Ortadoğu kavramını eleştirenler var. Çünkü bu isim dışarıdaki güçler tarafından verilmiştir. Ortadoğu dediğimizde de onların bu siyasi yaklaşımlarını tekrar ediyoruz anlamına geliyor. Bir kesim de Afganistan için Ortadoğu yerine Batı Asya denilmesinin daha doğru olacağını savunuyorlar. Afganistan, İran sınırı üzerindedir, İran'ın doğusuna düşüyor. Güneyinde zaten Pakistan vardır, daha sonra Hindistan başlıyor. Yukarısında da Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan vardır. Biz hareket olarak Afganistan'ı Ortadoğu'nun bir parçası olarak hesaplamamızın nedeni sadece

coğrafi faktörlerden kaynaklı olmayıp aynı zamanda toplumsal ve kültürler özelliklerinden dolayıdır. Çünkü Afganistan’da da Aryen Kültürü hakimdir. Yani hem dil yönünden hem de kültür yönünden daha çok bize benziyorlar. Bundan dolayı Afganistan’ı Hindistan veya Çin gibi ele almıyoruz ve Asya’ya düşünüyor. Afganistan coğrafi, dil, kültür ve toplumsal özellikler yönünden de daha çok Ortadoğu’ya benziyor. Afganistan için kadın hareketine geçmeden önce farklı bir şey daha söylemek istiyorum. Önderlik 90’lı yılların bir çözümlemesinde Afganistan’dan bahsediyor. Biz biraz Afganistan’ın siyasi tarihini de ele alacağız. Önderlik komplo çerçevesinde ama komplotan bahsetmeden Ortadoğu’nun yeniden dizayn etme projesinde diyor: “Kapitalist modernite güçleri Ortadoğu’ya müdahalede, Ortadoğu’nun BOP kapsamında yeniden dizayn edilmesi için bir zemin hazırlayarak başta Ortadoğu’daki halkların içerisindeki güçlü devrimci damarları yok etmek istedikler. Bu amaçla darbe yaptılar.” 12 Eylül darbesinden, 1979 yılında İran’daki devrimden, aynı zamanda Afganistan’da da bir darbeden bahsedebiliriz. Daha sonra bunu açacağız. Hemen hemen aynı dönemlerde bu süreçler yaşanıyor. 1978-1980 yılları, yani iki üç yıl içerisinde hem Türkiye siyasi sistem üzerine (Türkiye şahsında Kuzey Kürdistan) hem de İran ve Afganistan da bir müdahale yürütülüyor. Yorumlarıma göre bu da Aryen Kültürü ile bağlantılıdır. Aryen Kültürü nerede güçlüdür? 12 Eylül darbesinin esas hedefi Kürdistan’dı oradaki hareketlerdi. Kürdistan, İran ve Afganistan Aryen Kültürü’nün merkezi (Kültürden bahsettiğimizde aynı zamanda toplumsallıktan da bahsediyoruz.) bu ülkelerde

köklüdür. 1970’li yılların sonunda bu ülkeler üzerine bir müdahale yapıldığını görüyoruz. Bu, en fazla kadınlar üzerine etki yapıyor. Kuzeyde sonuç alamazlardı; çünkü hareketimiz çıkış yapıyordu. Aslında hareketimiz şahsında kadına, kadın şahsında Aryen Kültürü’nün yok edilmesine karşı aslında PKK kendi şahsında kadın özgürlüğü olarak bir cevap vermişti. Kadınlar üzerinden toplumu yok etmek, kadın şahsında devrimci kültürü yok etmek istediler. PKK, buna karşı kendi çıkışıyla Kadın Özgürlüğü olarak cevap vermişti. Ama İran ve Afganistan’a baktığımızda devrime karşı saldırıların en fazla olumsuz etkisinin kadınlar üzerine yapıldığını görüyoruz. Arkadaşlar biliyorlar; 1979 yıllarından sonra gelişmeler oldu. Taliban’ın çıkışıyla kadınlar üzerine siyasi bir katliam yürütüyorlardı. Bundan dolayı Afganistan örneği çok dikkat çekicidir. İnsan biraz kadın perspektifiyle ideolojik yaklaşırsa Afganistan insanın kendisini derinleştirmesi gereken bir örnektir. Çünkü Afganistan şahsında neyi görüyoruz? Modern tarihte özellikle bu son yüzyılda ne öne çıkıyor ki Afganistan bir türlü bir özne olamamıştır, bir türlü kendi hakkında bir karar alamamıştır. Afganistan’ın bu son yüz yılda, modernizm ve gericilik arasında hep bir git gel yaşamıştır. Bir yandan Afganistan üzerine modernistler yöntemlerini ve sistemlerini dayatıyorlar, bir yandan da muhafazakârlar kendilerini dayatıyorlar. Ama Afganistan kimdir, kimliği nedir, ne istiyor, nasıl bir sistem istiyor, kökünde ne var sorularının cevabı bir türlü anlaşılamamıştır. Bu son yüzyıl için söyleyebilirim Afganistan’ı, iki sistem arasındaki savaş alanı olarak ele alabiliriz. Aslında Afganistan bir kadın bedeni oldu, bir tarafını başka yöne, bir

tarafını başka yöne çektiler.

Daha iyi anlaşılması için Afganistan'ın siyasi tarihini açacağım. Afganistan'daki Kadın Hareketi 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında başlatılabilir. Ortadoğu'daki bütün ülkeler için bunu diyebiliriz. 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başında kadın hareketlerinin ayaklarının oluştuğunu görüyoruz. O dönem, "Demir Emir" olarak da bilinen acımasız diktatör iktidardaydı. Adı Emir Abdurrahman Xan'dı, despot bir adamdı. Birçok diktatör özelliklerinin olmasına rağmen Afganistan'ı dünyanın batı tarafına yakınlaştırmak istiyordu. Bu yönüyle M. Kemal'e çok benziyor. Çünkü kendi içerisinde şiddetli bir siyaset yürütüyordu, ama dışarısı içinde modern bir imaj yaratmak istiyordu. Zaten Afganistan daha sonra Türklerin etkisi altında çok kalıyor. Emir Abdurrahman Xan, Afganistan'ı modern bir ülke yapmak istediğinden dolayı 19. Yüzyılın sonunda bazı reformlar yaptı. Bu toplumsal reformların içerisinde bazı kadın haklarını da öne çıkarıyordu. Örneğin; kadınların boşanma hakkı tanındı, evlenme yaşı yükseltildi ve kadınlara mülkiyet hakkı tanındı. Hiç olmazsa kanunlar içerisinde kadın haklarının tanındığını görüyoruz. Oğlu Emir Habibullah da babasının siyasetini sürdürdü, çok fazla Jön Türklerin etkisi altındaydı. Bunu daha sonra Mısır örneğinde de göreceğiz. 20.yy başlarında Jön Türkler, Kürtler üzerine katliam yürütürken Ortadoğu'da birçok rejim tarafından ilerici bir örnek olarak görülüyordu. Hatta Hindistan hakkında bir örnek vereyim; Hindistan'a gittiğimiz zaman birçok devrimci ya da sosyalistin kütüphanesinde M. Kemal'in kitapları vardı. Biz de çok şaşırdık, daha sonra bunun nedeni sor-

duğumuzda M. Kemal'in burada çok sevildiğini söylediler. Hatta diyorlardı ki: "20. yy.'ın yarısında yaşamış olan ünlü bir şair M. Kemal için "Paşam" diye bir şiir yazmıştır. Her çocuk bu şiiri okulda öğreniyor, herkes bu şiiri biliyor. Nedeni de M. Kemal'in İngilizlere karşı çok direnmesidir. Günümüzde halen M. Kemal'i böyle tanıyorlar. Hindistan Britanya'nın sömürgesiydi. Onlar da direniyordu. M. Kemal'i bir antiemperyalist direnişçi, çok iyi bir adam ve çizgi olarak görüyorlar. Tabii biz de onun, biz Kürtleri soykırımdan geçirdiğini söyledik. Daha sonra gördük ki, Ortadoğu'nun birçok ülkesinde bu gerçeklik tanınmıyor, çok fazla bilinmiyor. Özellikle Kürt İsyanları, Kuzey Kürdistan'da Kürt soykırımı, özellikle Şex Seid İsyanından Dersim katliamına kadar ki süreci tanımıyorlar, bilmiyorlar. Tabii bu da etki yapıyor. Bu dönemde Jön Türk Hareketi Afganistan siyaseti üzerine etki yapmıştır. Afganistan Jön Türk Hareketi gibi batıya özenmeyi iyi bir şey olarak görüyordu. Diyorlardı ki: "Kendimizi modernleştireceğiz, kendimizi muhafazakârlıktan kurtaracağız, yönümüzü Avrupa'ya vereceğiz, ne varsa Avrupa'da vardır." olarak düşünüyorlardı.



Resimdeki kadın Afgan kraliçesi Süreyya'dır. 1899–1968 yılları arasında yaşamıştır. Dış görünüşüne baktığımızda Ortadoğu'ya ait hiçbir şey yoktur, biçim olarak tam Avrupa taklididir. Afganlılar, Avrupa'nın kral ve kraliçelerini taklit ediyorlar, onları esas alıyorlardı. Kraliçe Süreyya, Emir

Habibullah'ın eşiydi. Onların döneminde de kadınlar için birçok şey yapıldı. Mesela onların döneminde kızlar için özel bir okul açıldı. Yine vatandaşlar için birçok kanun çıkardılar. Kadın ve erkek arasındaki eşitlik teorik olsa bile anayasaya geçirildi. 20. yy başında bunu teminat altına aldılar. Yine elbiselere bağlı bazı kanunlar kaldırıldı. O dönemde bazı İslami kanunlar da özellikle erkek ve kadın için (özellikle kadın için) kıyafet belirliyordu. Kadının nasıl dışarı çıkacağına ilişkin de çok sert kanunları vardır. Mesela bu yasalar fesh edildi. Hatta Kraliçe Süreyya'nın başı ilk etapta kapalıydı. Toplum için bir örnek olabilmesi için halkın önünde eşarbını atmıştır, bütün kadınların da onu örnek almasını istiyordu. Üstten, toplumda dayatmalarla değişim yaratılmak istendiğinde çoğu zaman tam tersi sonuçlar ortaya çıkar. Afganistan örneğinde de bunu görüyoruz. Aynı zamanda Sovyetlerde de aynı şey yaşanmıştır. Çünkü Orta Asya ülkeleri Tacikistan, Kırgızistan ve Türkmenistan Ekim Devrimi'nden sonra Sovyetler Birliğine giriyorlar. Polit büro yani Sovyetlerin siyasi okulunda dini (özellikle de İslam'ı)geri bir şey olarak görüyorlardı. Diyorlardı: "Halkı İslam'dan yani dinden kurtarmamız gerekiyor. Özellikle de kadın için böyle bir yaklaşım Sovyetler içerisinde gelişti. Eşarbi özellikle geri bir sembol olarak, kadın köleliği gibi görüyorlardı. Bu dönemde, bir program içerisinde bu ülkelere gidiyorlardı. Kadınlara okuma-yazma öğretiyorlardı. Özellikle köylü kadınlarıyla, köyde yaşayanlarla, tarlada çalışanlarla çalışıyorlardı. Arada da tahta çıkarıp onlara okuma-yazma öğretiyorlardı. "Kadının güç olabilmesi için başta eğitim görmeleri gerekiyor." fikrini benimsiyorlar-

di. Bundan dolayı okuma ve yazmaya önem veriyorlardı. Bu olumlu olarak değerlendirilir ama zorla kadınların eşarbını çıkardılar. Söyledikleri de: “Her kadın eşarbını atmalıdır. Çünkü köleliğin ve gericiliğin sembolüdür.” Toplu törenler yaptılar, yüzlerce kadın topluyorlardı, bir yerde ateş yakıyorlardı ve bütün kadınlar eşarplarını atıyorlardı. Şimdi burada dikkat çekici olan nedir? Bu eşarplarını atan kadınlar karar sahibi değillerdi, onlar hakkında karar alanlar Sovyet kadınlarıydı ya da Sovyet siyasetiydi. Sovyet kadınları: “Eşarplarınızı atmanız gerekiyor.” şeklinde kendilerini dayatıyorlardı. Toplum ya da kadınların eşleri bunu kabul etmiyorlardı. Ama bu kadınların ne istediği, neyi doğru gördükleri, neyi yanlış gördükleri belli değildi. Burada da üstten bir yaklaşım var, yani bu da toplum mühendisliğine giriyor. Niyetin iyi olmasına rağmen Sovyetler içerisinde birçok kadın, (Alexandra Kollontai da bunlardan bir tanesiydi) gerçekten de kadının özgür ve eşit olmasını istediler ama yöntem çok yanlıştı. Yöntem yanlış olduğundan dolayı Sovyetlerden çıktıkları zaman bir uçtan diğer uca geçtiler. Bu dönemden sonra ve Sovyetlerden çıktıktan sonra yani kendilerini 90’dan sonra fesh ettiler. Bu toplumlarda daha sonra din adına kadınlar üzerine baskı çoğaldı. Kadınlar artık daha kötü bir duruma girdiler. Şimdi de eskiye göre daha kötü bir durumdalar. Bundan dolayı toplum içerisindeki bir değişim alttan başlamazsa ya da halk dinamiğiyle yürütülmezse üstten dayatmayla olursa, çoğu zaman tam tersi sonuç almasına neden olur. Yani Afganistan’da da bunu görebiliriz. Ama onlar, toplumları ve ülkeleri için bunu iyi görüyorlardı. Kadını ya da toplumlarını özne

görmeden önce üstten dayatmayla böyle bir modern değişime gitmek istediler, bu çerçevede bu yasayı çıkarıyorlardı.

Afganistan'a coğrafik olarak baktığımızda çok dağlıktır. Bazı yerleri çok çok yüksektir, bunun dışında genelde kırsal bir ülkedir. Şehirleşme çok fazla gelişmemiştir, en büyük şehirleri başkentleri Kabil gibi, Herat da vardır. Herat, son dönemlerde kadınların öldürülmesiyle gündeme girmiştir. Uzun bir süre eğitim kurumlaşması olmadı. Özellikle kırsal bölgelerde hem kızlar için hem de erkek ve kızlar için (karma) okullar açıldı. Yine zorla evlendirilmeler yasaklandı. Kraliçenin kendisi kadın için ilk dergiyi Ershad-e Niswan (Kadın İçin Rehber) adıyla çıkarmıştır. Bu dergi de cinsler arasındaki eşitliği savunmuştur. Daha sonra da birçok kadın dergisi çıkarmışlardır. Süreyya ve eşi Avrupa'da reformist ve modernistler tarafından tanınıyordu, iyi karşılanıyorlardı; hatta Britanya Oxford üniversitesinden özel unvanlar verilmiştir. Ama Afganistan içerisinden git gide daha çok muhafazakârların tepkilerini topladılar. Her şeyi üstten dayatarak değiştirmek istedikleri ve Avrupa standartlarına göre bir ülke oluşturmak istedikleri için muhafazakârlar da kendilerini örgütlediler. 1929 yılında bunun bir sonucu olarak kral ve kraliçeye karşı bir darbe yapıldı. İktidara gelen muhafazakâr bir adam İslami bir kimliğe sahipti. Adı Muhammed Nadir Şah'dır. İktidarı ele geçirdiğinde ilk başta, kadınlar için olan kazanımların hepsini ters yüz etti. Kız okullarını yeniden kapattı, kadınlar yeniden örtüldü ve çok sayıda toplum için özellikle kadın için olan reform iptal edildi. Ancak onun iktidarı uzun sürmedi, 4 yıl sürdü. 1933'te suikastla öldürüldü. Onun yerine

DÜNYA KADIN TARİHİ

Muhammed Zahir Şah adında yeni bir kral geldi. Bu kral da kırk yıl yani 1973 yılına kadar iktidarda kaldı. Bu da iptal edilen birçok reformu uygulamaya koydu. Yeniden kızlar okulları kuruldu, yeni bir üniversite açıldı, Afgan kadınlarına seçme hakkı tanındı. Artık şehirlerde kadınlar üniversiteye gidiyordu.



Kadınlar özellikle şehirlerde aktif bir şekilde bütün yaşam alanlarında yerlerini aldılar. İyi bir eğitim görüyorlardı. Bütün meslekler kadınlar için açıldı.



Bunlar da üniversitede okuyan kadınlardır. 1970-80 yıllarında nasıl bir imaj olduğunu görüyorsunuz. Tabii bu imaj bütün ülke için geçerli değildi; kırsal yerlerde belki kadının imajı böyle değildi, ama şehirlerin içerisinde kadınların serbest bir şekilde okuduklarını, meslek sahibi olduklarını, bütün yaşam alanlarının içerisinde yerlerini aldıkları bir gerçektir. Kadınlar çalışıyordu, ticaret yapıyordu, hatta siyasette yerini alıyordu. Başkent Kabil oldukça kozmopolit bir şehre dönüşüyordu.

1970'lerin sonunda Afganistan Kadın Hareketi ülkenin batısında (İran'a yakın) kendisini daha fazla örgütlüyordu. Bu dönemde en fazla kadın aktifti; siyaset içerisinde yerlerini alıyorlardı, kadın kurumlarını kuruyorlardı. Özellikle üniversite bunların üzerinde çok fazla etki yaptı.

Kadın hareketlerine devam etmeden önce Afganistan'ın siyasi durumu hakkında bilgi verelim. Çünkü 70'li yıllardan sonra birçok değişiklik yaşandı. Eğitimli kadınlar bu hareketin öncülüğünü yapıyorlardı. Muhammed Zahir Şah döneminde 1933-73 yılları arasında Afganistan yönetim biçimini monarşi olarak görüyoruz. Kralın yanında aynı zamanda parlamento da vardı, parlamenter monarşi bir sistem vardı. 1973'de Muhammed Davud adında bir adam Sovyetlerin desteğiyle Muhammed Zahir Şah iktidarının sonunu getirdi ve Afganistan Cumhuriyeti'ni ilan etti. Arkadaşlar da biliyorlar; bu süreç soğuk savaş dönemidir ve kapitalist blok ile Sovyetler bloğu arasındaki çelişkiler bu dönemde zirveye ulaşmıştır. Özellikle Ortadoğu'da bu iki blok Ortadoğu'nun ülkelerini yan-

larına çekmeleri için çok çaba harcadılar. Ortadoğu'yu bu dönemde tampon bölge olarak ele alabiliriz. Zaten Avrupa'nın geneli kapitalist bloğun etkisi altındaydı. Avrupa'nın doğusu, Orta Asya ve Çin de Sovyetlerin parçasıydı. Bundan dolayı Afganistan Ortadoğu'da her iki kutbun arasında tampon bölge olduğundan komünistler yani Sovyetler, Afganistan'ı kendilerine ait bir parça haline getirmek istediler. Muhammed Davud'a destek vermelerinin nedeni de budur. Monarşiye darbe vurarak, cumhuriyet kurmak istediler. O ise komünist biri olmadığından Sovyetlere destek vermesine rağmen 1978'de Komünist Afganistan Demokratik Halk Partisi tarafından devrildi ve Afganistan Demokratik Cumhuriyeti ilan edildi. Daha önce söylediğim gibi Sovyetlerin desteğiyle üstten toplumsal değişim ve dönüşümü sağlamak istediler. Orta Asya'da yaptıklarını Afganistan'da da yaptılar. Örneğin, gidip kırsal alanlarda okuyorlar, kadınlara okuma-yazma öğretiyorlardı. Özellikle Sovyet ve kapitalist blok arasındaki çelişki ciddi bir şekilde Afganistan üzerine yürütülüyordu. Sovyetler, Afganistan'ın ellerinden gideceği ihtimalini görünce Sovyet askerleri o dönemde Afganistan'a girdi. Aralık 1979'da Sovyet askerlerinin Afganistan'a girmesiyle birlikte on yıl sürecek bir Vekâlet Savaşı başladı. Bu Vekâlet Savaşı'nda Amerika, Suudi Arabistan ve Pakistan savaşmıyordu, bu dönemde İslami mücahitler yaratıyorlardı. Nasıl ki günümüzde Suriye ve Rojava'da onların eliyle yaratılan çeteler varsa Afganistan'da Sovyetlere karşı vardı. Sovyetlerin etki alanlarını genişletmemesi için bu dönemde mücahit güçleri Pakistan ve Suudi Arabistan'ın desteğiyle yarattılar. Ama plan Amerika'ya

aitti, Amerika'nın bir siyasetiydi. 1989'a kadar bu savaş devam etti. 1989'da Sovyetler birliği dağıldığından Sovyetler artık geri çekiliyor. 90'lı yıllarda zaten resmi bir şekilde dağıldı. Ama bu komünist hükümet 1992 yılına kadar hükümette kalıyor. 1992'de mücahitler Başkent Kabile giriyorlar, egemenliklerini ilan ediyorlar.

Amerika neden böyle yaklaşıyordu ya da neden mücahitleri oluşturuyordu? Sorun sadece Sovyetler değildi. Dediğimiz gibi 1978'de artık halkın hükümeti oluyor. Sonunda komünist ya da sosyalist bir parti egemen oldu. Sovyetlere bağlı olduğundan birçok yönde eleştirilebilir ama birçok olumlu durumu, siyaseti değiştirmeleri gibi, da beraberinde getirdi. Bu komünist parti yeni bir model yaratmak istedi. Bütün Afganistan halkına hitap edecek bir model ya da ulusal bir zihniyet yaratmak istediler. Gerçekten de onların sürecinde kadının durumunda gelişmeler yaşandı. Ekonomik, toplumsal, siyasi birçok gelişme yaşanmıştır. Amerika böyle bir model istemedi, böyle bir modelin Ortadoğu'da yayılmasını istemiyordu. Bundan dolayı özellikle önünü almak istediler. Sovyetlerin etkisinin yayılmasını istemiyorlardı. Amerika'nın siyasetine göre bu hükümet düşmandı. Çünkü bu komünist hükümet kendilerini anti-emperyalist olarak adlandırıyorlardı. Birçok ulusu esas alıyorlardı, daha çok demokratik bir model yapıyorlardı ve sonunda komünist bir hükümetti. Bu da Amerika'nın çıkarlarına göre olmuyordu; bundan dolayı Amerika, mücahitlerin yoluyla müdahale etti. Bu mücahitlerin yoluyla devrimci güçlere karşı bir darbe oluyor. 12 Eylül Darbesi, İran üzerine müdahale ve

Afganistan üzerindeki müdahale bu çerçevedeydi. Amerika tarafından yürütülen bu mücahitler daha sonra Taliban oldular. Taliban Hareketi genelde Peştulardan oluşuyordu. Peştular Afganistan'ın güneydoğusu ile Pakistan'ın kuzeydoğusunda yaşayan İran'dan bir ulustur. 13. ve 16. yüzyıllar arasında bazı Peştu kabileleri Pakistan'a göç etti. Soylarını ortak bir ataya dayandıran kabileler halinde örgütlenmişlerdir. Soy çizgileri baba yanlıdır. Her kabile kendi içinde klanlara, alt klanlara ve ataerkil ailelere ayrılır. Afganistan'da yaklaşık 12 milyon, Pakistan'da 28 milyon Peştu'nun yaşadığı tahmin ediliyor. Konuştukları dil, İran dillerinden Peştucadır. Afganistan nüfusunun çoğunluğunu oluşturuyorlar. Afgan adı bütün Afganistan halkı için kullanılmaya başlamadan önce bu adı taşırlardı. Afganistan için sürekli "Peştuların Ülkesi" diyorlardı. Nüfusun genelini onlar oluşturuyorlar. Bu Aryen bir toplum olmasına rağmen ataerkil bir toplumdur. Bunlar içerisinde Peştuveli diye Peştuveli Aşiret Kanunu vardır, aynı zamanda 'Namus Yasası' deniliyor. Bu kavram aynı zamanda Afganiyat olarak biliniyor. Peştuların geleneğine göre üç şey namusu ifade ediyor. Bunlar:

Zer: altın

Zemin: toprak

Zen: kadın

Peştuveli yasalarına göre bu üç şey namusu ifade ediyor. Namuslu yaşam için de üç şey gereklidir:

Melmastia: misafirperverlik

Nanavati: barınak veya sığınak

Bedel: adalet veya öç yani intikam.

2002’de devlet başkanlığına getirilen Hamit Karzai de ABD destekli bir Peştu’ndur. Peştuların dışında(Peştunlar %42) halklar vardır. Afganistan’daki ikinci büyük topluluk, yaklaşık %27’lik nüfusa sahip Taciklerdir. Toplam nüfusu 30 milyondur. Türk (Türkmen, Özbek, Kırgız) %12, Hazaralar %9, Aymak (Moğol) %4, Beluç %2 halklar vardır. Bu Peştular neden önemlidir? 19. yüzyılın sonunda, 20. yüzyılın başlarında kral, Afganistan’ın monarşisiyle modern bir ülke oluşturmak istediklerinden Peştuları esas alıyorlardı. Peştuların kimliği üzerine bir ulus yaratmak istediler. Dediğimiz gibi Afganistan’da birçok farklı halk vardır. Bunlar da kendi içerisinde parçalanıyorlar. Bir ulus devlet yaratabilmek için ortak bir kimliğin olması gerekiyor. Ortak değerlerin etrafında ortak bir kimlik yaratılabilir. Ama bunlar Avrupa zihniyetine göre, halkları ele alıyorlardı, herkesi temsil edecek ortak bir kimlik yaratmak istediler. Bunlar Jön Türklerin etkisi altında kaldılar. Nasıl ki Türkiye’de Türk ulusu bir inşa gibi suni bir şey oluşturduysa onlar da burada Peştuların kimliğini esas alıyorlardı. Bu kimliğin etrafında Afganistan modernizasyonunu geliştirmek istediler. Bunu da Peştuların kimliğine dayalı milliyetçi bir hareket yaratmak istediler. Bundan dolayı Peştulara farklı haklar da veriliyordu. Bütün hükümette sadece Peştuları yerleştiriyorlar, onların kabilelerinden vergi almıyorlardı, onlara arazi veriyorlardı. Bu şekilde diğer etnik

DÜNYA KADIN TARİHİ

grupları sistem içerisinde tasfiye edip Peştular üzerine yeni sistemi yaratıyorlardı. Komünist Parti iktidara geldiği zaman, Afganistan'ın bütün renklerini kucakladılar. Peştular yıllarca özel bir pozisyonda olduklarından sistemleri fes edildiğinde yeni hükümete karşı tepki alıyorlardı.

Taliban'a karşı en çok direniş gösteren ise RAWA adlı kadın örgütü oldu. RAWA, Mina Kişvar Kemal tarafından kuruldu. Mina 1956'da başkent Kabil'de dünyaya geldi. Orada üniversite okumuştur. Üniversite de toplumsal ve siyasal hareketleri tanımıştır. Afganistan'da okuduğu zaman çok güçlü öğrenci hareketi vardı. Özellikle de sosyalist ve kadın özgürlükçü düşünce ile yakından ilgilenmeye başladı. Mina yaşananlardan çok etkilendiğinden kadın özgürlüğü için toplumuna hizmet yapmak istiyordu. Üniversiteyi tamamlamadan önce eğitimini yarıda bırakıyor, kadınların örgütlenmesi ve eğitilmesi çalışmalarına başlıyor. 1977 yılında (21 yaşındayken) arkadaşları ile birlikte Afganistan Devrimci Kadınlar Derneğini kuruyor.



Onların diliyle 'Jamiyat-e Enqelabi-ye Zanan-e Afganistan'dır. Bu RAWA'nın amblemidir. Burada: Özgürlük, Eşitlik Ve Kadın Hakları yazılıyor. Hedeflerinde; demokrasi, cinsler arası eşitlik, toplumsal adalet, laiklik

vardır. Kadınların toplumsal ve siyasal yaşama katılımını güçlendirmek için toplumsal ve demokratik sistemin inşasında yer almak istediler. Bunun için gerekli olan eğitim ve örgütlenme çalışmalarına ağırlık veriyorlardı. Ancak bu şekilde toplum içerisinde bir değişiklik yapabileceklerini söylüyorlardı. RAWA örgütünün kurulmasından bir yıl sonra komünist hükümet kuruldu. Bir yıl sonra da Sovyetler Afganistan'a girdi. RAWA başından beri Sovyetlere karşı da direniş içerisinde yerini almıştır. Hem Sovyetlerin müdahalesine (Afganistan'ın iradesini tanımayan) karşı hem de İslamcılara (İslam çeteleri, mücahitler) karşı savaşıyorlardı ve direniş içerisinde yerlerini alıyorlardı. RAWA doğrudan silahlı direnişe katılmadı. Ama silahlı direnişe karşı çıkmadılar. Giderek daha fazla RAWA'ya kadın katılımı sağlandı, toplum üzerine etkisi büyüdü. Okul, lise ve üniversitelerde seminer ve toplantılar düzenliyorlardı. Kadınları örgütlenme tarzları bize çok benziyor. Günümüzde de şehirler içerisinde de böyledir. Mesela bir köye gittiklerinde bütün kadınları bir evde topluyorlardı, onlara bir toplantı yapıyorlardı. Aynı bizim yöntemimiz gibidir. Sovyetlerin geri çekilmesi için eylemler düzenlediler. Seslerini yükseltiyorlardı. Çalışmaları hükümeti rahatsız etti. RAWA özellikle Mina, hükümetin kara listesine girdi.



Bu onların dergisidir. 1981'den sonra Payam-e Zhan (Kadının Sesi) isimli dergiyi çıkarmaya başladılar. Bu dergide hem kadınlara dair sorunlar ele alınıyordu

hem de bağımsızlık, demokrasi, nasıl bir sistem olması gerektiği üzerine yazılar yayımlanıyordu. Sadece kadın konuları değil, aynı zamanda kadın perspektifi ile siyaseti genel konularıyla ele alıyorlardı. Gittikçe etkili oluyorlardı ve hükümete karşı çıkıyorlardı. Hareket, Kara Listeye girdikten sonra hükümetin baskıları gittikçe çoğalıyordu. Sonuç olarak da dergileri yasaklandı, artık dergilerini basacak bir matbaaları yoktu. Kimse onları kabul etmiyordu. Onlar da kendi el yazıları ile dergilerini çıkarmaya mecbur kalıyorlardı. Gece yarısı, gizli bir şekilde ev ev gezerek dergilerini dağıtıyorlardı.



Mina'nın bir sözü var, bu sözünde aslında hedeflerini belirtiyor: "İşgalin sona erdiği, bağımsız halkımın karar vereceği, kadın ve erkeklerin eşit olduğu, özgür sosyalist bir ülke hayalimiz var." bu şekilde hükümete karşı eleştirilerini de ifade ediyor. Çünkü bu komünist hükümet de kendini sosyalist olarak adlandırmıştı. Ama burada

"bağımsız bir ülke hayal ediyorum" dediği zaman hükümeti eleştiriyor. Aslında Afganistan bağımsız bir ülke olamadı, Sovyetlerin

etkisi altındaydı. Ayrıca mülteci çocuklar ve özellikle Pakistan'daki mülteci kadınlar için birçok çalışma yürütülüyor, mülteci kadınlar için hastane kuruyorlardı. Kadınların el sanatlarını geliştirebilmeleri için bazı merkezi iş yerleri ve Afgan kadınlarını maddi olarak destekleyen okullar kuruyorlardı. Kadınlar parasız eğitim görüyorlardı. Yaptıkları el sanatlarını ekonomik kaynak olsun diye satıyorlardı. Bu sadece Afganistan ve Pakistan içerisinde değil dışarıda da dikkat çekiyordu. Bundan dolayı 1981'de Fransız Sosyalist Partisi'nin kongresine hareket davet ediliyor. Dışarıdan birçok delege gidiyor, Mina da gidiyor. Mina çok etkili bir konuşma ve zafer işareti yapıyor, Sovyetlere ve mücahitlere karşı sesini yükseltiyor ve diplomatik bir krize neden oluyor. Sovyet davetliler salonu terk ediyor. Yalnız burada yaptığı konuşma salondakiler tarafından ayakta alkışlanıyor. Mina ülkesine ulaştığı zaman KGB'nin takibine alınıyor, artık hiç hareket edemiyor. 1987'ye kadar da örgütünü gizlice yürütüyor. Sadece Mina değil, bütün RAWA militanları serbest hareket edemiyor. Yer altından kadınları örgütlüyorlar. Bu dönemde birçok üyeleri öldürülüyor, birçoğu da yakalanıyor, faili meçhul cinayetler çoğalıyor. Bu cinayetlerin devlet tarafından gerçekleştirilmiş olduğu bellidir. Mina da 4 Şubat 1987'de KGB'nin Afganistan şubesi ajanları tarafından katlediliyor. Bu dönemde 31 yaşındaydı. Mezarının nerede olduğu hala bilinmiyor. Örgütünü kurduğunda 21 yaşındadır, öldürüldüğünde de 31 yaşındadır. Aslında çok gençtir, bunun yanında Afganistan'da en radikal örgütünü kuruyor. Mina'nın öldürülmesinden 2 yıl sonra Vekâlet Savaşı artık sona eriyor. Bu savaşın ardından

hem ülke çok zarar gördü hem toplumsal ilişkiler, siyasi ilişkiler, erkek-kadın ilişkileri zarar gördü. Onların eliyle tam bir kriz ortamı yaratılmıştır. Tabii bu ortam en fazla kadınlar üzerine olumsuz bir etki yapmıştır. Artık savaş ağaları (Afganistan'da böyle adlandırıyorlar) hâkim oluyorlar. Bunlar popülisttirler, halkı kendi taraflarına çekmek istiyorlar ve hâkimiyetlerini yaratıyorlar. Bu çatışmalar içerisinde birçok erkek yaşamını yitirmiştir. Bu yüzden kısa bir süre içerisinde Afganistan toplumu içerisinde dul kadınların sayısı çok fazlalaşıyor, birçok kadın sokaklarda dilencilik yapmak zorunda kalıyor ve birçok kadın çocuklarını büyütme için fuhuş yapmak zorunda kalıyor. Bu dönemde tecavüz çok yaygınlaşıyor, birçok kadına tecavüz ediliyor. Kadınların intihar etme rakamları yükselmeye başlıyor. Bu ortamda Talibanlar 1990'ların başında hâkimiyetlerini bütün ülkeye yaymayı başardı.



Talibanlar, iktidara geldiği zaman hemen yasalarını yürürlüğe

koyuyorlardı. Bu 1992'den önce de böyleydi. Mesela Rojava'da DAİŞ nereye gittiye önce kadınlara karşı kanunlarını çıkarıyordu. Aynı şey Taliban tarafından da yapılmıştır. Var olan okulların hepsini kapattılar, kız çocuklarının sadece 8 yaşına kadar eğitim görmelerine neden oldular, çünkü sekiz yaşından sonra eğitim görmelerini günah olarak sayıyorlardı. Kadınların burka giymesi mecburi oldu. Kadınların çalışması yasaklandı, kadınların ailelerinden erkek bir üye olmadan bir erkek doktor tarafından muayene edilmesi yasaklandı. Kadının baba, eş, kardeşle doktora gitmesi gerekiyordu. Bunun dışında kadınların muayene edilmesi yasaktı. Kadınların sesi günah görüldüğünden dışarıda yüksek sesle konuşmaları yasaklandı, sesleri radyodan da yasaklandı. Ne ev ne de dışarıda kadın resimlerinin asılmasına izin verildi. Bütün Afgan toplumunun kadınlarını eve mahkûm ettiler. Talibanla böyle bir gerçeklik yaşanıyor ortaya çıkıyor. Bundan dolayı Sovyetler ülkeden geri çekildiğinde RAWA'nın mücadelesi en fazla Taliban'a karşı oldu. Çok zor koşullar altında mücadelelerine devam ediyorlardı. Taliban iktidarından önce de açık bir şekilde hareket edemiyorlardı. Farklı yöntemler kullanmaya başladılar. Birçok mültecinin Afgan sınırı üzerinde kamplarda yaşadıklarından en fazla ağırlıklarını Pakistan'a veriyorlardı. Burada seminer verip genel kamuoyu için, Afganistan'da neler yaşandığını bilsinler diye basın toplantıları veriyorlardı. Kadınlar için para topluyorlardı, kadın parkları kuruyorlardı. Kadın parkları dışarıdan sadece park olarak görülüyordu, ama yüksek duvarların içerisinde gizli bir şekilde kadınlara eğitim veriyorlardı, onlara toplantılar yapıyorlardı. Ka-

dınlar park alanına girdiklerinde (tam bir park değildi, çünkü etrafı yüksek duvarlarla çevriliydi.) ilk yaptıkları şey burkalarını indiriyorlardı. Gerçekten sadece kadına ait bir yerdi. Taliban sürecinde RAWA tarafından bu yöntem özel olarak kullanıldı. Dışarıdan kadınların hem çocuklarını bırakacakları kreşler hem de aile stresinden uzaklaşmak için; okuma-yazma, el sanatları öğrenebilecekleri yerler açıyorlardı. Din polisi tarafından sokakta dövülen ve idam edilen kadınların görüntülerini gizli çekip yayıyorlardı ve basına ya da insan hakları kurumlarına gönderiyorlardı. Pakistan'daki mülteci kamplarında Afgan kadın ve çocukları için hastane ve okul kurdular, bazı mesleki eğitimler de veriyorlardı. Çünkü kadınlar için çalışmak yasaktı, bu yöntemle Taliban siyasetini aşmak istiyorlardı. 2001'de ABD'nin müdahalesi olduğu zaman (ikiz kulelere saldırı olduğu zaman 2001'in sonunda Amerika Afganistan'a müdahale etti.) RAWA bu müdahaleye karşı çıktı. İlkeli bir duruşları vardı, Amerika müdahale yapmadan önce bir gücü örgütlemişlerdi. Düşünün ki, hem Taliban'ı elleriyle yaratıyorlardı, hem de Afganistan üzerine müdahale gerekçesi yapıyorlardı. Günümüzde koalisyon adıyla bu siyaset bizim dışımızda Rojava veya Kuzey Suriye'de yürütülüyor. Bu siyaseti aslında Afganistan'da da görüyoruz. Bu dönemde Amerika Kuzey İttifakları adıyla bir şeyler yaratıyordu. Kuzey Afganistan'daki aşiretleri örgütleyerek Taliban'a karşı birlikte savaşıyorlardı. Bu savaş günümüzde bile devam etmektedir. Taliban tümünden Afganistan'da etkisizleştirilmemiştir. RAWA bu dönemde: "Kuzey ittifak Güçleri Taliban kadar tehlikelidir. Yani onlar da onlar gibi gericidir." diyorlardı. Onları

kabul etmiyorlardı ve onlara karşı çıkıyorlardı. Peki, Amerika ne yaptı? Burada Afgan bir kadının değerlendirmelerini de paylaşmak istiyorum. Çünkü bu bizim için de önemlidir. Amerika'nın kadın konusu üzerine Afganistan'a müdahalesini meşrulaştırmak istediğini; çünkü ABD'nin Afganistan müdahalesi dünya çapında büyük bir tepki yarattığını bu da beraberinde dışarıda birçok eleştiri aldığını ve insan hakları kurumunun buna karşı çıktığını belirtti. Amerika, imajı için bir şekilde müdahaleyi meşrulaştırmak istedi: "Taliban rejimi altında kadınların durumu çok kötüydü. Biz de bu kadınları özgürleştirmek için gittik." RAWA bunlar karşısında bir duruş gösterdi. RAWA'nın devrimci bir örgüt olduğunu gördüler. Amerika ve Avrupa'nın eliyle RAWA'nın önemli düzeyde tasfiye edildiğini de söyleyebiliriz. Günümüzde bile halen RAWA var ama hem Afgan toplumu içerisinde hem de dışarıda etkisi çok azalmıştır. Bu da Avrupa'nın liberalize etme siyasetinin bir sonucudur. Savaş başladığı zaman bütün RAWA kadrolarını dışarıya davet ediyorlardı, onlara seminerler, konferanslarda konuşmaları için kürsü veriyorlardı. Bu şekilde hepsini dışarıya çektiler. Çok tuhaf bir şeydir ki, RAWA'nın birçok öncü kadrosu İsveç, İngiliz ya da Amerikalı erkeklerle evleniyorlardı ve ülkelerini terk ediyorlardı. Britanya veya İsveç'e gittiğinizde RAWA'nın eski öncü kadrolarını görebilirsiniz. Onları liberalize ederek, sistem içine alarak etkisizleştirdiler ve normal bir kadın kurumu ve burjuva ölçülerine göre bir örgüt haline getirmek istediler. Başta reklamlarını yaptılar, daha sonra da adım adım etkilerini kırmak istediler. Bu çok bilinçli yürütülen bir siyasettir.

Frankfurtaki Uluslararası Kadın Konferansında Afganistan'dan, Afganistan Dayanışma Partisinin sözcüsü Selay Ghaffar gelmişti. Bunlar dostlarımızdır.



Arkadaşlar hatırlarsa 2014 yılında Kobanê Savaşı sürecinde Afganistan'ın üç eyaletinde özellikle kadın öncülüğünde dayanışma için eylemler yapıldı. Bu eylemleri düzenleyen Afganistan Dayanışma Partisi idi. Geçen sene de 8 Martta bizden YPJ güçlerinin Afrin'den onlara görüntülü mesaj göndermelerini istediler. Dediler ki: "Bütün 8 Mart eylemlerimizde Afgan kadınlarıyla paylaşmak için görüntülerinizi istiyoruz." Arkadaşlar da zeytin ağaçlarının arasında var olan koşul doğrultusunda bir mesaj hazırladılar. Biz de Farsça alt yazısını hazırladık. Afganistan genelinde bu görüntüyü dağıttılar. Yine Afrin için birçok eylem de yaptılar. Bu partiyi ittifak bir güç olarak görüyoruz, iyi bir ilişkimiz vardır. Selay da partisinin merkez komitesi içerisinde yer alan bir kadındır.

Çok aktif, etkili ve korkusuz bir kadındır. Mesela Selay, televizyon programlarına katılıyor; erkeklerle tartışma içerisine giriyor. Çoğu zaman da ölümlle tehdit ediliyor ama yine de çalışmasına devam ediyor. Konferansta bir konuşma yapıyor, biraz Afgan kadınlarının durumundan da söz ediyor. Bazı önemli tespitleri de vardı. Bunu anlayabilmemiz için paylaşmamız gerekiyor.

Konuşmasından bazı bölümleri aktarabiliriz:

- Ülkemde kadınlar, kökten dinci kadın düşmanı İslamcılar için sadece ikinci cins ve çocuk doğurma makinası değil, hayvanlardan kötü muamele gören nesnelerdir. Sebepsiz yere diri diri yakılıyorlar, sevmekten ötürü taşlanıyor, erkeğin iznini almadan dışarı çıkmaktan dolayı burunları ve kulakları kesiliyor.
- 26 Mart 2010'da Wikileaks tarafından CIA'nın bir belgesi yayımlandı. Burada Afgan kadınlarının, Avrupalıların Afganistan savaşını desteklemesini sağlamak için geniş bir şekilde kullanıldığı ifade ediliyor. Bazı kadınlar medyada ünlenip mevcut savaşın onların nasıl yararına olduğunu anlatıp dış güçlerin hedeflerinin insani olarak gösterilmesini sağlamak için kullanılmışlardır. Bu, istihbaratın yürüttüğü bir siyasettir.



Selay ayrıca sivil toplum örgütleri üzerinden nasıl bir müdahalenin yürütüldüğünü de anlattı. Günümüz için özellikle Rojava için önemli bir konudur. Amerika'nın müdahalesinden sonra, Avrupa ya da Amerika fonlarıyla yüzlerce hatta binlerce sivil toplum örgütü kuruyorlardı, onlara para veriyorlardı. Birçok kadın bu yolla kendilerini zenginleştiriyorlardı. Ama gerçekten de topluma çok fazla hizmet yapılmamıştır. Bu örgütler, topluma hizmet etmekten ziyade ülkelerinde kapitalist modernite ideolojisini dağıttılar. Bunun için de bir değerlendirmesi vardı:

- Kadın STK'lar gerçek Kadın Hareketi yolunda büyük bir engeldir. Siyasetin STK'ılaştırılması, direnişi ücretli bir işe dönüştürüyor. Gerçek direnişin gerçek sonuçları olur ve maaşı olmaz.
- Kadınlar siyasi arenaya girmek ve hakları için savaşmak için örgütlendirilmediği müddetçe eril şiddeti durdurmak mümkün

DÜNYA KADIN TARİHİ

değildir. Kobane ve Afrin'deki kahramanca direnişi takip etmemiz gereken aydın örneklerdir. Kürt Özgürlük Hareketini bütün dünya için örnek alınacak bir hareket yapan şey, silahlı kadınların ön cephedeki varlığıdır.

- Örnek almamız gereken Afgan kadınlar da var. Afganistan'da feminist hareketin temelini oluşturan Mina, ilk kadın örgütünü kurdu ve ardından İslamcı kökten dinciler tarafından suikast edildi. Melika Surya, ilk kızlar okulunu ve ilk kadın yayını kurdu. Nahid ve Veciye kadın hakları için sokaklarda protesto gösterisi düzenleyen Kabil'deki kadın hareketinin parçasıydılar ve eylem esnasında katledildiler.



Günümüzde Afgan kadınlarının durumu hakkında da şunları

söyleyebiliriz: Şehirlerde olan kadınlar kendilerini daha iyi eğitime ulaştırabilirler. Ama dışarda kalan kadınlar halen sorun yaşamaktadırlar. Kadınlar çalışma hayatlarına geri döndüler, kadın bakanlığı gelişti, bazıları siyaset içerisinde ve Afganistan'ın en yüksek konseyinde yerlerini aldılar. Fakat Amerika'dan sonra, kanunlar içerisinde cins kotası oturtuldu. Bu sadece bir imajdır; Amerika dışarda bir imaj yaratmak istedi. Bu şekilde artık kadınlar parlamento içerisinde yerlerini alıyorlar, ama kadın parlamenterler çoğu zaman erkekten daha çok, kadına karşı olan siyasetin korumacılığını ve uygulamasını yapıyorlar. Yani bu parlamento içerisinde yer alan kadınlar bir kadın duruşuna sahip değillerdir, tam tersi bu kadınlar erkek zihniyetiyle parlamentoda yer alıyorlar. Geçen sene parlamento içerisinde kadın haklarına karşı olan bir yasanın kaldırılması için tartışma vardı. Bu yasanın kaldırılmasına engel olanların çoğu kadın parlamenterlerdi ve bu yasanın olması gerektiğini savunduklarından bu yasa kaldırılmadı. Burada, kota olduğunda çoğu zaman kadınlar erkeklere göre hareket ediyorlar. Hatta parlamento içerisindeki kadınların arasında uyuşturucu, mafya, silah ticareti yapanlarla ilişkili olanlar vardır. Bu kadın parlamenterler de, birçok çeteleşen savaş tüccarları veya savaş ağaları tarafından destekleniyorlar. Bu çeteler kadınları kaçırıyorlar, tecavüz ediyorlar, diri diri yakıyorlar; burunlarını, kulaklarını kesiyorlar ve yüzlerine asit atıyorlar. Yani kendilerine göre ceza veriyorlar. Bunları yapan erkekler de ceza almıyorlar. (kannunda olmasına rağmen kâğıt üzerinde kalıyor). Kadında madde kullanımı ve intiharların, fuhuş ve dilenciliğin arttığını söylüyorlar.

Kız çocuklarını kabul eden okullar yakılıyor, kız öğrenci ve öğretmenlere karşı saldırılar oluyor. Hatta onlar öldürülüyorlar. Böylece kızların okula gitmesini önlemek istiyorlar. Nijerya’da Boko Haram adlı bir çete hareketi vardı. Boko Haram, batı tarzı eğitiminin haram olduğu anlamına gelmektedir. Bundan dolayı yüzlerce kız kaçırılmıştı. Şimdi Afganistan’da da aynı şeyi görüyoruz. Özellikle kadının eğitim hakkına saldırı vardır. Hatta bazı kadınlar da bu çeteler tarafından örgütlendirilmiştir. Bunlar kapı kapı geziyorlar, kızlarını okula göndermemeleri için aileleri ikna etmek istiyorlar. Bu da örgütlü bir şekilde yapılıyor. Yine sağlık sorunları çok ciddidir. Mesela doğum sırasında anne ölümlerinde, Afganistan dünyada üçüncü sıradadır. Çünkü tam teşekküllü bir şekilde işleyen tek klinik veya hastane kadın için yoktur, en basit bir ilaç için Pakistan’a gitmek zorunda kalıyorlar. Din adına kadın düşmanlığı ve toplumsal cinsiyetçilik çok güçlüdür.

Sistematik işgal, kanunsuzluk, yolsuzluk ve yoksulluk çok büyük bir sorundur. Savaşlardan kaynaklı Afganistan’ın ekonomisi kalmamıştır. Müdahaleden şimdiye kadar insani yardım adına Afganistan’a altmış milyar dolar gönderildi. Bu para ile birçok savaş ağası ve kadın kendini zenginleştirdi. Dikkat çekici nokta; dışardan Afganistan’a gelen her dolar dış yardım adıyla 80 centi tekrar dışarıya gidiyor ve Afganistan içerisinde kalmıyor. Bundan dolayı ekonomi bir türlü toparlanamıyor. Bu da bir siyasettir; yardım adı altında içeriye para gönderiyorlar; bu para, parayı gönderen ülkelere geri dönüyor. İnsani bir örgüt, bir vakıf, dernek vb. yaratmak istiyorlar bunun için gerekli olan malzemeyi gene o ülkeden isti-

DÜNYA KADIN TARİHİ

yorlar. Bu sorun, birçok yerde de vardır. Güney Kürdistan'da da birçok böyle kadın kurumları vardır; bir proje için dışardan bin dolar yardım alıyorlar, bu paranın on bini proje için harcarlar, doksan bini de yanlarına alırlar. Bu şekilde kendilerini zenginleştiriyorlar. Sistem için bu sorun değildir, çünkü bu onların siyasetine de hizmet ettiği için bunu fazla kontrol etmiyor.

İRAN KADIN HAREKETİ

İran'da, kadınların içinde bulundukları sistemsel realitede İslami rejimlerin yarattığı toplumsal örgütlenme kadın bedenini her türlü hegemonyanın etkisi altında biçimlendirmiştir. Bu eril sistemin acısını toplumda en fazla yaşayan kesim kadınlardır. Kırsal kesimde yaşayan ya da kırsal kesimden kente göçmüş kadınlar ise toplumun tüm kesimlerinden daha fazla ezilmektedir. İran rejiminin fanatikleri, kadınları toplumun huzurunu bozan potansiyel suçlular olarak gördüklerinden, kadınları eril hizaya getirmek için çok uğraşırlar. İran rejimi her türlü cinselliği bastırmak için, "Sa-rollback" adı verilen çevik ahlak zabıcalarını kurar. Ama bunun yanında İran'da oldukça zengin bir tarihi birikim ve kültürel miras vardır. Kadın hareketliliği için de bu özgürlük mirası ve direnişçi kültür geçerlidir.



İran'da 1840'larda sosyal adalet, özgürlük ve kişi hakları, adaletsiz vergilerin düzeltilmesi, kadının statüsünün yükseltilmesi,

çokeşliliğin sınırlandırılması, kadına karşı şiddetin yasaklanması konuları ve eğitimde reformları savunan bir hareket olan Babizm (sonraki adıyla Bahaizm) 1850’lerde İran toplumunda popüleritesini artırdı. Bab Hareketi’ni, Şiraz’da 23 Mayıs 1844’te ilan eden Mirza Ali Muhammed (1817-1850), kendisini “Bab” (gerçeğin kapısı) ilan etti. Babizm’in kutsal kitabı Bayan’ın 19 yıl sonra geleceğini ve Kur’an’ın yerini alacağını iddia etti. Babist reformist hareket, gerici Müslümanlarca ve hükümetçe tehdit olarak görüldüğünden, Bab’a karşı tepki ve eylemler oluştu. Bab ve İran’ın ilk feminist kadın eylemcisi Qurrat ul-Ayn dâhil 28 kadar yandaş ile 1850’de idam edildi. Kadınlara da özgürlükler isteyen Babizm Hareketi, lider ve öncülerinin idamından sonra da İran’da etkin oldu. İranlı azınlık muhalifler, entelektüeller ve kadınlar Babist görüşleri desteklemeyi sürdürdüler. Günümüzde de Bahai’lere devlet baskısının sürdüğü İran’da 1980’lerde 200 kadar Bahai öldürüldü veya idam edildi. 2005 yılında ise İran’da 65 Bahai tutuklandı.

İran’ın Öncü Kadın Eylemcileri

Qurrat Ul-Ayn (1814/15-1852)



İran’ın bilinen ilk kadın eylemcisi olan Fatma, dini liderin kızı olarak Ghazvin’de 1814’de doğdu. İran kadını için yerel model olan Fatma, Arapça ve Farsça din eğitimi aldı. 14 yaşında dini lider olan kuzeniyle evlendi. 1828’de kız

kardeşiyle Irak'a gitti. Necef ve Kerbela'da dini çalışmalar yaptı. Bu dönemde Ortadoğu'da etkin olan Avrupa düşüncesini öğrendi. Kendisine Qurrat ul-Ayn adını veren Bayan Raşti'yle tanıştıktan sonra kocasını terk ederek, Babist Hareketi'ne katıldı ve bu hareketin öncülerinden biri oldu. Babist'lerle beraber savaşa katıldı. Bu dönemde siyasi eylemlere erkek kılığında katılan pek çok kadın sivil savaşta yaşamlarını yitirdiler. Qurrat ul-Ayn kadına eşit haklar verilmesini ve çökeşliliğin yasaklanmasını talep etti. Qurrat ul-Ayn toplumca din karşıtlığıyla suçlandı ve 1850'de Babi katliamında idam edildi.

Sadigeh Dowlatabadi

1882'de İsfahan'da doğdu. 15 yaşında evlendi. 1917'de İsfahan'da ilk kız okulunu ve



1918'de de fakir kızlar için Um-mulmadares'i açtı. 1918'de İsfahan Kadınlar Derneği'ni (İsfahan Khawateen) kurdu ve 1919'da İsfahan'ın ilk kadın gazetesi olan "Kadının Sesi"ni (Zaban-e Zanan) yayınladı. Din adamlarının (mol-laların) tepkisi ve "Wusuqqudawla" antlaşmasını eleştirmesi nedeniyle karşılaştığı

baskılar sonucu gazeteyi kapattıktan sonra Tahran'a gitti ve Kadının Sesi'ni Tahran'da aylık yayımladı. 1921'de Tahran'da Kadın

Değerleri Derneği'ni (Anjoman-e Azmayesh-e Banovan) kurdu ve ithal ürün karşıtı olan harekette çalıştı. 1923'te Paris'e giderek Sorbonne'da iş idaresi eğitimi aldı. 1926'da Uluslararası Kadın Oy Hakkı Dayanışma Konferansı'nda İran kadınıni temsil etti. 1927'de İran'a döndükten sonra çarşafını çıkardı ve 1935'te örtünmeye karşı olduğunu ilan etti. Eğitim Bakanlığında Kadın Eğitimi Denetmeni oldu, daha sonra Kadın Okulları Müfettişliğine, ardından da 1936'da Kadın Derneği'ne (Kanoon-e Banuwan) atandı. 1947'de Uluslararası Kadın Barış ve Özgürlük Konferansı'nda İran kadınıni temsil etti ve "İran Kadını" konulu bir konuşma yaptı. Sediqeh Dowlatabadi, Kasım 1942'de "Kadının Sesi"ni 48 sayfalık dergi olarak yeniden yayınladı. 1962'de 80 yaşında öldüğünde örtülü kadınların mezarını ziyaret etmemesini vasiyet eden Dowlatabadi'nin kendisinin, erkek kardeşinin ve babasının mezarları İslamcı fanatiklerce Ağustos 1980'de tahrip edildi. Dowlatabadi'nin kişisel arşivi ve belgeleri ile 20. yüzyılın ilk yarısındaki Kadın Hareketi'ne ışık tutan Kadının Sesi, gazete ve dergi arşivi, ailesi tarafından Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü'nün Ortadoğu ve Orta Asya bölümüne verildi.

Farakhroo Parşa



Muhammed Rıza Şah döneminde, İran'ın ilk kadın milletvekili ve ilk kadın bakanı olan Farakhroo Parşa, İslam Cumhuriyeti tarafından tanrıya karşı çıkmak ve toplum değerlerini bozmakla suçlandı ve 1979 İslam Cumhuriyeti'nin idam ettiği ilk kadın oldu. Kadın hakları eylemcisi olan Parşa, 1963'te girdiği parlamentoda, kadın ve aile yasalarının iyileştirilme-

si için uğraştı. Lise müfredatında cinsel eğitimin de olması gerektiğini savundu. 27 Ağustos 1968'de İran'ın ilk kadın Eğitim Bakanı oldu. Lisede Biyoloji Öğretmenliğini yaptığı yıllarda, okul saati dışında hapisanelerdeki kadınlara eğitim verdi. Eğitim Bakanı olduğu sırada milyonlarca kadın, üniversiteler de dahil eğitim alma olanağına kavuştular ve erkeklerle eşit haklardan yararlandılar. Şah devrildikten sonraki dönemde idam cezasına çarptırılan Parsha, buna karşılık: "Ben doktorum; ölümden korkmuyorum, ölüm anlıktır. Örtünmektense ölümü tercih ederim." diyerek tepki gösterdi ve İslam Cumhuriyeti tarafından 8 Mayıs 1980'de idam edildi.

İran Kadın Hareketinin Başlangıcı

İran Kadın Hareketinin başlangıcı, yaşanan ekonomik zorluk-

lara karşı gösterilen tepkilerin olması ile başlamıştır. Daha sonraki ulusal eylemlere, hanedan kadınları da dâhil üst sınıftan kadınlar katılmışlar, bu eylemler yabancı basında da yer almıştır. Fakir ailelere mensup kadınların vergi ve yüksek fiyatlara karşı başlatıkları sokak eylemleriyle İran kadını, ilk defa modern anlamda kamusal alanda yer almaya başlamıştır. Ancak, kadınlar hiçbir hakka sahip olmadıkları ve yok sayıldıklarından bu tür eylemlerde eşleri tutuklanmıştır. Örneğin, 1800’lerde kadınların ekmek kıtlığına karşı gerçekleştirdikleri eylemlerden sonra 1000’den fazla kadının kocası yargı önüne çıkarılmıştır.

İran’da kadınların ulusçu eylemlere katılmaları, ilk kez 1895’te ülkedeki tütün üretiminin G. F. Talbott adlı İngiliz bir şirketin tekeline geçmesi üzerine başlatılmıştır. Ekonomideki yabancı üstünlüğüne karşı çıkan bu ulusalcı eylemlere Kaçar Hanedanının kadınları da katılmıştır. Zeynep Paşa, kadınları tütün tekelini düzenleyen Reji Anlaşmasına karşı örgütlemiş ve kadınlar dükkânların kapatılması eylemini yönetmiştir. Hükümetin emriyle dükkânların açılması üzerine kadınlar çarşafalarını giyip dükkânları yine kapatmış ve sonuçta Şah Nasruddin anlaşmayı iptal etmek zorunda kalmıştır. İran’da Çarlık Rusya ve İngiltere’nin sömürüsüne karşı gelişen toplumsal direniş hareketlerine tüm sınıflardan ve dinlerden (Yahudi, Bahai, Zerdüşt) kadınlar da katılmışlardır. çıkarılması ultimatomu Tahran’ı karıştırmıştır. Tahran’da kadınlar dâhil 50 bin kişi yürüyüşe geçmiştir. 1 Aralık 1911’de Anavatan Kadınları Derneği, meclis önünde binlerce kadının katıldığı bir gösteriyi örgütlemiştir. Bu gösteriye katılan 300 kadar silahlı ka-

din meclise girerek meclis üyelerine; İran'ın onları özgürlüklerini ve onurlarını korumaları, aksi halde önce kocalarını ve çocuklarını sonra da kendilerini öldüreceklerini bildirdiler. Kadınlar Ağustos 1906'da anayasanın onayından sonra ilk ulusal bankanın kuruluşu kampanyasına mücevherlerini ve çeyizlerini satmak suretiyle katkıda bulundular ve yabancı malları boykot ettiler. Tüm çabalara karşın 1906 Anayasası kadına oy hakkı vermemiştir. Kadınlar; azınlıklar, sahtekârlar, müflisler, katiller, dilenciler, hırsızlar sınıfında tutulmuş ve İslami yasalara göre cezalandırılacakları bildirilmiştir. Bunun üzerine, 1906 Anayasası'nın topluma getirdiği sınırlı özgürlük ortamında; üst sınıf erkeklerin, laiklerin ve bazı din adamlarının da desteğini alan kadınlar kendilerine özgürlük ve siyasete katılma taleplerini dillendirmeye başladılar. Anayasalcı hareket liderlerinin eşleri ve akrabaları olan Malikiya'yi İran, Safia Yazdi, Sadigeh Dowlatabadi, Badri Tundari gibi eylemciler, çoğu gizli olan kadın derneklerini kurdular ve haftalık gazetelerle broşürler yayımlayarak görüşlerini duyurmaya çalıştılar. 1906'da kadınlar peçelerini çıkartıp, vatandaşlık hakları için yürüyüş eylemleri yaptılar. Bu harekete tepki duyanlar ise eylemci kadınları, devrimin "kiralanmış fahişeleri" olarak tanımladılar. Kadınlar özgürleşme çabalarında Avrupalı oy hakkı eylemcileriyle de iletişime girdiler. İran Kadın Örgütü'nün 1911'de İngiliz oy hakkı talepçilerinden destek istediğini, İngiliz kadınlar ise kendileri için bile yararlı olmadıkları gerekçeyle bu talebi reddetti. 20 Ocak 1907 kadın eyleminde kadın sorunlarının çözümü için; çeyize harcanacak paranın eğitime, yani kız okullarının kurulması için harcanma-

sı doğrultusunda karar alındı.

Kadınlar, 1906 Anayasası'nda ikincilliklerinin sağlamlaştığını gördüklerinde okullar açmaya başladılar. Erkeklerin desteğiyle başlayan kadınların kız okulları açma çabalarına, din adamları tepki göstermiş; kızların okula gitmelerini engellemeyi sürdürmüşlerdir. İran'ın ilk kız okullarını misyoner Katolikler; 1835'te Urmiye'de, 1860'ta Tebriz ve İsfahan'da açtılar. Amerikan Prebisteryen Misyoner Okulu (Iran Bethel) 1874'te Tahran'da açıldı. Öğrencileri Ermeni ve diğer azınlıkların çocukları olan bu okula 1891'de iki Müslüman kız girdi. 1907'de ilk Müslüman Kız Okulu ve 1908'de Fransız Kızlar Okulu Tahran'da kuruldu. Bu dönemde Tahran dışındaki şehirlerde de okullar açılmaya devam etti.



1920'li yıllarda Tahran'da faaliyet gösteren bir Kadın Hakları Derneğinin yönetim kuruludur.

Kadın aydınlar bu dönemde İran kadınının sorunlarının yanı sıra, laik siyasi yapı ve sanayileşmeyle de ilgilendiler. Rus Ekim Devrimi'nin de etkisiyle İran'da yayılmaya başlayan sosyalist-komünist fikirler, kadın derneklerinde de yansımaları buldu. Çoğu Tahran'da olmak üzere faaliyette olan gizli kadın örgütleri broşürlerle, çıkardıkları gazete ve dergilerle, yaptıkları kampanyalarla ülke kadınlarının durumuna dikkat çekmeye çalıştılar. Kadın derneklerinin sayısı 1913'te 9'a kadar ulaştı. Ulusal Kadınlar Derneği'ne Eftekhar ol-Sultaneh, Taj-ol Sultaneh ve Maleke-ye İran gibi hanedan kadınları da katıldı. Taj-ol-Saltaneh sosyo-politik yapıya ve gelenek-göreneklere karşı çıkarak, İranlı kadınların Avrupalı kadınlar gibi özgür çalışması gerektiğini ve kadının ekonomik bağımsızlığını kazanmasını savundu.

1907'de Gizli Kadınlar Birliği ve 1910'da Anavatan Kadınları Derneği kuruldu. 1915'te İran Hristiyan Mezun Kadınlar Derneği ve Yahudi Kadınlar Derneği kendi cemaatlerine yardım amacı ile kuruldu. En etkin dernek olarak bilinen Kadınların Özgürlüğü Derneği 1907 yılında erkeklerin de katıldığı toplantılarını saldırı olasılığına karşı gizli yaptı. Yurtsever Kadınlar Derneği/YKD (Nesvan-e Vatankhah-e İran) 1919'da Mohtaram Eskandari başkanlığında; eğitimin ilerlemesi, yetişkin kadına okuma-yazma eğitimi, fakir kadınlar için hastane ve bakım, ulusal sanayinin teşviki çalışmaları gibi amaçlarla kuruldu. YKD'den ayrılan Marksist kadınlarca kurulan Kadının Uyanışı'nı (Bidariy-e Zanan), komünist Tudeh Parti lideri Kambakhsh yönetti. Kadın derneklerini kültürel gruplar diye niteleyen Kambakhsh, bu tür dernekler aracılığıyla

Tudeh'in tabanını genişletmeye çalışmıştır. Kadın Başarısının Harbecileri (Paik-e Saadat Nesvan) Rashd kentinde Marksist kadınlarca 1921'de kuruldu. Dernek erişkin okuma-yazma eğitimi, dikiş eğitimi veren sınıflar açtı; kız okulları ve kütüphaneler kurdu, gazete yayınladı. Kadın derneklerinin komünist üyeleri Rasht'ta 1915 yılında Dünya Kadınlar Günü kutlaması yaptılar.

İran'da 1910-1930 yılları arası 20'den fazla süreli yayın bulunması, kadın hareketlerinin güçlendiğini göstermektedir. 1910'ların toplumsal ve siyasi ortamı kadın eylemciler için tehlikeli olmasına ve yayıncılıkta yaşadıkları mali sorunlara karşın kadınlar, yayıncılık çabalarını sürdürdüler. Kadının eğitimi, kızlar için teknik okullar, hijyenik koşullar, çocuk bakımı, yerli malların tüketiminin desteklenmesi, ulusal bağımsızlık ve özgürleşme çabaları bu dergilerin konusu oldu. İlk kadın dergisi Bilgi'yi (Danesh) 1910'da Bayan Kahal çıkardı. Navabeh Safavi ve Ameded Moza-yan-al Saltaneh, 1912'de Olgunlaşmak (Shekoofeh) ve Kadın Dünyası (Jahan-e Zanan) adlı dergileri çıkardılar. 1913 -1917 yılları arasında yayınlanan, Olgunlaşmak'ın, reformistlerden avama kadar farklı sınıflardan geniş okuyucu kitlesi oldu. Derginin modernleşme amaçlı gündemini laiklik çağrısı değil, İslami geleneğin yeniden yapılanması oluşturdu. Dergi modernleşme konusunda kadın haklarıyla annelik ve aile değerlerine, kadının diğer faaliyetlerine kıyasla daha çok yer verdi. Makale ve diğer yazılarda, toplumsal uyum ve ahlakın korunması ve aynı zamanda kadının mutluluğu ve İslami toplumun ilerlemesi için İslami geleneğin ve örtünmenin gerekliliği anlatıldı. Avrupa'daki tüm sorunların nedeni

DÜNYA KADIN TARİHİ

cinslerin bir arada olması olarak gösterildi. Zerdüş, Ermeni ve Yahudi kadınların da kendi dinlerince emredilmediği halde örtünmelerine gerekçe olarak; bunun İran'da İslam öncesi var olan uygulama ve buna kültürel şahitlik olduğu savı gösterildi.

Fakr-Afaq Parsha, 1921'de kadın dergisi olan Kadın Dünyası'nı (Jahan-e Zanan) yayınlaması nedeniyle kutsal kent Meşhed'den önce Tahran'a sonra Arak'a sürüldü ve İslam düşmanı olarak ilan edildi.



İran Şahı Muhammed Rıza Pehlevi'nin eşleri; Mısır Prensesi Fevziye (1939), Süreyya Bahtiyari (1951) ve Farah Diba (1959)

PEHLEVİ HANEDANI VE KADIN

Şah Rıza, baskıcı yönetimle kadınları özgürleştirmeye, onları toplum ve çalışma hayatına katılmaya teşvik etmiş; kadının eğitimi, çarşafın-peçenin yasaklanması gibi giyimde reformlar gerçekleştirmiştir. Özellikle kadınları çarşıftan vazgeçirme çabala-

rında, hanedan kadınlarının toplumda örnek alınması nedeniyle muhafazakârların tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu da yönetim ve din adamları arasında gerginliklerin yaşanmasına neden olmuştur.

1928 Medeni Kanunla; dini mahkeme, laik eğitimli hukukçuların yönettiği mahkemelerle yer değiştirmiştir. İslam hukukunun etkisi azaltıldı evlilik yaşı 15 yapıldı. Kadına boşanma hakkı evlilik sözleşmesine dâhil edildi, ancak evlilik, boşanma, çocuk velayetinde eski uygulamalar devam etti. Şeriat kurallarıyla dolu olan söz konusu yeni yasa, İslam'ın toplum üzerindeki etkisini ve İran aile yapısındaki ataerkil yapıyı sarsmadı. Kadının ikincilliğini değiştirmeyen 1928 yasal reformları yüzeysel ve ataerkil nitelikte görüldü.

1935'te 12 kadın üniversiteye giriş hakkı kazandı. 1934'te kadın öğretmenler ve öğrencilerin çarşaflarını çıkartmaları emredildi. 1936'da Müslüman ülkede ilk kez tüm ülke kadınlarının çarşaf giymesi yasaklandı ve çarşafli kadın, resmi olarak yasa dışı sayıldı. Eşleri çarşafli olan devlet memurlarının, sinema ve kamu yerlerine girmeleri yasaklandı. Taksi şoförlerine çarşafli kadın müşteri almamalarını aksi halde para cezasına çarptırılacakları bildirildi. Şah katıldığı tören ve toplantılarda; nüfusun yarısını oluşturan kadınlara önem verilmediğini, kadınların iş güçlerinden yararlanmadığını ve kadın eğitiminin gelecek kuşak için önemini anlattı. Yönetici bürokratlar, okul müfettişleri kadın reformlarını tanıtım toplantıları yaptı. Basın ve tiyatrolarda reformlar tanıtıldı; değişen yeni kadın resimleriyle, okul kızları, kadın izciler, kadın kulü-

bü faaliyetleri anlatıldı. Reformlar orta ve üst sınıfta benimsendi. Çokeşlilik, evlilik ve boşanmalarda eşitsizlik azaldı. Çalışan kadının ücreti arttı, ancak kadın önemli kazanımlara karşın ekonomik ve sosyal eşitlik için siyasal hakları ele geçiremedi. Çarşafın yasal yasağı orta ve üst sınıfça kabul görürken, kırsal ve alt sınıf şehirli kadınlar bu yasağı reddettiler. Müslüman gelenekselciler bu yasağı kişi haklarına ve İslama eziyet diye algıladı. Din adamlarının çarşaf yasağına karşı örgütlediği, Mashad şehrinde Gowharshad Camisindeki hükümet karşıtı eylem kanlı bitti. Çarşaf yasağının resmen ilan edildiği gün (7 Ocak) İran'da 1950'lerden 1979 yılına dek Kadınların Özgürleşme Günü olarak kutlandı.

Pehlevi hanedanlığı döneminde eğitim sistemi; geleneksel cins rollerini az değiştirmiş, okul müfredatı ve ders kitapları kızları anneliğe ve bakıcı rolüne hazırlayan nitelikte kalmıştır. 1935'te kızlar, teoloji ve tarım hariç üniversitede eğitim hakkı kazanmışlardır. Rıza Şah döneminde okullu kız sayısı, 1925'te 3.467'den 1930'da 1.710'a kadar gerilemiştir. 1935'te ise bu rakam tekrar 2.599'a ulaşmıştır. Muhammed Rıza Şah döneminde ise ilkokuldan üniversiteye okullu kız öğrenci sayısı hızla artmıştır. Okullu kız öğrenci sayısı 1949-1956 yıllarında 3 kat artarken, aynı dönem erkek öğrenci sayısı 2 kat artmıştır. 1940'tan itibaren Tahran Üniversitesinde karma eğitime geçilmiştir. Üniversiteli kız öğrenci sayısı 1956'da 801'den, 1959'da 1.912'ye ulaşmıştır. 1978'e gelindiğinde ise, üniversitedeki kız öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %30.9'una ulaşmıştır. Erişkin eğitim sınıflarının sayısı 1946'da 469'dan 1956'da 24.718'e çıkarılmıştır. Aynı şekilde ka-

dın öğretmen sayısında da önemli artışlar görülmüş ve kadın öğretmenlerin aldıkları ücret erkek öğretmenlerin aldıkları ücretle eşitlenmiştir. 1957’de %9 olan kadın okur-yazar sayısı 1977’de %35’e ulaşmıştır. Eğitimde ve iş yaşamındaki kadın sayısı ülkede 1979 yılında gerçekleştirilen İslam devriminden sonra azalmaya başlamıştır. Çalışan kadın sayısı 1956’da % 9.3’ten 1976’da %13.7’ye yükselmiş, ancak bu rakam İslam rejimi döneminde 1986’da %9’a gerilemiştir. 1966 ile 1976 yılları arasındaki rakamlar, kırsal kesim çalışanlarının %91’inin ücretsiz aile kurumlarında çalışmakta olduğunu ve bunların da %85’ini kadınların oluşturduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletlerin (BM) 1986 verilerine göre, ülkedeki üniversitelerden eğitim alan kız öğrenci sayısı toplam öğrenci sayısının %2’sini (49 bin) oluşturmaktadır. Şehirlerde okullu kız öğrenci sayısı 1976’da yani, İslam devrimi öncesinde %64 oranında iken, bu rakam devrim sonrasında 1986’da %51 oranına gerilemiştir.

Rıza Şah Dönemi başlarında kadın örgütleri dâhil tüm örgütlerin faaliyetleri ve partileşme hareketleri baskı altına alınmıştır. 1929’da partiler, 1930’larda ise ülkedeki tüm örgütler kapatılmıştır. 1922’de Komünist Hakikat Partisi’nin Kadın ve Gençlik Kolları kuruldu. Kadınlar bölümü, Clara Zetkin’in 1920’de kurduğu Komünist Enternasyonalile bağlantı kurdu. Rıza Şah’ın baskıları 1925’ten sonra partiyi zayıflattı, partinin yasaklanmasıyla çoğu kadın militan tutuklandı.

1919’da Mohtaram Eskandari tarafından kurulmuş olan

DÜNYA KADIN TARİHİ

Yurtsever Kadınlar Derneği Tahran’da çalışmalarını sürdürdü. İyi örgütlenmiş olan YKD; kadına oy hakkı, eşit işe eşit ücret, ailede eşitlik gibi çabaların yanı sıra Şah’ın da desteğiyle çarşaf karşıtı eylemler yaptı. Şah’ın bağımsız örgüt karşıtlığı nedeniyle 1929’da kapatılan komünist örgütlerden sonra, 1932’de son bağımsız örgüt olan YKD de kapatıldı.

İran Ebeler Sendikası, Ağustos 1934’te ebeliği teşvik etmek ve ebelik şartlarının iyileşmesi için çalışmak, birlik anlayışı oluşturup ortak amaç edinmek amaçlarıyla kuruldu. Kadınlar Merkezi (Kanoon-e Banuvan) Şah’ın teşvikiyle Sadıqe Dowlatabadi başkanlığında 1935’te kuruldu. Dernek çarşaf karşıtı çabalarını sürdürürken; konferanslar düzenledi, erişkinler için eğitim sınıfları açtı, dostluk ve spor kulüpleri kurdu. Devlet reformlarını onaylayan Şah taraftarı hayırsever kadınların oluşturduğu üst sınıf eğitilmiş üyeler, diğer toplumsal ve siyasi hareketlerle ilgilenmedi. Ayrıca, bu üyelerin, erkek üstünlüğünü kabul etmeme gibi veya cinsiyet eşitsizliği sorunları olmadı. Grup, kadınların sosyal haklar ve sorumluluklarında toplumsal ve siyasi bilinç oluşturmaya çalışmış ve ev ve çocuk bakımı eğitimini geliştirmek gibi çalışmalar yapmıştır.

Muhammed Rıza Şah Dönemi

İran’da Muhammed Rıza Şah döneminde kontrollü, devletçe manipüle edilen veya bağımsız pek çok kadın örgütü faaliyet gösterdi. Bu örgütler uluslararası derneklere de üye olarak uluslararası çalışmalara katıldılar. Dönemin devlet güdümlü kadın örgütleri, devletin ve reformlarının destekçisi olmuş, kadına ait olan

örgütsel çalışmalar da devletçe desteklenmiş veya ortak projeler geliştirilmiştir. Kadınlar bu dönemde başta meslek grupları, yardım grupları olmak üzere pek çok dernek kurdular. İran Kadınlar Derneği, Tahran'da 1943 yılında kadın-erkek eşitliğini sağlamak, çokeşliliği yasaklamak, anne sağlığını korumak, kadının eğitim standartlarını artırmak, çocuk bakımı ve eğitimi amaçları ile kuruldu. Bu derneğin üyeleri 1947'de IAW'ye üye oldular. Kadının statüsünü yasalar önünde geliştirme amaçlı İran Kadınlar Cemiyeti'ni (Jamiet Zanan Iran) Badrulmoluk Bamdad 1942'de kurdu. 1942'de Ulusal Kadınlar Meclisi kadına oy hakkı sağlama amacıyla Safiyeh Firouz tarafından az sayıda üye katılımıyla kuruldu. Dernek, siyasi eşitlik taleplerini basın ve radyo kanalıyla duyurma kararı almış, ancak bu karardan ülke kadınının %90'ının eğitimsiz olması nedeniyle vazgeçmiştir. Dernek, protesto mitingleri düzenleyerek, Şah'a ve hükümetine oy hakkı isteyen dilekçeler vererek baskı yapmaya çalışmıştır. 11 Nisan 1956'ta Dernek Merkez Komitesinin Şah'la yaptığı görüşmede, Şah siyasi hak taleplerini kabul etti ve belediye meclisinde kadınlar için 3 koltuk sözü verdi, ancak mollaların tepkisi karşısında Şah bu sözünü yerine getirmekten vazgeçti.

17 Ocak Örgütü, 1957'de Tahran'da İran kadınının özgürlük günü olarak nitelenen 7 Ocak 1936 günün anısına kuruldu. Şah'ın çarşafı yasakladığı günün adını alan dernek, İran'daki tüm kadınların dostluğunu ilerletmeyi amaçladı ve fakirlerin eğitim ve yaşam standartlarını artırmak için yardım çalışmaları yaptı.

DÜNYA KADIN TARİHİ

İran Kadın Örgütleri Federasyonu 1957’de; 14 üye örgüt yöneticilerinin faaliyetlerini koordine etmek ve iş birliğiyle ortak amaç oluşturmak, kadınların eğitimi ve kültür standartlarını artırmak, sosyal, ekonomik ve sağlık şartlarını iyileştirmek amacıyla kuruldu. İran Kadın Örgütleri Federasyonunun adı ve örgüt yapısı, 1959 yılında İran Kadınları Yüksek Meclisi (Shoraa-ye Ali-ye Jamiat-e Zanaan-e Iran) olarak değişti. Yüksek Meclis, Şah yönetimine modern imaj kazandırmak amacıyla 17 kadın derneğinin iş birliğiyle Şah’ın kız kardeşi Ashraf Pehlevi’nin onursal başkanlığında çalışmalarına devam etti.



İran Kadın Örgütü/İKÖ (Sazeman-e Zana-e Iran) 1966’da İran Kadınları Yüksek Meclisi’nin adının değişmesidir. Programında

aile yardım merkezleri oluşturmak, okuma-yazma sınıfları açmak, kadınlara yasal danışmanlık yapmak ve kadının statüsünü geliştirmeye çalışmak olan İKÖ, Aile Koruma Yasası'nda değişiklik yapılması için de lobi çalışmaları yaptı. Şahı destekleyen İKÖ, 1979'a kadar devlet desteğinden yararlandı. Bütçesi yurt dışı seyahatler, konferanslar gibi lüks projelere elverişli olan örgütün, çoğu devlet çalışanı olan üye sayısı 1977'de 70 bine, şube sayısı ise 400'e ulaştı. Üyeler, Zonta Club, Öğretmenler Derneği, Yahudi Kadınlar Örgütü, Zerdüşt Kadınlar Örgütü gibi örgütlerden oluştu. İKÖ, aile yardım merkezlerine destek sağlamıştır. İKÖ üyelerinin erkek üstünlüğünü kabul eden geleneksel cins rolleri ve faaliyetleri nedeni ile ilerici kadınlar arasında tepkiye neden oldu.

Kadınlar Partisi, Safiyeh Firouz'un başkanlığında kuruldu. Entelektüel yazar Fatemeh Sayyah partinin sekreterliğini yaptı. Parti, Dowlatabadi'nin Kanoon-e Banavan'ından daha ılımlı eylemlerle aile, evlilik ve boşanma yasalarının demokratikleşmesi, farklı sınıflardan kadınların eğitimlerini ve bilinçlerini artırmak amaçlı çalışmalar yaptı. Parti daha sonra farklı görüşten kadınların katılımıyla konseye dönüştü.

İranlı Kadınlar Teşkilatı, (Tashkilat-e Zanan-e Iran) 1943'ten sonra kuruldu. Yurtsever Kadınlar Derneğini kuran kadınların çoğu bu örgüte katıldılar. Çoğu eğitilmiş ve orta sınıfa ait olan kadınların öncülüğünü Maryam Firouz, Azar Tabari, Akhtar Kambakhsh gibi Tudeh liderlerinin akrabaları yaptı. Örgütün amaçları; kadını örgütleyip eyleme geçirmek, gazete çıkarmak, kadınların kültürel

ilerlemesine katkıda bulunmak, cehaletle, fahişlikle, ahlak bozukluğuyla savaşmak, çalışan kadınların çalışma saatlerini azaltmak ve eşit işe eşit ücret sağlamak, çalışan kadına ücretli tatil hakkı sağlamak idi. Dernek, kadına oy hakkı ve ekonomik bağımsızlığın sağlanması için de kampanyalar düzenledi. Dernek üyeleri, din adamlarının Şah reformlarına tepkisini eleştirdi. Tudeh'in öncülüğünde kadına oy hakkı için 1944'te meclise dilekçe sunmaları, din adamları ve meclis dışındaki laik entelektüellerce eleştirildi. Gazeteleri, olan Uyanışımız (Bidari-ye Ma) 1944 yılında yayınlandı. İran petrollerinin ulusallaşması sürecinde büyük kentlerdeki dernek şubeleri ismini İranlı Demokratik Kadınlar Teşkilatı/İDKT (Tashkilat-e Demokratik-e Zanan-e Iran) olarak değiştirdi. Bu sosyalist derneklere gençler de katıldı. Komünterinin emperyalizme karşı tüm ulusal hareketlerin desteklenmesi politikasını benimseyen örgüt, kadın entelektüelleri ve çalışan sınıfı ulusal özgürlük ve demokrasi için harekete geçirmede etkin, fakat kadının özgürleşmesi hedefinde başarısız oldu. İDKT 1951'de adını İlerici Kadınlar Derneği olarak değiştirdi, seçme seçilme hakkı kampanyası yaptı ve başbakan Musaddık'ın devrilmesinden sonra tüm bağımsız örgütlerle beraber kapatıldı.

Muhammed Rıza Şah'ın "Beyaz Devrim" olarak adlandırılan 1963 reformları, kadına seçme ve seçilme hakkı vermekle beraber 1905 anayasasından fazla hak tanımadı. Kazanılan haklarla 1963'te kadınlar parlamentoya girdi. Avukat Kadınlar Derneği din adamlarının tepkisine rağmen, yeni yasa taslağı hazırladı. Dr. Mehrangiz Manoucheh'in sunduğu taslağın kadın ayrımcılığına

karşı olan çoğu maddesi mecliste reddedildi. Aile Koruma Yasası 1967’de kadınlara göreceli özgürlük tanıdı ve 1975 versiyonu ise kadın özgürlüklerini artırdı. 1967’de mecliste kabul edilen Aile Koruma Yasası ile Şeriat Yasaları hükümsüzleştirildi ve kadına boşanma ile çocuk velayeti hakkı resmi mahkeme kararına bağlandı. Çokeşliliğin yasal sayılabilmesi için ilk eş ve mahkemenin onayı şartı getirildi. Kadına boşanma hakkı tanındı, ancak kadının miras hakkı erkeğinkinin yarısı olarak belirlendi; kadının çalışması ve yurt dışına çıkışı kocanın iznine bağlı olarak kaldı. Kız kardeş, eş veya annenin zina yapması halinde onurunu koruma adına erkeğe onları öldürme (töre cinayeti) hakkı tanındı. 1975 Aile Koruma Yasası (AKY) kadına eşit boşanma hakkı, velayet ve evlilikte eşit haklar tanıdı ve minimum evlilik yaşı 18 yapıldı. Afkhami ve atanmış senatör Manochehrian’ın altı yıllık çabasıyla pasaport yasasında değişiklik yapıldı. Buna göre, kadının yurtdışına her seyahati için kocasından izin alma zorunluluğu kaldırıldı.

İran İslam Devrimi



1979’de İslam Devrimi’nden hemen sonra çarşaf zorunluluğunu protesto eden kadınlar...

Pehlevi Hanedanını sonlandıran İslami Harekete kadınlar üç grupta katıldılar:

- 1) Kentli orta ve üst sınıfa mensup laik-aydın ve üniversite eğitilmiş kadınlar
- 2) Orta sınıfa mensup muhafazakâr esnaf aile kadınları
- 3) Kente göç eden kırsal kesim kadınları

Birinci grup, Şah otokrasisine ve emperyalizme karşı toplumun İslamcı, orta sınıf ve alt sınıflarla dayanışmaya girerek, İslami

Devrim hareketine katılmışlardır. Milyonlarca İranlı üst sınıf kent kadını, 1979 eylemlerinde sokak gösterilerinde atılan “Tanrı’nın Partisi Tek Parti” gibi sloganlara katılarak, kendi laik ve modernist özelliklerini göz ardı etmişler, alt ve orta sınıfla dayanışmaya girerek İslami Devrim hareketinin bileşenleri olmuşlardır. Çoğu pazarcı, dükkancı ailelerinin eğitimsiz ev kadınları olan ikinci grup, erkeklerinin siyasi söylemini benimsediler ve din adamlarını destekleyen kent caddelerini dolduran çarşaflılar ordusunu oluşturular. Kendilerini grup olarak görmeyen ve ideolojik bir duruşa sahip olmayan bu kadınlar, erkeklerini takiben İslam Devrimi’ni ve onun dini liderlerini desteklediler. İstekleri ise şunlardı: Ucuz elektrik ve su, Tahran gecekondu bölgesinde gecekondu yapımı için engelin kaldırılması, banka borçlarının bağışlanması ve petrol gelirinin halk arasında eşit dağılımının sağlanması gibi ihtiyaçlar temelindeydi. Üçüncü grubu ise, kırdan kente göç ederek, kentsel dönüşüme uğrayan, Humeyni hareketinin odağı haline gelen kadınlar oluşturuyordu. Kente göçen kırsal kadın, köyünde üreticiyken kentte tüketici haline gelmiş ve toplumsal entegrasyonu gerçekleştirememiştir. E. Freidell 1965-70 yılları arasında yaptığı çalışmada, modernleşmenin ve ekonomik kalkınmanın kadını geleneksellikten daha fazla sınırlandırdığını göstermiştir. Hossein Nayer gerçekleştirdiği tarım araştırmasında köyde çalışanların %68’ini kadınların oluşturduğunu ve kadının yıllık kazancının 40 milyon Riyal ve erkeğin ise, 19 milyon Riyal olduğunu saptamıştır. Erkeğinin ardından şehre göç eden kadınlar, kentte ücretli iş bulamadılar veya düşük ücretli, az prestijli hizmetçilik, seyyar satıcı-

lık gibi işlerde çalıştılar. 1976 rakamlarına göre okur-yazar oranı %17 olan kırsal kökenli kadınlar, kentte köydeki yakın akraba ve komşuluk ilişkilerini de bulamadıklarından ve kent yaşamındaki tüketim sürecine ayak uyduramadıklarından toplumdan izole oldular. Topluma yabancılaşan, ancak camilerde ve dini ritüellerde toplanma fırsatı bulan bu kadınlar Humeyni destekçisi militan gruba dönüştü.

Muhammed Rıza Şah döneminde İslami söylemin güç kazanmasıyla kadınlar, İslamcı gruplara ve eylemlerine katıldılar. 1970’te Şah’a karşı silahlanan solcu Fedayeen Gerilla Örgütü’nün yanı sıra, Tahran Üniversitesi mezunu üç Şii Müslüman’ın kurduğu Mücahitler Örgütü’nün kadına eşitlikçi İslami bakışı ile kadın taraftar topladı. Bu örgütün çalışmalarına katılan gerilla kadınlar, Şah’ın gizli polisi SAVAK’ın saldırılarına uğradılar. 1971-1972’de Mücahit liderlerin tutuklanmasına, aileleri ve kadın sempaticianlar Tahran, Meşhed ve Kum’da yaptıkları gösterilerle karşı çıktılar. Bu gerilla kadınlardan biri Meşhed Üniversitesi mezunu Fatemeh Amini adlı bir öğretmendir. Amini; 1963’te Mücahit’lere katılarak siyasi faaliyete başladı, 1970’te örgütten biriyle evlendi, tutukluluğu sırasında 5,5 ay işkence gördükten sonra öldü. SAVAK’ın 1971 Eylül’de öldürdüğü ilk kadın olan Mehrnoosh Ebrahimi ise Fedayeen gerillasıdır. Marzieh Ahmadi Oskou Fedayeen, Behjat Tiftakchi ve Zahra Goudarzi SAVAK’ın idam ettiği mücahitlerdir. Mücahitlerin en ünlüsü Ashraf Rabi’i (Rajavi), Sharif Teknoloji Üniversitesi’nde fizik okudu. 1970’te gerilla faaliyetine başladı. Defalarca tutuklanıp çıktıktan/kaçtıktan sonra 1979 devriminden

10 gün önce hapisten çıktı, 1980 seçimlerinde aday oldu.

Kadınların da girebildikleri dini merkezlerde, devrimin ideologları/mollaları Motahari ve eşi eğitilmiş ve kapalı olmayan Ali Şeriatî Şah, despotizmi ve emperyalizm karşıtı görüşlerini anlattılar. Bu merkezlerde Batı tüketim kültürü ve Batılılaşan kadınlar eleştirildi. Bu ikilinin eşleri de Müslümanları etkiledi. Ulemanın sevmediği Şeriatî, Şah karşıtı harekette, laik sol ve reformist İslamcılar kadar kökten dincileri de etkiledi. Ali Şeriatî'nin Marksist söylemlerinde ataerkilliği göz ardı ederek, demokratik hakları İslam'ın merkezinde tanımlaması, laik ve sol çizgideki ulusalcı entelektüeller kadar kadınları da etkiledi. Şeriatî 1970-1971 yılları arasında yaptığı konuşmalarda; genç, orta ve alt-orta sınıf kadınlar ve üniversite öğrencilerinin ikilemlerini yakalayarak, onları harekete dahil etti. Kadın hak ve yükümlülüklerini İslami çerçevede tartışmaktan ustalıkla kaçınıp, eskimiş geleneklere saldıran Şeriatî, Hz. Muhammed'in kızı ve aynı zamanda Hz. Ali'nin eşi olan Hz. Fatma'yı model kimlik olarak sunmuştur. Fatma modeli; eş, anne ve kız kimliğiyle siyasi mücadelenin sembolü olmuştur. Bu dönemde Sosyalist ve ulusçu hareketler kadın projelerini ertelemişken, İslami hareket kadını da söylemlerine dâhil etmiştir. Bundan en çok etkilenen kesimlerin başında üniversite öğrencileri gelmekteydi.

İslam Cumhuriyeti Dönemi



Tüm Şah karşıtlarının Humeyni'yi manevi lider olarak benimsemesi ve Humeyni'nin Şubat 1979'da İran'a dönmesiyle İran kadını için yeni dönem başlamıştır. İslami Devrime aktif olarak katılan alt, orta, orta-üst ve üst sınıflardan kadınlar devrimden sonra daha önce tahmin edemedikleri baskılarla karşılaştılar. Kadınlar, 1850'lerden beri zorlu mücadelelerle kazandıkları yasal haklarının iptal edildiğini gördüklerinde toplumun tümüne yansıyan tartışma başlattılar. Önceki dönemde suç sayılmayan pek çok davranış suç sayılmaya ve kadınlar cezalandırılmaya başlandı. Kadınlar Kur'an tanımları kullanarak, uygulanan eşitsizlik ve zorba yöntemlere tepki gösterdiler. 1979'da devrim sonrası İslami Cumhuriyetin onayı için yapılan referandumda, Humeyni açıkça kadınlardan yeni cumhuriyeti onaylamalarını istemesine karşın, 1000'de 10 kadın yeni yönetimi onayladı.

Yeni yönetimle beraber laik kadınlar dernekler kurmaya başladılar. Kurulan dernekler kendi aralarında 1979 ve 1980 yılların-

da Kadın Dayanışma Komitesi'ni oluşturmaya çalıştı, ancak cinsiyet meselesine odaklanmaya çalışan komitenin çabaları görüş ayrılıkları nedeniyle başarısız oldu. Ve bu organize dönem hükümetin Irak Savaşı'nı öne sürerek manipüle etmesiyle kısa sürdü; kadın derneklerin üyeleri tutuklandı, hapse atıldı, bazıları ise yurt dışına kaçtı. İslamcı kadınlar yönetimin daha önce söz verdiği gibi kadın merkezli İslami yorumda erkeklerle eşit olan hakları bekle-diler. Kadınların yıllarca evde esir tutularak İslam toplumunun gelişmesinin engellendiğini öne sürerek, gerçek İslami ölçütlerle ataerkil uygulamalardan vazgeçilmesini talep ettiler. Ancak bu talepler yerine getirilmediğinde İslamcı kadınlar da hükümetin kadına yönelik baskıcı politikaları karşısında örgütlenmeye başladılar. Kadının iş yaşamını, aile sorumluluklarını İslam'ın yeni yorumuyla tanımlamaya çalıştılar. Ancak bu girişimler onları Hizbul-lah örgütünün hedefi haline getirdi. Kadın dergileri kapandı bazı-ları daha ılımlı yazılar yazarak faaliyetlerine devam ettiler. Bu dönemde devlet de kadın sorunları ve tepkilerinden haberdar olmak sorunlara çözüm bulmak amacıyla resmi kadın örgütleri kurdu. İslam Devriminin Kadın Derneği(İDKD), 1979 yılında kurul-du. İDKD'nin üyeleri yurt içi ve yurt dışında eğitim almış, yüksek-kokul eğitilmiş, Şah karşıtı politik grupların üyesi veya İslam eğilim-li kadınlardan oluştu. Grup üyeleri, hükümetin İslam ayetlerini çarpıtarak kadına baskıyı haklı gören görüşlerini eleştirerek, bu-nun İslami toplum kavramını tahrip ettiğini öne sürdüler. Batının kadını cinsel objeye dönüştürdüğü, ancak hükümetin de İslami toplum kavramını örtünmeye indirgemesinin yanlış olduğunu,

giyim yasasının her iki cinsi de kapsamaması gerektiğini savundular.

Cumhurbaşkanına bağlı kadının statüsünü iyileştirme amaçlı Kadın Meseleleri Bürosu (KMB), bakanlıklarda bürolar açtı. 1988’de üyelerini hükümetin atadığı Kadın Kültür ve Toplum Konseyi kuruldu. Dernek, Pehlevi dönemindeki Soraya benzeri kulüp faaliyetleri yaptı ve buralar kadınların lobi yaptıkları, cinsiyet ayrımcılığının tartışıldığı yer haline geldi.

1963 kadının seçme ve seçilme hakkıyla kadın, devlet yönetiminde yerini almaya başladı. Pehlevi döneminde kadınlar bakanlık da dâhil devlet yönetiminde görev aldılar. İslami Cumhuriyet yönetiminde ise kadınların yönetime katılım oranı azaldı. 1996 seçimlerinde 84 bölgeden aday olan 179 kadının oylarının yarısından fazlası alınarak (ilk turu geçmelerine karşın) Koruyucu Konsey tarafından sonuçlar iptal edilerek kadınların parlamento-ya girmelerini engelledi. Adaylıkları reddedilen kadın adaylar arasında laiklerin yanı sıra İslamcı ama yönetim yanlısı olmayan kadınlar da yer aldı. Mehrangiz Kar 1997’de bu durumu “Şah rejiminin adaylık kıstası Monarşi ve Avrupa yandaşlığı, İslami yönetimin kıstası ise rejim yandaşlığı” diyerek eleştirdi. Meclise giren Faize Rafsanjani, kadınların spor faaliyetlerine katılımını destekledi. 1998’de meclisteki kadın sayısı 14’e çıktı, ancak mecliste kadın bakan veya yüksek bürokrat bulunmamaktadır. Bununla beraber mecliste kadın ve erkek parlamenterlerin yemek salonları da ayrılmıştı.

İslam Feminizmi

İslami argümanlarla cinsler arası eşitlik için mücadele eden çok sayıda kadın vardır. Bu kadınlar, İran'daki kadın düşmanı yasaların İslam'dan değil, İslam'ı yorumlayan erkeklerden kaynağını aldığını söylüyorlar. İslam Feminist Hareketi İran'da 1992'de start aldı. O dönemde Şehla Şerkat, Zanan (Kadınlar) dergisini kurdu, dergi 2008 yılında yasaklanıncaya kadar çıktı. Dergiyi çıkaran kadınlar İslam Devrimi ile onların da kurtulacağını düşünüyordu. Ancak gerçeği gördükçe devlet tarafından çıkarılan Zan-e ruz dergisinden ayrılıp ayrı dergi kurdular. Dergide yer alan birçok kadın, İslam ile feminizmin birbiriyle bağdaşmayacağını düşünse de, İslam üzerinden argümanlar geliştirmenin stratejik bir yöntem olduğuna inanıyordu.

Sadece İran'da değil, genel olarak Ortadoğu'da 1970'li yıllardan itibaren İslami ya da Müslüman Feminizm olarak adlandırılan düşüncenin teorik olarak geliştirilmesine olanak sağlayan platformlar, öncelikli olarak entelektüel ve akademik alanlardı. Yani Müslüman kadınların İslam dini çerçevesinde cinsiyet eşitliği talep etme hareketlerini bir İslami feminizmin ifadesi olarak adlandıranlar, çoğunlukla Müslüman kültürden aydınlar, sosyal bilim araştırmacıları ve Müslüman feminist aktivistlerdir. Müslüman feministlere göre orijinal İslam, erkek egemenliğini yüceltmez, aksine cinsiyet eşitliğini destekler. Müslüman feminizmi, feminist ve İslami alanların kesişimi aracılığıyla, bu iki alanda yeni sorgulamalar başlatmaktadır. Feminist alanda, Batı'nın özgürleşmesi-

DÜNYA KADIN TARİHİ

nin ve kurtuluşunun tek yolu olarak empoze edilen kolonyal ve neokolonyal modelinin hakimiyetini ve feminizmin dine aykırı olduğu ve ondan uzak durması gerektiği fikrini sorguluyor. İslami alanda ise erkek egemen ve cinsiyetçi bir bakış açısıyla oluşturulmuş Müslüman hukukunu sorguluyor, klasik Müslüman tarihinde kadınların rolünün ve statüsünün marjinalleştirilmesini ve erkeklerin bilgi birikimini ve dini otoriteyi kadınların aleyhine olmak üzere, kendilerine mal etmelerini kırıyor. Feminizm teriminin Batılı anlamından ötürü “kadın reformizmi” kavramını tercih edenler de çoktur.



İran’da son dönemde daha çok kadın, rejimin giderek nefes aldırmayan baskılarına rağmen itirazlarını dile getiriyor. Aralık 2017’de Tahran’ın kalabalık İnkılap Caddesi’nde kitlesel gösteriler sırasında bir kadın beyaz başörtüsünü bir sopa ile salladı. Bu kadından esinlenen onlarca, hatta yüzlerce kadın 2018 yılında ba-

şörtüsünü çıkarma eylemi yaptı. Onlara “Devrim Sokağı Kızları” adı verildi. Yine bir dönem, kadınlar başörtülerini atarak dans ederken çektikleri videoları sosyal medyada yoğun bir şekilde paylaştı.



#itsmensturn (Erkeklerin Sırasıdır) adlı bir sosyal medya kampanyasında erkekler, İslam cumhuriyetinin kadınlardan aldığı haklarını sembolik bir biçimde eşlerine iade ettiklerini ilan ettiler. Bu kampanyaya yol açan olay ise, İran kadın futbol takımı kaptanının eşinden ötürü yurtdışındaki bir turnuvaya gidemeyişi oldu. Eylül 2015 sonunda Malayziya’da düzenlenen turnuvaya gitmek isteyen Nilüfer Erdalan, süresi bitmiş pasaportunu uzatmak için eşinden gerekli imzayı alamamıştı. Eşi, Erdalan’ın oğullarının okula başladığı günü kaçırmamasını istemediği için böyle davrandığını

söyledi.

İran açısından sorgulanması gereken bir nokta da estetik anlayışı ve kapitalist modernitenin etkileridir. Bir yanda doğrudan siyasi rejim kadın bedeni üzerinde tutsak edici politikalar geliştirip kadının nasıl giyinmesi gerektiğine de karar verirken bir yandan da bir araştırmanın sonuçlarına göre dünya çapında kadınların makyaj için en fazla para harcadığı ve burun estetik ameliyatlarının en yaygın olduğu ülkenin İran olması hayli şaşırtıcıdır. Yine kadın intiharlarının en yüksek olduğu ülkelerden biri de İran'dır.

Şimdi ise İran'da üniversite öğrencilerinin üçte ikisi, doktora yapmış akademisyenlerin üçte biri kadındır. Kadın öğretim görevlilerin sayısı Almanya'dakine göre çok daha yüksektir. İran'da günümüzde 300'den fazla kadın yayıncı vardır. Kadınlar iş gücünün üçte birini oluşturuyorlar ve kadın taksi şoförleri bile var. Kadınların okuma yazma oranı günümüzde yüzde 80'e ulaşmıştır. Parlamentoda 21 kadın vekil yer alıyor.

MISIR KADIN HAREKETİ

Mısır kadın hareketlerini dört dalga şeklinde ele alabiliriz:

Birinci Dalga: (19. yy sonu ile 1950) Bu süreçte eğitim, seçim hakkı, Britanya işgaline karşı mücadele Mısır kadınlarının gündemiydi. Aslında kadın direnişinin Mısır'da çok çabuk başladığını söyleyebiliriz. Eğer tarihe dönersek Mısır toplumu içerisinde kadın kimliğinin çok güçlü olduğuna tanık olacağız. Eğer biz Mısır'da

Nefertiti, Kleopatra'dan bahsedersek Mısır'ın tanrıça kültürleri ve kraliçeleri tarafından eski süreçte de kadınların bir süre önemli rol oynadıklarını göreceğiz. Sonra tarihte, kadınların 1778'de yani 18. yy sonunda Fransa güçleri İskendiriye'ye ulaştıklarında kadınların sokaklara çıkıp Fransa işgaline karşı direndiklerini göreceğiz. Bir yıl sonra 1799 yılında Mısır'da Rosetta Kadınlar konferansı düzenlendi. İlk defa Mısır'da kadınlar için konferans olmuştur. Daha sonra 19. yy'da özellikle Osmanlı sürecinde kadınların hem genel protestolar içerisinde yerlerini aldılar hem de özgün protestoları örgütlemişlerdir. Vergi ve yaşam masraflarının yükselmesine karşı protesto ettiler. Yine 19. yüzyılın sonunda yani 1882 yılında kadınlar İskendiriye'de İngilizlerin bombardımanına karşı halk direnişi içerisinde yerlerini aldılar. Biz burada görüyoruz ki, kadınlar çoğu zaman genel eylemler içerisinde yer almışlardır. Özgün eylem yaptıkları zaman, eylemleri kadın sorunlarıyla ilgili değildi; masraflar fazlaşmış diye protesto ediyorlardı. Genel gündemler üzerine kadın olarak sokaklara çıkıyorlardı. 18. yüzyılın sonunda özellikle 19. yüzyılın içerisinde biz bunu görüyoruz. Mısır'ın modern tarihinde konular genel konulardı, özgün konular değildi. Ama bu küçük ufuklar bile cins bilincinin oluşması ve kadının toplum içerisinde kendisini özne görebilmesi için tarihte rollerini oynadılar. Kadınların ilk eylemleri 16 Mart 1919 yılında, genel mücadelenin bir parçası olarak İngiliz işgaline karşı oldu. Güvenlik güçleri sert bir şekilde bu eylemleri dağıtıyor, burada bir kadın ölüyor ve birçok kadın da yaralanıyor. Bu eylemlerin olması o dönemde çok önemli bir rol oynadı.



Birinci Dünya Savaşında İngilizlerin işgali altındaydılar. Kadınla burada özellikle şehirler içerisinde buna karşı protestolarda yerlerini aldılar. Bu dönemde kadınlar peçeliydi. Osmanlıların etkisi altındaydılar.



Burada da kadınlar bayrakla ayağa kalkıyor. Kadınlar Mısır Bağımsızlık Mücadelesi içerisinde yerlerini aldılar.



Kadın Birliği olarak adlandırabiliriz. 1923'te Huda Şaravi öncülüğünde kuruldu. Şaravi aynı zamanda Mısır'ın esas partisi olan Vafd Partisi'nde yerini almıştı. Sömürgeciliğe karşı mücadeleyi daha çok o örgütliyordu. Vafd Partisi'nin Kadın Merkezi Komitesi vardı, Aralık 1919'da kurulmuştu. Huda Şaravi'de bu kadın komitesinin içinde yerini almıştı. Hatta uzun bir süre komitenin sorumlusuydu.



Bu Mısır Kadın Birliği, Uluslararası Kadın Süfrajat İttifakına bağlıydı. Kadının seçim hakkı için çalışıyorlardı. Kadın Birliği, Mısır'ın bağımsızlığı için İngiltere'de çalışıyordu; aynı zamanda yaşam tarzı olarak, Avrupa'nın toplumsal değerlerini kendileri için esas aldılar. Mısır'ın laik bir ülke olmasını istediler. Genelde orta sınıf ve üst sınıftan kadınlar içerisinde yerlerini aldılar. Bu birlik aynı zamanda kadın hakları için kanunsal reformların çıkarılmasını istediler. Cinsler arası eşitliğin sağlanması için yasalar yoluyla bir eşitliğin olabileceğine inanıyorlar ve kadın eğitimleri için reformların yapılmasını istiyorlardı. 1925 yılında yani bu birliğin kurulmasından iki yıl sonra kadınlar için eğitim bir hak oldu, hatta ilköğretim eğitimi kızlar için zorunlu hale getirildi. Bir dergi de çıkarıyorlar.



Mısırlı Kadın dergisini çıkarıyorlar, dergide Mısırlı kadınların durumunu ele alıyorlardı. Dergi ilk olarak Fransızca çıkarılıyor, 1937 yılından sonra Arapça dilinden de çıkarılmaya başlanıyor. Halk Fransızca bilmiyordu. Zaten üst sınıftaki kadınlar tarafından çıkarılıyor. Afganistan içinde söylediğim bir konu Mısır için de geçerlidir. Bu dergide M. Kemal'in reformlarını olumlu bir örnek olarak ele alıyorlar-

dı, reklamını yapıyorlardı ve M. Kemal'i bir model olarak ele alıyorlardı. M. Kemal öncülüğünde Kadın Devrimi'nden söz ediyorlardı. Diyorlardı: "Onu kendimiz için esas almamız gerekiyor. Aynı devrimi burada da yapmamız gerekiyor."

Mısır'da Kadın Hareketi ya da Mücadelesi paralel olarak ulus mücadelesi ile geliyordu. Örneğin; dergiler ve kadın yayınları önemli bir araç olarak ele alındı. Mısır'da özellikle bu süreçte birçok derginin çıkarıldığını görüyoruz. 1892 yılında El Fatah (Genç Kadın) ilk kadın gazetesi olarak çıkarılıyor. 1898'de Anis al-Jalees, 1906'da Fatat al-Sharq, 1908'de Al-jins al-lateef gibi sadece kadına hitap eden dergiler çıkarılıyordu. Bunun bir araç olarak görülüğünü görüyoruz. Mesela bu dönemde kadınlar için edebiyat ve kültürel salonlar açıyorlardı. Mey Ziyade de edebiyatta tanınan biriydi. Mey Ziyade'yi belki arkadaşlar biliyorlar Halil Cibran'la birbirlerini hiç görmemelerine rağmen arkadaşıldılar. Mey Ziyade Mısırlı ünlü bir kadındı, entelektüel ve yazardı. Mey Ziyade gibi olanların ekonomik durumları iyiydi. Kadınlar, o dönemde birbirlerini görebilecekleri salonlar ve dernekler açıyorlardı. Üst tabakadaki entelektüel kadınlar toplanıp ülke durumu hakkında, edebiyat hakkında vb. konular hakkında tartışıyorlardı. Ama toplum içerisindeki genel kadınlar üzerine fazla bir etkileri olmadı. Mısır'ın Birinci Dalga Kadın Mücadelesi çok fazla burjuva kadınlarıyla sınırlı kalmıştı.

Eğitim için birçok çaba vardı. İlk kez 1914 yılında hatta Hüda Şaravi'nin örgütünden önce kadınların eğitim kurumu açılıyor;

çünkü kadın için eğitim yasaktı. Mısır'da ilk 1908 yılında üniversite kuruluyor, ama yirmi yıl boyunca da kadını öğrenci olarak kabul etmiyorlar. İlk defa 1928 yılında kadınlar da üniversite okuyorlar, 1933 yılında kadınlar mezun oluyorlar. Bu döneme kadar kadın için üst eğitim yasaktı. Bundan dolayı kadın kurumları içerisinde kadınlara eğitim verildi. Bu da daha çok Mısır'ın aristokrasisine bağlıydı. Mısır'da kadının eğitim düzeyi arttığı zaman kadınların toplumsal değişime doğru gittiklerini ve kanunsal reform taleplerinin arttığını görüyoruz. Bunu Mısır Kadınlar Partisi'nde görebiliriz. Bu parti 1942 yılında kurulmuştur. Parti; eğitim, iş, yurttaşlık ve siyasal katılımcılık konusunda cinsler arası eşitliğin sağlanması için mücadele eden ilk örgüttür. Özellikle de çalışan kadınların hakları için mücadele etti ve kadınları fabrikalarda ve farklı iş yerlerinde sendika kurmaya çağırdı. Bu partinin Avrupa etkisi altında bir parti olduğunu söyleyebiliriz. Daha çok emekçi kadınları esas alıyordu. Bu ilk oluşturulan birlikler daha çok aristokrasi yani üst tabaka içindi, 1940'lardan sonra artık alt tabaka içinde kadın örgütleri kuruluyor. Bunlardan bir tanesi de Mısır Kadınlar Partisiydi.

Bu süreçte çok az bahsedilen Doria Şefik öne çıkıyor. Mısır Kadın Hareketleri'nden bahsedildiğinde Hüda Şaravi'nin adı öne çıkıyor, hâlbuki Hüda Şaravi radikal bir kadın değildi. Bütün topluma hitap eden, gerçekten de radikal bir değişimi savunan bir kadın olarak değerlendiremeyiz; daha çok burjuva toplumuna göre kozmetik değişimler istiyordu. Doria Şefik ise bu anlamda

gerçekten çok eylemci ve farklı bir kadındı.

Doria Şefik, 1908’de Mısır’da dünyaya geliyor. Babası memurdur, bundan dolayı sabit kalmıyorlar ve çok geziyorlar. Liseyi dışarıda bitiriyor, ama üniversiteye gidemiyor. Eğitime katılmıyor, müfredata göre evde çalışıyordu. Sadece sınavlara katılarak lise diplomasını aldı. Çünkü lise de kadınlara kapalıydı. Üniversite de yasak olduğu için Hüda Şaravi’nin yardımıyla (ki bu dönemde çok hayır işleri de yapıyordu.) bir burs kazanıyor. Bu bursla Fransa-Paris’e gidiyor, orada Sorbonne Üniversitesi’nde felsefe eğitimi alıyor. Tezini, Mısır kadınlarının durumu ve İslam üzerine yazıyor. Aynı konu üzerine doktora tezini de yazıyor. Paris’te öğrenci olduğu dönemde hukuk eğitimini gören Mısırlı Nureddin Ragai diye biriyle tanışıyor, evleniyorlar ve iki kız çocukları oluyor. Üniversite eğitiminin ardından ülkesine döndüğünde Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretmen olarak çalışmak istiyor. Yalnız üniversite yönetimi, çok güzel ve modern bir kadın olması gerekçesiyle onu reddediyor. Bundan dolayı dışarıda eğitim veriyor. Bazı kadın dergilerinde editör olarak çalışıyor. 1945 yılında Bintal- Nil (Nil’in Kızları) adlı dergiyi çıkarıyor. Bu dergiyi, “Mısırlı ve Arap kadınların kelimenin gerçek anlamında bilinçlerini yükseltecek bir eğitim aracı olarak” görüyor. Bu dergi de Mısırlı kadınların oy verme ve siyasi kurumlara girebilme hakları, çok eşliliğin kaldırılması ve boşanma hukukunun reforme edilmesi, eşit işe eşit ücret verilmesi, kadınların okuldan uzak tutulmasına son verilmesi konularını gündeme taşıyor.



Doria Şefik genel Arap kadınlarını durumlarıyla ilgileniyor. Filistin'i ziyaret ediyor, Filistin'de İsrail işgalini ve kadının direnişe katılımını kendi gözleriyle görüyor ve çok etkileniyor. Doria Şefik sadece Mısır'la sınırlı kalmıyor, kendisine bütün Arap kadınlarını esas alıyor.



1946 yılında siyasi mücadelesini derinleştirmek için Bintal-Nil adıyla Politik Kadınların Birliği'ni kurdu. Bu birlik daha sonra 'Bint al-Nil' adıyla da anılan siyasi bir partiye dönüştü. Doria Şefik kadınların durumlarının en fazla kanunlarda kötü olduğunu ve ilk başta kanunlarda bazı değişikliklerin yapılması gerektiğini savunuyordu. Kitlesel bir eylem örgütleyor, 1951 yılında kadın hakları için 1500 kadını topluyor; bu kadınlarla parlamentoya kadar yü-

rüyor ve orayı işgal ediyor. Bu kendi döneminde çok radikal bir eylemdir. “Konuşmadan buradan çıkmayacağız.” dediğinde mecbur kalıyorlar ve konuşmasına izin veriliyor. Çok radikal bir konuşma yapıyor: “Kadınlar olarak biz eşitiz, kanunlara göre erkeklerle eşitliğimizin kabul edilmesi gerekiyor. Eğer siz bizim sesimiz olmasanız biz sizi kabul etmeyeceğiz yasalarınızı ve kararlarınızı tanımayacağız.” Doria Şefik uzun bir süre özellikle eskiden de İngilizlerin işgalinde silahlı savaşı meşru görüyor. Diyor ki: “Zorunludur, Kadınların da cepheler içerisinde yerlerini almaları gerekiyor.” Hatta bu dönemde birçok kadını eğitiyorlar. Hem yaralılara bakmak için hemşire gibi eğitiyorlar hem de onlara silah eğitimleri veriyorlar. Kendisi buna öncülük ediyor ve Kadın Birliklerinin kurulmasında rol oynuyor. Bu dönemde bazı kadın birlikleri de vardır. 1954 yılında yeni anayasa için bir komite kuruluyor, komite içerisinde hiç kadın yoktur. Doria bunu protesto etmek için arkadaşlarıyla açlık grevine giriyorlar.



Bu resim açlık grevine aittir. 8 kadın, açlık grevlerini 6. günde, kendilerine anayasada kadınların haklarının garanti altına alınacağına dair söz verilmesi üzerine sona erdirdir. Doria Şefik bu

eyleminden sonra dünyada tanınıyor. Birçok farklı ülkeye gidiyor: İtalya, İngiltere, Fransa, ABD, Japonya, Hong Kong, Pakistan, Hin-

distan ve Seylan'a gidiyor. Buralarda her ülkede Mısırlı kadının hikâyesini, Mısır Kadın Hareketlerinin mücadelelerini ve hâlâ devam eden zorlukları anlatır. Tabii çok rahat hareket edemiyorlar, çok fazla İslami baskılarla yüz yüze kalıyorlar. Ama gene de mücadelelerine devam ediyorlar.

Mısır'da değişiklik yapıldıktan sonra Nasır iktidara geliyor. Doria bu dönemde ikinci açlık grevine giriyor. Hem insan hakları üzerindeki tehdidi protesto etmek, hem de İsrail güçlerinin Mısır'dan geri çekilmesi için tavır koyuyor. Doria sonra Nasır'ın siyasetini açık bir şekilde eleştiriyor. Bu da onun hükümetin hedefi haline getiriyor. Doria'ya karşı bir savaş başlatıldığını söyleyebiliriz. Örneğin; çıkardıkları dergileri yasaklanıyor, adının Mısır basınında dahi geçmesini bile yasaklıyorlar ve ona ev hapsi kararı veriyorlar. Nasır döneminden sonra ev hapsine geçiyor, 18 yıl boyunca tecrit altında yaşıyor. Sesini kesmek için tecrit kararı alıyorlar. Hatta Nasır rejiminin baskısı altında Bint al-Nil Birliği, kurucusu Doria'yı kuruluştan çıkarma kararı alıyorlar. Kişisel kâğıtları ve dosyaları yok ediliyor. Yıllarca ona destek verenler Rejimin korkusuyla kendilerini ondan uzaklaştırıyorlar. Bu şekilde tecrit altında yaşıyor, 20 Eylül 1975'te 6. kattan aşağıya atlayarak intihar ediyor.



İkinci Dalga: Devlet Feminizmi ve İşçi Kadınlar (1950'ler - 1970'ler)

Doria Şefik Birinci Dalgadan başlıyor, ama İkinci Dalgada mücadelesini veriyor. Bu süreci daha çok “devlet feminizmi” olarak adlandırabiliriz. Nasır hükümetinde; Nasır’ın ulusal kalkınma projesini, Arap sosyalizmi ve feminizm arasındaki bağlantıyı görebiliriz. Kadınların bağımsız siyasi girişimlerini görmezden gelmek veya bastırmak yerine onları programına dâhil etmeye başladı. Aslında bu şekilde onları etkisizleştirmek istedi. “Eğer feminizm olacaksa bizim elimizle olacak” diye bir yaklaşım geliştiriyorlardı. Aynı şeyi işçiler ve çiftçiler için de yaptılar. Bağımsızlık mücadelesinin önünü alabilmek için onların taleplerini programlarına katıyorlardı. Bu şekilde bu hareketleri etkisizleştirmek istediler. Kadın Hareketine karşı da böyle yaklaşıyorlardı, bundan dolayı genelde onlar devlet feminizmi adı altında adlandırılıyordu. Nasır döne-

DÜNYA KADIN TARİHİ

minde artık devlet feminizmi başlıyor. 1970-80 dönemleri arasında bunu daha çok görüyoruz. Mısır hukuk sistemi laik olmasına rağmen aile hukukuna çok karışılmıyordu. Yani özel ile kamu yaşamı parçalıyorlardı. “Özel yaşama biz karışmayalım.” diyorlardı. Bu dönemde kadınların mücadelesi daha çok aile kanununda yasal reformların yapılmasını talep ediyordu. Talepleri boşanma hakkı ve eşe itaat konuları ile ilgiliydi. Buna karşı özellikle kampanyalar yürütülüyordu.



Üçüncü Dalga: Sivil Toplum Feminizmi (1980’ler - 2011)

Başkan Sedat’ın suikastı ve Mübarek’in 1981’de iktidara gelmesiyle birlikte devletin sivil toplum üzerindeki kontrolü azalmaya başladı. Mısır 1981’de CEDAW’ı imzaladı. Yasal değişiklikler, insan hakları ve kadın örgütlerin kuruluşu önündeki engelleri kaldırdı. Bu dönemde Yeni Kadın Vakfı ve Arap Kadınlar İttifakı, Ka-

dın Hukuksal Yardım Dernekleri kuruldu. Örneğin Mısır Kadın Hukuki Yardım Merkezi (CEWLA) kuruldu. 1994'te Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın Kahire'de yapılması kadın haklarının ulusal gündeme konulmasına destek sundu. Üreme hakları, kadın sünneti gündemdeydi. İnsan Hakları Hareketi ile Kadın Hareketi birlikte çalışıp ortak ağlar kurdu. Amaç, yasalara rağmen kadına karşı ayrımcılığın sürdüğünü göstermekti.

Bu dönemde üç genel çerçeve içinde mücadele ediliyordu:

1. Siyasi partiler içinde kadın komiteleri,

2. Kadın inisiyatifleri (örneğin FGM Task Force ya da Media Watch Group),

3. Dernekler

1990'lardan beri kadın örgütlerin sayısında ciddi artış var. Aile içi şiddet, cinsel taciz, LGBT, insan hakları gibi konularda, bireyler giderek daha fazla eğitildi. 2010'da kota sonucu 518 koltuktan 64'ü kadına ayrıldı. Bunların çoğu ya devletçi, ya da iktidardaki partiye veya Ulusal Kadın Konseyine mensup kadınlardı. Ulusal Kadın Konseyi, devlet tarafından Mısırlı kadınların gündemlerinin sivil toplum tarafından temsil edilmesine karşı kuruldu. Yine uluslararası ajans ve örgütlerin desteğinin kazanılması amaçlanıyordu.

Dördüncü Dalga: Kadın Bedenleri ve Kadın Hakları (2011'den günümüze)

DÜNYA KADIN TARİHİ

2011’de Arap Baharı, Mısır kadınlarının durumları üzerine önemli bir etki yapıyor. Bu önemli bir süreçtir. Özellikle 2011’den günümüze kadar Mısır Kadın Hareketleri içerisinde daha fazla radikal olanlar, sivil toplumu ve resmi alanlarını aştılar. Resmîyet alanları dışında birçok kadın grubu, komitesi ve girişimi yaratıldı. 2011’den sonra kadınların mücadelesi bir daha radikal oldu. Bunun dışında Mısır içerisinde en fazla ilgilendikleri konular; kadına karşı baskı, özellikle cins şiddeti ve aynı zamanda yasalar içerisinde insan hakları gibi konular oluyor. Arkadaşlar da biliyor, 2011 yılında Tahrir meydanında halk, Mübarek rejimini protesto etti. Kadınlar da bu alanda yerlerini aldılar. Bu mücadele içerisinde çok önemli bir rol oynuyorlardı. Özellikle bu süreçte kadınlar polis ve ordunun cins şiddetiyle yüz yüze kalıyorlardı.



Özellikle 9 Martta yani Kadınlar Günü'nden bir gün sonra kadınlar Tahrir Meydanı'nda kadın hakları için toplanmışlardı. Bu dönemde ordu kadınlar üzerine saldırıyor, on sekiz kadını tutukluyorlar ve yedisine zorla bekâret testi yapıyor. Bu dönemde bu duruma tepkiler geliyor. Bu kadar protesto yapılmasına rağmen devlet konuyu gündeme almıyor ve mağdurların kendisi suçlanıyor. Bundan dolayı kampanyalar başlatılıyor. Kadınlar, ayrıca tehlike altında olduklarını görüyorlar. Kadın olduklarından dolayı onlara karşı farklı bir yaklaşım vardır. Bundan dolayı ayrı bir özgün örgütlenmeye gitmeleri gerektiğini görüyorlar. Özellikle meşru savunmayı gündemlerine almaları gerektiğini belirtiyorlar. Bu süreçte Tahrir Meydanı direnişinden sonra kadınlar gittikçe daha çok savunma komitelerini kuruyorlar; hatta birçok yerde gayri resmi kuruyorlar ve birçok yerde de bunu kabul ettiriyorlar. Örneğin; Kahire Üniversitesi'nin kampusunda öğrenci kadınlara karşı hem cins şiddeti hem de cinsel taciz çok arttı. Kadınların korunması için özel birlikler kuruldu. Bunu hem kendileri yapıyorlardı, hem de devletin bunu yapmaları için devleti mecbur bırakıyorlardı.



Burada da özellikle kadın eylemcilere karşı çok saldırı vardı. Bu da yerde olan bir kadındır. Bu 8 Mart yürüyüşüydü. Bir gün sonra onlara saldırdılar. Bu fotoğraf çok ünlendi. Aslında bu çarşafli bir kadındı, Tahrir Meydanı'nda direnişte yerini alıyordu. Bu kadının sütyeni dışarıya çıktığı için bir sembol oldu; bu kadının teşhir edilmesi yerine kadına sahip çıkıldı. Erkeğin şiddeti teşhir oldu, yani tam tersi oldu. Çünkü bu bir tabuydu.

Tahrir Meydanı'nda toplumun bütün kesiminden kadınlar katılıyordu. Bu kesimlerden sadece laik, sadece muhafazakar, sadece burjuva, sadece öğrenci olduğunu söyleyemeyiz. Bu meydanda toplumun birçok kesiminden kadın hazırды. Birlikte bu direniş içerisinde yerlerini alıyorlardı.



Mısır'ın birçok duvarında özellikle Kahire'de ve diğer yerlerde de çizim yapılıyor. Bu şekilde kadını sahiplendiler.

Devrim sonrası, (ne kadar devrim olduğu farklı bir konudur.) yani günümüzde kadının durumu nasıl olduğu ve kendisini nasıl örgütlediği konusuna değinelim.

Meşru savunma konusu kadınlar için önemli bir konu oldu. Buna göre kendilerini örgütlüyorlardı ve Savunma Komitelerini oluşturuyorlar. Yeni anayasanın yazılım sürecinde Mübarek rejiminden sonra kadınlar komitelerde temsiliyet ve sürece dahil edilmesi gereken hususları gündemleştirdi. Mübarek'ten sonra başta Morsi İhvan-ı Müslim'in idi, sonra 2013 yılında da Sisi eski rejim oldu. Yani Mısır ordusundan geliyor, tekrardan iktidara döndüler. Şimdi de onlar hükümettedirler. 2013'te yeni çıkarılan anayasanın yazılması için bir komite oluşturulduğu zaman bu komite içerisinde az sayıda kadın vardı. Örneğin; komite 50 kişiden oluşu-

yordu, sadece 5'i kadındı, 45'i erkekti. Yalnız bu kadınlar da örgütlü kadın hareketleri arasında yer alan kadınlardı. Bundan dolayı bu dönemde kadınların yaklaşımlarına çok karşı çıkmadılar. Bu komite içerisinde 25 kadının bilinci olmayacağına beş bilinçli kadının olmasını daha nitelikli buldular. Sayılar az olsun ama nitelikleri iyi olsun dediler, bundan dolayı karşı çıkmadılar, onlara destek veriyorlardı, onları temsilcileri olarak kabul ediyorlardı. Hatırlıyorum, bu dönemde birçok kadın kurum ve inisiyatifler vardı. Dikkat çekmek için: “Yeni sistem oluşumunda bilinçli ve sistematik bir şekilde kadını sürecin dışında bırakıyorlar.” diyorlardı. Müdahale çağırısında bulunuyorlardı: “Bu süreçte yerimizi alabilmemiz için dünya kadınlarının bize destek vermesi gerekiyor, eğer bu süreç içerisinde yerimizi almazsak demokratik ve adil bir sistem olmayacaktır. Bundan dolayı kadının aktif bir şekilde bu süreçte yerini alması gerekiyor. Anayasa yazma komitesi farklıdır.” Bu kadınlar gerçekten kadın haklarını garantilemek için rollerini oynadılar. Ama genelde siyasi, ekonomi sistemi yani karar mekanizmaları içerisinde bilinçli bir şekilde kadının yer almasına izin vermediler. Eğer bıraksaydılar, günümüzde farklı bir durum olurdu. Ama çok sistematik bir yaklaşım kadına karşı vardı.

2011'den sonra önemli bir diğer konu da kadının siyasetteki temsiliyetiydi. Bunun etkisini de görüyoruz. Çünkü 2011'den sonra yani 2011'den sonra kurulan partilerin içerisinde kadınların yönetimde de yer aldıklarını görüyoruz. Örneğin; Sosyal Demokrat Partisi'nin başkan yardımcısı bir kadındır, Anayasaya Partisi'nin başkanı bir kadındır, Sosyalist Partisi'nin genel sekreteri de

bir kadındır. Hatta Müslüman Kardeşlerin Özgürlük ve Adalet Partisi bile bazı kadınları yönetimine aldı. Bu ne niyetle olursa olsun sonunda bu süreç kadın mücadelesinin sonucudur. Günümüzde birçok örgüt vardır. En fazla öne çıkanlar; 2011’de kurulan Mısırlı Feminist Örgütler Koalisyonudur. Birçok kadın örgütü içerisinde yer alıyor. Bu ortak bir platformdur. 2011’den sonra kadınlar, durumları üzerine ve daha fazla nasıl yeni bir sistem oluşturup toplumda etki yaratmak üzerine birçok tartışma yürütüyorlardı. Mesela eğer parçalıysalar, güçlü olamayacakları, etkilerini yapabilmek için birlikte hareket etmeleri gerektiği sonucuna vardılar. Ortak mücadelenin gelişmesi için, bu çerçevede birçok grup ve örgüt toplayıp koalisyon, ittifak ve ortak platformlar kuruyorlardı. En güçlü olan da bu koalisyonlardır. Günümüzde de çok etkili çalışmalar hem siyasi hem de toplumsal alanda yürütüyorlar.

Nazra Feminist Araştırmaları vardır. Nazra 2011’den sonra en etkili örgütlerden olup Arapça dışında birçok dilde basın çalışması yürütüyordu. Bütün açıklamalarını İngilizce ’de veriyordu, Fransızca ’da dağıtıyordu. Yeni Anayasanın yazılım sürecinde müdahale çağrısında bulunan, en fazla kadının durumunu dışarıyla paylaşan Nazra’dır. Geçen sene Mart ayında devlet tarafından farklı bir gerekçeyle kapatıldı, bu şekilde susturmak istediler. Yine de çalışmalarını devam ediyorlar, siteler üzerinden paylaşım yapıyorlar. Özellikle 2011’de sosyal medya önemli ve etkin bir araç olarak güçlü bir şekilde kullanıldı ve sosyal medyada “Ben seni gördüm ya da ben gördüm” adıyla bir kampanya başlattılar. Bu kam-

DÜNYA KADIN TARİHİ

panya yoluyla taciz ve tecavüzü teşhir ediyorlardı. Bu kampanyadan sonra birçok meşru savunma komiteleri oluşturulmuştu. Bu sosyal medya kampanyasından sonra 2012’de 30 gönüllü insanla birlikte Kahire’nin nöbet gücünü kurmuşlardı, halen de vardır. Kadının fazla tecavüzle yüz yüze geldiği yerlerde nöbet tutmaya başladılar. Gördüler ki; devlet görevini yerine getirmiyor, hatta tam tersi devlet de içerisinde yerini alıyor. Bunun sonucunda kadınlar: “Biz kendi kendimize çözmeliyiz” diyorlardı. Nöbet tutarak, akşam bazı noktalarda kadınların güvenli bir şekilde hareket edebilmelerini sağladılar.

TUNUS KADIN HAREKETİ



Burası Kuzey Afrika Kıtası’dır. Ortadoğu dediğimiz zaman Tunuslular kendisini içerisinde görmüyor, Asya Kıtası’na bağlı olduklarını, Afrika Kıtası’nda olduklarını söylüyorlar. Hepsi olmasa

da geneli Arap'tır. Uluslararası literatürde çoğu zaman 'MENA Bölgesi' diyorlar. Yani Ortadoğu Kuzey Afrika'nın kısaltılmış haline diyorlar. İlk harflerini yazarak oluşturuyorlar. Toplumsal ve kültürel yönden bir bütünsellik içerisinde ele alabiliriz. Bunlar bazen Ortadoğu'dan rahatsız oluyorlar. "Biz Ortadoğulu değiliz, Kuzey Afrikalıyız ve Tunus Kuzey Afrika'nın küçük bir ülkesidir." Özellikle Arap Baharı sürecinden sonra en fazla Tunus'ta olumlu gelişmeler (özellikle kadın tarafından) olmuştur. Tabii bu sadece Arap Baharı'na bağlı değildir. Eskiden de güçlü bir zemini vardı. Kadın Hareketi olarak onlarla ilişkilerimiz de vardır. Bize karşı da çok ilgilidirlere, özellikle Kobani sürecinden sonra bu ilgi büyüdü. 2013 yılında Amed'te Ortadoğu Ulusal Kadın Konferansı yapıldığı zaman Tunus'tan da birçok kadın katılım yapmıştı. Yine Dünya Kadın Yürüyüşü'nde ve Dünya Kadın Konferansı'nda da Tunus kadınlarıyla birlikte çalışıyoruz. Tunus Kadın Hareketlerini de dört dalga şeklinde kategorize edebiliriz.

Birinci Dalga: (1920'ler – 1956)

Tunus bağımsız değildi, Kuzey Afrika'nın birçok ülkesi gibi Tunus da Fransa'ya bağlıydı. Yani Fransa işgali altındaydı. Bundan dolayı bu yıllar içerisinde en fazla etkin olan mücadele Tunus için bağımsızlık mücadelesiydi. Bu hareket içerisinde kadınlar da yerlerini alıyorlardı. Özellikle Birinci Dalga'da üç siyasi hareket ya da siyasi çizgi gündemde olduğunu söyleyebiliriz.

Milliyetçi Çizgi: Özellikle Arapların milliyetçiliğini bu çizgiye gö-

re örgütleyenlerdir. Bu şekilde bağımsızlığı yaratmak istediler.

Sosyalist Çizgi: En fazla sosyalist düşünceye yakın olanlar Tunus'un bağımsızlığını gördüler.

Dini Çizgi: İslam'a bağlı olanların savunduğu çizgidir.

Kadınlar bu üç siyasi çizgi içerisinde kendilerini örgütlediler. Bundan dolayı Birinci Dalga'da üç çizgi içerisinde kadınları görüyoruz. Çoğu zaman aralarında çelişkiler de çıkmıştır. Örneğin; din partilerinin çizgisindeki kadınlar; çarşafı savunuyorlardı, İslam'a göre kadının rolünü tanımlamak istediler. Bazı Müslüman kadınlar kızlarının İslam'ı öğrenmeleri için okul kurmak istediler, İslam'a göre eğitim görmelerini istiyorlardı. Mesela modernist kadınlar da bu görüşe tam karşı çıktılar, İslam'ı bir engel olarak gördüler. Bundan dolayı Birinci Dalga'da bir birlik göremiyoruz. Aslında farklı çizgiler görüyoruz. Mesela bazıları daha çok elit kadınlara hitap ediyordu, daha çok kendilerini sosyal ya da hayır işlerine veriyorlardı; bazıları da İslam'a karşı yaklaşımları eleştiriyorlardı, özgürlüğü burada görüyorlardı; bazıları da çarşafın kendisini bir engel olarak görüyorlardı. Sosyalist kadınlar: "Kadının kendisini dinden kurtarması gerekiyor." diyordu. Öne çıkan daha çok bu oluyordu. Şöyle bir sorun da vardı; çoğu kadın reformları kanunlar da yapmak istediler. Yani şeriatın aile yasalarını aşmak için böyle bir argümanla yüz yüze kalıyorlardı. Diyorlardı: "Siz haklısınız, ama bizi Fransa'dan farklı yapan budur. Bundan dolayı bizim kimliğimizi korumamız gerekiyor, kimliğimiz bize aittir. Ancak bağımsızlıktan sonra bu şeyleri ele alabiliriz." Bundan dolayı bir-

çok toplumsal değişim bağımsızlık sürecinden sonraya ertelenmiştir. Özellikle Birinci Dalga'da bunu görebiliriz. Bunun yanında burada birçok örgüt kurulmuştur. Örneğin; Tunus Kadınlar Birliği, Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu'na üye olduktan sonra 8 Mart 1946'da yasalaştı. Eskiden de birçok grup vardı ama resmi değillerdi, böyle bir kayıtları yoktu. Bu dönemde kayıtlar vardır. Yine Birinci Dalga'da Tunus kadınları hem Mısır'dan Hüda Şaravi'nin etkisi altındaydı, hem de bir kesim vardı, çok fazla Türkiye'deki gelişmelerin etkisi altındaydı. Bunlarda Jöhn Türk'leri ve M. Kemal'i kendilerine esas alıyorlardı, onları iyi örnekler olarak görüyorlardı.

İkinci Dalga: 1956-1970'ler

Bu süreci Devlet Feminizmi'nin başlangıcı olarak ele alabiliriz. Bu süreçte Tunus Ulusal Kadın Birliği kuruldu ancak kurucusu dönemin Tunus Başkanı Habib Bourguiba (Tunus'un ilk başkanıdır) idi. 1950'lerden itibaren siyasi iktidar, kadın taleplerini sahiplenip bu şekilde kadın mücadelesini kendisine bağladı.



Fotoğraftaki adam, Tunus başkanıdır. Bu kadınlar da aktivist ya da kadın hareketlerinin öncüleridir. Böyle birçok fotoğraf vardır. Adam fotoğrafta babaları gibi duruyor. Yani böyle bir ilişki gelişiyor, özellikle elit ya da orta sınıf kadınların yaklaşımı böyleydi. Bu yaklaşım kurumlarda da oluyordu. Bu zaten kadınların olan çelişkilerini bitiriyordu; kadınların özgürlükleri için, feminizm için, cinsler arasındaki eşitlik için radikal bir mücadele vermelerine izin vermedi.

1956 yılını neden bir tarih olarak ele alıyoruz? Çünkü bu dönemde Tunus bağımsız oldu, Fransa'dan bağımsızlığını kazandı. Bu dönemde medeni kanunu çıkardılar. Bu medeni kanun içerisinde Kadın Hakları konusunda birçok gelişme yaşandı. Bundan dolayı günümüzde Tunus, Kadın Hakları konusunda Arap devletleri arasında örnek olarak görülen bir devlettir. Kendi dönemine göre ilerici yasalar çıkarıldı. Yalnız bu yasalar devlet eliyle yapılmıştır.



Buna göre medeni kanunda; kadınlar seçme ve seçilme hakkına, eşlerinin izni olmadan çalışma hakkına, kadın kendi eşini kendi seçebilme hakkına ve boşanabilme hakkına sahiptir. Ayrıca; çok eşlilik ortadan kaldırıldı, 1973'te kürtaj yasallaştırıldı. Bu haklar yüzde yüz yaşam içerisinde yerleşmiyordu; çünkü toplumsal cinsiyetçilik vardı. Ama yine de kadınları yaşam koşulları üzerine bir etki ediyordu. Burada sorun olan, kadınların talep ve ihtiyaçlarını tanımlayanın, belirleyenin devlet olmasıydı. Bu dalganın karakterini bu şekilde dile getirebiliriz. Habib Bourguiba'dan sonra 70'lere kadar böyle devam etti. Daha sonra birçok kadın kurumları da kurulmuştur, genelde de devlet tarafından kurulmuştur. Eskiden özgün olan kurumları, devlet içerisindeki kurumlarla birleştirdiler ve böylece özgün kurumları yok ettiler. Mesela Tunus Kadınlar Birliği kurulduğunda bu dönemde en büyük üç kadın örgütünü içerde fes ediyorlardı. Sözde bunların birleşimiyle bu birlik yaratılıyordu. Böyle bir siyaset yürütülerek, aslında fiiliyatta

bağımsız olanlar devlete bağlı kılındılar. Bu dönemde Tunus'un çok az da olsa feministleri vardı. Bunlar bu siyasete karşı bir duruş sahibi oldular. Diyorlardı: “ Devlet kadınların yararına bir şey yaptığında bilin ki esas amaç toplumsal düzenin istikrarını sağlamaktır.”

Üçüncü Dalga: (1970'lerin sonu – 1990'lar)



Yeni bir kuşak medeni kanunu sorgulamaya başladı. Bunların çoğu akademisyen-bilimci kadınlardı. Aslında bu süreçte yeni bir neslin oluştuğunu söyleyebiliriz. Eskiden daha çok elit, orta sınıf ve devlete bağlı olan daha çok yönlerini Avrupa'ya veren kadınlardı. Peki, üçüncü kuşak nasıl oluştu? Tunus'un dışında kadınlar eğitim için üniversitelere gidiyorlardı. Üniversitelerde devletle ya da statükoyla çelişkileri güçlendi, bu kendisiyle yeni tartışmalar, arayışlar ve sorgulamalar getirdi: “Acaba gerçekten de bir eşitliğe sahip miyiz? Eğer böyleyse neden kadın olarak yaşamımızda de-

ğişimi fazla hissedemiyoruz?” Bu durum kendisiyle yeni bir nesli getirdi. Bu yeni bir kuşaktı. Özellikle bu kuşağın sınıf konusunda da bir çelişkiye sahip olduğunu görüyoruz. Bunlardan birçoğu yönünü sosyalist düşünceye veriyordu. Ortadoğu’daki sürecin etkisi, 1970-80 yıllarında Ortadoğu’da birçok gerilla hareketleri, devrimci hareketlerinin oluşması dünyada birçok etki bırakmıştır. Bu etki en fazla üniversite öğrencileri üzerine daha fazla etkisini yapıyordu. Bu etkiler Tunus için de böyleydi. Kadınların daha çok sosyalist hareketlerin içerisinde yerlerini aldıklarını görüyoruz. Ya da kadınlar için sosyalist hareketler oluşturuyorlar. Özellikle Tunus’un başkentinde çok sayıda grup; öğrenci, feminist, kadın, özgün gruplar öne çıkmaya başladı. Bu dönemde Arapça ve Fransızca’da birçok dergi de çıkarılıyor. Kadınlar artık kendi haklarında; talepleri ve ihtiyaçları hakkında konuşuyorlar: “Devlet bizim yerimize konuşamaz ve karar alamaz.” Bu bilinç artık Tunus’ta geliyor. Birçok kadın örgütü kuruyorlar, AFTURD’u (sonradan adını değiştirerek AWARD olmuştur) 1989 yılında kuruyorlar. Afrikalı Kadınların Araştırma ve Kalkınma Derneği olarak isimlendirildi. ATFD kuruluyor, bu bağımsız bir dernekti ve devlete bağlı değildi. Bununla birlikte çok sayıda kadın derneği kuruldu. Devlet desteğiyle de birçok örgüt kurulmuştur. Ama Üçüncü Dalga’da en fazla özgün örgütler öne çıkıyor. Bunlar Devlet Feminizmini eleştiriyorlardı, şöyle bir tespit yapıyorlardı: “Devlet, feminizmi modernleşme aracı olarak kullandı. Ülkenin kalkınması bağlamında kadının durumu olumlu anlamda değişmiş olsa da ataerkillik ve geleneksel rol modelleri hiç sorgulanmadı. Bundan dolayı buna

dokunmadılar. Kadın yurttaş rolü, geleneksel rolü yerine geçmeyip buna eklemlendi.” Dolayısıyla kadının toplumsal yaşamdaki rolünün hala sınırlı olduğunun altını çizdiler.

Bununla birlikte esas gündemleri, kadın bedeninin kapitalist ve ataerkil sömürüsüne maruz kaldığıdır. 90’lı yıllardan sonra tam olarak nedenini bilmezsek de artık etkilerinin azaldığını görüyoruz. 1970-80 yıllarında çok radikaldirler, 90’lı yıllara ulaştıklarında etkisiz oluyorlar. Belki de uluslararası gelişmelerden dolayıdır; çünkü birçok yerde biz bu gerçeği gördük. Tunus’ta da 90’lı yıllarda kadının radikal hareketi biraz etkisini ve gücünü kaybetmiştir. Devlet bir daha devreye giriyor, 90’lı yıllarda Ulusal Kadın ve Kalkınma Komisyonu’nu kuruluyor. Yine 1991-92 yıllarında hükümet bu tarzına devam ediyor, 1992’de Kadın ve Aile için Devlet Sekreterliği kuruluyor. Kadın Hareketi biraz zayıfladığında devlet bu fırsatı gördü ve yeniden onları kucakladı. Devlet, kadını kendi inisiyatifleri altına almak istedi; kadın konusuna sahip çıkıyormuş gibi kendisini gösterdi.

Dördüncü Dalga: 2011'den sonra



Arkadaşlar biliyorlar, 2011'de Arap Baharı Tunus'ta başladı. Tunus'ta manav bir adam ekonomik krizden dolayı artık nefes alamıyordu, protesto olarak bedenini ateşe verdi. Bu artık toplum için büyük bir hareketin fitili oldu, Tunus'tan başlayıp dalga dalga dağıldı. Bu yüzden Tunus için Dördüncü Dalga'nın 2011 yılında başladığını söyleyebiliriz. Bu süreç uzun sürmedi, Tunus'ta savaş yaşanmamıştır. Çok hızlı bir şekilde, 2012'de (yani bir yıl sonra) yeni sürece geçiyorlardı. Kadının rolü yeni anayasada tartışma konusu oldu. Çünkü çok hızlı yeni bir anayasanın oluşturulmasının kararı alındı. Peki, kadının rolü ve hakkı ne olacak? Bunun hakkında önemli tartışmalar vardı. 1970-80 yılları içerisinde özellikle radikal kuşak içerisinde yerlerini alan kadınlar 30-40 yıllık uykularından sonra bir daha kalktılar. Bu süreç içerisinde en fazla bu kadınlar rollerini oynamışlardır. Bu süreçte etkili olan

kadınlar, 1970-80 yıllarında üniversite okudular. Bağımsız Kadın Hareketi içerisinde yerlerini almışlardı. Tabii bu bilinçle katıldıkları için Libya ve Mısır'a göre Tunus'ta farklı bir süreç yaşandı. Özellikle Tunus Demokratik Kadınlar Derneği bu sürecin öncülüğünü yapıyordu. Çünkü kadın haklarının kapsamlılaştırılacağına tersi bir durumun tehlikesini gördüler. Bu dönemde bazı kesimler, yeni anayasada kadın ve erkek eşit haklara sahip olacağına kadın ve erkeğin birbirini tamamlaması gerektiği şeklinde yaklaşıyorlar. Yani erkek ve kadının eşit olmadığını, ayrı olduklarının o zaman da birbirlerini tamamlamaları gerektiğinin teorisini yapıyorlar. Aslında bu kadın ve erkek eşitsizliğinin savunmasıydı. En fazla Tunus Demokratik Kadınlar Derneği bu tehlikeyi gördü ve müdahale etti. Dernek kadınları etrafında topladı, geniş bir cephe kurdu ve yasal kadın erkek eşitliğini savundu ve bunun için birçok çalışma yürütmüştür. Bu yüzden Tunus'ta kadınlar bu süreçten birçok kazanımla çıktı, yüzde yüz olmazsa da Ortadoğu'daki duruma göre birçok kazanımları olmuştur. Örneğin; seçim kanunda, parti listelerinde kadın ve erkek sayısının aynı olması gerektiğini söylüyorlardı. Bu bir şart olarak yasada yerini aldı ve 2014'teki seçimde de uygulamaya koyulmuştur. Biz de seçimlerde üyelerin yarısının kadın olması gerektiği şeklinde yaklaşıyoruz. Tunus'ta artık bu bir kanundur, her partinin aynı sayıda kadını da üye olarak göstermesi lazımdır. Yine 2017'de, "Kadına karşı sözlü ya da fiziki bütün şiddetler ceza kapsamı içerisine girecektir." şeklinde kanun çıkarmışlardır. Devlet tarafından korumaya dönük birçok hak verildi, ama bu yasa ile sınırlı kalmış pratiğe uyarlanmamıştır.

Kadın halen de karar alma mekanizması içerisinde yeterli düzeyde yerini alamıyor. Kanunlara göre kadın ve erkek sayısının seçim listelerinde eşit olmasına rağmen son seçimde sadece 74 kadın seçildi. Parlamento içerisinde koltukların genel sayısı 217 ve sadece 74 tanesi kadınındır. Bu da yüzde otuz dördttür, daha tam yarıya ulaşmamıştır. Yine birçok parti kadının karar mekanizması içerisinde yerini almasını istemiyorlar. Şimdi günümüzdeki kabine de 27 bakanlık ve 16 devlet sekreterliği görevinde, sadece üç bakan ve üç devlet sekreteri kadın vardır. Üyelerde eşitlik vardır ama karar yerlerinde kadın halen çok azdır. Geçen yıl başkent Tunus'ta ilk kez bir kadın (Nahda Hareketinden) belediye başkanı seçildi. Bunlar olumlu gelişmelerdir. Ama aynı zamanda muhafazakâr kesim de kendisini örgütlüyor, ağustos ayında binlerce din-dar meclis binasının önünde Bireysel Özgürlükler ve Eşitlik Komitesi'nin hazırladığı yasa tasarısını protesto etti. Kadınlar da miras kanununda eşit haklara sahip olması için bir tasarı hazırlanmıştı. Hem erkek hem de kadın binlerce kişi ellerinde Kur'an'la toplanıp; "Bu dine hakarettir. Biz bunu kabul etmiyoruz. Bu Kuran üzerine bir saldırıdır. Şeriata göre kalması gerekiyor" diyorlardı. Bunlar da bir taraftan kendilerini örgütlüyorlar. Tunus'ta 2009'da kurulan bir kadın üniversitesi de vardır.

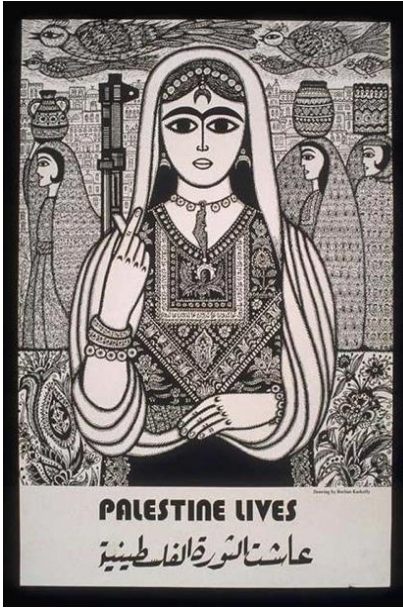
Resmi rakamlara göre kızların yüzde 99'u okula gönderiliyor. Lise mezunlarının yarısından fazlası, üniversite öğrencilerinin yarısından fazlası kadındır. Kadınların dörtte biri çalışıyor. Şehirlerde çalışan kadın oranı daha yüksektir. Kırsal bölgelerde kadınlar halen evlerde kalıyorlar. Üniversite mezunu kadınlar, erkeklere

DÜNYA KADIN TARİHİ

göre daha fazla işsizlik sorununu yaşıyor. Kadınlar üniversiteden mezun oluyorlar, diplomaları olmasına rağmen bir iş bulamıyorlar. Çünkü halen erkekler tercih ediliyor.

FİLİSTİN KADIN HAREKETİ

Filistin için birçok şey söylenebilir. Özellikle İsrail işgaline karşı Filistinlilerin başkaldırısını gösteren çok sayıda afiş vardır. Bu afişler de Kadının mücadele içerisindeki rolünü gösteriyo



Bu da bunlardan bir tanesidir. Bu, onların otantik elbiseleridir. Burada “Filistin yaşıyor” yazıyor. Burada geleneksel kadınlar çalışıyorlar. Ama bu kadınların elinde silah vardır. Kadının mücadeledeki yerini gösteren bir resimdir. Filistin’deki kadın hareketlerinin de tarihlerini biraz kategorize edip farklı farklı dönemler olarak ele alabiliriz.

Kolonyal Dönem (1917 – 1948)

Birincisi Kolonyal Dönemi’dir, 1917-1948 yılları arasındadır. Bu dönemde Filistin Britanya himayesi altındaydı. Arkadaşlar da biliyor; Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Sykes-Picot, Sevr ve Lo-

zan antlaşmaları sadece Kürdistan Coğrafyasını değil, Kürdistan dışında birçok yeri de etkiliyor ve birçok yerin sınırlarını belirliyordu. Emperyalist güçler, Ortadoğu'yu tamamen aralarında paylaşmışlardı. Bunlardan bir tanesi de Filistin'di. Filistin, İngiliz yönetiminin himayesi altındaydı. Filistin'i İngilizlerin sömürgesi olarak da ele alabiliriz. Bütün memurlar ve askerler İngilizlerin kontrolü altındaydı. İngilizlerin kendisi de orada hazır oluyorlardı. Bu dönemde kadın eylemleri bir tepki ya da tutum olarak Siyonizm tehlikesine karşı geliyordu. Sion, Kudüs'ün eski adıdır. Siyonizm 19. yüzyılın sonlarında, çeşitli ülkelerde yaşamakta olan burjuva Yahudilerce bir ideoloji olarak ortaya atılan ve Filistin'de bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan akımdır. Bu dönemde özellikle Avrupa ve Amerika'da ideolojik ve siyasi bir çizgi olarak kendini örgütlediğini görüyoruz. Kadınlar da özellikle buna karşı eylemlere giriyorlardı. Özellikle kadın kimliği ya da hakları için değil, ulusal mücadele içindi. Zaten baştan beri Filistin örneğinde kadınlar en fazla ulusal mücadele içerisinde yerlerini alıyorlardı. Bundan dolayı cins kimliği hep ulusal mücadelenin gölgesi altında kalmıştır. Bu günümüzde de böyledir. Filistin topraklarında artan Yahudi yerleşimcilerin sayısı fazlalaşıyordu. Buna karşı birçok eylem örgütleniyor, hatta onlara karşı da birçok çatışma yaşanmıştır. Çünkü Yahudiler: "Burası bizim topraklarımızdır, buraya yerleşmeye hakkımız vardır." şeklinde işgalci olarak geliyorlardı. Siyonizm işgalci bir hareketti. Özellikle kadın buna karşı direniyordu ve artık bir örgüt de yaratıyordu. Çünkü çoğu zaman Filistinliler ve İsraililer arasında çatışmalar yaşanıyordu. Bundan dolayı 1948

yılında İsrail bir devlet olarak kurulduğu zaman Yafa Bölgesinde 1948’de Kır Çiçeği Kızları adında silahlı kadın milis gücü kuruldu. Gittikçe Yahudiler İngilizlerin de desteğini alarak saldırı tarzında kendilerini dağıtıyorlardı. Direnen Filistinlilere karşı saldırılar oluyordu. Savunma ihtiyacı doğdu, kadınlar da özgün bir şekilde kendilerini korudular. Bu savunma sadece mahallerinin savunması içindi. Bir kadın örgütüydü; ama amacı ve hedefi kadın kimliği etrafında değildi, daha çok ülkelerini savunmak içindi. Bu birinci dönem için dikkat edilmesi gereken çiftçi, yoksul, köylü, (şehirlerin dışında olanlar) yani kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar daha çok fiziki direniş içerisinde yerlerini alıyorlardı. Burjuvazi kadınlar daha çok yardım faaliyetleri, milis güçlere para, tıbbi malzeme, mühimmat, istihbarat, lojistik destek sağlaması ve Filistin’e gelen yardımları dağıtma gibi görevler aldılar. Burada bir iş bölümünün olduğunu görüyoruz. Alt tabandakiler fiziki olarak direniş içerisinde yerini alıyordu. Orta ve üst tabakadaki kadınlar da gerekli olan şeyleri ayarlıyorlardı. Sonunda aynı hedefe hizmet ediyorlardı. Burada ekonomik ve sınıf durumlarına göre rol ve misyon paylaştırılmıştır. Birinci aşamada aynı mücadele ve hareket içerisinde yer almalarına rağmen, kadınlar arasında böyle sınıfsal bir bölünme de vardı. Yine Filistinli kadınlar özellikle şehirler içerisinde Ramalah, Kudüs gibi yerlerde yaşıyorlardı. Orta ve üst tabakadaki kadınlar diplomasi çalışmalarını da yürütüyorlardı. Kendi içlerinde heyetler oluşturuyorlardı, bu heyetlerle İngiliz devletinin temsilcileriyle görüşmeler yapıyorlardı, taleplerini dile getiriyorlardı. Dışarıda da böyle bir çalışma yürütülüyordu. Bu mücadele; Filistin

halkına destek verilmesi ve yardım toplanması için Filistin'in durumunu, buradaki gelişmeleri ve kadının durumunu dışarıya içinde yürütüyordu. Bu da daha çok burjuva kadınlar tarafından yürütülüyordu.



Bu amaçla 1928 yılında bu resim çekilmiştir. Bu resim Arap Kadınlar Birliği'nin Ramallah şubesini gösteriyor. Filistin genelinde Arap Kadın Birliği kendisini örgütleyordu. Bu resimde el sanatıyla uğraşan kadınları görüyoruz. Kadınlar farklı çalışmalar da yürütüyorlardı.

1929-39'da Ulusal Kurtuluş Mücadelesi şiddetleniyordu. Bu, Kadın Hareketinin üzerine etki etti. Filistinli kadınlar artık karma eylemler yanı sıra bağımsız gösteriler de geliştirdiler. Direnişin ekonomik ayağı için örgütlemeye öncü bir rol oynuyorlardı. Çünkü bu dönemde İngiliz ve İsrail'e karşı boykot kampanyaları yürütülüyordu. Kolonyal güçlerin mallarının boykot edilmesi, yerli mallarının desteklenmesi, yerli malları satan işletmelerin destek-

lenmesi için bir örgütlenme vardı. Filistinli kadınlar kendi mallarını üreten yerlere yardım, destek ve güç veriyorlardı. İngiliz ya da işgali destekleyen güçlerin bankaları kullanılmıyor daha çok farklı bankalara gidilmesi gerektiği söyleniyordu. Yine yabancı ürün satan dükkânların camları indirildi. Zaten Filistinli kadınlar özellikle alternatifin oluşması için (Filistin’de ürün yoktu ya da çok üretiliyordu) kendi içlerinde bu malların üretimi için kooperatifleri kolektif bir şekilde oluşturuyorlardı. Çünkü halkın kolonyalist güçlerin yanına gitmeye mecbur kalmaması için bunu yapıyorlardı. Özellikle kadınlar bu yönden önemli bir rol oynadılar. Arap Kadınlar Birliği bu yönden öncülük yapıyordu. Direnişin ekonomi ayağı özellikle kadınların öncülüğüyle yürütülmüştür, kadınlar burada rol oynamıştır. Yine basın aracılığıyla, yabancı kadın hareketleriyle ilişkilerini güçlendirdiler. 1929 yılında ilk defa Filistin Arap Kadın Kongresi Kudüs’te, gerçekleştiriliyor. Kongreye dünya genelinde 300’den fazla kadın katılım yapıyor. Bu kongrede kadının ulusal mücadele için katılımı, manda yönetimine karşı mücadelenin stratejisi, kadın örgütlerinin yapısı üzerinde sürdürülen hararetli tartışmalardan sonra, sonuç olarak da Arap Kadının İdaresi Komitesi (AKİK) kuruldu. Filistin’deki Kadın Hareketinin kurumsallaşması yönünde büyük adım olmuştur. Kongrede hem Filistin’den hem de Kongre’ye katılan diğer ülkelerden kadınların ulusal mücadeleye katılımları yönünde bir hareket tarzı üzerine tartışılmıştır. Hatta yol haritası da çizilmiştir. AKİK’ten sonra Kudüs Kadın Birliği kurulmuştur. Filistin örgütlerinin öncülerinden biridir. Bu iki örgüt Filistin genelinde 30’lu yıllar boyunca çalışma-

larını yürütüyorlardı. Gazze, Hayfa, Yafa, Nablus'ta merkezler açmıştır. Bu şekilde kanatlarını çoğaltıyorlardı.

1939 yılında Filistin Ulusal Kurtuluş Mücadelesi İngilizler tarafından kanlı bir şekilde bastırıldığında kadın hareketleri üzerine de etkisini yapmıştır. 1939'dan sonra Filistin'de on yıllık bir sessizlik vardır.



Bu resim Arap Birliği toplantısında çekilmiştir. Bu kadınların profiline baktığımızda; orta sınıf, burjuva kadınlarını görüyoruz ve yaş olarak baktığımızda çok fazla genç değildir. Bunlardan birçoğu zaten dışarıda eğitim görmüştür.

Devlet veya Siyasal Örgütler Güdümündeki Kadın Hareketi (1948–1975)

1948-75 yılları arasında yani İsrail Devleti'nin kuruluşundan sonra kurulan hareketleri Devlet veya Siyasal Örgütler Güdümündeki Kadın Hareketleri olarak adlandırabiliriz. 1948 yılında

Yahudi Devleti kanlı bir işgalle kurulmuştur. Arap topraklarını Filistinlilerden temizlenmesi şeklinde bu devlet kuruldu. Devletin sınırları belirtilmeden kurulmuştur. Bu da yıllarca sert çatışmaların yaşanmasına neden oldu. Özellikle 1967 sürecinde İsrail işgalini genişletiyor, yeni bir düzeye ulaşıyor. Bu yirmi yıl içerisinde kadınlar gittikçe kendisini mücadeleden uzaklaştırıyor. Yani İsrail işgalleri çok etkiliyor. Kadınların tekrardan toplum yardım faaliyetlerine döndüklerini görüyoruz. Toplumun hayır işlerinde kadınlar kendilerini örgütlüyorlar. Yalnız İsrail Devleti, Filistinlilerin kendilerini örgütlememesi için gerçekten sert yaklaşıyor; toplanmalarına, dergilerini çıkarmalarına izin vermiyordu. Bu dönemde birçok örgüt kapatıldı. Ya da illegal hareket etme mecburiyetinde kaldılar. Bu kadın hareketi ya da bu dönemde var olan kadın örgütleri üzerine de çok fazla etki yaptı. Yine bu süreçte İsrail saldırılarından dolayı milliyetçi duygular geliyor; bundan dolayı da kadın konusu artık kayboluyor, esas mücadelenin ulusal kurtuluş olduğunu belirtiyorlar. Her şeyin buna hizmet etmesi gerekir. Bu da kadın örgütleri üzerine etki ediyor. Ulusal taleplerin dışında kadın taleplerine kulak vermiyorlar. 1960 yıllarında çok büyük bir örgüt olan Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) kuruluyor. İçerisinde Fetih vardır. Fetih'e bağlı 1960'lı yıllarda Umumi Filistin Kadın Birliği (UFKB) kuruluyor. Bu gerçekten de bir birliktir, bütün kadın örgütlerini tek çatı altında toplamıştır. Bütün örgütlerin tek bir çatı altında birlikte hareket etmelerini istemişlerdir. Bundan dolayı küçük bir örgüt değildi. Batı Şeria'yı kendilerine merkez olarak alıyorlardı. Çünkü FKÖ'de en fazla burada örgütlenmiştir.

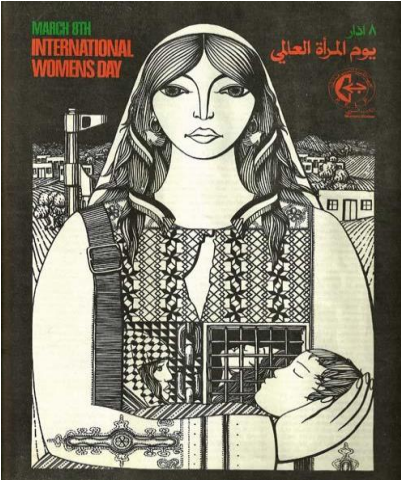
Yardım faaliyetleri adı altında dikiş-nakış işlerini kadınlar için geliştirmişler, kadınlara okuma-yazma öğretmişlerdir. İlk yardım kursları düzenlemiştir. Bu alanda sağlanan başarı UFKB'nin hastane, okul ve kimsesizler yurdu açmasını sağlamıştır. En fazla bu çerçevede bir çalışma yürütüyorlardı. Toplum içerisinde kadının ihtiyaçları ulusal kurtuluş mücadelesine bağlıdır ve kadınların kendileri için özel taleplerini bu süreçte fazla göremiyoruz. En fazla kadının ulus davası için örgütlenmesi, yurtseverliğe göre kadınlara hitap edilmesi kadının, ulusal kurtuluş mücadelesi içinde yer almalarını sağlamıştır. Kadın dernekleri de bu çerçevedeydi. Kadın kimliği etrafında örgütlenme olmamıştır. İsrail'in 1967 saldırısı sonrası kadınlar ilk kez özgün bir miting örgütüyorlar. Broşür dağıttıkları da görülmektedir. Kadınlar kitlesel bir şekilde İsrail işgaline karşı miting düzenliyorlar. Yine bu dönemde Lübnan'da birçok Filistinli yaşamaktadır. Mesela Beka 'da mülteci Filistin kampları doludur. Her yerde toplu kampları vardır. Yani ne Filistin'e dönebiliyorlar, ne de Lübnan içerisinde serbest hareket edecekleri bir statüleri vardır. Lübnan'da da tecrit altındadırlar. Filistin ve Lübnan küçük ülkelerdir ve komşudurlar. Saldırıları çok yoğun olduğu zaman bu insanlar mahallerini terk etmek zorunda kalınca mülteci olarak Lübnan'a geçmişlerdi. FKÖ'ye bağlı kadın örgütleri bu mülteci kamplar içerisinde de birçok çalışma yürütüyorlardı. Kadın sorunu etrafında kendilerini örgütleyeceklerine daha çok mülteci kadın ve çocukların ihtiyaçları çerçevesinde çalışmalar yürütüyorlardı. 1960 yıllarında hatta 1970'lerde İsrail Devleti'nin çok fazla katliamı olduğu için kadınları daha fazla ço-

cuk dünyaya getirmeye teşvik ediyorlar. Bu da bir siyaseti olup hamile kadınlar için hastane kurulmasına çok önem veriliyordu. Çünkü diyorlardı: “Fiziki olarak çoğalmamız gerekiyor.” Bu onların hareketi içerisinde yaşandı. Kaç yıl sonra UFKB çatısı altında parçalanma oldu. Aralarında bazı çelişkiler çıkmıştır. Kendilerini artık ayrı örgütlüyorlardı. Bu birlik fes edildi. Bunun yerine üç tane esas örgüt kuruldu. Bu örgütler;

- 1) FDKC’ye bağlı Demokratik Kadın Örgütü
- 2) FHKC’ye bağlı Filistin Halk Kadın Komiteleri
- 3) FHKC Genel Komutanlığa bağlı Filistinli İlerici Kadın Örgütü

Bu süreç içerisinde bu üç örgüt öne çıkmıştır. Burada ilk defa kadının sorununun dile geldiğini görüyoruz. Özellikle de Filistin Halk Kadın Komiteleri, dergilerinde kadın sorununa yer veriyorlardı. Daha çok eğitim, iş, evlilik, çocuk, sağlık, çocuk büyütülmesi gibi konularda çalışmalar yapmıştır. İlerici Kadın Örgütü kendine ait çocuk kreşleri açmış ve kadınların kendilerini geliştirmeleri için atölyeler açmıştır. Bu üç örgüt bazen birlikte çalışıyorlardı, bazen de kendilerini ayrı örgütlüyorlardı, bazen de ortak gündemlerle birlikte birçok şey de yapıyorlardı. Bu örgütler özel günlerde ortak seminer ve festivaller düzenliyorlardı. Bu süreç içerisinde bazı kadın isimleri de öne çıkmıştır.

DÜNYA KADIN TARİHİ



Bu afiş o sürece aittir. Bu pankart 8 Mart için hazırlanmıştı. Yine geleneksel elbiseleri çok tipiktir, Filistinli olduğu anlaşılıyor. Burada annedir, silahı var, yürek yerine zindan vardır. Yani yüreği zindandadır. Yani mahallesi işgal altındadır. Sembolik olarak bunlar gösteriliyor.



Bu afiş çok fazla kadın öncülüğünü ifade etmiyor. Çünkü gerillaların hepsi erkektir. Kadınlar da anne olarak korkarak çizilmiş, sanki erkekler kadını koruyor gibidir. Bu şekilde roller farklılaştırılmıştır. Her şeye rağmen Filistinlilerin kuruluş mücadelesinde cinsiyetçilik çok fazla aşılmamıştır ve gündemleşmemiştir. Hatta çoğu zaman örgütün kendi içerisinde tekrarlanmıştır.



Leyla Halid: Filistinli kadınlardan bahsedildiğinde her zaman Leyla Halid'in adı geçiyor. Leyla Halid 15 yaşında mücadeleye katılmıştır. Filistin Halk Kurtuluş Cephesine katılmıştır. 25 yaşında 1969 yılında bir uçağın kaçırılmasında yerini almıştır, bu Filistinlilerin ilk eylemidir. Bundan dolayı Leyla Halid ünleniyor. Çünkü ilk defa başarılı oluyorlar. Uçak, korsan bir grupla kaçırılıyor ve Şam'da indiriliyor. Hatta Leyla Halid iki defa böyle bir eylem yapıyor. Bu şekilde Leyla Halid Filistin mücadelesinde kadının sembolü oluyor. Hem Filistin içerisinde hem de dünya genelinde sembol oluyor. Tabii onun başarısı birçok kadını mücadelede militanlık düzeyinde yerlerini almaya teşvik ediyor. Değil ki hiç etki yapmamıştır, yalnız Leyla Halid daha çok şahıs olarak kalmıştır. Kadındır; bir sembol oluyor, ama Filistin mücadelesi içerisinde bunu kadın hareketlerinin gelişmesi için yapmamış, böyle bir rol oyna-

mamıştır. Hatta günümüzde bile çok fazla popülist duruşların içerisine giriyor. Örneğin; Leyla Halid çoğu zaman bize destek için yazılı açıklamalar yaptı, taleplerimiz ve çağrılarımız üzerine mesaj yazıyor. Yakın bir zamanda da Leyla Güven arkadaş için bir mektup yazmıştır. Eskiden de Gülten arkadaş onlar tutuklandığında mesaj yayımlamıştı. Çünkü onu doğrudan tanıyor ve 2013 yılında Amed'te Ortadoğu Kadın Konferansı'na katılmıştı. Hatta burada da çok iyi olmayan tartışmalar çıkıyordu. Leyla Halid İsrail devletin varlığını kabul etmediği için, biz bütün kadınların İsrail'in varlığına karşı bir olmamız gerektiği düşüncesi çıkıyordu. Ama arkadaşlarımız da burada kalkıp: "Böyle olmaz, biz böyle yaklaşmıyoruz, bu şekilde bir çözüm mümkün değildir. Bu çatışma buradaki savaşı daha çok derinleştirecektir. Bu yaklaşım çözüm değildir. Önderliğimizin de Yahudi Sorunu Çözümü için yaklaşımları ve perspektifleri farklıdır." düşüncelerini dile getiriyorlar. Burada böyle bir kriz çıkıyor. Leyla Halid bir yandan kendisini yakınlaştırıyor ama ilgimizi çeken ne oluyor? Mesela Leyla Halid bu son yıllarda mesaj verdiğinde bile Kürdistan'dan hiç bahsetmiyor. Bu çok dikkat çekicidir. "Kız kardeşlerim, yaşasın kardeşlerimiz" diyor ama hiç Kürdistan demiyor. Bir diğer nokta da 2015'in sonunda arkadaşlarımız Filipin'e gitmişlerdi. Filipin'de Gabriel adında büyük bir örgüt (o da kadınların ittifakıdır) vardır. Gabriel kadınların öncülüğünde (gerilla savaşında da yerlerini alan) Uluslararası Kadın İttifakı (İVA) kurulmuştu. Biz Kadın Hareketi olarak onların bir parçasıyız. Arkadaşlarımız katılmıştı. Bunlar her kongrelerinde bir örgüte ya da kadına öncülük rollerinden kaynaklı

armağan veriyorlar. Leyla Halid buraya davet edildi. Arkadaşlarımız Leyla Halid'in yaklaşımına yönelik: "Bu ödül verilene kadar bize karşı yaklaşımları çok iyiydi. Ama bu ödül nasıl bu yıl Sara arkadaşına sunuldu, direk bize karşı yaklaşımları değişti. Herhalde bu armağanın ona verileceğini düşündü, kıskanç yaklaşıyordu. Biz ne dediysek de kalkıp karşı çıkmıştır." böyle bir yaklaşımın içerisine girmiştir. Bu tabii sadece Leyla Halid'e bağlı bir yaklaşım değildir. Birkaç yıl önce Lübnan'a gittiğimizde dostlarımız bize ilginç bir şey söylediler. Biz bir yerdeydik, bir adam geldi ve 70-80 yaşlarında vardı. Fiziki yönden halen güçlüydü. Bizi davet eden kadınlar bu adam geldiğinde çok sevindiler. Dediler ki: "Sizin birbirinizi tanımanız gereklidir." Bu adam 1970-80 yılları mücadelelerinde çok önemli bir rol oynamıştır. Biz onunla tanıştık. Adam bize bakarak: "Şimdi siz Kürt müsünüz" dedi. Biz de: "Evet, Kürt'üz" dedik. Ardında: "Ben Kürtleri çok fazla sevmiyorum. Kürtler Esad'la işbirliği yapıyorlar, MOSSAD'la birlikte çalışıyorlar." Dedi. Daha sonra bizim bir şey söylememizi bekledi. Biz de: "Biz sana ne diyelim, biraz bilinç gereklidir ki tartışabilelim. Bu söylediğin her şey karalama propagandalarıdır. Biz ne diyelim." Velhasıl bu adam gitti. Bir dostumuz vardı, bu da yarı Filistinlidir. O da: "Bu yaklaşım bu adamla sınırlı değildir. Bazı sebepleri vardır, mesele biraz Arapların milliyetçiliğinden kaynağını alıyor. 'Çünkü burası Ortadoğu'nun Paris'idir. İşte biz bu kadar geliştik, biz bu kadar entelektüeliz, bu Kürtlerin hepsi köylüdür. Biz başaramadığımız şeyleri bu köylü Kürtler nasıl başaracaklar.' şeklinde yorumları vardır." dedi. Aynı zamanda bu sınıfsal bir yakla-

şım ve milliyetçi bir yaklaşımdır. Yani Kürtleri küçük görüp ona göre yaklaşıyorlar. Özellikle Rojava sürecine bağlı olarak bu şeyleri söylediler. Mesela Kürtler bir şey kazanırsa da kesin Esad ile yapılan bir işbirliğinin olduğunu ya da kesin arkasında MOSSAD'ın olduğunu söylüyorlar. Yani Kürtlerin kendi güçleriyle bir şeyler kazanamayacaklarını düşünüyorlar.

Filistinli arkadaşımızın yorumlaması; “Bu hareket (özellikle Lübnan için) 1980’li yıllarda bittiğinde Lübnan’da sonuçları yoktu. Yalnız her iki taraf da savaşım yoruldu. Bundan dolayı ara verdiler. Yani bu savaş bir sonuç vermiyordu. Bu hareketler eleştiri ve özeleştirici sürecinden hiç geçmediler. Bu şekilde günümüze kadar gelmişlerdir. Halkları için hiçbir hayırları olmamıştır. Şimdi bunlar özeleştirici sürecinden geçmedikleri için gerçekliklerinden kaçıyorlar. Ama Rojava süreci başladığı zaman Kürtlerin başarısı onlar için Lübnan ve Filistinli hareketlerinin başarısızlıkları için bir ayna oldu. Çünkü halen özeleştirel veremeye ve gerçekliklerini görmeye hazır değildirler. Ne yapıyorlar? Kendilerini temize çıkarmak için Kürtleri karalıyorlar. Aslında mesele budur. Birçok Filistinli ve Lübnanlıların arasında bu yaklaşım vardır.

Arkadaşlar biliyorlar; Filistin için uluslararası alanda çok büyük bir destek verildi. Dünyanın genelinde destek komiteleri kuruluyordu. Bir döneme kadar bu devam ediyor. Şimdi günümüzde kimse Filistinlilerden bahsetmiyor, herkes Kürtlerden bahsediyor. Bunlar da gerçeğinden kaçtıkları için, Kürtlere karşı öfkeleniyorlar. Hâlbuki kendi pratiklerine karşı bir öfkeleri olmalıdır. Ama

maalesef gerçeklikleri devrimci değerlerle bir olmalarına izin vermiyor. Aslında sorun budur. Mesela böyle olsunlar diye bir şey söyleyemiyoruz, onlar böyle kıskançlıkla yaklaşsınlar biz de kendimizi ayıralım şeklinde de değildir. Eğer biz Ortadoğu'nun hareketlerinden bir tanesi isek onlara karşı bir sorumluluğumuz da vardır. Onlara bir şekilde bu eksikliklerini aşmaları için yardım etmemiz gerekiyor. Yaklaşımlarımızın biraz bu çerçevede olması gerekiyor. Bu tabii herkesin ya da Filistinli, Lübnanlı her örgütün yaklaşımı değildir. Birçok iyi olan ve devamıza destek veren örgüt de vardır. Ama böyle yaklaşımlar da vardır. Leyla Halid Filistin'de adı duyulan bir kadın olduğundan dolayı burada açma gereği duydum.



Herkes Leyla Halid'ı tanıyor ama Delal Muğrabî'yi tanımıyor. Benim

görüşüme göre insanın onu da tanıması gerekiyor.

Delal El Mağribi: 1959'da Beyrut'taki bir mülteci kampında doğdu. Annesi Lübnanlı, babası Filistinliydi. Başta hemşire eğitimi görmüştür. Daha sonra Lübnan'da iç savaş çıkıyor. Burada daha fazla politik oluyor ve 1975'te Lübnan iç savaşı çıktığında hayatını mücadeleye adamaya karar veriyor. Fetih'e katıldı. Lübnan-Bekaa'da askeri bir eğitim görüyor. 1976'da Lübnan dağlarına gönderilip orada Suriye ordusuna karşı savaşıyor. Savaş içerisinde yerini alıyor, bir komutan oluyor. Çok hızlı bir şekilde askeri yönden geliyor, örgüt yönetiminin dikkatini çekiyor. FKÖ ona bir görev vermek istiyor; onun FKÖ'nin İtalya'daki bürosuna gitmesini ve diplomasi içerisinde yerini almasını söylüyorlar. Ama Delal El Mağribi bunu reddediyor. Diplomasi içerisinde yer almak istemiyor askeri alanda kalmak istediğini söylüyor. Zaten onların hareketi içerisinde ilk kadın komutanlardandır. 1978'de Tel Aviv'e giden militanlardan bir tanesi oldu. Burada bir eylem yapmak istediler, eylemdekiler 11 kişiydiler ve grup komutanı Delal'di. Bu dönemde İsrail ve Mısır arasında barış görüşmeleri vardır. Bu eylemin amacı İsrail hükümetinin Filistinli esirleri bırakması için savunma bakanlığı içerisinde bir eylem yapmak ve oradan esir almaktı. Siyasi tutsakları için bu eylemi yaptılar. Ve diyorlardı: "Taleplerimizi kabul edene kadar İsrail hükümeti üzerine baskı yapacağız ya da kabul etmeseler, birçok insanı öldüreceğiz." Gidiyorlar, en başta bir otobüs tutuyorlar, sonra bu otobüstekileri başka bir otobüse aktarıyorlar. Sonunda 71 tane sivil araba içerisinde topluyorlar ve Tel Aviv önüne gidiyorlar. İsrail ordusu bu

otobüsü kuşatıyor. Otobüsün içerisinde patlayıcı da vardır. İsrail saldırılarının sonucu olarak bir patlama oluyor, otuz sekiz tane İsrailli yaşamını yitiriyor. Bunlardan on üçü çocuk olup yetmiş iki kişi de yaralanıyor. Delal Muğrabi ve sekiz arkadaşı da yaşamlarını yitiriyorlar. Cenazeleri İsrail'in elinde kalıyor, vermiyorlar. Günümüze kadar da cenazesi Filistinlilere teslim edilmemiştir.

Bağımsız Kadın Örgütleri (1971-)

1971 yılında artık Bağımsız Kadın Örgütleri dönemi başlıyor. Burada 1970'li yıllarda daha çok İslamcı güçler (özellikle HAMAS) güçleniyor. Filistin içerisinde HAMAS dışında birçok İslamcı örgüt de vardır. Yine bunlara karşı solcu ve laik kadınların mücadelesi geliyor. Bu da Filistin hareketleri arasında kendisiyle biraz çelişki ve parçalanma yaratıyor. Bir tarafı İnfanı Müslim'i kucaklıyor, bir taraftan da diyor: "Laik ve solcu mücadelemizin kalması gerekiyor." Bu bir döneme kadar gidiyor. 1980 yılında İntifa sürecinde bu çok fazla kadın üzerine de etkisini yapıyor. Bu süreç ya da gelişme bırakıyor ki siyasi etkinliklerinde yükselişe sebep oluyor. 1980'den sonra Filistinli kadınların farklı farklı örgütleri de oluyor. Ulusal mücadelenin dışında cins mücadelesini merkezlerine alıyorlar. Hangi çerçevede çalışmalarını gerektiğini ele alıyor ve gündemlerine hangi esas konular alacaklarını belirtiyorlar. Ele alacakları konular da; siyasal haklar, toplumsal cinsiyet temelli şiddet, kadın ve üreme sağlığı, kadınların siyasal yaşama katılımı, ekonomik bağımsızlık gibi konular büyük yer etmektedir. Bu konular 1980'lerden sonra başlıca konular olarak kadın örgütleri tarafın-

dan bu süreçte gündemleşti. Yine işçi kadınlar kendilerini örgüt-lüyorlar. Filistin Emekçi Kadınlar Komitesi kuruluyor, Filistin Emekçi Kadınlar Birliği kuruluyor. Bunlar özellikle taban örgütler olarak oluşuyor, tabandaki kadınları örgütlüyorlar. Kadın olarak emek alanında ayrımcılıkla yüz yüze kalıyorlar bunu gündeme koyuyorlar. Çalışan anneler için işyerlerinin kreş açması konusu talep ediliyor. Kendi inisiyatifleriyle açıyorlar. Doğum yapan ka-dınların biraz istirahat etme haklarını göz önünde bulunduruyor-lar.

Var olan yasaların dünya yasalarına göre düzeltmek için uğraş veriyorlar. Çalışma ortamında kadınları olumsuz etkileyen çalışma koşullarının değiştirilmesi için, cinsel tacize yönelik yasal yaptırımların arttırılması gibi konular çalışma sahası olarak ele alınmış ve projeler üretilmiştir. Daha çok bu çerçevede çalışma yürütülüyor, birçok sosyal yardımlar için birçok faaliyet yürütülüyor. Birçok kurum da bunlar için kurulmuştur. Özellikle kadın ve çocukla-rın ihtiyaçlarının karşılanması için birçok kurum oluşturulmuştur.

DÜNYA KADIN TARİHİ

Filistinli kadınların 1987 yılında İsrail ürünlerini boykot kampanyası oluyor. Kadınlar burada da öncülük düzeyinde yerlerini alıyorlar; hem kooperatifler kuruyorlar, hem de kadınları üretim için örgütlüyorlar. Peynir ve reçel yapmak, ekmek pişirmek, ortak bahçeler oluşturmak gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. İsrail'in saldırılarından dolayı birçok okul kapatıldığından, bu direniş içerisinde yer altı sistemleri sayesinde kadınlar burada çocuklarını eğitiyorlar. Yine kadının bir ayağı da barış için mücadeleydi.



Bu fotoğraf, kadınların barış yürüyüşüne ait bir fotoğraftır. Kitlesel bir yürüyüştü. İntifa sürecinde ve sonrasında 90'lı yıllarda ve 2000'den sonra barış için çalışan birçok Yahudi kadın örgütü de vardır, İsrail işgaline karşı çıkıyorlar ve Filistin ile İsrail arasında barış çözümünü savunuyorlar. Bunlarda çoğu zaman Filistinlilerle barış için çalışma yürütüyorlar. Mesela bu örgütlerden bir tanesi de Bath Shalom'du. Shalom İbranice'de barıştır. Filistin ve İsrail

kadınları tarafından birçok çalışma barış içinde yürütülmüştür. Yalnız bu duruma eleştiri de vardı. Diyorlardı ki: “Bu mücadele çoğu zaman barış kadınları imajında gösteriliyor; hâlbuki orada barış denilen bir şey yoktur, şiddet ve saldırı vardır. Kadınların kendisini koruması gerekir. Yine barış mücadelesinde birlikte yer alan Filistin ve İsrail kadınları, örgütleri tarafından özellikle Filistinliler çoğu zaman hain olarak adlandırılmışlardır. Üzerlerine saldırılar yürütülmüştür. “Siz davanıza ihanet ediyorsunuz. Siz işgalcilere yardım ediyorsunuz.” deniliyordu. Tabii günümüzde halen de birlikte barış için mücadele veren Filistinli ve İsrailli örgütler vardır. Bu da önemli bir konudur. Özellikle İslam dininin Filistin’de uzun bir süre kadına karşı yaklaşımları ya çok sertti ya da çok pragmatisti.

Vefa İdris kadın olarak ilk Filistinli fedai eylemcisidir. İlk eylemcinin Sena Mehaidli olduğu da bazen söyleniyor. 1985’te,



henüz 17 yaşında fedai eylemi yapan Sena, Lübnan’da dünyaya gelen bir Suriyeli Arap’tı. Yani eylemiyle İsraili hedef almış olsa da Filistinli değildi. Vefa İdris 2000 yılında fedai eylem yapmıştır. Vefa İdris bu eylemi yaptığı zaman özellikle İslami kesimler şaşırdılar, nasıl yaklaşacaklarını bilmiyorlardı. Çünkü sadece HAMAS değil,

diğer örgütler de kadının böyle eylem yapmasını kabul etmiyorlardı. Diyorlardı: “Kadınlar tek başına şehit olamazlar.” Buna bile karşı çıkıyorlardı. Mesela HAMAS kurucusu Şeyh Ahmed Yassin: “Bir kadın cihada katılıp savaşırsa, yanında bir mahrem (erkek koruyucu) olmalıdır” ve 2002’de “Kadınlar işgale karşı direnişin ikinci safında, savunma hattında yer alır. Kaçakları saklar, oğlunu, kocasını ya da erkek kardeşini savaşa yollar, sevdiklerini kaybetmenin acısını taşır ve gerektiğinde açlık, kuşatma gibi zulümlere göğüs gerer” demişti. Kadının rolü İslami güçler tarafından böyle belirlenmiştir. Yani kadının bedenini bile kadına ait görmüyorlardı.

İkinci intifada döneminde kadınların 52 intihar eylemi oldu, 7’si başarılı olmuştur. İlk başta gerçekten karşı çıkıyorlardı, daha sonra kadının etkili olduğunu gördüler. O dönemde kadına çok pragmatist yaklaşıyorlardı. Bu eylemlerin onların davasına hizmet edebilmesi için böyle yaklaşıyorlardı ve sonunda eylemleri kabul ediyorlardı. Diyorlardı; “Doğru, kadınlar da şehit olarak kabul edilebilir.” Ama çok geç kabul ettiler. Başta Vafa İdris’yi de şehit olarak kabul etmiyorlardı. Başta dile getirdiğim gibi Filistinliler içerisinde farklı dönemlerde kadın intifadada öncü rol oynamasına (gerçekten de kadınlar ulusal mücadele içerisinde fedai bir şekilde yerlerini aldılar) rağmen kadının talepleri hep gölgede kalıyordu. Kadınlar sembol olmalarına rağmen toplumsal bir değişimi kendisiyle birlikte getirmedi. Günümüzde de halen böyledir. FKÖ’nün kadın kanadı da vardır. Yine kendilerini kadın olarak örgütlüyorlar, dergi çıkarıyorlar. Bazı gelişmeler de yaşanmıştır.

Artık üniversitelerinde Kadın Araştırma Bölümleri vardır. Sadece kadın konusu üzerine çalışan örgütleri vardır. Ama siyaset, toplum ve sistem üzerindeki etkileri çok zayıftır; çünkü hep ötelendi. Hatta uzun bir süre kadınların özel talepleri yanlış bir yaklaşım olarak görülüyordu. Diyorlardı: “Bu ulusal mücadele çizgisine karşı ihanettir. En başta her şeyi ulusal kurtuluş için yapmalıyız. Kadın konusu için de devrimden sonra, kurtuluştan sonra, işgalin sonlandırılmasından sonra ancak kadınların meselesiyle uğraşabiliriz.” Bundan dolayı benim görüşüme göre; Filistin Hareketi’nin yaşadığı tıkanmanın bir nedeni de budur. İçeride demokrasi olmadığında, içerdeki değişim dinamikleri susturulduğunda bu dönemde bu örgüt marjinal olur. Mesela Filistin şahsında bunu tespit edebiliriz. Örneğin; FKÖ’nün yürütme konseyine 40 yıl boyunca hiç kadın üye yoktur, sadece erkekler vardı. İlk defa 1989’da FKÖ’nün 5. Kongresinde İntizar Elvecir adında bir kadın FKÖ merkez konseyine seçiliyor. 2001’e kadar 25 bakandan sadece Milli Eğitim Bakanı kadın idi. İslami Cihad ve Hamas’ta yönetimde hiç kadın yoktur, sadece erkekler vardır. Kadının çalışma hayatına katılım oranı da hem çalışan erkek sayısına oranla hem de genel Ortadoğu’da çalışan kadın sayısına oranla çok düşüktür. İşsizlik oranı erkekler için %30 iken bu rakam kadınlarda %86,5’e çıkmaktadır. Yani çok az kadın Filistin’de çalışıyor. Bunu Ortadoğu’yla mukayese ettiğimizde; Ortadoğu’da kadınların iş gücüne katılım oranı %25 civarında iken bu oran Filistin’de %15’tir.

Bu son yıllarda Filistin Kurtuluş Örgütü ve Hamas arasındaki çelişkiler için müzakereler yürütüldü, ama kadınları bu müzake-

DÜNYA KADIN TARİHİ

relere katmadılar. Örgütlü kadınlar protesto yapıyorlar, seslerini yükseltiyorlardı: “Kadınların temsilcilerinin de bu müzakerelerde olması gerekir.” diyorlardı. Kadının gözlemci olarak katılmasına bile izin vermediler, kadınlara siyasi alanı komple kapattılar. Hamas her neyse kadınlara karşıdır. Filistin Kurtuluş Örgütü bile kendisini sosyalist olarak tanıtıyor, o bile günümüzde kadına karşı çıkıyor. Kadınların siyasette yerlerini almalarına izin vermiyorlar.

LÜBNAN KADIN HAREKETİ



Ortadoğu’da Lübnan’dan bahsedildiğinde en modern ülke olarak görülüyor. Biz de en fazla Kadın Hareketinin Lübnan’da güçlü olduğunu zannediyoruz. Ama bu dersi hazırladığımızda durumun hiç böyle olmadığını gördük. Lübnan, kadınların siyasi hakları konusunda Ortadoğu’da en geri konumdadır. Bu çok önemli bir

noktadır. Günümüzde kadınlar ve erkekler eşit değillerdir, haklar konusunda çok güçlü bir ayrımcılığın olduğunu görüyoruz. Hristiyan da olsalar, Müslüman da olsalar durum aynıdır, fark etmiyor. Örneğin; Lübnan kadın vatandaşlığı eşlerine veya çocuklarına geçmez. Kadın Lübnanlıysa, erkek Mısırlıysa eşine vatandaşlığını veremez, eşi Lübnan'da evlilik üzerine ikame alamaz, çocukları da Mısır vatandaşı olur. Bundan dolayı birçok Lübnanlı kadın eşlerinin ülkesine gitmek zorunda kalıyor. Çünkü bu şekilde çok zorlanıyorlar. Evlilik, boşanma, velayet veya aile yasasında da aynı durum geçerlidir, kadına karşıttır. Çünkü bu gibi durumlarda din mahkemesi sorumludur ve sivil mahkemeler aile sorunlarında muhatap değildir. Çünkü Lübnan çok farklı din ve mezheplerin yaşadığı bir yerdir, her din aile sorunları için kendi mahkemelerini kurmuştur. Bu da en fazla kadını etkiliyor. Daha sonra bazı rakamlardan da bahsedeceğiz. Siyasal temsiliyette en geri pozisyonlardalar. Bundan dolayı Lübnan'da çok fazla bir Kadın Hareketinde bahsedemeyiz. Birçok örgüt vardır, ama ne kadar doğru bir hareketten bahsederiz tartışma konusudur. Tarihlerini dalga şeklinde dört dalga olarak ele alabiliriz. Zaten 1943 yılında Lübnan bağımsız olmuştur. Eskiden Lübnan, Fransa Manda yönetimi altındaydı, bağımsız değildi. 1943 yılında bağımsızlığını kazanmıştır.

Birinci Dalga: 1940-1960

Ağırlıkta Birinci Dalga’ da elit kadınlar aktivizm ya da hayır işlerinin yoluyla kadının eğitim hakkının geliştirilmesi için harekete geçtiler; aktifleştiler, bazı dernekler kurdular Yine genel örgütlerin içerisinde kadın kanatları kuruluyordu. Birinci Dalga’ da kadın kolları geliyor. Mesela dini, ulusal, kültürel örgütler bir taraftan kadın kollarını oluşturuyorlardı. Daha sonra siyasi haklar için mücadele ediliyor. Lübnan’ın kuruluşundan sonra ilk seçimlerde kadınların dışarıda bırakılması gerektiğini görüyorlardı. Seçim hakları yoktu, inkar ediliyordu. Bu da tabii büyük bir tepkiye yol açıyor. Kadınlar ilk defa kadın kimliği etrafında siyasi ve seçilme hakkı için yürüyüş ve eylemler yapıyorlar. Bununla bağlantılı 1951’de kadın örgütleri kuruldu, ancak bunlar dini-etnik sınırlarını aşmıyordu. Örneğin; ağırlıkta Hristiyanlardan oluşan Kadın Dayanışma Derneği veya çoğunlukla Müslümanların içinde yer aldığı Lübnan Kadınlar Birliği vardı. Yine Arap ulusalcı ve solcu siyasi partiler kuruluyor, bunlar içerisinde kadın kolları örgütlendiriliyor.

1952’de Lübnan Kadın Konseyi kuruldu. Bu örgüt günümüzde halen vardır. Yanlış değilse 170 kadın örgütünü çatısı altında toplamıştır. Ama bu konsey tam bir tekel olmuştur. Eğer Lübnan’da bir şey yapmak istiyorsan, kadın örgütlerini de katarsan konseyin onayını almak zorundasın, konseyin desteğini almalısın. O zamanda örgütlerini gönderiyorlar, bu örgütlerin üye olduklarının çağrısında bulunuyorlar. Ama konsey yönetiminin siyasetine karşı

bir şey olursa kişiyi tek bırakırlar. O zamanda tek bir örgüt katabazsın. Bu örgüt çatı ya da kadınların bir gücü olacağına günümüzde daha çok tekel rolüne girmiştir. Bu ilk yıllarda kurulan kadın örgütler Lübnan hareketlerinin kuruluşuna ya da güçlenmelerine öncülük yapacakları yerde, yön vermekten ziyade daha çok kadınlar için toplumsal hizmet hareketleri olarak rol oynuyorlardı. Çünkü güçlü bir kadın bilincine ve cins bilincine sahip değillerdi, böyle bir perspektifleri yoktu. Erkek egemenliğinin hem zihniyetinden hem de geleneğinden kopamıyorlardı. Yine Lübnan için diğer ciddi bir sorun, her zaman mezhep sistemleri içerisinde yerlerini alıyorlardı. Daha doğrusu mezheplerin sınırı dâhilinde hareket ediyorlardı. Yani Kadın hareketi Lübnan'da buna karşı çıkmadı, bu mezhep sınırlarını aşmak için bir çaba sahibi olmadı. Etnik kimliklerine göre Hristiyan, Müslüman, Ermeni, Arap kadınları kendilerine göre yapıyorlardı. Bu kadınlar üzerine de etkisini yapıyordu, çok radikal bir mücadele çıkmıyordu. Çok fazla mezhebi, etnik ve sınıfsal yaklaşıyorlardı. Bundan dolayı birinci kuşak seçim, eğitim ve temsil hakkı talebi ile sınırlı kaldı. Daha sonra 1952 yılında kadın için seçilme hakkı kazanıldı. Hatta Lübnan, Arap ülkeleri arasında kadının seçilme hakkını tanıyan ülkelere biriydi.

İkinci Dalga: 1967-1990



İkinci Dalga neden özellikle 1967 yılında başlıyor? Çünkü Mısır ve İsrail arasındaki savaşta Araplar kaybettiğinde aslında yeni bir süreç başlıyordu. Bir hayal kırıklığı yaşıyorlardı. Özellikle kadınların arasında milliyetçilik ideolojisi karşısında daha çok eleştirel bir yaklaşım geliyor. Bu da Lübnan içerisinde Sosyalist Feminizmin gelişmesine neden oluyor. Mesele bu değildi. Çünkü dünya genelinde 1960 kuşağı ortaya çıkıyor, öğrenci hareketleri güçleniyor, gerilla hareketleri çıkıyor. Bu da, yeni kuşak Lübnan kadınları üzerine etkisini yapıyor. Birçok örgütün kurulduğunu görüyoruz.

Kadın örgütlemeleri siyasi partilerin örgütsel zemininden

kopmaya başladı. Bu da önemli bir konu olup kadının kendilerinin hareket ettiklerini gösteriyorlar ve ideolojik olarak aynı zeminde hareket ediyorlar. Örneğin, Lübnan Demokratik Kadın Meclisi (LDGW - al-tajammou al-Nisa'i al-dimocrati al-lubnani) Komünist Eylem Örgütüne (Munazamat al-'amal al-shuyu'i) bağlı idi. Yine İlerici Kadınlar Birliği (al-Ittihad al-Nisa'i al-taqaddumi) İlerici Sosyalist Partisi PSP'ye bağlıydı. Kendilerini ayırıyorlardı ama ideoloji olarak birlikte yürüyorlardı.

Kırsal alanda özellikle çalışan Lübnan Kadın Hakları Ligi'ydi. Bunlar 1947'de çalışmalarına başlıyor, 1970'de resmiyet kazanıyor. Bu örgüt, parlamentoda kadın hakları, kadınların siyasete katılımı üzerinde çalışma yürütüyordu. Tabii bu süreçte Lübnan git gide iç savaşa doğru gidiyordu. 1975-1990 yılları arasında iç savaş yaşandı, bu mezhepler arasında çelişki ve çatışmaları derinleştirdi. Tabii bu kadın üzerine etki ediyor, kadınlar içerisinde parçacılığı derinleştiriyordu. Kadın örgütlerinin ayrıca giderek daha fazla genel mücadeleye ağırlık vermeye başladıklarını görüyoruz. Kendilerini buraya yakınlaştırıyorlardı. En fazla yaptıkları çalışma, hayır çalışmaları yürütme, mülteci ve savaş mağdurları ile ilgilenmeydi. Mezhep sistemine karşı kadınlar tarafında bir mücadele ya da direniş yürütülmemiştir; bundan dolayı kadın kimliği ulus kimliğinin içerisinde kalıyordu. Kadınlar da karar alma süreçleri içerisinde yer almadılar.

Üçüncü Dalga: 1990'lar

1990'lı yıllarda kadın hakları konusu giderek daha fazla gündeme girmeye başladı. Kadına yönelik şiddet, yurttaşlık hakları ve pozitif ayrımcılık gibi kavramlar öne çıkmaya başladı. Bu dönemde Lübnan hükümeti kadın hakları için adım atıyor. Örneğin; Lübnanlı Kadınları İçin Ulusal Komisyon (al-hay'a al-wataniya li-shou'oun al-mar'a al-lubnaniya - NCLW) kuruldu. Kadın Sorunlarını İzlemek İçin Ulusal Komite (al-lajna al-ahlia limutaba'at qada-ya almar'a) ve Lübnan Kadına Yönelik Şiddete Direnme Konseyi kuruldu. Çünkü 90'lı yıllarda Lübnan dışarısı için farklı bir imaj yaratmak için çabalıyordu. Dışarının Lübnan'a yaklaşımı böyledir. Dünya genelinde Ortadoğu için uluslararası örgütlerin insan hakları, insani yardım gibi kurumlar Lübnan'dadır. Lübnan'ı Ortadoğu için bir merkez olarak ele alıyor. Özellikle 90'lı yıllardan sonra bu kendisiyle direk sivil kadın örgütlerinin sayısının çoğalmasını sağlıyor. Bu, Avrupa ve Amerika tarafından teşvik ediliyor. Çünkü kadın kurumlarının kurulması için fon kaldırılıyordu. Bu çok bilinçli bir şekilde bu derneklerle zihniyetlerini, kapitalist modernite zihniyetini Lübnan'da yerleştirmek için Lübnan'dan diğer yerlere dağıtıyorlar. Lübnan'ı Kapitalist modernite ideolojisinin dağıtılma merkezi olarak esas alıyorlar. Tabii bu derneklerle talep ettikleri; cinsler arası eşitlik, toplumsal cinsiyetçilikle mücadele, kadını ekonomik ve siyasal alanda güçlendirmek ve sivil topluma katılımını sağlamak, kadına yönelik şiddetle mücadele konularında özellikle çalışmalar yürütmekti. Fakat bu çalışmalar dış finansmana bağımlı yürütülüyordu. Bunları bağımsız bir hareket ya da ör-

güt olarak adlandıramayız. Çünkü kendilerini finanse edemezler. Bir Kadın Hareketinin kurulması için en az bin dolar gereklidir. Sadece örgütün kaydı için 300 dolar vermelidir. Kendin yapamazsın, bir avukatı devreye koymak gereklidir. Ortadoğu'nun hiçbir yerinde böyle bir şey yoktur. Güney Kürdistan'da bir kadın derneğini kayıt yaptırmak istediğinizde bir dinar para bile bir şeye vermiyorsunuz. Ama Lübnan'da sadece bir kurumun kaydedilmesi için en az bin dolar gereklidir. Yani bu kadar masraf gidiyor. Aslında sistem kontrolü altında bunlar hareket ediyor.

Dördüncü Dalga: 2000'ler

2000'lerden sonra çok farklı bir değişim olmadı. Bu dönemde cinsel ve bedenle ilgili haklar öne çıkmaya başladı. Özellikle taciz ve tecavüze karşı birçok kampanya yürütülüyordu. "Bedenim Bana Aittir" sloganıyla eylemler örgütleniyordu. Birçok çalışma bu konuda yürütülüyordu. Kadının ekonomik bağımsızlığı, çevre ile ilgili konular bu kapsamdaydı. Lübnan'da çevreyle ilgili sorunlar özellikle Beyrut'ta çok fazladır. Çünkü Lübnan'da çöpün kaldırılması uzun bir süre önemliydi. Daha sonra devlet bir daha bunu iptal etti. Devlet kendisi bu konu ile ilgilenemediğini söyledi. Yalnız bu çöpü ne yapacakları konusunda bir çözüm yolu bulamıyorlar, denize atıyorlar. Atıkları çöpün üzerini betonluyorlar ve denizden toprak kazanıyorlar, arazilerini genişletiyorlar. Ama insan burasının kokusundan kaynaklı oradan geçemiyor. Özellikle Ermenilerin mahallesine yakın yerlerde bu sorun yaşanıyor. Çok ciddi alt yapı sorunları vardır. Beyrut'un ortasında ne elektrik var,

ne de içme suyu var, şişeler içerisinde su satıyorlar. Zengin yerlerde yaşamazsan su ve elektrik yoktur. Bundan dolayı Hizbullah toplum içerisinde çok güçlüdür. Hizbullah'ın denetimi altında gerçekten toplum hizmetleri vardır. Bundan dolayı insanlar Hizbullah'a destek veriyor.

Günümüzde birçok kadın inisiyatifi vardır. Beyrut'ta LGBT örgütleri var. Yine kolektif feminist platformları vardır.

Günümüz Lübnan toplumunda kadının durumu:



Çalışanların yüzde 27'si kadındır. Yani işçilerin çeyreği kadınlardır. Daha çok eğitim, sağlık, medya ve sanat alanında çalışıyorlar. Hukuk alanında da çok sayıda kadın yer alıyor. Örneğin; Lübnan mahkemelerinin hakimlerinin yüzde 42'si kadındır. Bu çok

yüksek bir rakamdır. Dünya genelinde özellikle Ortadoğu’da kadın hakimlerinin sayısı çok azdır. Normalde bu alan erkeklerin alanıdır, çok az kadın vardır bu alanda. Üniversite kayıtları ve mezunlarında kadınların sayısı erkeklerinkini geçiyordu. Aynı durum siyasi alanda aynı değildir, çok az kadın yer alıyor. 128 milletvekilinden sadece 4’ü kadındır. Yani günümüzde Lübnan parlamentosunda sadece 4 kadın vardır. Bu Ortadoğu genelinde en kötü durumdur. Ve bu durum yeni değildir. Bu %3’e tekabül ediyor. Diğer ülkelerle mukayese ettiğimizde; İran’da da durum aynıdır, Kuveyt %1.5, Oman %1.2, Katar ve Yemen %0. Suriye %12.4, Mısır %15, Ürdün %12, Tunus %31.3, Irak %26.5, Bahreyn %7.5’tir. Lübnan’da kadın bakanı bir erkektir. Kadının seçilme hakkı 1952 yılında kabul edilmiştir. Seçim hakkının kazanıldığı 1952 yılından 2009’a kadar toplam sadece 10 kadın parlamentoya girmiştir, 57 yıl boyunca sadece on kadın parlamentoya girmiştir. Geçen sene Lübnan’da seçim oldu. İlk defa farklı bir durum yaşandı. Seçim sisteminde bazı değişikliklere geçiliyordu. 2018 seçimlerinde 900 adaydan 113’ü kadındı. Tabii bunlardan sadece on üçü de seçildi. Hatta ilk defa Kuzey Lübnanlı Rula Murad 2014’te ayrı bir parti kurup sadece kadınlardan oluşan bir liste ile katılım sağladı, ama seçilememişlerdir. Sivil kadın örgütleri de gerçekten seçimlerde çok duyarsız kalıyorlar, bu konuyu çok fazla gündemlerine almıyorlar. Günümüzde aile içi şiddet, tecavüz, cinsel taciz, eşine ve çocuğuna vatandaşlığını verme gibi konularda çalışma yürüten temel örgütler:

Lübnan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Derneği,
Kadınlar İçin Siyasi Haklar Komitesi,
Kadın Hukukçular Derneği,
Lübnan Kadın Örgüt Konseyi'dir.

Siyasi partilerde yerini alan kadınlar pozisyonlarını güçlendirmek için ayrı komite ve platformlar örgütlüyorlar. Ancak bunlar şimdiye kadar çok fazla sonuç vermedi. Örneğin; İlerici Sosyalist Parti vardır, bu partiye bağlı bir kadın örgütü vardır. Bu parti kendilerini ayrı örgütlüyorlar, fakat bu parti şimdiye kadar hiçbir kadını seçimlerde aday göstermemiştir. Bu son yıllarda kadınlar yüzde otuzluk kotanın kabul edilmesi için kampanya başlatıyorlardı. Bu talep iki kez parlamento tarafında reddedilmiştir.

Bu son dönemde ABAD adıyla bir örgüt bir yasanın fesh edilmesi için kitlesel bir kampanya yürütüyordu. Bu yasaya göre tecavüz edilen kadınlar tecavüzcüleriyle evlenmek zorunda olduklarını savunuyordu. Bu örgütün öncülüğüyle çok güçlü bir mücadele verildi. Sonunda bu yasa sonuç olarak iptal edildi.

Bugün dersin son günü olduğu için, ele almak istediğimiz örnekler var. Daha sonra genel bir perspektifle tüm dünya genelinde kadın hareketlerinin durumu ve öncülük sorunlarımız üzerinde, bu hareketler içerisinde nasıl bir yerimiz olduğu ve nasıl bir öncülük yapmamız gerektiği üzerinde tartışabiliriz. Daha önce tikel ve evrensel bağı değerlendirebileceğimiz örnekler olduğunu

DÜNYA KADIN TARİHİ

dile getirmiştik. İspanya örneği karşı devrim gerçeğini gözler önüne sermiştir. İspanya günümüzde kadınların en fazla bizimle çalıştığı, çalışmalarımızda yer aldığı ve sadece destek verme anlamında değil de çalışmada yer alma anlamında en çok kadınların bulunduğu vatandır ve İspanya içerisinde de Katalonya alanıdır. Bu yüzden biraz tanımak iyi olur diye düşündük. Şimdi burada tanıtmak istediğimiz örgüt İspanyolca ismi Mujeres Libres'dir ve "Özgür Kadınlar" anlamındadır.



İspanya, Avrupa'nın batısında Akdeniz üzerinde bulunan bir ülkedir. İspanya, Avrupa'nın batısına Fransa'nın aşağı kısımlarında bulunuyor, Portekiz'in doğusudur da diyebiliriz. Büyük bir ülkedir, şimdi devlet olarak örgütlendirilmiştir. İspanya içerisinde de diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi çok sayıda farklı milletler ve farklı etnik guruplar yaşamaktadır ve belli bir düzeye kadar da kendilerini koruyabiliyorlar. Arkadaşlar bilirler, ulus devletleşme süreci Avrupa'da, bir beyaz soykırım sürecidir. Çok fazla ulus, dil ve kültür yok edilmiştir. Günümüzde var olan ulusların hepsi inşa edil-

miştir yani doğal bir süreç olarak oluşturulmamışlardır. Örneğin Alman gibi bir ulus, 400 yıl önce yoktu. Ama ne yaptılar? Almanya devletinin coğrafyasında bu halkı, burada yaşayan tüm etnik, kültürel, dini gurupları beyaz soykırım üzerinden bir araya getirmişler. Birçok ülkede bu sistem sonuç vermiştir; fakat bazı yerler var ki buralarda yaşayan halk günümüze kadar da direnmişler ve varlıklarını koruyabilmişlerdir. Özellikle de Batı Avrupa ülkeleri arasında İspanya gelişmektedir. 1978’de Franco’nun diktatörlüğü sona erdiğinde federal bir sisteme geçtiler. İspanya bir ulus devlettir fakat bu ulus devletin içerisinde de özerk bölgeler vardır. Örneğin Kuzey İspanya’daki Bask halkı özerkliğe sahiptir ve Kuzeydoğu İspanya’da Katalonya özerk bölgesi bulunmaktadır. Katalan halkının dili biraz İspanyollarinkine benzemektedir fakat Bask halkının dilinin İspanyolca ile hiçbir alakaları yoktur. Bask halkı dillerini koruyabilmişlerdir; çünkü dağlı bir halktır, devlet çok fazla müdahale edememiş ve onlara ulaşamamıştır. İspanya’nın güneyinde Endülüs alanı bulunmaktadır, Araplarla Yahudi Sefarad kökenliler ağırlıkta orada yaşıyor. Bunun gibi çok fazla özerk alan bulunmaktadır, tabi bu alanlar belli bir mücadelenin sonucudur, direnişin sonucudur fakat günümüzde hala merkeziyet çok güçlü olduğundan farklı farklı mücadeleler yürütülmektedir. Örneğin Bask alanında bu bölgenin bağımsızlığı için çalışan, mücadele yürüten ETA örgütü vardı. Katalonya da hala güçlü bir özerklik hareketine sahiptir. Devlet bu zamanda bilinçli bir şekilde ne yapmaktaydı? Bir örnek tüm Katalan coğrafyasını bir özerk alan yapmak yerine güçsüz bırakmak için kendi aralarında payla-

şıp üç-dört parçaya ayırıyorlar. Günümüzde bunlar tekrar bir olmaya çalışıyorlar hatta diyorlar: “Biz, bir halk olarak geleceğimiz hakkında karar verme hakkına sahip olmalıyız. İspanya Devleti’nin içerisinde kalmak isteyip istemediğimizin kararının bizim vermemiz lazımdır. Bask da böyle yaklaşmaktadır, zaten Bask ülkesi İspanya ve Fransa arasında parçalanmış durumdadır. Şu an İspanya sistemi içerisindeki Bask özerkliği, ülkelerinin %30’unu kapsamaktadır, yani ülkelerinin büyük bir kısmı bunun dışında kalmaktadır. Devlet o zaman bunu biliyor ve buna göre davranıyordu, parçalara ayırıyordu ki egemenliğini orada kurabilsin.

Mujeres Libres Örgütü 1930’lu yıllarda ortaya çıktı, bu dönemde İspanya’da iç savaş yaşanıyordu. Ordunun içinden bir kesim orduda general olarak bulunan Franco’nun öncülüğünde darbe hazırlıkları yapmaktaydı. Bu darbe 1936 yılında general tarafından gerçekleştirildi. Hazırlıksız değillerdi ve sürpriz bir darbe de değildi.

Aslında özellikle halk ve örgütlü kesim tarafından bu yönlü hazırlıkların yapıldığı hissediliyordu. Hatta bu dönemde örgütlü



alanlar da, özellikle Katalonya alanı(darbe güçlerine karşıt direniş merkezi gibi bir alandır) gibi alanlarda gidip hükümete şöyle söylüyorlardı: “Siz, bizlere silah vermelisiniz çünkü bunlar darbe hazırlıkları yapmaktadırlar

ve o gün geldiğinde kendimizi savunabilmeliyiz.” Burada neyi görmekteyiz? Hükümet halkın sesini ciddiye almamaktadır, uzun bir süre kabul etmiyor ve halka silah vermiyor, çok riskli bir duruma vardığında ancak kabul ediyor fakat artık iş işten çıkmıştı. İspanya’nın özel durumu nedir? Özellikle bu zamanda 20. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra sendikalar çok örgütlüydü, bu İspanya için özel bir durumdu. Kadın ve erkek milyonlarca insan, işçi bu sendikalarda yerlerini almaktaydılar. Bundan dolayı da halk içerisinde bir örgütlü güçten bahsedebiliriz. Bu darbe gerçekleştirildiğinde, 17 Temmuz 1936 tarihinde, hem halktan hem de askerlerden bazı insanlar bu darbecilere destek vermekteydi; fakat çoğunlukla karşı çıkıp direniş içerisinde yerlerini almaktaydılar. Bu İspanya’nın ikiye bölünmesine sebep oldu. Bir parça Franco ve darbeci güçlere destek veriyordu, diğer parça ise İspanya Cumhuriyetini savunuyordu. Bu darbeden sonra İspanya ikiye bölündüğü için ve büyük bir direniş olduğu için İspanya’da iç savaş çıktı; çünkü bu darbeci güçler doğrudan egemenliklerini ülke genelinde oluşturamıyorlardı. Büyük bir parçada direniş vardı, zaten Katalonya da bir merkezdi. Bir diğer merkez ise Bask ülkesiydi. Yine başkent Madrid de bir direniş merkeziydi. Çoğunlukla cumhuriyeti savunan güçler bu parçalarda kendilerini örgütlediler. Bu şekilde 1939 yılına kadar tam 3 yıl boyunca bu savaş aralarında devam etti. 1939 yılında artık Franco egemenliğini tamamıyla oluşturdu. Direniş güçleri yenilgiye uğradı ve artık diktatörlük süreci başlamış oldu. Franco bir askerdirdi, bir komutandı fakat artık bir diktatör oldu. Bu şu anlama geliyor: Franco’nun ölümüne kadar

yani 1978 yılına kadar yaklaşık 40 yıl boyunca İspanya’da ne bir seçim oldu ne de başka bir şey. Böylece demokrasi ortadan kaldırıldı ve her şey merkezileşti ve İspanya’da her şey Franco’ya göre yürütüldü. Bu örgütü anlatmaya başlamadan önce toplumsal ve siyasal koşulları biraz anlamalıyız ki değerlendirebilelim. İspanya’da ilginç olan konu, dış güçlerin yaklaşımları ve özellikle de Avrupa’nın tüm bu gelişimlere karşı yaklaşımlarıdır. Görüyoruz ki 1930’lu yıllar süreç olarak tam da 2. Dünya Savaşı’nın öncesine denk gelmektedir. Zaten bu, biraz bu süreci belirledi. İspanya’da dış güçlerin yaklaşımları gerçekten belirleyiciydi; çünkü İspanya da Avrupa’nın geleceği için temsil olarak görülüyordu. İspanya nereye doğru giderse hemen hemen Avrupa’da da aynı gelişmeler yaşanacaktır, deniliyordu. Almanya ve İtalya, darbeden bir ay sonra (özellikle Avrupa devletleri) tarafsız kalacaklarını belirtmelerine ve müdahale etmeyeceklerine dair bir antlaşma imzalamalarına rağmen en baştan itibaren Franco’ya destek vermektedirler. 27 Avrupa ülkesi bu zamanda böyle bir antlaşmayı imzalıyorlar ve “Biz ne darbe güçlerini ne de onlara karşı direnen güçlerin tarafını tutacağız.” diyorlardı ve müdahale etmiyorlardı fakat Almanya ve İtalya bu antlaşmaya imza atmalarına rağmen en baştan beri Franco’ya destek vermektedirler ve onlara karşı da hiçbir yaptırım geliştirilmemiştir. Almanya ve İtalya neden böyle yaklaşıyorlardı? Çünkü Almanya ve İtalya da faşist ve artık egemen güçlerdi. Almanya’da Hitler ve İtalya’da da Mussolini egemendi. Yani her üçü de aynıydı, her üçü de faşistti, diktatördü ve darbeciydi. Zaten 2. Dünya Savaşı’nda da faşizm cephesi bu üç

devlet öncülüğünde yürütölmekteydi. Hatta deniliyor ki; İtalya darbe başlamadan 2 yıl önce bile darbeci güçlere yardımcı olacak maddeleri ve silah desteğı sağılıyordu. Zaten 1934 yılından itibaren İtalya, darbe hazırlıkları yapabilmeleri için darbeci güçlere doğrudan para ve silah desteğı sağlamaktaydı. Diyelim ki; kapitalist modernite güçleri olarak darbeci güçlere destek veren yaklaşımları normaldir, fakat bu süreçte Sovyetler 'e yaklaşımları ya da duruşları nasıldı? Kendilerini sosyalist ya da komünist olarak adlandıran devletlerin duruşları nasıldı? Aslında temel sorun da budur. Zaten bu cumhuriyeti savunan ve Franco'ya karşı direnen güçler sadece Sovyetler ve Meksika tarafından biraz destek almaktaydılar ama Sovyetler başlangıçta tarafsız davranacaklarını destek sunmayacaklarını belirtirler. Bunun nedeni de Sovyetler, kapitalist güçlerle arasını bozmak istemedi. Zaten bu süreç özellikle Stalin dönemidir, Lenin artık ölmüştür ve Stalin, Sovyetler Birliğinin lideridir. Onlar özellikle Avrupa devletleriyle, kapitalist güçler de diyebiliriz, ilişkilerini korumak istiyorlardı. Bunun için ilk zamanlar bir duruş sahibi olmadılar, antifaşistlere gerekli yardımı yapmıyorlardı. Hatta ilk zamanlarda Fransa direnen güçlere destek vermek istediğinde Sovyetler Birliği buna izin vermedi ve 'olmaz' dediler. Bunu niçin söylüyoruz? Burada en başından beri ifade ettiğimiz gibi, Sovyetler'den yana devrim karşıtı bir duruş sergilenmektedir. Diktatörlük, İspanya'da nasıl resmiyet kazandı? Sovyetler Birliği'nin oportünist ve pragmatist siyasetinin sonucu olarak böyle oldu. İspanya'da bu zaman da Komünist Partisi çok etkili ve güçlü değildi, üyelerinin sayısı da pek fazla değildi, en

fazla sendikaları vardı. Bu sendikalar da kendilerini konfederasyon olarak örgütlendirmişlerdi ve üyelerinin sayısı çok fazlaydı; fakat İspanya'daki Komünist Partisi, Sovyetler'deki merkeze bağlı olduğundan daha sonra Sovyetler siyaseti olarak asıl muhatap olarak ele alınıyorlardı ve diyorlardı: "Franco'ya karşı var olan bu direnişin merkezinde Komünist Partisi bulunmaktadır ve asıl muhatabımız odur." Daha önce bu direnişin içerisinde olmamalarına ve hatta bu direnişin örgütlenmesinde bu partinin herhangi bir rolü olmamasına ve en baştan beri bir kitleleri ya da tabanları olmamasına rağmen daha sonra Sovyetler'in eliyle böyle büyütülmüşlerdir. Sovyetler, bu partiyi tamamen kendi denetimleri altına almışlardı, onların kontrolündeydi. Bu da direniş güçlerinin arasında çelişkilerin çıkmasına ya da anarşistlerin ve antifaşistlerin arasında kargaşaların yaşanmasına sebep oluyordu. Mesela günümüzde de oraya gittiğiniz de, eğer antifaşistlerden bahsederseniz kızarlar; çünkü onlar antifaşistleri "anarşistlere ihanet edenler" olarak anlamaktadırlar ve direnişe öncülük yapanlar da anarşistlerdi. Normalde fikir olarak, bir isim ve çizgi olarak tabi ki antifaşizm bu değildir; fakat 1930'lar İspanyasında kendilerini antifaşist olarak adlandıranlar ve Sovyetler'e göre yürüyenler sonunda devrime ihanet ediyorlardı, aslında anarşistlere ihanet ediyorlardı. Bu yüzden günümüzde bile bize yakın olanlar, anarşist hareketlerden gelmektedirler, antifaşistlerden ziyade. İspanya'daki Jineloji Komitesi'nde bulunanlar da Rojava'ya gelenler de çoğunlukla anarşistlerden oluşmaktadır, Anarşist Hareket üyesidirler. Mesela düşünün, başlangıçta Sovyetler nötr kalacaklarını

söyledi, sonradan mecbur kaldılar ve İspanya'ya silah gönderiyorlardı. Zaten Komünist Partisi'ni muhatap olarak esas alıyorlardı. Komünist Partisi'ne anarşist güçlere silah vermeme talimatı verdiler. Böyle bir yaklaşım vardı ve aslında bu duruşla devrimci mücadelenin gelişimlerini engelliyorlardı, bu direkt olarak Sovyet eliyle engelleniyordu. Tabi bu süreçte dünya genelinde çok büyük bir duyarlılık ortaya çıkıyordu. Yaz aylarından itibaren tüm dünya genelinden binlerce enternasyonalist silahlı mücadeleye katılmak için İspanya'ya doğru akıyorlardı. Dünya genelinden 53 ülkeden genel olarak 59000 antifaşist İspanya'ya gittiler. Düşünün; vakit açısından hesaplasak bile, bugün uçaklar vardır, çok kısa bir sürede çok rahatlıkla istediğimiz yere gidebiliyoruz; fakat o zamanlar yolculuk yapmak o kadar kolay olmamasına karşın yine de toplam 53 ülkeden 59 000 enternasyonalist, direnişte yer alabilmek ve devrimi savunabilmek için, antifaşist değerleri koruyabilmek için İspanya'ya gitmişlerdir. Sovyetler tarafından örgütlendirilmişler ve enternasyonalist tugaylar olarak mücadelede yerlerini almışlardır. Zaten özellikle Rojava süreci ile çok fazla paralel olan özellikleri belirtildi. Yine bu sürece ait çok fazla fotoğraf vardır ve bunlar, Rojava fotoğraflarıyla özellikle kadın fotoğraflarıyla birlikte dağıtılmıştır.



Bu da önemli bir noktaydı; fakat bu enternasyonalist tugaylar savaş sonlanmadan bir yıl öncesinden, İspanya Komünist Partisi'nin kararıyla 1938 yılında fesh edilmişlerdir. Burada oportünist yaklaşımlar görülmektedir. Özellikle Avrupa devletleri neden böyle yaklaşmışlar, neden bilinçli bir şekilde burada faşist bir egemenliğin, diktatörlüğün oluşmasına izin vermişlerdir? Daha önceki hükümet, çok ulusluluğu ve sosyalist değerleri kendisi için esas alıyordu, biraz daha demokrattı. Çünkü kapitalist modernite güçleri özellikle kendi ekonomik menfaatleri açısından ve genel olarak ideolojik olarak da diktatör ve faşist bir rejimi, komünist bir hükümete tercih ediyorlar; bunu kendi menfaatleri açısından daha az tehlikeli görüyorlardı. Özellikle 2. Dünya Savaşı'na doğru giden bu süreçte kendi menfaatleri için kapitalist modernite güçleri, bir diktatörü tercih ediyorlardı. Bundan dolayı da direnişe destek vermiyorlardı ve onların gözleri önünde bu durumlar yaşıyordu. Zaten İspanya'daki iç savaşın sonlanmasının ardından kısa bir süre sonra 1939 yılında 2. Dünya Savaşı başladı, büyük

güçler bilinçli bir şekilde İspanya'daki demokrasiyi tasfiye ettiler ve 40 yıllık bir diktatörlüğe teslim ettiler. Bunların hepsi bilinçli bir şekilde yaşanıldı ve düşünün; İspanya, Franco'nun diktatörlüğü sürecinde Avrupa Birliğinin üyesi oldu. Bu da Avrupa'nın sözde demokratik sisteminin gerçekliğini göstermektedir. Onların özleri budur işte, kendi elleriyle demokratik bir sistemin inşası için var olan tüm çabaları tasfiye ettiler. Dikkat çekici olan, üç yıl boyunca devam eden bu direniş sadece bir silahlı direniş değil aynı zamanda alternatif bir sistemin oluşturulmasıydı. Yine görülüyor ki toplumsal bir devrim çabaları da bununla beraber sergilenmiştir ve bu yüzden bu örnek bizim için çok önemlidir. Direnişçilerin denetiminde olan bu alanlarda toplumsal bir devrim yaratmak istediler. Hem toplumsal bir devrim hem ekonomik bir devrim hem de daha fazla komünal olan yeni bir sistem geliştirmek amaçları içerisindeydi. Özellikle Katalonya, Aragon (Bask ve Katalonya ülkeleri arasındaki özerk bir alandır, komşudur) alanlarında işçiler fabrikaların kontrolünü ellerine geçirmişlerdir, sendikaların ve işçilerin yönetimini oluşturuyorlardı. Yine çok fazla sayıda fabrika ve iş yerleri kollektivize edilmiştir. Önceden bu yerler özeldi ve sahipleri vardı. Sonra Franko tarafında yer alan fabrikaların sahiplerini kovuyorlar. İşçiler daha sonra kendileri bu fabrikaların yönetimini ele geçirmiş ve hepsini kolektifletirmişlerdir.

Barcelona genelinde 3 milyon insan bu sürece katılmışlar, fabrika ve iş yerlerini kollektivize etmede yerlerini almışlardır. Böylelikle bunu topluma ait kılmışlar ve 3 milyon insan bunda yerini



almıştır. Katalonya, Bask ve Aragon da bu zamanda isim olarak ulus devlettiler fakat yine de özerklikleri vardı ve Katalonya'nın özerk hükümeti vardı. Mesela Madrid'te yani İspanya devletinin merkezine bağlı olan yerlerde devrim komiteleri ve meclislerini oluşturdular, buraları karar alma yerleri olarak toplumsallaştırdılar. Fakat maalesef bu sürecin başlangıcında

Stalinist Komünist Partinin eliyle bu çabaları tasfiye etmeye ya da toplumsal bir sistemin oluşumunu tasfiye etmeye başladılar. İspanya Komünist Partisi (PCE) 1936 yılının sonbaharında karşı devrime başladı. 1936'dan önce çok rol oynayamadılar, üye sayıları çok düşüktü. Fakat 1937 yılına gelindiğinde 250 bin üye ile hakim parti olacaktı. Proleter devrimine karşı ılımlı cumhuriyetçi güçlerle ittifak arayışındaydılar. Devrimi kanla tasfiye ettiler. Mayıs 1937'nin ilk haftasından itibaren Barcelona'da bir dizi solcu katledildi. Sendikalılara karşı baskınlar yapılıyor, orada bulunanları faşistlerin ajanı olmakla suçluyorlardı. Marksist Birleşim İşçi Partisi (POUM) yasaklandı. Ardından sistematik bir biçimde tarım ko-

operatifleri yok edildi. Meclis ve komite üyeleri tutuklandı, Katalonya ekonomik ve siyasal özerkliğini kaybedip merkezi hükümete bağlandı. Ardından hükümete darbe yapıldı ve yeni hükümette Ulusal Emek Sendikaları Konfederasyonu, CNT'ye yer verilmedi. Özellikle bu sendikalara karşı baskı çok keskindi. Mesela "Bunlar faşistlerle ortaklık yapıyorlar." diyerek onları suçluyorlardı ve bu gerekçe ile baskılarını sürdürüyorlardı. Yine de bu zamanda çok fazla tarım vardı. Çok yerde çiftçiler ve köylüler toplanıyor ve kendi aralarında kooperatif oluşturuyorlardı. Buna komün de diyebiliriz. Tarımda birlikte çalışıyorlar, kazancı da kendi aralarında bölüşüyorlardı. Bu, bu dönemin en önemli ekonomik ayaklarından biriydi. Bu sürecin başlamasının ardından bir yıl sonra, 1937 yılında özellikle Stalinistler bunların üzerine gidiyor, onların çalışmalarını yasaklıyor ve onları fesh ediyorlar, sistematik bir şekilde yok ediyorlardı. Zaten bu meclis ve komite üyelerini yakalıyorlardı. Yeni bir toplumu yaratmak için toplumun tüm devrim kazanımlarını Moskova'nın talimatlarıyla, İspanya'nın Komünist Partisi'nin kadrolarının ve polislerinin eliyle yok edilmiştir, tasfiye edilmiştir; fakat buna rağmen de büyük sendikalar ve konfederasyonlar geliştirilmiştir bu süreç içerisinde. Bu proleter sendika konfederasyonu diyebileceğimiz bir konfederasyonudur, kısacası CNT yani Ulusal Emek Sendikaları Konfederasyonu deniliyor. Zaten bu en büyük gücü ve milyonlarca işçi o zaman kendilerini bunun çatısı altında örgütlediler. Bu, aslında bu komitelerin ve meclislerin öncülüğünde oluşturuldu. İspanya'daki Komünist Partisi'nin yerine bu konfederasyonun direnişine öncülük yapma-

sı gerekiyordu ama izin vermediler. Mesela bu konfederasyon fark etti ki Stalinistler aslında devrim karşıtı çalışma yürütüyorlar, fakat Sovyetler'e karşı başkaldırı çağrısında bulunmuyorlardı. Neden böyle yaptıklarını da şöyle açıklıyorlardı: "Biz şimdi faşistlere karşı bir olmalıyız, eğer biz şimdi halkımıza bunlara karşı başkaldırı çağrısında bulunursak o zaman faşistlere karşı savaşta kaybederiz ve kazanamayacağız. Savaşımızın sonuç alabilmesi için şimdi bunlara karşı bir şey yapmamamız gerekir." Bu tarihi bir hata oluyor, çünkü bir yıl sonra zaten her şeyi diktatörlere teslim ediyorlar. Bu temel bir yanlış olarak geliyor. Daha sonra bu, tarihte çok yerde kendini tekrarlamaktadır. Bazen Önderlik bizler için de diyor ya: "Siz devrime cesaret etmiyorsunuz" bu, varolan durumu özetliyor. Aslında burada da tam bir devrim yapmaları ve özerkliklerini Sovyetlerden de korumaları gerekirdi; "Faşistler kazanmasın, hareketimiz parçalanmasın" adıyla tasfiyeci güçlere karşı duruş sahibi olamıyorlar. Sonunda da kısa bir süre sonra kaybediyorlar. Kadının durumu ve rolü burada nedir? Zaten İspanya toplumu, genel olarak çok geleneksel bir toplumdur, günümüzde de öyledir. Kadına karşı şiddetin olduğu bir yer olmasının yanında "kadın evde kalmalı, erkeğinin hizmetini görmeli ve daha çok evle sınırlı kalmalı" diyen Maço yaklaşımları da çok fazladır ve bunlar hala günümüzde de çok güçlüdür. Bundan dolayı toplumun, toplumsal cinsiyetçilik yaklaşımları ciddi bir sorundur. Burada da görüyoruz ki kadın doğrudan yeni bir konuma girmiş olmaktadır. Çünkü kadının daha önceki yerini, yani ev içini terk etmeleri ve erkeklerle kol kola direniş içerisinde yer almaları gere-

kiyordu.



Bu fotoğrafta da görüldüğü gibi kadın ve erkek birliktedir.

Bu üç yıllık direniş sürecinde kadın, mücadelenin her alanında yer edinmiştir, rolünü oynamıştır. Sadece silahlı mücadele de değil, ilk zamanlar özellikle gıda dağıtımında büyük rol oynamışlardır; fakat görüyoruz ki planlama ve karar alma sürecinde kadının olmadığı aslında pratiği uygulama sürecinde kadınların ön plana çıktığını fark ediyoruz. Karar almada ve planlamada hep erkekler rol oynamıştır. Başlangıçta böyle bir durum vardı. Fakat toplantılar mahallelerde ve köylerde hazırlanıyordu. Çünkü daha öncede belirttiğimiz gibi başlangıçtan itibaren komünal ve toplumsal bir sistem oluşturmaya başlıyorlardı. Bunun için her yerde hem köylerde hem de şehirlerde komün, komite, meclis oluştuyorlardı. Bunlar sürekli ve düzenli bir şekilde toplantılarını yapıyorlardı, bu toplantılarda sorunlar tartışılıyordu ve çözüm için karar alınıyordu. Kadın, bu toplantılara aktif bir şekilde katılmasına rağmen çoğunlukla komite yönetimi üyeliği için seçilmiyordu.

Bunu da hangi gerekçelerle reddedildiğine bakacak olursak; kadının okuma-yazma bilmediğine ve kendini iyi ifade edemediklerine bağlıyorlardı. Kadın için bu vakte kadar o imkân yaratılmamıştı ki kendisini 100-200 kişinin bulunduğu bir toplantıda ifade edebilsin, kendisini dile getirebilsin. Kadının kitle önünde konuşma durumu olmamıştı, erkeğe bu kadar hakların verilmesi erkeğin çok çok iyi olduğundan değil, kadının yok sayılması için ortaya konulan gerekçelerdir. Bu gerçekler öne sürülerek, kadının henüz eşit katılma, karar verme mekanizmasında bulunma zamanının gelmediğini söylemişlerdir. Burada da erkeklerin böyle bir yaklaşımını görmektediriz. Tüm pratik çalışmalar kadın üzerinden yürütülüyordu; fakat mesele irade konusuna geldi mi, karar alma konusunda kadına kolay kolay yer verilmiyordu. Çok fazla sayıda kadın milis de bulunmaktadır. Faşizme karşı yürütülen savaşın başlarında da kadın, sembol olarak görüldü ve tanıtıldı. Özellikle tulumlarında görülen koyu mavi rengi (kendi dillerinde mono azul denilmektedir) emekçi kadınları sembolize etmektedir ve bu tulumların kadını gösterdiği ve faşizme karşı direnişi temsil ettiği çok fazla afiş, ilk başlarda hazırlanmaktaydı. Böylece kadının daha fazla yer edinmesini istediler fakat kısa bir sürede, neredeyse birkaç ay içerisinde, 1936 yılının sonlarına vardığımız da görüyoruz ki bu afişler artık yoklar. Sadece ilk aylarda böyle güçlü bir propaganda yapıldı kadın katılımı için, ama sonradan artık ataerkil yaklaşımlardan mı kaynaklı yoksa Sovyetlerin müdahalesi mi oldu, bunu tam bilemiyoruz; fakat görüyoruz ki gün geçtikçe bu afişler azalmaktadır hatta tam tersi afişler ortaya çıkmaktadır. Bazı afişler

vardı ki bunlarda kadın, ya fahişe gibi ya da cephelerde hastalık dağıtan gibi gösteriliyordu. Kadını direnen biri olarak göstermek yerine sanki erkeklerin yoğunlaşmalarını bozan, varlıklarından ötürü erkeklerin iyi savaşamadığı, erkeklerin kafalarını karıştıran, sadece cinsellik için gelen, direnişçiler arasında fahişelik yapanlar gibi gösteriliyorlar. Burada da 180 derecelik bir değişim olmaktadır kadının rolü ve katılımı ile ilgili görsellerde. Okuduğum bir kitapta, kadının direnişin öncüsü olarak gösteren afişler bazı ülkelerde tepki oluşturduğunu ve “Kadının böyle katılım sağlaması olmaz, biz destek veremeyiz.” denildiğinden bahsediyordu. Rahatsızlık oluşturmaması için sonradan kadınlar ya hepsi cepheden çıkarılıyordu ya da kadınların sayısı azaltılıyordu. Yine aslında kadının ilk başlarda cephelerde çok zorlanmalar yaşadı. Mesela, kadının kendini savaşta ispat etmesi gerekiyordu. Bir kadın bir eksikliğe düşünce tüm kadınlara mal ediliyordu ve diyorlardı: “Zaten siz tüm kadınlar böylesiniz, olmuyor böyle.” Kadının direnişte de geleneksel rollerini oynamaları ve gelişmemeleri için çok fazla “kadın savaşamaz” teorileri yapıldı bu zamanda. Şöyle bir sorun vardı ki, Franco’nun askerleri kadınları yakaladıklarında önce tecavüz edip sonra öldürüyorlardı ve bu da bir korku oluşturmuyordu. Bundan dolayı bu, “Kadın silahlı mücadelede yerini alamaz” teorisi ve propagandası için yapıldı. Öyle oldu ki artık sonlara doğru daha fazla annelik rolü ön plana çıktı. Bu bilinçli olarak yapıldı. Mesela afişler üzerinde özellikle kadın daha çok geleneksel işlerle; direnişçilere yemek yaparken, çamaşırları yıkarken gibi böyle motiflerle kadın gösteriliyordu. Hastanelerde hemşirelik

rolünde olanları, yardımcı olanları ya da göçmenlerle ilgilenenleri gösteriyorlardı, daha çok mağdur olarak gösteriliyordu. Örnek olması açısından belirtiyorum; bu dönemde hava saldırıları çok yoğun olduğundan annelerin kucaklarında bebekleriyle devletlerin bombardımanı altında olduğu çok fazla afiş çıkartılmıştır. Oysa görülmektedir ki giderek değişim olmaktadır. İlk başlarda bu direnen kadını, silah kaldıran kadını sonlara doğru görüyoruz ki geleneksel, mağdur anneye dönüştürülmüştür. Bu çerçeveyi biraz açmak istedim ki Mujeres Libres'in mücadelesini daha iyi anlayabilelim. Mujeres Libres Örgütü'nün siyasi hattını nasıl adlandırabiliriz? Buna ya anarko feminizm ya da proleter feminizm denilmektedir. Kendilerini kadın eylemcileri olarak adlandırıyorlar ve kadın olarak örgütleniriliyorlardı, fakat anarşist çizgiye yakındılar ve proleterdiler. Bu örgüt içerisinde yer alan kadınlar özellikle böyle bir hattan gelmekteydiler. Nisan 1936'da Franco darbesinden 3 ay önce Madrid'de kuruldu, kuruldu. Kurucuları Lucia Sanchez Saornil (1895-1970), Mercedes Comaposada Guillen (1900-1994) ve Amparo Pochy Gascon (1902-1968). Aslında ilk başlarda daha çok kendilerini bir dergi olarak örgütlediler.



Mujeres Libres'in dergi kapağı

Burada da görüldüğü üzere aslında kadının direnişe katılımı teşvik ediliyordu. Başlangıçta bir dergi gibidir. Amacı, kadının bilinçlenmesini, cins bilincini büyütmek ve bu yolla kadının kendini özgürleştirmesini sağlamaktır. Yine kadınları anarşist hareket için örgütlendirmek istediler. Daha öncede belirttiğimiz gibi 1936'da kendilerini bir dergi olarak örgütlediler fakat gittikçe yerel gruplar ve komiteler oluşturuyorlardı. İlk defa 1937 yılının Eylül ayında ulusal boyutta ilk kongrelerini yapıyorlardı. Kuruluşundan yaklaşık bir buçuk yıl sonra tüm İspanya'dan katılımlarla kongrelerini yapıyorlar. Burada, artık kendilerini bir federasyon olarak örgütleme kararını aldılar. Bu sadece küçük bir örgüt değildi, bir federasyondur. Küçük yerel gruplardan oluşuyordu ve emir- talimat hiyerarşileri yoktu; fakat bu yerel seviyede özerk çalışan gruplar ulusal düzeyde alınan kararları kendileri için esas

alırlardı ve genel bir perspektif çerçevesinde ele alıp buna göre çalışmalarını yürütürlerdi. 1939 yılına kadar yani 3 yıl içerisinde üye sayıları 20 bine ulaşmış bulunmaktadır ve 170 yerel gurupları, komiteleri bulunmaktadır. Özellikle Katalonya ve Madrid gibi alanlarda oldukça fazladır sayıları. Bunlar anarşist hareketler içerisinde biraz sorun da yaşadılar, zorlandılar. Hareketin yaklaşımindan dolayı zorlandılar. Hareket kadının kendisini ayrıca özgün örgütlemesine gerek olmadığını ve hatta bunu bir yanlışlık olarak gördükleriydi. Kadının özgün örgütlenmesiyle hareket ikiye ayrılacaktır, tüm hareket böyle parçalanacaktır. Bundan dolayı çok sayıda anarşist hareket kadroları ve CNT(sendika konfederasyonu) de Mujeres Libres'e karşı çıktılar ve dediler ki: "Sizler hareketimizi zayıflatacak ve parçalayacaksınız, kendinizi özgün örgütlendirmeniz doğru değildir." Mujeres Libes üyeleri ilk zamanlar ağırlıklı genç nesilden kadınlardı, yani bir sendika da kendisini örgütlendirmemiş, bir yere bağlı olmayan genç kadınlardı. Öncelikle bu kadınları esas almışlar, fakat sonradan tüm nesiller aralarında yer edinmişlerdir. Başlarda da belirttiğimiz gibi, zaten anarşist hareketler içerisinde büyük bir toplumsal cinsiyetçilik bulunmaktadır, bu kendisini belli ediyor, bir örnek verelim:



Mesela sonradan Mujeres Liberes'in kuruluşunda yer alacak bir kadını 1933 yılında sendika üyelerine seminer vermesi için davet ediyorlar. Seminar karma ortamdır yani hem kadın işçiler hem de erkek işçiler için seminer verecektir. Kendi sendikası tarafından görevlendirilir ve Madrid'e gider. Fakat seminerini veremiyor. Çünkü erkek işçiler bir kadının gelip kendilerini eğitmesini kabul etmiyorlardı. Bu kadar örgütlü, anarşist, sosyalist, işçi, komünist olmalarına rağmen kadınları kabul etmiyorlardı ve kadınların gelip onları eğitmelerini de kabul etmiyorlardı. Seminar verecek kadın, mecbur kaldığı için dışarı çıkıyor ve gidiyor. Anarşist hareketin kadın sorununa yaklaşımı çok eksiktir, içerisinde çok fazla yanlışlık vardır. Bundan dolayı Mujeres Libres'e olan yaklaşımlara rağmen kendisini nasıl ısrarla örgütlediğini görüyoruz. Dediler ki: "Bu kopuş aslında stratejiktir ve kısa sürelidir. Tama- mıyla her zaman kendimizi özerk örgütleyecek değiliz, ama ilk

DÜNYA KADIN TARİHİ

olarak kendimizi genel örgütten ayırmalıyız ki hem kadının bilincini geliştirebilelim hem de böyle güçlü bir şey yapabilelim ki sonradan erkek üzerinde de etkide bulunabilelim. Böyle stratejik yaklaşım görebiliyorlardı. Bir bayrakları ve kadınlar için bir marşları vardı. Aşağıda bu marşın sözleri yazılmaktadır. (İberya, İspanyanın diğer adıdır).

Yumruk havada, İberyalı kadınlar

Kızıl ('ışık tarafından hamile bırakılmış') ufuklara doğru.

Ayaklar toprağın üstünde

Alın gökyüzüne doğru.

Hayatın yeminlerini doğrulayarak

Geleneğe başkaldırıyoruz

Acılardan doğan bir dünyanın

Sıcak kiline şekil veriyoruz.

Geçmiş yokluğun içinde batsın!

Dün kimin umurunda!

Kadın kelimesini

Yeniden yazmak istiyoruz

*İleri, İberyalı kadınlar,
Yumruk gökyüzüne doğru
Yangın yollarda
İleriye, ileriye
Yüzümüz ışığa doğru.*

Uzun vadeli hedefleri olarak, özgür bir toplum yaratmak istediler. Bunun için de ağırlıklarını eğitim faaliyetlerine vermeleri



gerektiğini savunuyorlardı. Burada eğitim faaliyetlerine “kazanma ve kazandırma” için yöneliyorlardı. İspanyolcası, Captacion & capacitation. Böyle adlandırdıkları bir teorileri vardı. Kadını yeni bir toplum için kazanmak istiyorlardı, eğitiyorlardı ve yeniden topluma vermek istiyorlardı. Birinci kongrelerinde bir tüzük çıkartıyorlar. Bu

tüzüklerinde hem amaçlarını belirtiyorlar hem de bu amaçlarına ulaşmalarını sağlayacak yöntemleri belirtiyorlardı.

Eylül 1937 Tüzüğü:

- İlerlemeye öncülük edecek bilinçli ve sorumlu bir kadın gü-

cünü oluşturmak

- Bu amaçla okullar, enstitüler, konferans daireleri, özel kurslar vb. oluşturmak ve böylece kadının üçlü kölelikten (bilinçsizliğin yarattığı kölelik, kadın köleliği, işçilerin köleleştirilmesi) kendini kurtarmasını sağlamak

- Bu amaçlara ulaşmak için, siyasi anlamda CNT ve FAI'nin genel hedeflerinde kendini gören bir örgüt olarak hareket eder.

Grupların henüz bulunmadığı köy ve şehirlerde kadınlara yönelik eğitimler veriyorlardı. Kadınlara kendilerini örgütleme çağrısı yaptıkları broşürler basıp dağıtıyorlardı. Kadına hem destek sunuyorlardı ama hem de onlarda öz inisiyatife önem veriyorlardı.



Biraz onların teori ve çalışma yöntemleri hakkında bilgi verelim:

Teorik çalışmaları da buluyordu. Örneğin çifte mücadele (la doble lucha) teorisini geliştirmişlerdi. Buna göre, ne sadece kadının kurtuluşu ne de sadece işçi sınıfının kurtuluşu özgür bir topluma götürür. Sosyal devrim sadece iki mücadeleye birlikte yürütüldüğünde

gerçekleşebilir. Ama tıpkı işçi sınıfı gibi kadını da ancak kendisi kurtarabilir. Bunun için kadınlar bir yanda erkeklerle sömürgeci devlete karşı savaşmalı, bir yanda ise tek başlarına ataerkil yapılarla mücadele etmelidir. Yine şöyle diyorlardı: “Devrimci kadın iki alanda mücadele yürütmeli: İlk etapta dışsal özgürlüğü için mücadele yürütmeli ve bu mücadelede erkek aynı idealler, aynı dava uğruna onunla ittifak içindedir. Kadın bunun dışında - erkeğin yüzlerce yıldan beri sahip olduğu- kendi özgürlüğü için de savaşmalıdır. Ve bu savaşta kadın tek başınadır.” (ML dergisi 7. sayı, devrimin 8. ayı)

Temel çalışma alanlarını ise şu şekilde kategorize edebiliriz:

Birincisi, kadın kurtuluşudur. Bunun için eğitim ve çalışma olanakları yaratıyorlar, okuma yazma oranını yükseltmek için kapsamlı çalışmalar yürütüyorlar. Birçok yerde okul ya da enstitü oluşturuyorlardı. Bunları kadın akademileri gibi oluşturuyorlardı ve buralar da dört çeşit eğitim veriyorlardı:

a) Temel eğitim: (okuma yazma bilmeyenler için): okuma, yazma, aritmetik temel bilgiler, coğrafya, gramer, doğal fenomenler gibi konulardır.

b) İkinci aşama olarak temel eğitime ek dersler: Dünya Tarihi, Fransızca, İngilizce, Rusça, daktilo, stenografi (hatiplerin konuşmalarını hızlı bir şekilde yazıya geçirebilmek için çeşitli semboller ve kısaltmalardan faydalanarak yazılan bir yazı yazma sistemi) çerçevesinde eğitim görüyorlardı.

c) Ek meslek eğitimi: hemşirelik, anaokulu öğretmeni, mühendislik (mekanik, elektrik, ticaret), konfeksiyon, tarım ve tavukçuluk gibi konularda temel bilgiler veriliyor ve ayrıca staj da yapılmaktadır.

d) Toplumsal eğitim: Sendika örgütlenmesi, sosyoloji, ekonominin temel bilgileri, genel kültür ile ilgili bilgileri geliştirmek amaçlı haftalık seminerler vardır.

Kadınların çalışmasını sağlamak amaçlı çocukları için kreşler açıldı. Halk mutfakları kuruldu ki buralarda tüm kadınlar birlikte yemek yapar, her kadın ayrı ayrı yemek yapması yerine beraber yaparlardı. Yine kendi üyelerinin çocukları için tatil kampları düzenleniyordu. Bu kamplarda çocuk eğitimini veriliyor ve bu eğitimi üstlenenler, bunun için eğitilmiş mülteci kadınlar, çiftçiler ve işsiz fabrika işçileri idi. Bunlar bu kamplarda öğretmen olmaları için eğitilmişlerdi.

İkinci temel çalışma alanı, çocuk eğitimiydi. İlerici bir çocuk eğitime çok önem veriyorlardı, hatta hamile kadınlara dönük “bilinçli annelik” kursları veriliyordu. Özgür bir toplum için bireyin çocukluktan eğitilmesi gerektiğini söylüyorlardı. Dergide sürekli işlenen konulardan biri de ilerici okul eğitimi ile özgür pedagojidir ve bu konular hakkında çok fazla yazı yazılmıştır. Pedagojinin toplumun temeli olduğuna inanan ML, bundan dolayı işçi örgütlemelerinin var olan orta sınıf öğretmenleri çalıştırmak yerine yeni öğretmenler yetiştirmesi gerektiğini vurguluyordu. “Var olan toplum içerisinde eğitim gören öğretmenlerle yeni bir toplum yara-

tamayız.” diyorlardı. Onlara göre okul fikri yenilenmeliydi, okul yaşamdan kopuk olmamalıydı, bundan ziyade çocuklar yaşamda bilgi ve eğitim almalıydı. Kız ve erkek çocukları birlikte oynamalı, farklı oyunları olmamalıydı. Çünkü Mujeres Libres aynı zamanda yeni insanlar yaratmak istiyordu.

Üçüncü temel çalışma alanı fuhuşla mücadeleiydi. Hükümet 1931’de fuhşa karşı bir yasa çıkarmıştı ancak yasa en çok seks işçilerini mağdur ediyordu. ML tek başına yasakla sorunun çözülmediğini düşünüp kadınları fuhuşa götüren koşullara odaklanıyordu. ML en fazla kadını fuhuşa iten faktörler üzerinde duruyor, yoğunlaşıyor ve fuhuşta yer alan kadınları karalamaktan ziyade, “Kadınları fuhuşa iten sebepleri ortadan kaldırmalıyız.” diyordu. Fuhuştan kurtarma evleri ve rehabilitasyon ve sosyal reentegrasyon merkezleri kuruyorlardı, fuhşu bırakan seks işçileri(fahişe) burada kalabiliyordu. Burada;

a) doktor muayenesi ve tedavi(bu mekânlar da çok fazla doktor vardı)

b) Bu barınma mekânlarında sorumluluk duygusunu yaratmak için ekonomik ve ahlaki destek

c) ekonomik ihtiyaçlarını giderebilmeleri için mesleki eğitim

d) ihtiyaç duyup ayrıldıklarında onlara (bu merkezlerden ayrıldıktan sonra da) maddi ve manevi destekleri devam ettirme.

Dördüncü çalışma alanı ise cephe mücadelesiydi. Savaşın

başlangıcında birçok ML üyesi de milis olarak cepheye gitti ama genel anlamda daha çok eğitim çalışmalarına ve destekçi faaliyetlere ağırlık veriliyordu. Mesela savaşçıların çamaşırlarını yıkamak, dikmek ve ütölemek için cepheye tugaylar gönderiliyordu. Yine cephe ile ev arasındaki postayı ulaştırmaktan sorumlu bir tugay vardı. Savaşçılarla sohbet etmek ve moral vermek için cepheye gönderilen gruplar vardı. Cephe arkasında yaşamın ve mücadelenin örgütlendirilmesi için de somut öneriler yapıp, eksikleri tespit ediyorlardı, (çok sayıda üyesi bu çalışma da vardı.) Örneğin kadınlar günün yarısını gıda kuyruklarında geçiriyordu ve bu ciddi bir sorundu. ML bu sorunu çözmek için alternatif yöntemler önerdi. Tarımın daha verimli hale getirilmesi için kafa yoruyorlardı.

ML günümüzde en çok silahlı mücadelesiyle tanınıyor fakat toplumsal ve eğitim mücadelesiyle çok az tanınıyor. Bu yüzden bu kadar açtık fakat silahlı mücadele alanı da önemli bir alandır.

Mujeres Libres'in üyeleri çoğunlukla işçi sınıfına mensup kadınlardı, elit ya da burjuva kesiminden değillerdi. Çoğu toplumsal devrimin merkezi Barcelona ve faşizme karşı direnişin merkezi Madrid'de yaşıyordu.

Daha önce de afişlerden bahsetmiştik, görüldüğü üzere bir tarafta erkeklerle savaşan kadınlar bulunmaktadır ve "Geçiş Yok" sloganı yazılmaktadır. Bu ilk zamanlarda çıkmaktaydı ve kadının savaşa katılımının propagandasını yapmaktadır. Sol tarafta da başkaldıran bir kadın vardır, bir annedir, yani direkt cephe içeri-

DÜNYA KADIN TARİHİ

sinde bulunan bir kadın değildir; daha çok annelere hitap etmektedir.



Bu fotoğraf eğitim için açılan sınıfları, okulları ve akademileri göstermektedir.



Bunlar da emekçi kadınlardır, yaşamın her alanında yer aldıklarını dile getirmiştik. Bunlar araba tamirciliği yapan ya da fabrika-

DÜNYA KADIN TARİHİ

da çalışan kadınlardır ve aslında o zamana göre bu meslek kadın için belirlenen klasik mesleklerden değildir. Burada bu işi de yapıyorlar hem de büyük bir moralle yapıyorlar.



Bu fotoğraftaki kadınlar ilk milislerdir ve kafalarındaki şapka ile kendilerini belli ediyorlar. İlk başlarda üniformaları yoktu ve sivil giyiniyorlardı, silah alıyorlardı.



Bu fotoğrafta da hem işçiler hem de milisler birlikte bulunmaktadır. Çok fotoğrafta gördüğümüz gibi, kadınlarla erkeklerin bir-

likte olduğu fotoğraflarda kadın, erkekten önde yürümektedir. Öyle çok fazla da onların gölgesi altında kalmıyorlardı. Bu kadınların hepsi ML üyesidir, özellikle kafasında şapkası olan kadınlar üyedirler.

Franco zaferini ilan ettiğinde ve iç savaş bittiğinde zaten tüm örgütler yasaklandı, çok fazla sayıda üyeleri yakalandı, ya da göç yapmak zorunda kaldılar ve göçmen olarak ülkelerini terk ettiler ya da yaşam içerisinde normal olarak yerlerini alıyorlardı. Franco'nun sürecinde hemen hemen hiç imkân olmadı ki ne antifaşist örgütler kendilerini örgütleyebilsinler ne de kadınlar. ETA'da 1960'lı yıllar da ancak kendini örgütleyebildi. Zaten bu vakte kadar çok uzun bir süre boyunca belli bir sessizlik vardı. Çünkü faşizm şartları altında kendini örgütleyebilme için imkân olmuyordu. Bu kadınlar da günümüzde artık yaşları epey ilerlemiştir hatta çok az ML üyesi olan kadın günümüzde hala yaşamaktadırlar. Ayrıca bir bilgi olarak ML kendilerini hiç feminist olarak adlandırmamışlardır. Feminizm sözcüğünü burjuva kadınlarına ait bir kelime olarak görüyorlardı, böyle tanınmak istenmediler ve bu yüzden kadın kurtuluşunu esas aldılar, feminist sözcüğünü kullanmadılar. Komünist Partisi de 1936'nın sonlarından sonra kadınları cepheden adım adım çekti. Bu partinin yaklaşımı, kadının cephe ardındaki çalışmaları yapmaları gerektiğini, cephede bulunmalarını gerektiğini savunuyorlardı. Çıkardıkları dergileri de 1939 yılına kadar yani yayımlandığı süre içerisinde Stalin tarafından çok defa sansüre maruz kalıyordu. Katalonya Kadınlar Birliği ile de biraz çelişkileri vardı. Bu da 30000 -40000 arasında üyesi bulunan bir

diğer örgüttü. Bu Katalonya Kadınlar Birliği, Komünist Partisi'ne bağlı bir örgüttü ve bu yüzden çok zaman aralarında çelişki yaşıyordu, birlikçe çalışma yürütemiyorlardı. Bu örgüt 1939 yılında tamamiyle bitmiştir. 1978 yılından sonra farklı kadın örgütleri kurulmuştur. 1978'e kadar başka kadın örgütleri ve alternatif örgütlerin tümü yasaklanmıştı. Franco'nun ölümüyle ve yeni sisteme geçişle artık kadın örgütleri kurulmuştur ki bu zaman da kurulanlar da ya onlardan ya da onların kızlarından oluşuyordu. Bu bilinç ya da ufuk günümüze kadar da etkisini göstermektedir. Günümüzde bile en çok mücadelemizle ilgili olan, Destek Komiteleri'ne katılan ve jineoloji komitelerinde yer alan, Kürdistan'a (Rojava'ya) gelen, burada yaptığımız konferansta görev alan, rol oynayan, ya da Jineoloji Kampları'na katılan çoğunlukla bu çizgiden gelmektedirler aslında. Kendilerini bu kadınların kızları olarak görmektedirler. Ortaya çıkardıkları bilinç ve ufuk olarak günümüzde bile hala etkilerini sürdürmektedirler. Mesela sendika konfederasyonu da o kadar genişledi ama günümüzde yoktur ki, böyle çok örgüt vardır. Çünkü tam 40 yıl boyunca diktatör bir rejim vardı ve tüm bunlar yasaklanmıştı. Özellikle farklı ulusların yaşadığı yerlerden, örnek olarak Katalonya diyebiliriz. Çünkü Katalonya kendisini bir ulus olarak, farklı bir etnisite olarak görmektedir, İspanya Devleti'ni kabul etmiyor ve özerk olmak istiyor. Arkadaşlar bilirler, geçen sene burada özerklik için bir referandum yapıldı ve bunun için de Katalonya başbakanı ve çok fazla sayıda özerk yönetim bakanı yakalandı ve hala da tutuklular. 1978'den sonra yapılan İspanya'nın yeni yapılan anayasasındaki

bir maddede “Ordu, İspanyanın coğrafik birliğinin savunuculuğunun sorumlusudur.” denilmektedir. Yani nerede kendilerini ayırma çabaları geliştirilirse, ordu oraya gidip İspanyanın coğrafik birliğini korumalıdır. Zaten bu çok defa bunlar tarafından eleştiriliyor ve bu, zoraki bir evlilik gibi, diyorlar. “Biz karar almadık ki İspanya Devleti’nin içerisinde kalalım; fakat devlet kendisi böyle yapıyor ve şimdi de irademizi görmezden geliyor.” denilmektedir. Özellikle de Katalonya, Bask alanı gibi hala ulusal kurtuluş mücadelesinin çok güçlü olduğu bu alanlar da kendilerini örgütleyememeleri için çok yoğun baskı vardı Franco’nun sürecinde. Ama sorun nedir? Daha önce söylediğimiz gibi ML çoğu zaman sadece silahlı mücadele ile tanınmaktadır. Hâlbuki bunun dışında toplumsal devrim için ve yeni bir toplumun oluşturulması için çok önemli çalışmalar yürütülüyordu. Bu çok az bilinmektedir. Yine de eğer kıyaslarsak biz 80 yıl öncesinden bahsetmekteyiz. Yazılarında yaptıkları tespitleri ve dile getirdikleri gerçekten de çok ileridir. Yani dünyada çoğu yerde feminizmin oluşumundan sonra, ikinci ve üçüncü dalgalarının ifade ettiği şeylerin burada bu bilinçle olduğunu görmekteyiz; fakat kopuk olmuştur yani devamlılığını teminat altına alamamıştır. Bu da önemli bir örnektir. Yine de burada fark edilmesi gereken özellikle İspanya’nın iç savaşında neden Franco kazandı? Burada özellikle Stalinin geçişiyle Sovyetler Birliği’nde devrim karşıtı yaklaşımların çok çok öne çıktığı görülmektedir, özellikle de burada böyleydi. Bu kadınlar da kadın oldukları için çok fazla baskıya maruz kalıyorlardı. Maalesef devrim asıyla devrim karşıtı çok şey yapılmıştır. Eğer böyle olmasaydı

DÜNYA KADIN TARİHİ

günümüzde İspanya ulus devlet olacağına belki de özerk yönetim için Avrupa’da bir ilk örnek olurdu ya da daha çok konfederal olan bir model ortaya çıkardı, fakat izin vermediler.

HİNDİSTAN KADIN HAREKETİ



Hindistan, bir Doğu Asya ülkesidir, Pakistan’la komşudur. Bir tarafında Nepal, diğer tarafında da Çin bulunmaktadır. Aşağısında da Sri Lanka vardır, zaten arkadaşlar biliyorlar Sri Lanka’da Tamil halkının mücadelesi vardı. Bunlar da farklı bir halktır ve Hindistan içerisinde de çok sayıda Tamil yaşamaktadır. Çoğu zaman biz kendimizi devletsiz en büyük halk olarak görüyoruz fakat bu doğru değildir; çünkü Tamillerin sayısı bizden fazladır. Bizim sayımız 40 milyondur ama onlarınki 60 milyon ile 70 milyon arasında bir sayıdadır ve devletleri de yoktur. Bir örgütleri vardı, “Tamil Kaplanları” adıyla. Aslında devleti olmayan en büyük halk onlardır ve onlardan sonra bizim halkımız gelmektedir. Gördüğünüz üzere

Hindistan çok büyük bir ülkedir. Biz buraya gittiğimizde komik bir olay yaşandı. Okumayanlar Kürdistan'ın nerede olduğunu bilmiyorlardı. Uzak yerlerden toplantıya gelen bazı kadınlar biz onlara Kürdistan'ı tarif etmek istediğimiz zaman, ne zaman Kürdistan desek onlar anlamıyorlardı ve “ Böyle bir devlet mi var?” diye soruyorlardı. Biz de: “ Hayır, bir devlet değildir; dört devlet arasında paylaştırılmıştır. Biz 40 milyonuz, fakat devletimiz yoktur.” diyorduk. Biz “40 milyon” deyince hiç reaksiyon göstermiyorlardı. Biz de bizi anlamıyor alabilirler diye tekrarlıyorduk ve yine “40 milyonuz ama devletimiz yok” diyorduk. Yine hiç tepki göstermediler. Bu defa “ 40 000 değil 40 milyonuz” dedik ve yine tepki göstermediler. En sonda biri bize dedi ki: “Sadece bu şehrin nüfusu bile 10 milyondur arkadaşlar, 40 milyon nedir ki! Nüfusları 1 milyar 340 milyondur.” Yani bizim nüfusumuzdan 1 milyar 300 milyon daha fazladır onların nüfusları.

Hindistan, Britanya'nın sömürgesiydi. Gandhi öncülüğünde buna karşı mücadele, direniş yürütüldü. Günümüzde bağımsızdır fakat yine de sömürgecilik ve işgalin etkilerini hala çok fazla hissedebiliyoruz. Zaten onlar diyorlar ki: “Biz hala kendimizi bir sömürge olarak ifade ediyoruz. Bu süreç henüz bitmiş değildir, çünkü biz daha önceden sadece Britanya'nın sömürgesindeydik fakat bugün tüm kapitalist modernitenin sömürgesiyiz. Tüm doğal kaynaklarımız, emek gücümüz, ülkemizin tümü, suyumuz, toprağımız kısacası her şeyimizi sömürüyorlar ve bizi böyle bırakıyorlar.” Örnek olarak günümüzde iş gücü burada çok ucuz olduğundan dolayı, büyük şirketler üretimlerini orada yapmaktadırlar. Özellik-

le 1990'lardan sonra kapitalistler sermayeyi ne yapıyorlardı? Mesela diyelim Avrupa gibi bir yerde (ki orada işçi hakları, asgari ücret vardır.) fabrikalarını açmaktansa sermaye sahipleri gidip Hindistan'da açarlardı, çünkü buradaki insanların hepsi modern kölelerdir, hiçbir hakları yoktur, para da vermezsen onlara olur zaten. Yani daha Hindistan onlar için ucuzdur, hem daha çok para kazanıyorlar hem de üretim de çok daha ucuz oluyor. Bundan dolayı da günümüzde Hindistan'ın her yerinde bu gerçekliği görebiliyoruz. (tekstil endüstrisinden tutalım bilgisayar sanayisine kadar). Mesela Hindistan'ın güneyindeki Bangalore' ye gitmiştik, buranın nüfusu 10 milyondur, burası bilişim teknolojisinin merkezidir.

Hindistan'ın başkenti Delhi'dir. Buranın nüfusu Kürdistan nüfusunu geçiyor yani artık adım atamıyorsun. Bu kadar nüfus var, fakat açlar ve çoğu insan işsizdir. Hindistan çok renklidir; sadece bir ulus değildir, büyük bir ülkedir ve eyaletleri vardır, her eyalet de başka bir dille konuşuyor. Mesela biz oradayken, beraber çalıştığımız bir örgütten arkadaşlarımız buraya gelmişlerdi. Onlar diyorlardı ki: "Burada bizler de sizler gibi yabancıyız, dillerini anlayamıyoruz." Birbirlerinin dillerini anlamıyorlardı. Tabi ortak bir dil olarak Hindu dili vardır fakat herkes kendi diliyle de konuşur aynı zaman da. Okuyamayanlar Hindu dilini konuşamıyorlar. Zaten okuma da büyük bir sorundur çünkü okumak ücretsiz değildir, çok pahalıdır. Bundan dolayı çoğu insan okula gidemiyor ve ağırlıklı olarak kız çocuklarını evde bırakıyorlar. Kız çocukları zaten evleneceği için okula gitmesine ve onun için para harcamaya

gerek duymuyorlar. Bunlar Hindistan için genel bilgilerdir. Öncelikle neden bir Orta Asya Kıtası ülkesi olarak neden Hindistan'ı örnek olarak işlediğimizi belirtelim. Asya Kıtası içinde hem örgütlenme hem de kitlesellik bakımından en dinamik kadın hareketine sahip ülkedir. Bununla birlikte ataerkil saldırılar da oldukça yoğun ve vahşidir. Asya Kıtası içerisinde erkek egemenlikli sistem ve kadın özgürlük mücadelesi arasındaki bu ikilem günümüzde de kendini en fazla Hindistan'da göstermektedir. Bundan dolayı iyi bir örnektir, dedik. Yine de gerçekten Asya ülkeleri arasında en fazla Hindistan'da cinsler arasındaki eşitlik ve kadın özgürlüğü için bir mücadele görebiliriz. En son oraya gittiğimizde de, bazı çalışmaların yürütüldüğünü ve yürütülen çalışmalardan biri olan Kadın Çalışmayı Heval Sara'ya atfedildi. Bütün bu sebeplerden dolayı Hindistan'ı biraz tanımamız iyi olur diye düşündük.

Kadınlar Hindistan'da İ.Ö 6. yüzyılda buradaki devrimci mücadelenin içerisinde yerlerini almaktaydılar ve ev kadınlığına ve karılığa karşı başkaldırıyorlardı. Buda'nın liderliğindeki sosyal devrime kadınlar teri ve rahibe olarak katılım sağladı. Günümüzde Budizm daha çok bir din olarak tanınmaktadır ama aslında zamanında kast sistemine, hiyerarşik sisteme bir karşı çıkış olarak gelişti ve Buda öğretisi toplumsal adaleti esas alırdı. Bu zamanda kadın da bu devrimci mücadelelerin içerisinde yerlerini almaktaydılar. Bundan dolayı günümüzde Hindistan'daki kadınlar özgürlük tarihlerini bu Buda zamanındaki hareketle başlatıyorlar, bugünümüzle başlatmıyorlar.

19. yüzyılda da (1857 yılında) İngiliz sömürgeciliğine karşı Büyük Başkaldırı adında bir hareket oluştu. Bu başkaldırı 6 eyaletten oluşan bir konfederasyon tarafından örgütlendirilmiştir. Bu zamanda Hindistan içerisinde 6 eyalet bir konfederasyon oluşturmuşlar ve bu konfederasyon da İngilizlere karşı büyük direnişi ya da başkaldırıyı örgütlüyorlar. Bu 6 eyaletten 3'ünün liderleri kadındı, isimleri de Rani Laxmibai, Begum Hazrat Mahal ve Ahilyabai Holker'dir. Bu üç kadın da eyalet lideriydiler ve İngiliz sömürgeciliğine karşı mücadelede ya da direnişte yer almaktaydılar. Laxmi komutandı ve bir kadın alayının komutanlığını yapmaktaydı. Bu zamanda yani 160 yıl önce kadın, özgün bir alayla İngilizlere karşı direnişte yerlerini almaktaydılar.



Komutan Laxmi budur, tabi 19. yüzyılın ortalarında olduğu için henüz fotoğraf yoktur. Günümüzde özellikle Laxmi kutsal görülmektedir ve çok sayıda kadının ismi de Laxmi'dir. Sadece Hindistan'da değil Hinduların yaşadığı tüm yerlerde örnek olarak Nepal'i de verebiliriz, burada da öyledir, çok kutsal görüyor. Laxmi direnişte çok önemli bir

rol oynamıştır.

Biraz bilgi vereceğiz kadının durumu ve var olan yaklaşımlar hakkında. İngilizler Hindistanı sömürdükleri zaman fabrika işçisi

erkeklerin kaldığı yerlerin yanına üç şey kurarmış: Meşrubat dükkânı, porno filmlerinin gösterildiği sinema salonları ve genelevleri. Bunu Hindu erkeklerin kendilerini örgütlememeleri için ve bir yandan da toplumun bozulması için yapıyorlardı. O vakte kadar Hindistan'da alkol ve içki içme gibi bir durum yoktu, içmedikleri gibi üretmezlerdi de. Kadınlar ta bu zamandan itibaren hep bunlara karşı bir duruş sahibi olmuşlardır ve güçlü bir mücadele yürütmüşlerdir. Kendi toplumsallıklarını koruyabilmek için bu İngiliz siyasetine karşı çıkıyorlardı. Hem kendi eşlerine baskı uyguluyorlardı, hem de çoğu zaman böyle yerlere baskın yaparlardı, saldırırlardı, eylem yaparlardı, bozarlardı, yakarlardı. Yani kadın bu zamanda da bu İngiliz siyasetine karşı büyük bir mücadele yürütmüştür. Günümüzde Hindistan'ın pek çok yerinde, özellikle Güneydoğu Asya'da hala birçok anaerkil toplum vardır. Tam sayılarını bilemiyorum ama çok sayıda klan ve kabilenin var olduğu söyleniyor. Yani anaerkil sisteme göre yaşayan küçük toplumlar hala Hindistan'ın içerisinde bulunmaktadır. Hatta Frankfurt'taki konferansa gelen bir kadın konuşmasında buna vurgu yaptı ve feministleri eleştiriyordu, diyordu ki: "Hindistan'daki feministler bu toplumlara hiç önem vermiyorlar, toplumları kendileri için esas almıyorlar, ne araştırıyorlar ne de ataerkil sisteme karşı direniş gösteren örnekler olarak onları ele almıyorlar." Günümüzde kadının iş alanlarına katılımı % 24'tür, yani çeyrek kadardır. Ama iş alanlarına katılan kadınlar da gerçekten modern köle gibidirler; hiçbir güvenceleri olmadan, çok sağlıksız koşullar altında özellikle kumaş yapımında, elbise yapımında, ayakkabı yapımında(markalı

ve dışarıda çok pahalı satılan ayakkabılar), kadın aralıksız 12 saat boyunca gerçekten çok ağır şartlar altında çalışıyorlar, aslında sömürülüyorlar. Özellikle böyle işlerde kadın çalıştırılmaktadır, yani böyle hafif işlerde kadını göremeyiz. Ama çoğunlukla erkekler çalışmaktadır. Hindistan’da biraz da kast sistemine bağlı olarak bir yandan diyoruz ya uzun bir Kadın Direniş Tarihi var, fakat bir yandan da diyoruz ki ataerkil sistemin çok sert saldırıları da vardır. Çok açık bir şekilde kadın düşmanlığı yürütülmektedir. Önderlik Görüşme Notlarında; toplumsal cinsiyetçilik, zayıf olan kadın hakları, kast sistemi vb. ya da günümüzdeki farklı örneklerden bahsediyor. Önderlik diyordu ki; Bu Sati Geleneği yani kadın eşini kaybettiğinde onunla birlikte ya yakılması ya da toprağa gömülmesi geleneği, Hindistan’da var olan kadına karşı çok vahşi bir gelenektir.” Bugün bile bu geleneğin işaretlerini görebiliriz. Kapalı değil çok çok açık bir şekilde kadına karşı düşmanlık yapılmaktadır. Örnek olarak mesela sen Hindistan’da bir kasta (toplumdaki tabakalar, farklı farklı sınıflar) karşı ayrımcılık yapamıyorsun, cezası vardır, (günümüzde bile cezalandıran böyle çok yasa vardır), fakat kadına karşı ayrımcılığa karşı hiçbir kanun yoktur. “Kadına karşı, her türlü ayrımcılığı yapmada serbestsin, ama kasta karşı yaptığında bu büyük suç olur.” diyorlar. Günümüzde Hindistan’da kadınların en temel sorunları şiddettir, erkek şiddetidir. Her türlü şiddet uygulanıyor; sadece fiziksel, psikoloji, kanunsal değil fiziki şiddet ve tecavüz de çok yaygındır. Tüm dünya genelinde Güney Afrika’dan sonra, ikinci sırada Hindistan yer almaktadır kadına karşı geliştirilen tecavüzün fazla olduğu sıralamada.

Hatta Hindistan’da her 3 dakikada bir kadın saldırıya uğramaktadır- tabi bu resmi bir rakamdır, gayrı resmi kesinlikle daha fazladır- belki de her dakikada bir kadın şiddetle ve özellikle de tecavüzle karşılaşmaktadır. Dikkat çekici olan bu son yıllarda, özellikle Hindistan’da, her yerde toplu tecavüzler gerçekleşmektedir. Yani bir gurup erkek bir genç kızı alıp birlikte tecavüz ediyorlar. Tabi ayrıca bunu yorumlamak gerekir. Neden böyle yapılıyor, neden toplu yani, sebepleri nedir? Tüm bunlara rağmen de kadınlar tarafından güçlü bir mücadele yürütülmektedir ve çok fazla yasal kazanımları da olmuştur. Örnek olarak; ilk zamanlar kadınların bakanlıkları yoktu fakat günümüzde kadınların bakanlığı vardır. Kadın hakları için orta ve federal düzeyde komisyonlar vardır. Yine 2010 yılında 14 yıllık bir mücadelenin ardından kadın kotaları kabul edildi, günümüzde % 30’luk bir kota kadınlar için vardır. Çok fazla sayıda kadın örgütleri vardır, Hindistan’da günümüzde yüzlerce hatta belki de binlerce kadın örgütü vardır. Bunların arasından çoğu çok eskidir de, bunlar arasından en büyük kadın hareketi ya da örgütü Hindistan Kadın Konferansı’dır (AIWC). 1927’de kuruldu, 500’den fazla şubesi, 100 binden fazla üyesi vardır. Bu daha çok kadının toplumsal ve ekonomik durumlarını iyileştirmek ve özellikle iş şartlarının düzelmesi için çalışıyor. Yine çok sayıda sol örgütler vardır; çünkü Hindistan’da çok sayıda, onlarca Marksist-Leninist, Maocu, komünist örgütler vardır. İnsan bunları karıştırabiliyorlar hatta. Tüm bu örgütler kendi bünyelerinde kadın kollarını da örgütlüyorlar. Büyük olanlardan bir tanesi de; Hindistan Demokratik Kadın Örgütü’dür (AIDWA) ki, bu örgüt

de 1973 yılında kuruluyor, 10 milyondan fazla üyeleri bulunmaktadır. Bu örgüt Hindistan Maocu Komünist Partisi'ne bağlıdır.



Bu fotoğraf AİDWA yürüyüşünden bir fotoğraftır.

Zaten Maocu Hindistan Komünist Partisi, Hindistan'daki en büyük sol örgütlerden biridir. AIDWA'daki kadınlar çoğunlukla parti yönetimindeki erkeklerin eşlerinden oluşuyor. Bir nevi partinin kadın koludur.

Yine Hindistan Ulusal Kadınlar Federasyonu vardır. (NFIW) Bu federasyon 1954 yılında kuruldu ve Komünist Hareket'e bağlıdır. Sol partiler içinde kadın sorununa mekanik yaklaşım kendini bu yapı içinde de gösteriyor. Daha önce de belirttiğimiz gibi çok sayıda siyasi parti bulunmaktadır; Komünist, Marksist-Leninist, Maocu vardır. Ama bu partiler ya kadın kolu oluşturuyorlardı ya da kendilerine bağlı kadın örgütleri oluşturuyorlardı; kadınların cins kimliğiyle, kadın olarak özgürleştirme ve mücadelelerini bu şekilde geliştirme üzerine değildi. Bunlar daha çok Marksist yaklaşım-

ların etkisinde oldukları için kadın sorununa yaklaşımları da böyledir, kadın sorununu ikinci bir sorun olarak ya da çelişki olarak görüyorlar. “İlk çelişki, sınıfsal çelişkidir. Öncelikle sınıfımızı kurtarmalıyız, zaten sonrasında kadın da kurtulacaktır.” Bu yaklaşım günümüzde bile Hindistan’da çok güçlü bir yaklaşımdır. Bundan dolayı çoğu zaman bu örgütlerle, kadınları da kendi sınıf mücadeleleri ya da siyasi davaları için örgütlemek istiyorlar. Diyelim ki, 8 Mart’ta, 25 Kasım’da sokaklara dökülüp kadın için çalışmalar yürütüyorlar. Çalışmaları çok sınırlı kalıyor; böyle çok radikal bir şekilde cins mücadelesini ya da savaşımını kendi örgütleri arasında geliştirebilecek, kadının hareket içerisinde güçlü bir yer edinmesine, güçlü bir rol oynamasına müsaade edecek durumda değiller. Günümüzde de öyledir. Bu partilerin merkez komitelerinde çok az kadın yerini almaktadır. Bu da Marksist yaklaşımların sonucudur aslında, Marksist ideolojinin kadın sorununa yaklaşımının sonuçlarıdır. Hindistan’da bu örgütlerin içerisinde bulunan kadınların çoğu bu sorunları yaşamaktadır. Son gidişimizde üç siyasi partiden kadınlarla tartışmalarımızı yürüttüğümüzde bize dediler ki: “Sizlerin gelip bizlere eğitim vermeniz gerekir, çünkü biz sizlerin bu seviyeye nasıl ulaştığınızı anlamak istiyoruz. “ Biz paylaşıyoruz değil mi? Ama dışarı gittiğimiz zaman -ki zaten imkânlar da kısıtlı oluyor- mesela bir konferansta en fazla yarım saat ya da bir saat konuşabilirsin. Bu zaman diliminde en fazla kendimizi, kazanımlarımızı, tanıtabiliyoruz. Günümüzde; eş başkanlık sistemimiz, eşit katılım ile temsiliyet ilkesi ve özgün örgütümüz var. Eşit bir şekilde tüm genel mekanizmalarda yerimizi

almaktayız, tüm bunları dışarıda dile getirdiğimiz zaman hem büyük bir şaşkınlık oluşuyor hem de çok büyük bir hayranlıkla bize bakılıyor. Özellikle Hindistan'da bunu gördük. Bize; bu seviyeye nasıl ulaştığımıza dair bizim kadrolarımızın onlara eğitim vermemiz gerektiğini, içerde nasıl sorunlar yaşadığımızı, erkek arkadaşlarımızın yaklaşımlarının nasıl olduğunu, bu mücadelenin yaklaşımlarının nasıl olduğunu, bu mücadelenin aşamalarının neler olduğunu, elde ettiğimiz sonuçlara nasıl ulaştığımızı bizim onlara anlatmamızı istiyorlardı. Yani bu iç aşamaları merak ediyorlardı. Kendileri de sosyalist oldukları için, her ne kadar bizim gibi kadro olamasalar da biz birbirimize çok yakın olduğumuz için (hem Aryenik toplumlarız hem de mücadelemiz çok benzeşmektedir) biz bir şey söylediğimiz de onlar anlıyorlar ve onlar bir şey söylediklerinde de biz anlayabiliyoruz. Gerçekten de birbirimizi anlayabiliyoruz. Örnek olarak söylemek istiyorum. Avrupa ile ilişkilerimizde çoğu zaman bunu yaşayamıyoruz. Bu da, ilk başlarda da söylemiştik, taban hareketleri hem özgün alanında hem de genel alanında Avrupa'da çok zayıftır ve günümüzde hemen hemen hiç kalmamıştır. Çok çok fazla örgüt var, çok parçalılık gelişti. Toplumsal ayağı olan, kendilerini belli bir taban üzerinden örgütleyen genel hareketler çok eksiktir. Her şey teorik kalıyor. Eylem yapıyorlar ama yeni bir sistem oluşturma süreçleri için ya da toplumun değişimi için somut çalışmalar çok zayıf ya da üstte kalıyorlar. Mesela Asya gibi bir yerde ya da özellikle Hindistan gibi bir yerde taban hareketleri oldukları için, bunlar da devrimcidir. Bir yandan da şimdi bahsedeceğim üzere gerilla hareketleri de var-

dır. Onlarla çıkışımız birdir fakat sonradan biraz ayrışmalar ve farklılıklar oldu, çünkü biz paradigma değişikliğini yaşadık. Pratikte paradigmaya girme sorunları yaşıyoruz, ama hiç olmazsa bizler kendimizi Önderlik sayesinde 20. yüzyılın paradigmasından kendimizi kurtardık. Bu çok çok önemli bir değerdir. İnsan bu hareketlerin arasına girdiğinde onun anlam ve önemini daha çok görebilir. Gerçekten bizler çok şanslıyız. Bizler o kadar şanslıyız ki tüm hareketler burada bir tıkanma yaşamaktadır ve bu yüzden mücadelelerini geliştirememektedirler. Bu aşamayı geçemiyorlar çünkü hala hem fikir açınsındandır hem de çözüm projesi olarak örgütledikleri form 20. yüzyıl gerçekliğine göredir. Günümüz gerçekliğine geçemiyorlar ve bu yüzden tıkanıyorlar, tekrar yaşanıyor. Mesela biz oraya gittiğimizden dolayı Önderliğin paradigma-sına bu kadar açıklar, bu kadar ilgi gösteriyorlar. Onlar da kendilerini artık bu durumdan kurtarmak istiyorlar ve bu çözüm bizlerin elindedir. Gerçekten Önderlik paradigması günümüzde tüm bu örgütler için bir anahtardır; ama biz bazen dar yaklaştığımız için, ufkumuz yeterince geniş olmadığı için, sadece kendi durumumuzu görebiliyoruz ve kendi durumumuz içerisinde de eksikliklerimiz üzerinde çok fazla duruyoruz. Hatta bazen iyi yanlarımızı da göremeyebiliyoruz. Bu yüzden bunun bilincinde pek değiliz, ama dışarı gittiğimizde ve diğer sosyalist, devrimci, ulusal kurtuluşçu hareketleri gördüğümüzde onların karşısında kendi anlamımızı da tarihi sorumluluklarımızı da daha çok görebiliyoruz.

Cinsel Şiddet ve Devlet Baskısına Karşı Kadınlar (WWS) Örgütü adında bir örgüt var. Bu örgüt bu son yıllarda oluşturulmuştur. Bu örgüt özellikle bu son yıllarda toplu tecavüzler ve devlet güçlerinin kadına karşı cinsel saldırıları artınca böylece kendilerini örgütlediler. Zaten bu da günümüzde çok öne çıkmaktadır. Arkadaşlar belki hatırlarlar; 2014 yılında Hindistan'da bir akşam, üniversite öğrencisi genç bir kadın erkek arkadaşı ile otobüse biniyor. İki otobüste bulunan erkeklerin saldırısına uğruyorlar. Kadına önce tecavüz ediyorlar, demir sopayla şiddet uyguluyorlar, sonra da hareket halindeki otobüsten atıyorlar. Bu olay çok büyük protestolara yol açmıştı. Bu protestolar daha çok spontane (kendiliğinden) şekilde gelişmiş, çok planlı ve örgütlü değillermiş.



Yine son dönemde biraz popüler olan Pembe Çete (Gulabi Gang) var. Pembe elbiseli kadınlar, ellerinde sopalarla öz savun-

ma gücü oluşturmuş. Medyaya çok yansıdı. Bunların ne kadar örgütlü ve kadın öz savunmasının ne kadar güçlü olduğunu oraya gittiğimizde öğrenmek istedik; fakat bize söylenen Pembe Çete'nin Uluslararası Ana Akım Medyası tarafından bilinçli bir şekilde çok şişirildiği, aslında yerel ve artık pek de etkili olmayan bir örgütlenme olduğuydu. Hindistan'da kadın öz savunmasının genel anlamda çok güçlü olmadığını ifade ettiler. Bazı yerelerde kadınlar köy güvenliği sağlıyormuş. Burjuva kesimler ve hükümet, kadınların öz savunma öğrenmesini destekliyor bunu da saldırıları önlemek için çaba sarf etmeden böylece kendi sorumluluğunu kadına yüklemek istediği için yapıyor.

Kadınların yüzde 40'ını oluşturduğu Maocu Gerilla Hareketi var. Hindistan'da kast sistemi vardır. Fakat bir kısım halk kast sisteminin dışında kalıyor, bunun bir parçası değildir, yerli bir halktır ve Hindu değildir. Farklıdır, dilleri de farklıdır, onlara Adivasi deniliyor. Zaten bu gerilla hareketi en fazla onları örgütüyor. Onların sesidir ve bu insanlardan oluşuyor. Benim neden Adivasi'den bahsettiğimin nedeni; Halk Kurtuluş Örgütüne bağlı 1986 yılında kadın örgütü kurulmuş, bu örgütün adı da Adivasi Mahila Sangatan'dır. Günümüzde doksan bin üyeleri vardır. Bu örgüt en fazla kadın konusunda mücadele yürütüyor ve mücadele ettiği konular; zorla evlilik, kaçırmadır. Çünkü Hindistan toplumunda kadın kaçırımları çok yaygındır. Bazı Hindu halklar vardır. Bu halklar içerisinde özellikle kadınlar regil olduklarında toplumdan dışlanıyorlar, kirli ve kötü bir şey olarak görülüyor ve toplum içerisinde yaşayamazlar. Mesela birçoğu okula bile gidemiyor,

kirli olarak görülüyor. Diyorlar: “Siz kirli ve kötü olduğunuzdan dolayı bu geçene kadar toplumun dışında kalmalısınız.” Burada kadına karşıtlık ideolojisi çok derindir. Kadınlar bedenini yenilediği için ve dünyaya çocuk getirdiği için regil oluyorlar. En kutsal şeyi bile en kötü, kirli ve toplumu kirleten şey olarak görülüyor. Bu hareket bunlara çok karışı çıkıyordu. Yine aile içerisinde kadına karşı şiddete karşı çıkıyorlar.



Bildiğim kadarıyla özgün birlikleri yoktur. Her düzeyde savaşta yerlerini alıyorlar. Gerilla içerisinde bir özgün örgütlenmeleri yoktur. Arundhati Roy’un, Maocu gerillaları anlattığı Yoldaşlarla Yürümek adlı bir kitabı var. Kitapta da bu geçiyordu. Hindistan’a gittiğimizde onlar hakkında biraz sohbet ettik. Çünkü birçok kesimin, gerilla hareketine karşı antipati beslediğini veya eleştirel yaklaştığını gördük. Nedenlerini sorduğumuzda diyorlardı: “Geril-

lalar, çok fazla anlamsız şiddet kullanıyorlar.” Bu örgüt kendisini yenileyemediği için paradigmalarını değiştirmeleri gerekir. Strateji ve taktiklerini değiştiremedikleri için bir tıkanma yaşıyorlar; ağırlıklarını savaşa veriyorlar. Bu savaşta hedefsiz bir savaştır, amaçsız ölümler çok fazladır. Halkı da onları anlayacak düzeyde örgütlememişlerdir. Örneğin; normal bir polis işten eve dönünce, onu yolda görüp öldürüyorlar. Bu mintikanın halkı bu polisin tarafını tutuyor; çünkü onlara mantıksız geliyor. “İşte, bu adam günahsızdı. Neden öldürdüler?” diye öfkeleniyorlar. Çünkü bu gerilla hareketi halkı ideolojik anlamda fazla örgütlememiş toplum da bu şeyleri anlayamaz. Bundan dolayı çoğu zaman anlam veremiyorlar, bu tepkiye yol açıyor. Bu son kongrelerinde Maocu hareketlerin lideri olarak seçilen kişi en fazla komutanlık yapandır. Bize diyorlardı: “PKK’de en sevdiğimiz şey, siz savaşırken bir yandan da siyasi ve toplumsal mücadele de vermenizdir. Her şey silahlı savaş değildir. Siz ya silahlı ya da siyasi şeklinde yaklaşıyorsunuz, her ikisini de birlikte yürütüyorsunuz. Silahlı mücadelede hedeflerinizin ne olduğunu insan görebiliyor. İstedığınız şeyler nettir. İnsan sizi anlayabilir de.” Ama günümüzde bunların ne istedikleri belli değildir. Kendilerini nasıl bu amaca ulaştıracaklarını bilmiyorlar. Amaçsız hareket ediyorlar ve öldürüyorlar. Komutanları veya kadroları tutuklandığında, onları özgürleştirmek için büyük kampanyalar yapmıyorlar ve sahip çıkmıyorlar, yıllarca zindanda kalıyorlar. Mesela bu çalıştay örgütleyen Hint arkadaşımız geçen sene tutuklanmıştı. Termik santrallere karşı direniş örgütlemişti, bundan dolayı tutuklanmıştı. Diyordu: “Ben zindan-

da onların bir komutanını tanıdım. Mahkeme sürecinde ona bir avukat ayarlamadıkları için bu kadın çok yüksek bir ceza almıştır.” Hukuki mücadeleleri veya direnişleri gibi bir gündemleri yoktur. Bu da gittikçe marjinal olmalarına neden olmuştur ve halk desteğini kaybediyorlar.

Hindistan’daki kadınların ve kadın örgütlerinin genel durumu hakkında da bazı hususları dile getirebiliriz. Frankfurt’ta yapılan Uluslararası Kadın Konferansına Hindistanlı bir kadın konuşmacı



katılmıştı. Konuşmasında biraz kadın hareketlerinin durumundan bahsetti. Diyordu: “Sömürgecilik hem topraklarımızı hem de zihinlerimizi sömürdü. Eğitimli

üst kastlardan şehirli kadınlar çözümü Batı’yı taklit etmekten geleceğini sanıyor. Fakat su, ormanlar ve toprak için verilen mücadele kırsal bölgelerdeki toplumun en dibindeki kadınlar tarafından veriliyor. Kırsaldaki kadınlar emperyalizmi zorlarken, şehirli kadınlar iş yeri ve meslekte cinsler arası eşitlikten söz ediyor. Kırsaldaki kadın devlet baskısından söz ediyor, şehirdeki kadın miras eşitliği diyor. Kırsaldaki kadın silahlı direniş diyor, şehirli kadın liberalizm ve anayasal haklar diyor.” Bu kadın konuşmasında kırsaldaki kadınlar ve şehirdeki kadınlar arasındaki farka dikkat çekti. Aslında şehirlerde kendisini örgütleyen feminist hareketler üzerindeki liberalizmin etkisine dikkat çekiyor. Günümüzde Hin-

distan’da iki tane farklı kadın alanının olduğunu anlıyoruz. Bir tarafı daha çok radikaldir ve esas sorunlarını görüyor. Diğerlerini de elit kadınlar olarak adlandırabiliriz, sistem içerisinde bir çözüm buluyorlar. Hindistan şahsında en somut ikilemi görebiliriz. Bu sadece ataerkil sistemin kadın direnişine saldırıları değildir, aynı zamanda kadınların radikal özgürlük için mücadelesine liberalizmin etkili olduğudur. Hindistan örneğinde bunu da dile getirebiliriz. Bu sadece Hindistan için geçerli değildir, dünyanın birçok ülkesinde aynı sorunu görüyoruz. Yani bir taraftan burjuva kadınların verdikleri mücadele ya da gündemleri, mücadelelerinin yöntemleri ve içerikleri, ama bir taraftan da kitlesel kadın hareketlerinin çok farklılığını görüyoruz. Bu da sonunda sistemin kendi çıkarlarına göre parçalama sonucudur. Yine güncel bir durumun çelişkisi gibi duran Hindistan’da bazı kadınların dile getirdiği: “Kadınları eylemler için örgütleme sorunumuz yoktur, doğrudan binlerce hatta milyonlarca kadını bir eylem için örgütleyebiliriz ve harekete geçirebiliriz. Gerçekten de dünya genelinde en çok kadın kapasitesi olan ve kitlesel eylemleri yapan Hindistan’dır. Örneğin; Hindistan’ın güney batısında Kerala Eyaleti vardır. Bu eyalette çok ünlü bir tapınak vardır. Bu tapınak 1960 yıllarında kadınların buraya gidip dua etme yasağının kararı alındı. Hindistanlı kadınlar bizimle paylaşıyorlardı, diyorlardı: “Hinduizm başta farklıydı, fakat günümüzde Hinduizm bir ideoloji olarak erkek egemenliğini pekiştirmek için kullanılıyor.” Erkeklerin egemenliklerinin bir aracı olarak günümüzde kullanılıyor. Nasıl ki, Ortadoğu’da din adına hareket eden birçok çete varsa, aynı şey günümüzde

Hindistan’da Hindular tarafından yapılıyor. Hinduizm adına radikal din örgütleri ve aşırı dinci örgütlenmeler çok fazla geliştiriliyor. Hinduizm adı altında kadın üzerine saldırılarını meşrulaştırıyorlar. Günümüzde çok büyük bir sorundur. Ülke genelinde Hindu tapınakları vardır. Kerala Eyaletinde de böyle büyük bir tapınak vardır, bir semboldür. Ama kadınların buraya gidip dua etmesine izin vermiyorlar, diyorlar:” Kadınlar buraya gelemez. Eğer kadınlar buraya gelirse kutsallığını yitirecektir. Kadın kendi varlığıyla kutsal yerimizi kirletecektir.” Birkaç yıl önce kadın mücadelesinin bir sonucu olarak bu yasak kaldırılıyor, ama radikal Hindular kadınların tapınağa girmesine engel oluyorlar. Kadınlar sonunda, yılbaşından bir gün sonra 5.5 milyon kadın Kerala Eyaletinde 600 km’lik insan zinciri oluşturdu. Kadınlar zaten hattı belirlemişlerdi. Diyorlardı; “Biz kadınlar en yakın yere gidip, el ele tutuşup burada zincir eylemi yapalım.” Kadınların tapınaklara girebilmesi temel amaçlarıdır. O kadar kapasiteleri var, milyonlarca kadını bir yere toplayabilirler. Ama sonuç alıcı değildir, eylemler değişiklik yaratmada yeterince etkili olamıyor. Ama gördüğümüz kadınlar bize: “Eylem konusunda sorunumuz yoktur. Ama eylemlerimiz bir değişiklik yapmıyor. Kadın Hareketi olarak şimdi tartıştığımız budur. Mesela bir değişim yaratmak istiyoruz, o kadar kadını topluyoruz; ama bu eylemlerin somut etkisi çok az oluyor. Toplumda ya da siyasette bir değişim yaratamıyoruz, eylemlerimiz yetmiyor.” Bundan dolayı Hindistan’da direniş yöntemleri ya da mücadele yöntemleri üzerine bir tartışma vardır: “İnsan nasıl değişim yaratabilir, nasıl etkili olabilir. Bu bizim için ciddi bir so-

rundur.” Aslında bu bütün dünya kadın hareketlerini ilgilendiriyor. O zaman ne yapmamız gerekiyor? Günümüzde özellikle son iki yılda Amerika’da Trump iktidarına karşı eylem ve yürüyüş yapıyorlardı. Bu kadınlar yürüyüşüyle Trump’ın liderliğini kabul etmediklerini gösteriyorlardı. Çok açık bir şekilde Tramp, kadın karşıtlığı yapıyordu. Bunu açık yapmasına rağmen Amerika’nın başkanı olarak seçildi. Hiç olmazsa kadınlar bu hareketleriyle bir duruş içerisinde. Yine Amerika-Hollywood’daki taciz ve tecavüzler teşhir edildi. Amerika’da siyahi kadınların güçlü bir hareketi vardır. Çünkü nasıl Kuzey Kürdistan’da devlet Kürtleri açık bir hedef olarak görüp katlediyorsa, Amerika’da da özellikle siyahilere karşı böyle bir durum vardır. Eğer siyahi isen çok rahat bir şekilde öldürülsün ve tutuklanırsın. Bu çok çok rahat bir şey olarak yapılır. Bu faşizm ve ırkçılık sisteminin esas bir ayağı da Amerika’dır. Bundan dolayı günümüzde çok fazla siyahi insanlar devletin polisleri tarafından öldürülüyor. Bunların hesabı verilmiyor. Oradaki siyahi örgütlemeler özellikle kadın öncülüğünde yapılıyor. Örneğin günümüzde çok ünlü bir örgüt vardır. Black Lives Matter, yani ‘Siyahi yaşamlar değerlidir’ adındadır. Bunların da bir temsilcisi konferansa gelmişti. Bu örgüt geneldir ama kadın öncülüğünde kurulmuştur. Bir etkileri vardır. Ama sorun nedir? Mesela yürüyüşler yapılıyor. Bir taraftan gücünü gösteriyorsun ama sadece protestoyla bir değişim kazanılmaz. Protesto, itiraz farklı bir şeydir; sistem ya da bir değişimin yaratılması farklı bir şeydir. Şimdi günümüzde Dünya Kadın Hareketleri için esas sorun budur. Kadının protesto gücü vardır ve gittikçe güçleniyor da.

90'lı yıllarla ya da 2000'den sonraki yıllarla mukayese ettiğimizde günümüzde dünya genelinde hem kadın bilinci gelişiyor hem de bütün kuşaklar tarafından kucaklanıyor. Mesela yeni kuşak uzun bir süre kadınla hareketini hep eski kuşaklara ait görüyordu, git-tikçe her yerde özellikle Avrupa gibi yerlerde genç kadınlar bu mücadele içerisinde yerlerini alıyorlar. Kadınların toplanmasında bir sorun yoktur. Ama bunun kendisi bir değişim yaratmıyor. Bundan dolayı ne gereklidir, kadınların nasıl bir taktik ve strateji izlemeleri gerekiyor, nasıl bir yöntemle işlerini yürütmelidirler? Daha sonra tartışmalarımızda bu sorulara yer verebiliriz.

Özellikle Hindistan'da nüfus çok fazladır, buna rağmen oradaki kadın hareketlerin kadınları toplama kapasiteleri vardır. Mesela şimdi böyle bir tartışma orada da vardır ve yerinde bir tartışmadır: "Nasıl bu kadınları örgütleyebiliriz?" Birçok kadın bir yerde toplanabilir –biz de birçok kadını bir araya toplayabiliriz– ama gerçekten bu güç örgütlü bir güç müdür ya da var olan potansiyeli nasıl bir örgütlü güç haline getirebiliriz? Tartışmamız gereken budur. Hindistan içinde bunları dile getirebiliriz.

LATİN AMERİKA'DA Nİ UNA MENOS HAREKETİ



Latin Amerika'nın kendisi büyük bir kıtadır. Meksika, Arjantin, Küba, Brezilya, Peru, Uruguay, Kolombiya vb. ülkelerden oluşuyor. Latin Amerika'da özellikle 16. yy'dan sonra önce İspanya, sonra Portekiz daha sonra başka güçler tarafından işgal edilmiş, sömürülmüştür. Uzun zaman bu Latin Amerika ülkeleri Avrupa işgalci güçlere karşı savaş yürütüyorlardı. Günümüzde hepsi bağımsızdırlar. Yalnız Avrupa devletlerinin işgalinin bir sonucu olarak kendilerine ait birçok şeyi de kaybettiler. Örneğin; Yüzlerce hatta binlerce yerel halkın olmasına rağmen Latin Amerika'da resmi dil İspanyolcadır. Sadece Brezilya'da Portekiz dili kullanılıyor. Bunun dışında hâkim olan dil İspanyolcadır. Günümüzde işgalcilerin torunları çok fazladır. Normalde Latin Amerika halklarının geneli esmerdir, yalnız günümüzde beyaz tenliler de çoktur. Bunlar zamanlarında dışardan gelenlerin torunlarıdır. Latin Ame-

rika’da tanrıça kültürünün çok güçlü olduğu söyleniliyor. Doğal toplumlar bunların eliyle yok edilmiştir. Ama onların önemli bir kesimi varlıklarını günümüze kadar getirmişlerdir. Birçok doğal toplum vardır. Doğal toplumun birçok değeri günümüzde kendisini devam ettiriyor. Bu dışardan yapılan müdahale onların toplumsallıkları üzerine saldırı yapıyor ve birçok şeyi bozuyorlardı. Sonuç olarak günümüzde “maçoizm” olarak adlandırılan şey çok güçlüdür.

Macho, İspanyolca da “eril” anlamında kullanılıyor. Günümüzde özellikle Latin Amerika’daki hareketler tarafından maço bir ideolojik çizgi olarak ele alınıyor. Buna karşı mücadele veriyorlar. Onların dilinde Machismo deniliyor. Yani Maço ideolojisi ya da eril ideoloji demektir. Bunun Latin Amerika halklarına ait olduğunu ya da tek başına oluştuğunu söyleyemeyiz. Genelde Avrupalı erkeklerin işgali sonucunda oluşmuştur, bu işgalcilerin geneli erkeklerdi. Bu toplumun kültürünü yok ettiler, etkilediler, asimile ettiler ya da katlettiler. Böyle bir temel oluşturdular. Latin Amerika’daki kadın ölümlerini anlamamız için bu önemli bir konudur. Latin Amerika’daki doğal toplumlar üzerine çoğu zaman belgesel ya da farklı farklı kitaplar vardır. Mesela Peru’da İnka Kültürü vardı. Birçok tanrıça vardı. Genelde deniliyor: “Latin Amerika’daki doğal toplumlarda kadın hem bilinciyle (bilgelik) hem de toplumsal rolleriyle öndeydiler.” Kadın, çok önemli bir rol ya da yere sahipti. Ama Maço kültürünün yaygınlaştırılmasıyla günümüzde kadına karşı ciddi bir kırım yürütülüyor. Aslında bu yolla hem cinsiyetçilik hem de kadınlara karşı düşmanlık derinleş-

tirilmiştir. Günümüzde birçok sınıfsal çelişki de hissediliyor. İşgalin uzun bir süre sonuçları olarak günümüzde Latin Amerika'da ekonomik krizler yaşanıyor ve çok derindir. Bu çok ciddi bir sorundur, birkaç yılda bir her ülke ekonomik kriz yaşıyor. Bunun sebebi nedir? Değil ki, Latin Amerika yeraltı kaynaklarına sahip değildir, tam tersi çok fazla yeraltı kaynakları vardır: Altın, petrol, gümüş... Bundan zenginliklerden dolayı zamanında bu işgalciler Avrupa'dan buraya gitmişlerdir. Öyle bir sistem oluşmuş ki, özellikle kapitalist modernite neo-liberal üretim tarzı bu zenginliğin ülke içerisinde kalmasına izin vermiyor. Hindistan'da kendini gösteren sorunlar, biraz farkla Latin Amerika'da kendisini gösteriyor. Mesela burada üst sınıfların olduğunu görüyoruz, küresel kapitalist güçlerle işbirliği yapıyorlar ülke zenginliklerini dışarı satıyorlardı. Kendilerini zenginleştiriyorlar ama halk aç kalıyor. Var olan kaynaklar halkın doyurulmasına yetiyor; ama halen de sömürüldüğünden ekonomik krizlere neden oluyor. Sonuç olarak işsiz kalıyorlar. Günümüzde de Latin Amerika genelinde insanlar özellikle iş bulamadıklarından çalışmak için dışarıya (özellikle Amerika'ya) gidiyorlar. Aslında burada da sömürülüyorlar. Yani geneli kaçak olduğundan dolayı fabrikalarda, inşaatlarda çalıştırılıyorlar. Kaçak olduklarından dolayı çok az maaş alıyorlar. Latin Amerika'ya göre iyi olduğundan kaynaklı orada kalıyorlar. Arkadaşlar biliyorlar; Trump, göçmenlerin gelmemesi için şimdi Meksika ve Amerika arasında bir duvar örmek istiyor. Bu gidemeyen ve ailelerini doyuramayan erkekler, psikolojik sorunlar yaşıyorlar; psikolojileri bozuluyor. Eziklik şiddete dönüşüyor. Çünkü bir yandan

erkeği bu kadar büyüten ve baba rolünü öne çıkaran Maço kültürü var; her şeye hâkim olması gerekiyor, herkesin saygılı yaklaşması gerekiyor, ailesini doyurması gerekiyor. Ama toplumsal sistemde rolünü oynayamadığı için psikolojisi bozuluyor. Burada erkek iş bulamadığı için iş sahibi, çalışan kadınları düşman olarak görüyor. Çünkü Latin Amerika’da fabrika ve atölyelerde en fazla kadına yer veriliyor. Bundan dolayı Latin Amerika içerisinde işsizlik erkeklerle göre kadınlar içerisinde daha azdır. Mesela diğer ülkelerde tam tersi bir durum vardır. Ama Latin Amerika’da kadınlar daha çok çalışıyor, erkekler işsizdir. İşsiz olan bir erkek, 24 saat evin içinde bir şey yapmazsa, yapacağı bir şey yoksa ya alkolle, ya şiddete ya da cinselliğe daha çok yönünü veriyor. Aslında tepkisini sisteme yönlendirse bir değişim olacak. Esas düşmanı görmüyor, bütün öfkesini kadından çıkarıyor. Tek sebep bu olmamakla birlikte Latin Amerika’nın genelinde oldukça yüksek olan kadın katliamlarında bu husus önemli bir rol oynuyor.

Latin Amerika ülkelerinin içerisinde en fazla kadın ölümleriyle gündeme gelen Meksika’ydı. Hatta Meksika’nın Ciudad Juarez kenti kadın kırımının sembol şehri oldu.



Bu fotoğraf orada çekilmişti. Son yıllarda binlerce kadın işten eve giderken ya da evden işe giderken katledildi. Otobüs servislerle iş yerine gidiyorlar, servis de bir yerde onları bırakıyor; erkekler burada onları görüp, öldürüyorlar. Sadece kadın oldukları ve çalıştıkları için öldürüyorlar. Bu normal bir kıskançlık değildir, bu kadın düşmanlığıdır. Fabrika ve ev arasındaki yolda öldürülen kadınların geneli genç işçi kadınlardı. Öfkelerini ve nefretlerini sisteme karşı kullanacaklarına ve örgütleyeceklerine özellikle kadına karşı yöneliyorlar. Sınıfsal çelişkilerin görülmesine izin vermiyorlar. Erkeklerin tepkileri örgütlü bir mücadelenin parçası olmamak için kadına karşı yoğunlaştırılıyor. Kadın ölümlerinin artmasının bir nedeni de budur. Latin Amerika genelinde kadın mücadelesinin bir sonucu olarak on altı ülke kadın kırımına karşı bir kanun çıkardı. Çünkü son 30 yılda Latin Amerika'da, Neo-liberalizm ekonomi olarak geliştiğinde (bunun paralelinde kadın ölümlerinin arttığını görüyoruz.) kadının mücadelesi sonucunda

on altı ülke de bu yasanın bir tarafı oldu. İlk ülke Guatemala'ydı. Guatemala'dan sonra birçok ülke bu örneği takip etti ve yasa çıkardı. Kadın kırımını suç kapsamına aldılar. "Kadın Kırımı" söz olarak yasalarında yer alıyor, buna göre ceza veriliyor. Ama bu kanunlar maalesef hala çoğunlukla kâğıt üzerinde kalıyor. Halen de "Bütün kadın cinayetlerinin yargılaması yapılıyor" gibi bir durum yoktur. Bu mücadele halen de devam ediyor. Dünya genelinde resmi rakamlara göre en fazla kadın cinayetlerinin yaşandığı 25 ülkeden 14'ü Latin Amerika'dadır. Latin Amerika'da günde en az 12 kadın erkekler tarafından katlediliyor. Bunlar resmi rakamlardır. Büyük bir ihtimalle gayri resmi rakamlar daha yüksektir. Genelde öldürenlerin hepsi bu kadınlara yakın erkeklerdir, hiç tanımadıkları erkekler değildir. Başta dediğim gibi Latin Amerika ülkelerinin içerisinde kadın cinayetleri konusunda en fazla Meksika gündeme geliyor. Meksika içinde de kadın cinayetleri Ciudad Juarez kentinde yaşanıyor. 2000-2009 yılları arasında sadece bu şehirde 10 yıl içerisinde, 12.636 kadın öldürülmüştür. Birçok rakam resmi rakamlara yansımıyor.



Birçok kadın örgütü bu cinayetlere dikkat çekmek için böyle eylemler yapıyor. Hristiyan inancına göre bir insan öldüğünde me-

zar taşından önce toprağa haç kazılıyor, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesini simgeliyor. Buradaki pembe renkli haçlar katledilen kadınları temsil ediyor.

1990'lı yıllardan sonra Neo-liberalizme bağlı olarak kadın cinayetleri arttı. Buna karşı aynı zamanda kadın örgütlenmeleri geliştirilmeye başlandı. Latin Amerika'da bütün sınıflardan kadınlar, ama en fazla işçi kadınlar bu mücadele içerisinde yerlerini alıyorlar, çünkü en fazla bu gerçeğe yüz yüze kalan yoksul kadınlardı. Kadın kırımını ifade etmek için "femicidio" kavramı kullanılıyor. Bu kavram İspanyolcadır. İngilizce, yani uluslararası alanda "Femicid" olarak kullanılıyor, "kadın kırımı" anlamına geliyor. 90'lı yıllara kadar böyle bir kavram kullanılmamıştı. Ne kadın hareketlerinde ne de uluslararası hukukta karşılığı yoktur. Kadın cinayetleri, tekil olaylar olarak ele alınıyordu. Latin Amerika Kadın Mücadelesinin bir sonucu olarak, günümüzde hem Latin Amerika'da hem de uluslararası düzeyde kadın kırımı bir gerçeklik olarak tanınıyor ve adlandırılıyor. Birçok yerde de yasa olarak da çıkarılmıştır. Bunun kendisi bile büyük bir başarıdır. Çünkü kadınlar bu kavramla; kadın cinayetlerin tekil olmadığı, bunların bir kırımın halkaları olduğu gerçekliğine dikkatleri çekiyor. Bunun arkasında hem bir sistem var, hem de bir zihniyet var ve bunları kopuk ele alınamaz noktası üzerine dikkat çekmişlerdir. Çünkü bu, erkek zihniyetinin bir sonucudur ya da kadına karşı düşmanlıktır. İnsan bunları birbirinden kopuk ele alamaz, birlikte değerlendirilmesi gereken konulardır. Bu, hepimiz için çok önemlidir. Sadece buna karşı mücadele vermiyorlardı, aynı zamanda kadın

ölümlerinin önüne geçmek için de mücadele ediyorlardı. Özellikle Latin Amerika başta olmak üzere diğer yerlerde akademisyen ve feminist kadınlar bu ölümlerin nedenlerini araştırmaya başladılar. Ölümlerin ideolojik ve toplumsal nedenleri nelerdir, kadın kırımlarının yaşanmasına neden olan faktörlerden hangileri (siyasi, ekonomik, toplumsal, sınıfsal vb.) rol oynuyor? Bu araştırmalarla daha çok yapısalılık ve zihniyet üzerine dikkat çekmek istediler.

Günümüzde Ni Una Menos adında büyük bir hareket vardır. Ni Una Menos'ta İspanyolcadır. "Bir kadın daha eksilmeyeceğiz" anlamına geliyor. Bu hareket 2015 yılında Arjantin'den çıkış alıp bütün Latin Amerika kıtasına ve bazı Avrupa ülkelerine yayıldı. Örneğin; İtalya'da aynı slogan ve isimle bir hareket vardır. Aslına Latin Amerika genelinde olan bir harekettir.



Bu fotoğraf Arjantin’de yapılan bir yürüyüşe aittir. 2015 yılında çekilmiştir. O dönem 14 yaşındaki Chiara Paez’in adında bir kızın cenazesi, erkek arkadaşının evi önünde gömülü bulunmuştu. Cenazesini çıkardıklarında hamile olduğu ve dövülerek öldürüldüğü anlaşıldı. Daha 14 yaşındaydı, hamileydi. Arkadaşı tarafından öldürülmüştür. Bu olay kadınlarda çok büyük öfkeyle karşılandı. 200 bin kadın başkent Buenos Aires’te toplanıp eylem yaptı. Bu yürüyüş bu olayı protesto etmek içindi. Orada bir slogan yükseldi. Bu sloganda Meksikalı şair ve aktivist olan Susana Chavez’in bir şiirine aittir. Bu şiiri ile Ciudad Juarez’deki kadın kırımlarını protesto etti. Bu kadınların anılarına bir şiir yazmıştı. Bu şiirin adı “Bir Ölüm Daha Olmasın” dı. Kadınlar bu şiirden ilham alıyorlardı. Bu yürüyüşten sonra hareketlerini böyle adlandırıyorlardı. Bu şiiri yazan Susana Chavez’in kendisi de 2011 yılında erkekler tarafından suikasta uğradı. Çünkü kadın ölümlerine karşı sesini yükseltmişti. Günümüzde Latin Amerika’da toplumsal hareketlere öncü-

lük yapan kadınların hedef alındığını görüyoruz. Mesela 2016'da Honduras'ta ekoloji mücadelesine öncülük eden Berta Caceres katledildi. Kadın Hareketimiz bu kadın için birçok açıklama yaptı: "Bu, bizim yoldaşımızdır, onun mücadelesi mücadelemizdir." Berta Caceres suikast edilmeden önce Paris şehitlerimizin anısına ve Sara Arkadaş için bir mesaj vermişti. Hareketimizi tanıyan bir kadındı. Zaten kaç yıldır hem genel hem de özgün hareket olarak Latin Amerika'da çalışma yürütüyoruz. Burada arkadaşlarımız var. Günümüzde Latin Amerika genelinde arkadaşlar, yerel komiteleri hem genel hem de özgün oluşturmuşlardır. Bu komiteler birçok destek eylemleri yapıyor. Yine gelip çalışmalarımıza katılıyorlar, bizi tanıtıyorlar. Konferanslarda, eğitimlerde, seminerlerde hareketimize çok büyük bir ilgi vardır. Özellikle Kürt Kadın Hareketi'ne ilgileri vardır. Hareketimizin bu eylemleri selamlama mesajları olmuştur. Bu son yıllarda arkadaşlar Latin Amerika için onların talepleri üzerine görüntülü mesaj gönderdiler. Onlar da sayı olarak kendilerini iyi örgütleyebiliyorlar. Mesela Arjantin'de her yıl ulusal buluşma oluyor. Burada en az otuz bin kadın bir araya geliyor, günlerce tartışmalar yürütüyor, ortak eylemler geliştiriyorlar. Bu son yıllarda KJK'nin görüntülü mesajı gösterildi. Geçen sene Zapatist kadınlar mart ayında toplandılar. Kadınların katılımı için dünyanın geneline çağrıda bulundular. Gitmek için imkan olmadı ama KJK görüntülü bir mesaj göndermişti. Bir dostumuz bazı fotoğrafları bize gösterince biz şaşırdık. Küçük bir kulübede bir ekran kurmuşlardı. Kadınlar KJK'nin görüntülü mesajını dinlemek için kulübenin dışında sıraya girmişlerdi. Günümüzde Latin Ame-

rika’da Kürdistan Kadın Hareketi’ne büyük bir ilgi vardır. Bu kadınların mücadele merkezleri kadın kırımına ilişkindir. Aynı zamanda günümüzde özellikle Arjantin’de mücadele kürtaj hakkı için veriliyor. Kürtaj hakkının kabul edilmesi için büyük bir kampanya yürütülüyor. Kampanyanın simgesi “yeşil fulardır.” Konunun parlamentoda onaya sunulmasını sağladılar ancak maalesef oylamada aleyhte karar çıktı. Fakat pes etmeden mücadelelerini sürdürüyorlar.

Bu dersin anlatımının sonuna ulaştık. Kalan zaman içerisinde de biraz tartışmak istiyoruz. Genel olarak anlattığımız konular üzerine tartışacağız. Birinci gün biraz çerçevesini açmıştık.

Tartışacaklarımız bu çerçevede olacak:

- Kadın konusuna yönelik farklı örnekler gördük, Dünya Kadın Hareketlerinden çıkardığımız sonuçlar nelerdir?
- Kendimizi nerede görüyoruz? Kürdistan Kadın Özgürlük Partisi olarak Dünya Kadın Hareketleri arasında yerimizi nasıl tanımlıyoruz?
- Dünya kadınları için nasıl bir öncülük yapmalıyız?
- Biz nerede eksiklik görüyoruz, bu eksikleri aşmak ve 21. yüzyılı “kadın yüzyılı” yapmak için ne gereklidir?
- Kadınlar bu anlatılanlara göre nasıl örgütlenmelidir ve hangi yönlerini aşmalıdırlar?

- Bizi engelleyen nedir?
- Biz daha çok neyi güçlendirmeliyiz?

Bu fotoğraf Arjantin’de yapılan bir yürüyüşe aittir. 2015 yılında çekilmiştir. O dönem 14 yaşındaki Chiara Paez’in adında bir kızın cenazesi, erkek arkadaşının evi önünde gömülü bulunmuştu. Cenazesini çıkardıklarında hamile olduğu ve dövülerek öldürüldüğü anlaşıldı. Daha 14 yaşındaydı, hamileydi. Arkadaşı tarafından öldürülmüştür. Bu olay kadınlarda çok büyük öfkeyle karşılandı. 200 bin kadın başkent Buenos Aires’te toplanıp eylem yaptı. Bu yürüyüş bu olayı protesto etmek içindi. Orada bir slogan yükseldi. Bu sloganda Meksikalı şair ve aktivist olan Susana Chavez’in bir şiirine aittir. Bu şiiri ile Ciudad Juarez’deki kadın kırımlarını protesto etti. Bu kadınların anılarına bir şiir yazmıştı. Bu şiirin adı “Bir Ölüm Daha Olmasın” dı. Kadınlar bu şiirden ilham alıyorlardı. Bu yürüyüşten sonra hareketlerini böyle adlandırıyorlardı. Bu şiiri yazan Susana Chavez’in kendisi de 2011 yılında erkekler tarafından suikasta uğradı. Çünkü kadın ölümlerine karşı sesini yükseltmişti. Günümüzde Latin Amerika’da toplumsal hareketlere öncülük yapan kadınların hedef alındığını görüyoruz. Mesela 2016’da Honduras’ta ekoloji mücadelesine öncülük eden Berta Caceres katledildi. Kadın Hareketimiz bu kadın için birçok açıklama yaptı: “Bu, bizim yoldaşımızdır, onun mücadelesi mücadelemizdir.” Berta Caceres suikast edilmeden önce Paris şehitlerimizin anısına ve Sara Arkadaş için bir mesaj vermişti. Hareketimizi tanıyan bir kadındı. Zaten kaç yıldır hem genel hem de özgün hareket olarak Latin Amerika’da çalışma yürütüyoruz. Burada arkadaşlarımız var.

Günümüzde Latin Amerika genelinde arkadaşlar, yerel komiteleri hem genel hem de özgün oluşturmuşlardır. Bu komiteler birçok destek eylemleri yapıyor. Yine gelip çalışmalarımıza katılıyorlar, bizi tanıtıyorlar. Konferanslarda, eğitimlerde, seminerlerde hareketimize çok büyük bir ilgi vardır. Özellikle Kürt Kadın Hareketi'ne ilgileri vardır. Hareketimizin bu eylemleri selamlama mesajları olmuştur. Bu son yıllarda arkadaşlar Latin Amerika için onların talepleri üzerine görüntülü mesaj gönderdiler. Onlar da sayı olarak kendilerini iyi örgütleyebiliyorlar. Mesela Arjantin'de her yıl ulusal buluşma oluyor. Burada en az otuz bin kadın bir araya geliyor, günlerce tartışmalar yürütüyor, ortak eylemler geliştiriyorlar. Bu son yıllarda KJK'nin görüntülü mesajı gösterildi. Geçen sene Zapatist kadınlar mart ayında toplandılar. Kadınların katılımı için dünyanın geneline çağrıda bulundular. Gitmek için imkan olmadı ama KJK görüntülü bir mesaj göndermişti. Bir dostumuz bazı fotoğrafları bize gösterince biz şaşırdık. Küçük bir kulübede bir ekran kurmuşlardı. Kadınlar KJK'nin görüntülü mesajını dinlemek için kulübenin dışında sıraya girmişlerdi. Günümüzde Latin Amerika'da Kürdistan Kadın Hareketi'ne büyük bir ilgi vardır. Bu kadınların mücadele merkezleri kadın kırımına ilişkindir. Aynı zamanda günümüzde özellikle Arjantin'de mücadele kürtaj hakkı için veriliyor. Kürtaj hakkının kabul edilmesi için büyük bir kampanya yürütülüyor. Kampanyanın simgesi "yeşil fulardır." Konunun parlamentoda onaya sunulmasını sağladılar ancak maalesef oylamada aleyhte karar çıktı. Fakat pes etmeden mücadelelerini sürdürüyorlar.

Bu dersin anlatımının sonuna ulaştık. Kalan zaman içerisinde de biraz tartışmak istiyoruz. Genel olarak anlattığımız konular üzerine tartışacağız. Birinci gün biraz çerçevesini açmıştık.

Tartışacaklarımız bu çerçevede olacak:

- Kadın konusuna yönelik farklı örnekler gördük, Dünya Kadın Hareketlerinden çıkardığımız sonuçlar nelerdir?
- Kendimizi nerede görüyoruz? Kürdistan Kadın Özgürlük Partisi olarak Dünya Kadın Hareketleri arasında yerimizi nasıl tanımlıyoruz?
- Dünya kadınları için nasıl bir öncülük yapmalıyız?
- Biz nerede eksiklik görüyoruz, bu eksikleri aşmak ve 21. yüzyılı “kadın yüzyılı” yapmak için ne gereklidir?
- Kadınlar bu anlatılanlara göre nasıl örgütlenmelidir ve hangi yönlerini aşmalıdırlar?
- Bizi engelleyen nedir?
- Biz daha çok neyi güçlendirmeliyiz?

Ş. ZEYNEP KINACI ÖZGÜR KADIN AKADEMİSİ

Ş. MEDYA MAWA DEVRESİ

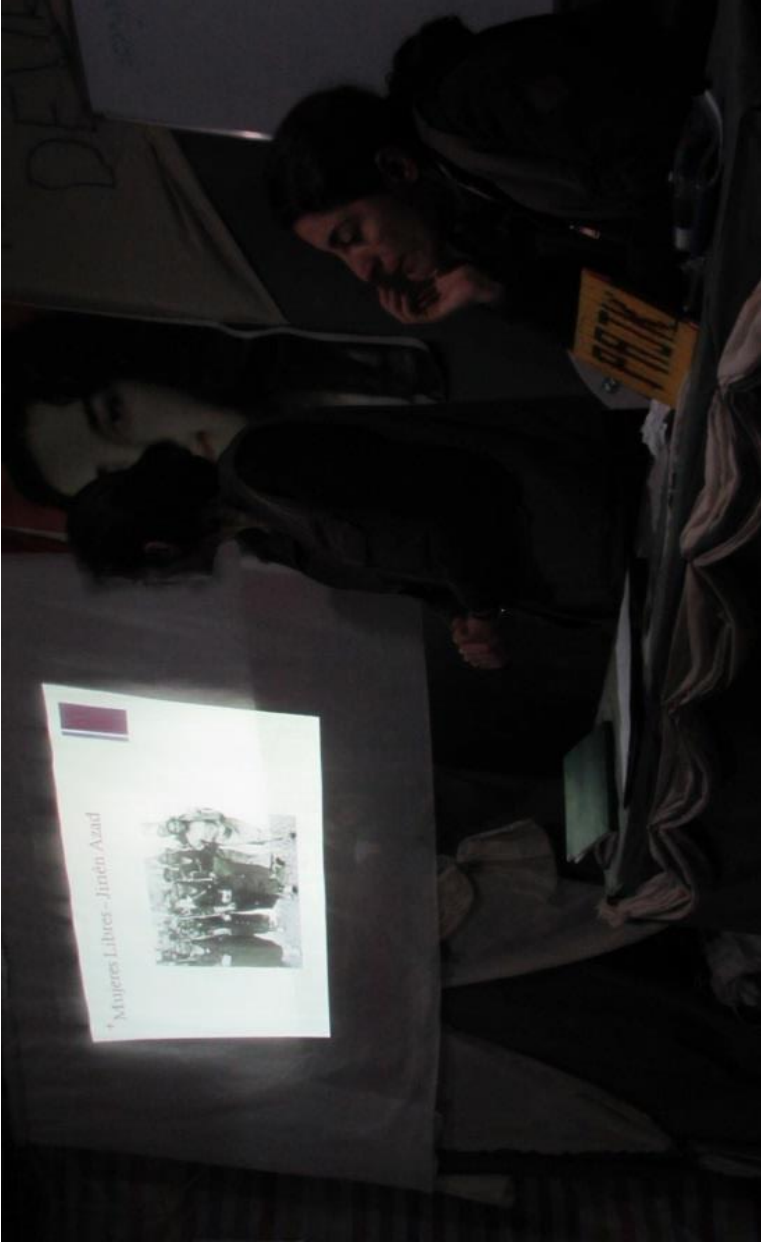
ALBÜMÜNDEN















DÜNYA KADIN TARİHİ

















DÜNYA KADIN TARIHI





